

Pe Vasile Adamescu l-am cunoscut încă din perioada claselor gimnaziale, urmărindu-i evoluția pe parcursul anilor de liceu, de studenție și, în fine, în vremea cât a funcționat ca profesor preparator la școala pentru nevăzători din Cluj-Napoca. Întotdeauna, i-am! Jj admirat speranța entuziastă cu care își urmărea visele și aspirațiile (uneori foarte greu de imaginat și, mai greu, de realizat), dorința nestrămutată de a urca noi trepte de cunoaștere, în ciuda nenumăratelor obstacole pe care le avea de învins.

Intențiile și realizările sale, dar mai ales HHI - H felul cum recepta el lumea, dar și modul lui de a MIMHB gândi, le-am descoperit din bogata corespondență în alfabetul Braille și, mai recent, pe e-mail, pe care am purtat-o de-a lungul anilor cu Vasile Adamescu. M-a impresionat la el o anume inocență a gândirii, dar și profunda recunoștință pe care o avea față de toți cei care au contribuit la Q formarea și dezvoltarea personalității sale, pe care ne-o relevă paginile 2 acestei foarte interesante cărți de amintiri.

h-Prof. Ion Podosu - președintele Filialei Cluj a A.N.R.

Profesorul Vasile Adamescu poate fi văzut cu fiecare mână abandonată în voia câte unui copil cu care se lansează într-o comunicare UL tensionată, dar tăcută, laborioasă, secretă, încheiată cu zâmbetele tuturor JZ și cu cățărarea copiilor pe brațele sale. t

O performanță pedagogică și etică precum umanizarea unui copil orb surdo-mut, la nivelul de reușită la care s-a ajuns cu Vasile, a rămas un fel de curiozitate de simpozion interșcolar și o ispravă de întrecere o socialistă. Incapacitatea autorităților, nu numai comuniste, ci și științifice cu românești, ante și post-decembriste, de a promova un asemenea succes Jlj pe plan mondial ține de ceea ce ar trebui să funcționeze ca rușine ;SE națională, dar de care nu se rușinează nimeni.

Citind autobiografia nevăzătoarei surde americane, cândva lipsită o și ea de facultatea vorbirii, dar devenită prin educație un reper al autodepășirii de care ființa

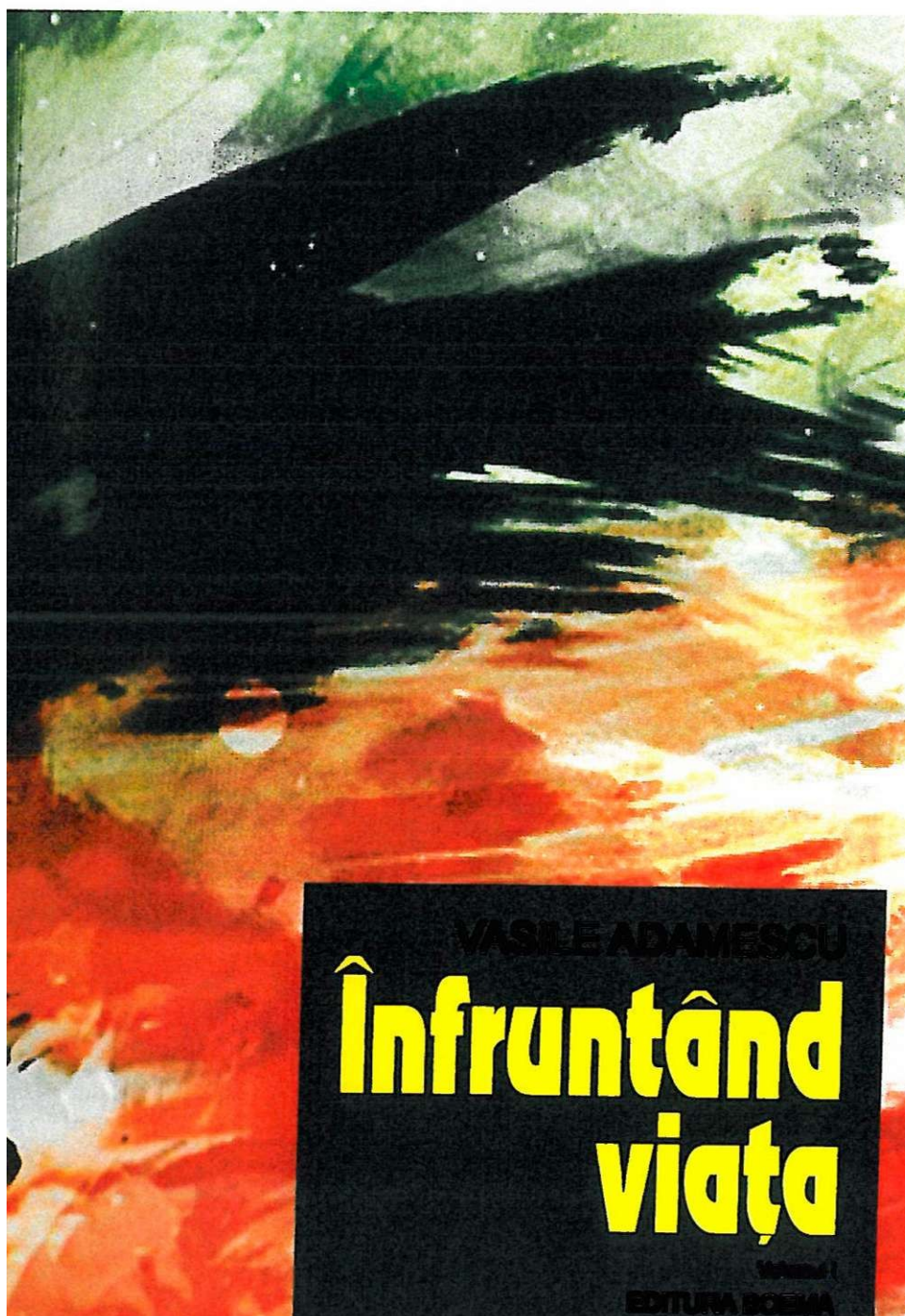
umană este capabilă, Mark Twain declara: „Secolul XIX a dat doi oameni mari: Napoleon Bonaparte și Helen Keller”.

<D

(/)

Prof. Radu Sergiu Ruba – președintele A.N.R.

Cu sprijinul domnului Angelo Pulos și a *tgm* Clubului
Rotary TURDA

VASILE ADAMESCU

Înfruntând viața

Volume I

EDITURA DOINA

VASILE ADAMESCU
Volumul I EDITURA BOEMA

Vasile ADAMESCU
Înfruntând viața
Volumul I
Editura BOEMA, 2012

Tipărit de:

EDITURA BOEMA TURDA

Pta Republicii nr. 27 tel.: 0264.311.964 tel. /fax:
0264.311.961 e-mail: tipboema@gmail.com

Coperta: Octavian BOUR

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ADAMESCU, VASILE

Înfruntând viața / Vasile Adamescu. Turda: Boema,
2012

ISBN: 978 - 973 - 87377 - 8 - 5

821.135.1 - 94

Mulțumesc profesorilor mei, Florica Sandu,
Gheorghe Stancu și Georgeta Damian, care cu dăruire,
dragoste și profesionalism, au reușit să mă îndrume pas cu
pas, spre lumina minții.

Mulțumesc de asemenea, celorlalte cadre didactice și
tuturor persoanelor care, direct sau indirect, s-au implicat
în educarea mea.

EU DRAG DE Lh ftDAMESCDI rirt RIȚI E 2D13

Mulțumesc celor care m-au ajutat să redactez și să
corectez lucrarea de față și nu în ultimul rând sponsorului.

PREFAȚĂ.

Volumul cu titlul „înfruntând viața” - elaborat de
domnul Vasile Adamescu - persoană cu surdo-cecitățe
survenită la vârsta de doi ani, este o lucrare
autobiografică, cu numeroase pagini de jurnal.

Autorul trece prin filtrul memoriei amintirile
esențiale din satul natal, din viața familiei și a rudelor, a
consătenilor, dar mai ales din anii de școală - de la ciclul
primar, gimnazial și din liceu, până la absolvirea Școlii

pentru deficienți de vedere din Cluj - Napoca.

Autorul fructifică în carte și multe dintre informațiile despre propria viață culese din diferite surse: de la unele persoane din satul natal, de la educatoarele și profesorii din Școala pentru deficienți de vedere, precum și de la cadrele didactice universitare care au coordonat complexa activitate de demutizare, de reabilitare și de educație. De asemenea, Vasile Adamescu valorifică datele prezentate în diverse lucrări științifice ale unor cercetători care au studiat procesul de demutizare și de educație școlară în care a fost implicat. Menționăm în acest sens mai

7

ales studiile publicate de domnul lector Vaier Mare, care împreună cu profesorul Alexandru Roșca au reușit să convingă factorii de decizie din Ministerul învățământului din acea vreme - anii '60 ai secolului trecut - să aprobe funcționarea unei clase primare, apoi gimnaziale și liceale cu un singur elev, sub forma unui adevărat experiment psihopedagogie care viza demutizarea și educația școlară a elevului Vasile Adamescu. Cercetătorii, alături de profesorii de la Școala pentru deficienți de vedere din Cluj-Napoca au realizat studii longitudinale cu un singur subiect, publicate în reviste de specialitate și în volume colective, unele fiind prezentate și la conferințe sau congrese internaționale. La câteva dintre aceste evenimente a fost prezent și Vasile Adamescu, iar paginile privind vizitele sale în diferite țări europene sunt remarcabile.

Cititorul va rămâne, probabil, uimit de performanțele școlare și din sfera vieții personale a lui Vasile Adamescu, de deschiderile sale spre diversele aspecte ale lumii înconjurătoare, de modul în care și-a pus în lucru inteligența kinestezică, inteligența mâinilor - despre care scria și academicianul Mircea Malița - precum și unele valențe ale inteligenței verbale, profitând de faptul că a fost demutizat - mai ales prin eforturile extraordinare ale educatoare care a fost Florica Sandu.

8

Această carte este, în mare măsură, un omagiu adus tuturor educatoarelor, învățătorilor și profesorilor de la Școala specială pentru nevăzători din Cluj, precum și unor cadre didactice universitare de la Catedra de Defectologie (Psihopedagogie specială) a universității clujene, care prin munca în echipă au dus la valorizarea autenticului potențial al lui Vasile Adamescu. Pe toate aceste persoane, precum și pe prietenii săi de la Asociația Nevăzătorilor – filiala Cluj – autorul cărții le amintește cu respect și dragoste.

Prin scriitura atractivă, în care autorul pune în lucru memoria episodică pentru a reda crâmpie de viață autentică – din copilărie până la adolescența și postadolescență, această carte ne amintește cel puțin de două cărți remarcabile scrise de autori nevăzători: „Omul cu ochelari negri” de Ion Blăjan și „Zilele” de Taha Husein.

Cartea „înfrentând viața” – ne duce cu gândul și la alte cărți scrise de persoane celebre care au avut surdocecitate și care – prin instrucție și educație specializată, de natura psihopedagogică, și-au valorificat – ca și Vasile Adamescu – autenticele potențialități psihice și psihosociale. Le amintim în acest sens – după cum face în cartea sa și Vasile Adamescu – mai ales pe Helen Keller și pe Olga Skorohodova.

Probabil mulți cititori, după lectura cărții „înfrentând viața” vor dori să citească, de exemplu – „*Povestea vieții mele*” scrisă de Hellen Keller, carte care redă și contribuția remarcabilă a educatoarei Anne Sullivan pentru devenirea sa ulterioară, ca o personalitate cu remarcabile competențe literare și abilități sociale.

După cartea Hélénei Keller, elogiindu-se măiestria psihopedagogică a celei care a contribuit la demutizarea și educația sa, respectiv – Anne Sullivan – dramaturgul american Gibson a scris piesa de teatru „*Fata care a făcut o minune*”. Totodată, mai mulți regizori de film au imortalizat pe peliculă crâmpie semnificative din viața acestei remarcabile persoane care și-a depășit limitele impuse de surdo-cecitate.

În acest sens, poate fi interesantă și lectura cărții scrise de Olga Skorohodova - *„Cum percep lumea exterioară”*.

Pe baza celor expuse în cartea lui Vasile Adamescu, precum și în lucrările diferiților autori nevăzători sau cu surdocecitate, precum cei menționați mai sus, putem să aderăm la ceea ce scria celebrul scriitor nevăzător Jorge

Luis Borges: orbirea trebuie considerată ca un mod de viață;

10

ca unul dintre modurile de viață ale oamenilor. Or, acest adevăr este valabil și în cazul persoanelor cu surdocecitate.

Cartea domnului Vasile Adamescu - *„înfruntând viața”* - poate deveni pentru cititori un adevărat *„eveniment al cunoașterii”*. Pe baza lecturii unor asemenea cărți, cititorii pătrund în lumea plină de mister a persoanelor cu dublă deficiență senzorială - de auz și de vedere - care prin ceea ce reușesc să realizeze în dezvoltarea personală ne demonstrează că, într-adevăr, se poate vorbi de *principiul ipotezei optimiste în educație*.

Cluj-Napoca, 3 octombrie 2012

Prof. univ. dr. VASILE LIVIU PREDA

Vasile Adamescu

pe V

Înfruntând viața

5

1. Amintiri din satul natal în partea de sud-est a țării noastre, este situată comuna Borcea, pe malul stâng al Dunării. Până în anul 1960, s-a numit Cocargeaua. În această zonă, între râul Ialomîța și brațul Dunării Borcea, se întinde Câmpia Bărăganului, bogată în grâu. La 14 km sud de comună, există un mic orașel numit Fetești, care mai demult a fost sat. De la Fetești, dacă iei autobuzul către Borcea, ajungi la destinație în circa 20 de minute. După intrarea în comună, se văd casele țăranilor care sunt simple, cu sau fără prispă ori numai cu parter, având

grădini și curți îngrijite, semn că oamenii sunt gospodari. Comuna este formată din mai multe sate, dintre care Buliga și Pietroiu.

Aici, veneam pe lume, în anul 1944, la 5 septembrie, fiind al doilea copil al soților Adamescu Zamfir și Voica, o familie de țărani modești, dar buni gospodari. Casa părintească, unde locuiau părinții, fratele meu mai mare Ionică, eu și bunica mea Stanca, mama tatălui meu, se afla cu fața spre apa Dunării, la sud, unde soarele ardea de dimineața până seara.

De la intrarea în comună și până la casa în care m-am născut, trebuie să treci pe lângă casele unchilor mei Dumitru și Mitu, care sunt situate pe partea dreaptă. Apoi, mai spre centrul comunei, treci pe lângă altă casă, a unchiului Gheorghe, în care locuiesc acum verișorii mei Ionică și Nicu. Mai sus, pe deal, se vede complexul comercial cu un etaj, după care poșta cu centrală telefonică și Școala Generală unde învață copiii locului. Paralel cu această stradă principală, se află ulița copilăriei mele. Casa în care am locuit este aproape de primărie. În vecinătate, gospodăriile sunt înghesuite unele în altele și după cum îmi amintesc, locuiau în ele unchiul Tudor cu familia sa, mătușa Bica și unchiul Marinciu, pescarul, tușa Gheorghiuța cu familia sa. Ei stăteau chiar în spatele casei noastre, iar peste drum locuiau alți vecini, dintre aceștia tanti Tanța cu soțul ei Nelu, care aveau să se mute mai târziu în Bărăgan, precum și nenea Gomboș cu familia.

Până în 1962, casa părintească era formată din trei încăperi și două tinde, cu prispă în față. În spatele acesteia, se găsea curtea, iar în față, grădina cu legume și flori, împrejmuită cu gard din lemn. În curtea din spate, se afla lângă gard, un porumbar din lemn, făcut de tata, în care ținea știuleții de porumb peste iarnă; după porumbar era cotețul porcilor, pe care l-a mutat mai târziu în fundul curții, lângă clăile de paie, de coceni sau de tulpini de floarea-soarelui; urma apoi, magazia unde se depozitau fel de fel de cereale și în fine, grajdul unde țineam caii, vaca și vițelul. În cealaltă parte a curții, lângă cele două

porumbare ale unchiului Tudor, tata ținea lemnele de foc lângă care erau cotețul de păsări și șura, unde se găsea plugul, căruța și alte unelte agricole. Aici, era grajdul de vară cu iesle.

În 1962, casa părintească veche, construită de bunicii tatălui meu, a fost demolată de aceștia, care au ridicat o altă casă, mai solidă, formată din trei camere, cu tindă și bucătărie. Ea era situată în fundul curții, unde se aflau clăile de paie și cotețul porcilor. În locul casei vechi, tata a făcut încă o grădină unde a cultivat printre altele, porumbul și dovlecii. În locul gardului de lemn, tata a făcut altul din plasă metalică, a săpat fântâna și a mai construit o bucătărie de vară. Bunica Stanca s-a mutat la celălalt fâu al ei, Tudor.

Tatăl și mama mea se ocupau cu agricultura, cultivând în special, cereale. La fel și bunica Stanca, rămasă văduvă, după ce soțul ei, pe care nu l-am cunoscut, a murit în Primul Război Mondial. Singura sursă de venit a familiei, ca de altfel aproape a întregii populații din Borcea, era cultivarea pământului.

Părinții mei, Zamfir și Voica, s-au căsătorit la începutul anilor 1940. Mama provenea din familia Chirea, fiind fiica bunicii Fița. Tatăl meu era un om de statură mijlocie, cu părul negru, ondulat, cu ochi albaștri. Fața îi era rotundă, iar mâinile nu prea mari, dar aspre și pline de bătături din cauza muncilor agricole.

Mama era de asemenea, de statură mijlocie, cu părul castaniu și ochi albaștri. Știu prea puține despre ea, deoarece s-a stins prematur din viață, în urma unui banal accident. Era o iarnă grea, iar tata fiind pe front, nu avea cine să se ducă să ia apă de la Dunăre, așa că a fost nevoită să facă acest lucru. Dunărea era înghețată, iar mama, mergând spre mijlocul apei să umple gălețile, a căzut în copcă, după ce gheața a cedat sub greutatea sa. A stat în apă ceva timp, până au venit niște oameni să o scoată, fapt pentru care a răcit tare. În urma acestei răceli, a căzut la pat, beneficiind doar de leacurile băbești pe care bunicii Le-a dat. După câteva luni, tata s-a întors de pe

front și a dus-o la medici, însă fiind prea târziu, nu au mai putut-o salva. Moartea ei a survenit la 28 iulie 1946.

Fratele meu Ionică, care s-a născut la 24 ianuarie 1942, îi semăna mai mult tatălui nostru. Era brunet, cu fața rotundă.

Bunica Stanca era o femeie în etate, părul ei fiind cărunț, lung și prins în coc. Purta batic negru pe cap. Era slabă, cu spatele adus puțin înainte, aplecată cu fața spre pământ. Măinile sale erau aspre, pline de bățături, la fel ca ale tatii, dar erau slabe, cu vine pronunțate pe dosul palmei. I se simțeau destul de ușor oasele. Fața sa era puțin rotundă, suptă, cu pielea ridată pe ambii obraji. Buzele îi erau subțiri, iar bărbia destul de ascuțită. Știu mai multe despre bunica, deoarece dânsa a avut grijă de noi după moartea celei care ne-a dat viață.

Eu seamăn mai mult cu mama. M-am născut perfect sănătos, fără nicio infirmitate. După moartea mamei, asupra mea s-a abătut o mare nenorocire: pierderea totală a auzului, a văzului și a vorbirii. Toate acestea s-au petrecut în urma unei meningoencefalite.

Într-o zi de toamnă, familia mea a trebuit să meargă la câmp. Pe mine, fiind prea mic, nu m-au putut duce și m-au lăsat în grija mătușii Mița, care locuia în vecinătate. Unchiul Tudor era plecat de acasă, așa că mătușa trebuia să se ocupe de gospodărie. Într-o clipă de neatenție a acesteia, am fugit acasă. Preocupată de muncile zilnice, mătușa Mița a uitat de mine. Fiind obișnuit să mă odihnesc la amiază, am adormit pe prispa casei părintești, deoarece ușa era încuiată. În acest timp, a căzut o ploaie rece de toamnă, care m-a udat din cap, până-n picioare. Când s-au întors acasă de la câmp, ai mei m-au găsit ud pe prispă, aproape înțepenit. Din această cauză, am răcit zdravăn. Treceam oarecum prin ce a trecut și mama. Bunica și tata nu au dat importanță răcelii, considerând că nu e ceva grav. M-au tratat cum au știut. Abia mai târziu, când au observat că starea sănătății mele nu era tocmai bună, m-au dus la medic. Verdictul acestuia a fost dur: sufeream de meningită. Era prea târziu... Nu mai puteam fi recuperat.

Treptat, auzul și vederea îmi scădeau, urmând ca în scurt timp, să îmi pierd aceste simțuri principale. Din cauză că nu auzeam, cuvintele pe care le învățasem până atunci, le-am uitat. Nu am putut să le repet singur. Îmi amintesc vag că înainte de a fi privat de principalele simțuri, am văzut tot ceea ce se petrecea în jurul meu și am auzit vocile oamenilor. Când s-au întâmplat toate acestea, aveam doi ani și ceva.

Peste ani, am mers la mulți medici specialiști oftalmologi și ureliști, sperând că se va putea recupera ceva din vederea sau auzul meu, dar din păcate nu s-a putut face nimic. Am fost la dr. Petre Vancea la București, pentru controlul oftalmologie, apoi la dr. Hociotă, pentru controlul O.R.L. și încă la mulți alți medici. După ce familia a sesizat că îmi pierdusem auzul și vederea, tata m-a dus și la spitalul „Regina Elizabeta”, dar fusese în zadar. Nu mă mai puteam înțelege în niciun fel cu cei din jur.

Toți ai casei se gândeau cum să comunice cu mine. Îmi arătau tot felul de semne sau gesturi, dar nu înțelegeam nimic. Mai târziu, fratele meu Ionică avea să mă învețe anumite semne elementare care mi-au fost de real folos. Mi-a arătat cum să cer apă: să îmi duc mâna dreaptă cu pumnul strâns și cu degetul mare ridicat spre gură; apoi, m-a învățat cum să cer mâncare: îmi puneam mâna dreaptă pe burtă, ducând-o spre gură pe urmă. De câte ori îmi era sete sau foame, arătam bunicii aceste semne, în acest fel înțelegând și ea ce doream.

Îmi era foarte greu să mă descurc în lipsa acestor simțuri. Mintea nu mi se dezvolta, neștiind să gândesc. Mergeam prin curte, prin casă, prin grădină și pipăiam tot ce îmi ieșea în cale: plante, copaci, animale, persoane, obiecte de mobilier, unelte, dar nu știam ce reprezintă fiecare din ele. În lipsa auzului, zgomotele puternice le simțeam datorită vibrațiilor. Simțeam când tuna, când huruia roțile căruțelor care treceau prin fața casei, când tata tăia lemnele cu toporul sau când bătea cu ciocanul. Dar din păcate, multe zgomote nu le puteam percepe: ciripitul păsărilor, mugetul vacilor, nechezatul cailor.

După ceva timp de la moartea mamei mele, tata s-a recăsătorit cu o altă femeie venită din comuna Gâldău, situată la câțiva kilometri de Borcea, tot pe malul Dunării. Această femeie se numea Dumitra, dar i se zicea Didina. Cu ea, tata a avut o fetiță, botezată Olguța, care a venit pe lume în anul 1950. Îmi amintesc că am stat de multe ori cu surioara mea vitregă, pipăindu-i mânuțele, piciorușele fine sau legănând-o. Din păcate însă, după un an, soția tatălui meu avea să moară. Nu știu ce s-a întâmplat cu ea. Pe Olguța au înfiat-o niște învățători din Călărași care s-au mutat mai apoi, la București.

În 1951, tata s-a recăsătorit pentru a treia oară cu Paraschiva, căreia i se spunea Chiva. Era din comuna Ștefan cel Mare. Fusesse și ea căsătorită și avea doi copii. Soțul ei a murit. Tata nu a vrut să o primească cu cei doi copii ai săi, așa că a fost nevoită să-i lase în grija mamei sale. Un an mai târziu, avea să vină pe lume sora mea Ioana, pe care am legănat-o de asemenea, în albia de spălat rufe. În 1954, s-a născut Costică, peste un an, Nicu, în 1957, Aurica și ultima a văzut lumina zilei în 1959, sora mea Viorica.

Bunica Stanca avea grijă de mine și de fratele meu Ionică. Nu știa cum să mă învețe să fac anumite lucruri importante: să mă îmbrac, să mă spăl, să mănânc frumos. Nu mergeam corect, târâindu-mi picioarele sau mergând adeseori în patru labe, ca și animalele. Îmi amintesc că, din cauza lipsei banilor, bunica nu putea să-mi cumpere haine sau încălțăminte și mergeam mai mult desculț prin curte sau pe uliță. Bunica îmi făcea hainele de lână, bluze, pantaloni și ciorapi, iar tata, opincile din piele. De multe ori, stăteam lângă bunica și pipăiam ce făcea ea, din lână. Mi-a făcut chiar și mânușile de iarnă.

Îmi amintesc de iernile grele care veneau. Ieșeam afară să mă joc și simțeam cum ninge. Luam zăpada în mâini, făceam bulgări și îi aruncam, după ce mă învăța Ionică. Simțeam sub picioare zăpada sau gheață. De multe ori alunecam și cădeam lovindu-mă, însă asta nu mă făcea să renunț la joacă. Îmi înghețau mâinile, fața, nasul,

picioarele. După ce trecea iarna, ieșind în curte, simțeam mirosul de pământ reavăn, după topirea zăpezii. Îmi plăcea să simt razele soarelui care mă mângâiau pe față. Ai mei se ocupau de grădină: săpau, sădeau legumele, florile sau plantau puiți de măr, de păr, de nuc. Făceau straturile. Eu mă plimbam pipăind și sesizând flecare nou amănunt.

În fața casei, știu că erau două tufe cu trandafiri: una pe o parte a aleii, alta pe cealaltă parte a acesteia, pline de iarbă. La început, mă tot înțepam în ghimpii trandafirilor, dar mai apoi, m-am învățat cu ei și pipăiam doar părțile fără țepi. Îi exploram mereu: frunzele erau ușor zimțate pe margini, iar când înfloreau, mai întâi apăreau bobocii care se deschideau. Aveau miros plăcut, ca și alte plante din jurul gospodăriei noastre.

Le-am pipăit cu interes pe toate, aflând mai târziu numele lor: regina nopții, margaretele, narcisele, gura-leului. Îmi plăceau de asemenea, salcâmi în floare. Aveau un miros plăcut care se răspândea prin ogradă. Simțeam și mirosul liliacului care venea de la vecinii de peste drum.

Când voiam să ies afară să mă joc sau să miros plantele, mai întâi verificam cum este vremea. Puneam mâna pe stâlpul de pe marginea prispei ca să simt dacă tună. Întindeam apoi palma, să simt dacă plouă. Dacă vremea era urâtă, nu ieșeam din casă. De multe ori, era soare puternic, care mă ardea. Simțind acest lucru, încercam să mă adăpostesc sub copaci, în șură etc. De multe ori, mă prindea ploaia prin curte sau prin grădină, iar bunica venea repede după mine să mă ducă la adăpost, amintindu-și probabil că din cauza ploii, m-am îmbolnăvit.

Îmi amintesc cu plăcere de momentele în care bunica aduna multe ouă și le punea în coșuri mari, cu paie pentru a le cloci găinile. După ceva timp, ieșeau pușorii cu care mă jucam. Bunica acoperea coșurile cu table de tinichea. Eu eram curios și băgăm mâna sub tablă. De multe ori, cloșca mă ciupea, moment în care mă speriam și scoteam repede mâna. Când ieșeau pe rând pușorii, bunica îi muta într-o altă ladă, pe care o așeza pe pat. Eu mă duceam curios să pipăi ce este în cutie. Luam pușorii și îi intuiau

cu atenție: erau plini de puf, cu ciocurile mici și picioarele subțiri. Mă ciupeau cu ciocul, dar mult mai ușor decât cloșca. Simțeam cum tremurau de frică. După ce creșteau puțin, bunica le dădea drumul prin curte. Eu mergeam în casă și căutam resturi de pâine sau de mămăligă. Ieșeam pe prispă și le lăsam jos. Când veneau puii și găinile, încercam, și de multe ori reușeam, să prind câte unul. După ce mă jucam cu el, îi dădeam drumul să plece. Știu de asemenea, că bunica a clădit cotețul pentru găini din cărămidă, lipindu-l cu humă.

Interiorul casei părintești, îl țin minte și acum. În stânga și în dreapta ușilor de intrare în camere, erau două geamuri înguste, cu perdele de pânză, în care erau vasele de lut cu mușcate. Într-una din camere, în care nu se făcea foc, bunica depozita anumite alimente, haine, obiecte, pe care le ținea în lăzi, saci sau coșuri din nuiiele. În altă cameră, erau două paturi țărănești, făcute din lemn, cu saltele din paie, acoperite cu pături sau cuverturi, țesute la război de bunica. Plăpumile erau făcute din lână, iar pernele din penele de la păsări. Pe jos, erau niște covoare vechi, țesute tot de bunica, în tinerețe. Pe pereți, erau multe icoane sub care se găseau candelă cu ulei. Bunica era femeie evlavioasă. Într-un colț al camerei, era soba cu plită, care încălzea și pe care bunica făcea mâncare iarna. De asemenea, mai era și o masă.

În camera tatălui meu, erau două paturi. Unul era mare, altul mic. Erau la fel ca în cealaltă încăpere. Mai era o masă cu scaune fără spătar, o sobă și un cuptor de gătit. Pe jos, era așezată o rogojină mare, împletită din papură. Într-una din tinde, era un bufet mare, cu tot felul de vase și un cuptor în care bunica cocea pâine sau cozonaci.

Îmi plăcea mult să mă joc cu animalele. Îmi aduc aminte că mă jucam adesea cu pisica, pe care o aveam acasă. O luam în brațe, o mângâiam pe blana ei moale și o simțeam cum toarce. De câteva ori, pisica a flatat doi, trei pușori. Am intuit pe burtă, țâțele din care puii sugeau laptele cu rapiditate, fiind flămânzi. Pisica stătea întinsă. După câțva timp, pisoiașii deveneau maturi și fugeau după

șoareci sau șobolani, așa am aflat mai târziu. Uneori, am simțit că se băteau. Nu se împăcau întotdeauna bine, unii cu alții.

Într-o perioadă, aveam o pisică tânără, la bunica în casă. Mă jucam mult cu ea. Îi dădeam să mănânce. Odată, fără să-mi dau seama că nu e bine ce fac, am luat foarfeca și am încercat să-i tai blana. Simțindu-se atacată, m-a zgâriat și m-a mușcat, încercând să se apere. Într-o dimineață, după ce m-am trezit, am căutat pisica sub cuptor, unde obișnuia să doarmă. Nu mai mișca. Nu știam de ce nu se mai joacă cu mine. Peste ani, am învățat la școală, că ființele sunt muritoare. Am plâns că pisica nu voia să se mai joace cu mine. Am tot căutat-o, dar în zadar. Probabil că bunica o aruncase.

Am avut acasă și o cățea care a făcut de mai multe ori pui. Era blândă, nu m-a mușcat niciodată. Am pipăit-o de multe ori, simțind că avea blana puțin aspră, corpul lunguleț, coadă lungă și țâțe la fel ca pisica. Mă jucam mereu cu ea sau cu puii pe care îi fata. Am pipăit de multe ori cum sugeau cățelușii laptele. De câteva ori însă, am fost mușcat de câinii din vecinătate. Mă durea tare. Bunica mă spala și mă pansa cu fâșii de pânză. Adesea, aduceam puii de cățel în casă, fără să știu că nu e voie. Bunica sau tata îi alunga, iar eu eram trist. Nu aveau cum să-mi explice că nu e voie.

În desele mele plimbări prin gospodărie, intram mereu în șură și mă suiam în căruță. Vara, caii erau legați la ieslea de aici. Simțeam mirosul acestora și de curiozitate m-am apropiat să intuiesc ce este acolo. Odată, un cal m-a lovit cu copita. Am căzut jos plângând. A venit tata și m-a luat de acolo. I-am arătat unde mă durea. Altă dată, când am simțit mirosul cailor, nu mă mai apropiam de ei. La un moment dat, unul dintre aceștia s-a îmbolnăvit și era căzut lângă peretele grajdului. Când am intrat, m-a lovit cu copita peste picior. M-am speriat și am ieșit repede afară. Am pus mâna pe perete să simt dacă dădea din copite. Am simțit vibrațiile și nu am mai intrat în grajd.

Uneori, mergeam cu tata în șură sau în grajd să pipăi

animalele. Am pus mâna pe capul cailor care erau legați la iese. Aveau coama bogată. Erau legați cu funia de căpăstrul din curele de piele. Am pipăit și vaca. Ea nu m-a lovit niciodată cu copita. Când voiam să-i pipăi coarnele, îmi amintesc că își ferea capul. Am intuit de multe ori, felul în care bunica o mulgea. Avea ugerul mare cu patru țâțe de care trăgea. Am băut laptele proaspăt, aproape zilnic. După mulsoare, bunica punea laptele în niște ulcioare pe care le avea în cămară. Când îmi era foame și nu o găseam pe bunica, mergeam în cămară și beam lapte.

În fiecare an, vaca a fătat. Am pipăit vițelul când sugea. Avea coada lungă, cu un smoc de păr în vârf, pe care și-o mișca mereu în stânga și în dreapta. Se apăra de insecte. În dese rânduri, vițelul sugea prea mult, iar bunica se chinuia să-l tragă de funia cu care era legat de gât. O ajutam, după ce îmi dădea funia să trag de ea. În cele din urmă, reușeam și duceam vițelul la locul lui, legându-l. Bunica m-a învățat să curăț vaca cu țesala care era agățată în cui, pe perete. Avea corp voluminos, cu păr scurt. De multe ori, ea mă lingea. Avea o limbă aspră și mare pe care încercam să o prind, dar nu reușeam. Își trăgea repede capul.

Vaca era despărțită de vițel cu un mic gard din lemn, format din doi pari înfiți în pământ și o bară de lemn, legată între ei. Într-o zi, când eram în grajd, vițelul fiind destul de mare, avea cornițe deja, a rupt funia și a încercat să sugă de la vacă, dar aceasta l-a respins. Eu eram între ei. M-am speriat și am fugit. Am mers la bunica și i-am arătat cu mâna spre grajd. Altă dată, m-am suit în ieslea plină cu fan. Vițelul m-a lovit cu cornul lui mic în ochi. Am fugit de acolo plângând, spre bunica. Mi-a pus compresă de pânză udă pe ochi.

Odată, fiind singur acasă, nesupravegheat, am tot cotrobăit prin casă până când am dat peste o cutie de chibrituri. Nu știam ce se poate face cu ele. M-am tot plimbat prin curte, după care am intrat în șură, unde era doar vițelul. Vaca era la pășune, iar caii erau duși cu tata. M-am tot jucat cu chibriturile. Neștiind ce se poate

Întâmpla, am dat foc fânului. Vițelul a rupt funia și a fugit, așa am simțit. Am fugit și eu de acolo. A venit bunica acasă repede. Probabil era în apropiere. A chemat vecinii să o ajute să stingă focul. Când a venit tata acasă, m-a căutat în buzunare, însă cutia de chibrituri nu mai era. Mi-a dat atunci o palmă peste fund și câteva peste mâini. Am înțeles că nu era bine ce am făcut. De atunci, nu-mi amintesc să mai fi rămas vreodată singur acasă.

Când mă plimbam prin curte, am mers de multe ori la cotețul cu porci. Am tot băgat degetele printre scândurile cotețului, iar porcul mă atingea cu râțul. Când trăia a doua soție a tatălui meu, Di dina, a adus în casă un purcel bolnav. Tot încercam să îl iau în brațe, dar se zbătea. Simțeam cum guița, după vibrațiile produse. Tata a adus dovlecii de pe câmp și i-a băgat sub pat. Erau rotunzi și turtiți la capete. Purcelul a intrat sub pat și a ros dovleacul. După ce s-a însănătoșit purcelul, tata l-a dus în coteț. Lângă acesta, era o claie de coceni. Când a mai crescut, purcelul se urca cu picioarele din față pe scândurile cotețului și mânca cocenii de porumb. L-am găsit de multe ori cățărat. Nu se speria când puneam mâna pe el și mânca în continuare. Altă dată, a scăpat din coteț, fugind prin curte. Mă plimbam și l-am simțit după miros. M-a atins cu botul și m-am speriat. Când s-a făcut mare, tata l-a tăiat. Am mâncat multe bunătăți făcute de bunica. Apoi, ai mei au mai luat doi porci mici pe care i-a băgat în coteț.

Pe lângă faptul că mă jucam cu animalele din gospodărie, adeseori fratele meu Ionică sau copiii de pe uliță, îmi dădeau mingea să o șutez sau să o arunc cu mâna. Mai târziu, tata ne-a adus o minge de cauciuc cu care mă jucam în curte, alături de Ionică. De asemenea, ne luam la trântă unul cu altul. Alte jocuri nu m-a învățat Ionică.

Când nu aveam ce face, încercam să-mi confecționez singur jucării. Luam o bucată de tinichea și săpam mai multe gropițe. Apoi, le acopeream cu fân. Erau niște bordeiașe. Apoi, cu un cuțit vechi, tăiam așchii subțiri

dintr-o scândurice. Așchiile, le băteam cu o piatră în pământ sub forma unui gard, împrejurul bordeiului. Mai târziu, aveam să aflu la istorie că în regimul feudal, din Evul Mediu și până după Primul Război Mondial, țăranii locuiau în bordeie. Le era foarte greu în regimul burghezo-moșieresc. Abia, după al Doilea Război Mondial, țăranii au primit pământ pe care să-și ridice case.

Îmi mai amintesc că în spatele curții erau niște salcâmi. La sfârșitul primăverii, înfloreau. Am încercat să mă urc în salcâm pentru a rupe niște flori, dar nu am reușit. Bunica a rupt o crenguță cu flori și mi-a dat-o. Mai târziu, din păcate, tata a trebuit să taie acel arbore, pentru că nu avea lemne de foc. Mai aveam un alt salcâm, lângă gard, în care am reușit să mă urc când am mai crescut. M-am cățărat prima dată pe gard, după care direct pe crengi. Am rupt rămurele cu frunze și flori și le-am aruncat jos. Când am coborât, m-am zgâriat la mâini și la picioare. Am încercat să fac o căsuță din crengi, dar nu am prea reușit.

În timpul verilor toride, bunica sau tata mă duceau la gârlă să mă scald. Intram cu tata în apa destul de adâncă, dar mă ținea în brațe. Unde apa era mai mică, mă lăsa jos. Mă plimbam bucuros. Tata sau bunica mă stropeau cu apă pe cap. Cu Ionică, ai mei nu mă lăsau să mă duc la gârlă. Le era frică să nu pătesc ceva. În timp ce mă scăldam cu tata, bunica spăla rufe.

De multe ori, înainte ca tata să sape fântâna, mergeam cu căruța după apă la gârlă. În căruță, tata puneă un butoi mare de lemn și o găleată cu care îl umplea. Avea o pâlnie pe care mă puneă să o țin cu ambele mâini în timp ce turna apa. Căruța era băgată puțin în gârlă, iar caii se adăpau. Câteodată, tata lua și lut în căruță, cu ajutorul căruia bunica și mama vitregă, lipeau pereții casei și prispa.

Când nu aveam nicio activitate anume, îmi căutam de lucru. Mă puneam pe pământ și pipăiam plantele care erau crescute. Mai târziu, când am învățat la botanică plantele, mi-am adus aminte că mai pipăisem cândva, urzici, scaieți sau pălămidă. Smulgeam iarba și o duceam vitelor sau

porcilor. Căutam prin casă resturi de mâncare pe care le dădeam cățelei. Din când în când, ieșeam pe uliță unde mă întâlneam cu copiii din vecinătate. Cu unul dintre aceștia m-am împrietenit și venea mereu să se joace cu mine. Mai târziu, aveam să aflu că îl cheamă Mitică Spirea.

Pe uliță, era mult nisip sau pietriș. Îmi plăcea mult să mă joc, încercând să construiesc grămezi cât mai mari. Când ieșeam din curte, aveam un băț în mână, pe care îl întindeam pe pământ să observ dacă este noroi. Înainte, mă murdăream adesea, din cap până-n picioare. Nu știam să folosesc bățul, până când mi-a arătat bunica. Nu eram în stare să am grijă de curățenia mea personală. Bunica mă spăla de câte ori veneam murdar acasă.

Desigur, nu știam că nu e bine să trec singur strada, într-o zi, când voiam să merg la vecinii de peste drum, o căruță care mergea cu viteză m-a atins, lovindu-mă la picior. M-am speriat tare. De atunci, când voiam să trec strada, puneam mâna pe gard să simt dacă vine vreo căruță. Huruitul roților și tropotul cailor produceau vibrații pe care le simțeam pe gard. Ca să fiu și mai sigur, mă așezam pe jos și îmi lipeam urechea de pământ. În acest fel, simțeam și mai bine trepidațiile produse de căruțe.

În copilărie, cel mai mult avea grijă de mine și de fratele meu mai mare, bunica Stanca. Cu ea locuiam în casă. Tata avea puțin spațiu și mulți copii. Se descurca tare greu. Uneori, nu avea bunica cu cine să mă lase și trebuia să mă ia cu dânsa când pleca prin sat. Duminica, mă ducea la biserică, unde îmi dădea preotul, colivă sau cozonac, de care mă bucuram. Îmi amintesc cu plăcere de ziua în care, bunica Stanca m-a învățat să îmi fac semnul crucii. Nu pricepeam însemnătatea acestui semn, dar aveam să învăț mai târziu. Bunica îmi lua mâna dreaptă, împreunându-mi degetul mare, cel arătător și cel mijlociu și așezându-le pe frunte, pe abdomen și pe umeri, îmi făcea cruce.

În zilele lucrătoare, mă ducea la curățatul viței-de-vie. În timp ce ea plivea, pipăiam curios frunzele mari și late, așezate pe corzi agățătoare și ciorchinii plini de boabe. Am încercat să le mănânc, dar erau acre și nu îmi

plăceau. Toamna, când strugurii erau copti bunica mi-i dădea. Mergeam cu dânsa și pe lanul de porumb. În timp ce ea săpa, eu pipăiam plantele.

Frunzele erau lungi și înguste în formă de săgeată, lățindu-se de la vârf spre tulpina de care erau prinse. Între frunze și tulpină erau știuleții mici și fragezi, verzi încă. Seara, când trebuia să plecăm acasă, bunica mă lua din lanul de porumb. Uneori, când eram pe câmp cu toții și când vremea era prielnică, dormeam noaptea în căruța acoperită cu rogojină.

Adeseori, când tata pleca la câmp, scotea caii din grajd și îi înhăma la căruță. Dacă eram prin preajmă, mă suiam în car, iar tata încerca să mă dea jos. Începeam să plâng și nu avea ce să facă cu mine. Era nevoit să mă ia cu el. Mă așezam pe scândură, lângă părintele meu și simțeam cum biciuia caii ca să pornească. Avea în mâini hățurile, cu care conducea. Când pornea, căruța huruia tare; roțile sale erau din lemn, înfășurate cu un cerc de fier. Cele două roți din spate erau puțin mai mari decât cele din față. Când stăteam lângă tata, simțeam cum mișca coada stufoasă a cailor, din păr lung și puțin aspru. După câțva timp, ajungeam pe câmp. Aici, simțeam mirosul plăcut al plantelor. Oprind căruța, tata deshăma cei doi cai, lăsându-i să pască, apoi scotea uneltele agricole. În timp ce el lucra, eu culegeam ce găseam pe ogor: furaje pentru vite, bumbac, cânepă, porumb, floarea soarelui, dovleci. Tot ce recoltam, puneam în căruță. Nu de puține ori, am cules dovleci sau porumbi necopti.

Seara, ne întorceam acasă încărcati. Tata așeza lângă magazie pălăriile de floarea-soarelui și îmi arăta cum să le curăț de semințe, lovindu-le cu bățul. După ce le scuturam, umpleam sacii cu semințe, iar tata îi depozita în magazie lângă celelalte cereale. De asemenea, aduceam acasă știuleții de porumb, pe care mă învăța să îi curăț de foi și de firele lungi de mătase. Pe urmă, tata îi băga în porumbar. Iarna, aducea de multe ori un coș mare cu porumb în casă pentru a-l curăța. Coșul era împletit din ramuri de răchită, având două mânere de o parte și de alta

a marginii sale. Am învățat cum să curăț porumbul de pe coceni. Apoi, când sacul era plin cu boabe, tata îl ridica pe umăr și-l puneă în căruță pentru a-l duce la moară să-l macine.

Mama Chiva m-a învățat să curăț bumbacul de semințe; avea mașină care separa vata de semințe, iar eu învârteam de manivelă. Mașina avea două manivele și o cutie împărțită în două: într-o parte se aduna vata, iar în cealaltă semințele.

Câteodată îl găseam pe fratele meu Ionică, lângă clăile de coceni, împletind coșuri din pănușe de porumb. M-a învățat și pe mine, dar a fost greu. Cu timpul, am împletit tot mai frumos. Zilnic, împleteam coșuri de diferite mărimi, ștergare etc. Eram bucuros că aveam ce face. Nu mă mai plictiseam. Mai târziu, am aflat de la bunica căt era de mândră că împleteam așa frumos. Le-a arătat rudelor și vecinilor tot ce am făcut.

Încă de mic, bunica m-a dus de multe ori în vizită la neamurile din sat. Mai târziu, aveam să îi cunosc: unchiul Gheorghe, fratele tatălui, frații mamei, Bicu, Dumitru și Mitu, mătușă Zamfira, sora mamei, mătușă Manda. Îmi amintesc că mă luau în brațe și mă pupau. Din păcate, nu puteam comunica cu ei. În timp ce bunica discuta cu rudele noastre, eu mă jucam cu verișorii mei, care îmi aduceau anumite lucruri printre care, mingea. Mâneam la ei, anumite bunătăți printre care, prăjituri sau fructe. La rândul lor, rudele noastre au venit la noi în vizită. Mereu îmi aduceau câte ceva. Veneau și rudele din alte orașe: mătușă Paula și unchiul Sandu, vărul tatălui de la Constanța, unchiul Petrică, fratele tatălui de la București sau alte rude din partea mamei Chiva: frații Aurel și George sau sora ei, Veta.

În ultimii ani ai copilăriei mele, îmi amintesc că fratele meu mai mare, Ionică, era deja elev. De multe ori, l-am pipăit pe spate unde avea ghiozdanul cu rechizite. După-masă, când își făcea temele, stăteam adesea la masă, lângă el. Am intuit caietele sale, cărțile, unele deschise, altele închise, creioanele, tocul, călimara cu cerneală. Îl

pipăiam când scria. El mi-a dat creionul și foaia de hârtie să scriu, dar nu am reușit. Făceam pe foaie tot felul de linii, cerculețe sau puncte. A încercat bunica să-mi arate cum se fac anumite litere, dar în zadar. Aceasta a luat legătura cu un învățător experimentat din sat, cu gândul de a încerca să mă învețe carte. A venit acest domn la noi acasă și a încercat să mă învețe să scriu, dar fără rezultat. El le-a propus tatălui și bunicii să mă ducă la o școală de nevăzători. Știa că există undeva în țară, dar nu cunoștea adresa. Le-a promis că o să încerce să afle. Totul se petrecea în anul 1955.

Nu după mult timp, a venit la noi acasă mătușa Paula, de la Constanța, care avea o veste mare: găsisese adresa Școlii de Nevăzători din Cluj. S-a întâlnit cu un nevăzător pe litoral și i-a relatat despre mine. Acel domn i-a spus unde se află școala. Fără ezitare, tata și bunica au hotărât să mă ducă la școală. Mulți vecini, rude, prieteni, aflând că urma să merg să învăț carte, au fost sceptici. Nu credeau că voi reuși vreodată să învăț să scriu. Credeau că o să rămân o viață acasă, fără să realizez ceva. Însă soarta a fost de partea mea și nu după mult timp, aveam să demonstrez tuturor că s-au înșelat.

Probabil că în copilărie am făcut mult mai multe lucruri, dar nu mi le amintesc pe toate. Am trăit într-o lume știută numai de mine, o lume a întunericului și a tăcerii. Din fericire, mintea mea a fost sănătoasă. Micile corecții fizice primite de la cei din jur, m-au făcut să înțeleg că nu tot ce fac este bine. Important este că bunica a avut grijă de mine și a crezut mereu că într-o bună zi o să-i răsplătesc strădania prin rezultatele mele.

2. Anii de școală primară și gimnaziu în toamna anului 1955, pe când aveam deja 11 ani, soarele a răsărit și pe strada mea. Urma pentru mine cea mai frumoasă perioadă din viață. Aveam să ies din lumea în care fusesem cufundat, pătrunzând într-o lume a cunoașterii. Nu conștientizam încă, faptul că aveam să merg la școală și că o să-mi părăsesc satul natal. Bunica și tata pregăteau bagajele. M-au îmbrăcat frumos. Nu știam să-mi iau rămas

bun de la cei din jur. M-am suit în căruță împreună cu tata și bunica. Mă pregăteam de un drum lung, un drum care avea să-mi schimbe tot sensul vieții. Eram așezat în față, lângă tata, acolo unde stăteam mereu când mergeam la câmp sau după apă, la gărlă. Probabil asta credeam și atunci: mergem după apă. Dar unde era butoiul? Dacă mergem la câmp, unde erau uneltele agricole? Căruța a pornit, iar caii o trăgeau după ei neobosiți. Erau caii pe care cândva, i-am călărit împreună cu tata. Pe ulițele înguste, pietruite, în urma noastră, rămânea doar praful. Căruța se zdruncina serios, din cauza denivelărilor, a gropilor și a pietrelor. Borcea rămânea în urmă.

După o oră bună de mers, am ajuns în gara din Fetești. Era o zi frumoasă, cu soare blând care mă mângâia pe față. Tata m-a luat în brațe și m-a dat jos din căruță. Am mers cu el și cu bunica spre peron. Nu știam nimic. Nu înțelegeam ce se petrece cu mine, dar eram curios să știu. Tata a lipsit puțin de lângă noi. Era dus după bilete. Aveam să aflu mai târziu acest amănunt. În timp ce așteptam trenul, m-am jucat cu pietricele de pe jos, pe care le-am băgat în buzunarele hainei. Tata m-a văzut și mi le-a aruncat. Simțeam unele mirosuri necunoscute mie. Erau mirosurile locomotivelor pe cărbuni. Din când în când, simțeam vibrații, produse de trenurile care treceau pe lângă noi. Așteptam trenul de la Constanța. Când a sosit, a trecut cu viteză aproape de noi. M-am speriat, deoarece am simțit un vânt puternic. Bunica m-a sărutat și m-a luat în brațe. Pe fața ei, am simțit lacrimi. Ne-am urcat în tren. Totul era nou, necunoscut mie. În vagon, nu erau locuri, era foarte aglomerat.

La București, am schimbat trenul. Era destul de târziu. Am simțit toate opririle din stații. Stăteam într-un compartiment, pe bănci de lemn. Tata povestea cu diverși oameni, dar eu stăteam tăcut lângă el. Nu după mult timp, m-a întins pe banca de lemn și am adormit. Dimineata, am ajuns la Cluj, orașul care avea să-mi devină a doua casă. Nu știam că aici, aveam să învăț carte.

Am mers cu tata puțin pe jos, până ne-am urcat într-un autobuz. Era alt vehicul necunoscut mie. În mână, tata avea pe lângă bagaj, o hârtie cu adresa școlii. După ce am coborât din autobuz, ne tot opream. Tata întreba diverse persoane unde este Școala de Orbi. Oamenii nu ne-au îndrumat bine, așa că am ajuns la Școala de Surzi. Aici nu m-au primit pe motiv că eram nevăzător. L-au îndrumat pe tata, să treacă strada și să mă ducă la ne văzători.

(MMM

Am intrat pe poarta școlii. Aici am intuit pentru prima dată un

30

domn ne văzător. Mai târziu aveam să aflu că era maestru instructor și se numea Roman Dănilă. Avea în mână un baston pe care l-am pipăit. Mi-a pus mâna pe cap și m-a întrebat: „Băiețașule, cum te cheamă?”. Tata a răspuns în locul meu. Am intrat apoi pe poarta școlii. Erau mulți oameni, angajați ai școlii și elevi. Unii mă mângâiau pe cap, pe față. O doamnă ma dus și mi-a făcut baie, dându-mi haine curate.

Mai târziu, tata mi-a spus că angajații școlii nu erau prea mulțumiți că m-a adus. Considerau că nu am ce să caut acolo, dacă nu aud și nu vorbesc. Tata era îngrijorat că nu voi fi reținut aici. Niște elevi din școală ne-au condus la secretariat. Secretara, Cornelia Moraru, pe care aveam să o cunosc mai târziu, ne-a îndrumat să mergem la

direcțiune. Aici, era directorul Ioan Popa. M-a examinat și a hotărât să dorm cu tata până a doua zi, în școală. Urma să se întrunească consiliul profesoral, care avea să decidă dacă voi rămâne sau nu. Am mers cu tata în curte. Erau mulți elevi care se jucau. Tata m-a lăsat în grija lor, motivând că vrea să meargă în oraș. Nu și-a luat rămas bun de la mine. Am luat cina mai apoi, dar tata nu s-a mai întors. Îi era frică să nu fiu trimis acasă, așa că s-a întors la Borcea. Seara, am mers la dormitor unde m-am odihnit peste noapte.

A doua zi, dimineața, s-a reunit consiliul profesoral, care urma să decidă situația mea. Tata nu mai era în școală. Directorul l-a căutat în zadar. În consiliu a fost prezentată situația mea de atunci: nu vedeam, nu auzeam, nu vorbeam. Mulți profesori nu au fost de acord să fiu reținut în școală, considerând că ar trebui să fiu trimis la Școala de Surzi. Însă, domnul Roman Dănilă, în special, alături de alte cadre didactice, au considerat că pot învăța, în ciuda deficiențelor mele, precizând că în SUA, la sfârșitul anilor 1800, a fost recuperată, celebra nevăzătoare surdo-mută, Helen Keller (1880 - 1968). În cele din urmă, s-a hotărât să fiu acceptat în școală. Atunci, directorul Ioan Popa a solicitat Universității, mai precis secției de Defectologie, să trimită un specialist să mă vadă. A venit lectorul universitar Vaier Mare care se ocupa de problema surzilor. M-a examinat și a considerat că ar fi bine pentru început, până se va găsi un cadru didactic competent, să fiu dus la grădinița școlii, unde să lucrez sub îndrumarea profesoarei Andaluza Leahu-Călușeru.

Ajuns aici, totul îmi era necunoscut. Intram într-o lume cu totul nouă, în care nu mai existau grajdul cu vite, clăile de paie, gârla, salcâmul în care mă cățaram dăunăzi. Stăteam tăcut, cuminte și speriat pe băncuțele în fața cărora erau măsuțe. Treptat, am început să mă acomodez și să mă joc cu ceilalți copii, care erau mai mici decât mine. Deosebeam băieții de fete, datorită frizurii: băieții erau rași pe cap, la fel ca mine, iar fetele erau tunse scurt, pentru o igienă mai sigură. Profesoara A. Leahu îmi purta

de grijă în mod deosebit. Același lucru le-a insuflat și colegelor sale, educatoare și îngrijitoare. De asemenea, le atrăgea atenția, în mod repetat, colegilor mei mai mici să fie buni față de mine.

În zilele următoare, a revenit la școală lectorul V. Mare, care i-a dat profesoarei A. Leahu sfaturi prețioase, utile recuperării mele. În scurt timp, A. Le-a a început să lucreze serios cu mine. Stăteam la masă, față în față, pe scăunele. Mi-a luat mâinile și mi le puneă pe fața ei, în timp ce pronunța anumite sunete. Nu înțelegeam nimic. După îndelungi încercări, după ore obositoare de muncă, roadele începeau să apară. Am reușit să pronunț primele litere: a, **p**, **s** și **f**. Profesoara îmi corecta adesea poziția limbii, a dinților, a buzelor și obrazilor. Îmi puneă mâna pe piept și pe gât, încercând să-mi explice cum să pronunț mai cu forță sunetele.

Am făcut apoi cunoștință cu placa de scris, care dispunea de douăzeci și unu de rânduri, a câte douăzeci și opt de căsuțe fiecare, fiind confecționată din metal. Am fost învățat cum se introduce foaia în această placă și am primit un punctator din lemn, cu care am început să înțep hârtia. Nu am reușit să scriu vreo literă, împrăștiind haotic puncte pe aceasta. Am reușit, totuși, să formez grupul fundamental, compus din șase puncte, dispuse în două coloane verticale și trei orizontale. Punctele sunt numerotate de la unu la șase, prin combinație rezultând literele alfabetului pentru nevăzători, inventat de Louis Braille, francez care a trăit între anii 1809 - 1852. În timp ce lucram, A. Leahu își nota în jurnal tot ce se întâmpla de-a lungul cursurilor. Din păcate, acesta s-a pierdut în timp. Îmi amintesc destul de puține lucruri din perioada șederii mele la grădiniță.

Nu după mult timp, am reușit să mă acomodez cu programul și cu cei din jurul meu, luând parte la jocurile copiilor.

La grădiniță erau mai multe educatoare, al căror nume aveam să-l aflu mai târziu: Jeni Cenușă - cea care a plecat după vreo doi ani - Savoiu, Tanța, Croitoru. Toate cadrele didactice de aici și-au dat silința să mă formeze. Atunci când greșeam, luându-mă la trântă cu băieții, îmi aplicau mici corecții fizice din dorința de a mă face să înțeleg că nu este bine. Pentru acest motiv plângeam, iar fetițele se adunau în jurul meu, încercând să mă liniștească.

Fiind mulți copii la grădiniță, profesoara A. Leahu

jpț-jfă Sfă Hp v nu se putea ocupa exclusiv de mine, așa că după o lună de la începerea anului școlar, am fost preluat de profesoara Florica Sandu.

Dânsa a venit la grădiniță să mă vadă; m-a luat de mână și m-a dus la muzeul școlii, loc în care avea să începă cu adevărat instruirea mea. Aveam să învăț de acum lucruri folositoare. Am intuit aici primele obiecte, dintre care cel mai important a fost mașina de socotit, cu zece rânduri a câte zece bile. Am încercat să mă joc cu ea, neștiind la ce se folosește. Atunci, profesoara mi-a arătat să adun bilele cu degetele spre mijlocul rândului. Mi-a arătat primele animale, însă pe unele le cunoșteam de la Borcea.

În zilele următoare, am început să fiu demutizat. Profesoara FI. Sandu deținea vaste cunoștințe din lumea

surzilor, acumulate din anii în care a lucrat la școala de hipoacuziei din Sibiu. În paralel a instruit copiii cu deficiențe de auz a unor familii bogate.

Am început cu pronunțarea primei litere din alfabet. Uitasem deja ce mă învățase profesoara A. Leahu. A trecut mult timp până când am reușit să pronunț primele litere. În schimb, acumulam deprinderi necesare vieții. Neobosită, FI. Sandu îmi explica felul în care trebuia să pronunț sunetele. Îmi punea mâna pe fața ei, apoi pe a mea. De multe ori, mi-a arătat poziția limbii și a dinților ei în timpul pronunțiilor. Apoi, îmi aranja dumneaei limba și dinții, până când am reușit să emit sunetele. Totodată, încerca să mă facă să deosebesc joaca de școală. Adesea, mă ridicam de la masa de lucru, încercând să caut jucării sau să explorez mediul înconjurător, iar profesoara mea, mă pune la loc. Încă nu se trezise în mine acea dorință de a învăța, deoarece nu știam că omul trebuie să învețe.

Într-una din zile, pe când studiam în muzeul școlii, profesoarei mele i-a venit în minte să mă învețe litera «f». De fiecare dată, încerca să asocieze un cuvânt, literei pe care o învățam. Inițial mi-a arătat poziția dinților și a limbii, necesară pronunției acestei litere, după care a aprins un chibrit și mi l-a dat în mână pentru a mă face să înțeleg că «f» este prima literă a cuvântului «foc». M-am speriat și am scăpat chibritul peste covoarele vechi din muzeu. M-am aplecat apoi, încercând să-l găsesc. Cunoșteam ideea de foc, dar nu știam ce cuvânt i se asociază. Mi-a venit în minte o întâmplare de la Borcea, satul meu natal, când din greșeală, iară să știu ce fac, am dat foc grajdului. Acesta a fost momentul în care începusem să înțeleg că fiecare obiect are o denumire. De acum, eram curios să știu numele fiecărui obiect care mă înconjoară.

După ce am învățat mai multe litere, am reușit să pronunț primele cuvinte: apa, papa și pa. Învârteam de robinet, atingeam apa și îi rosteam numele. Atunci când îmi era foame, le spuneam educatoarelor „papa, papa”. În sfârșit, când mă întâlneam cu cineva, întindeam mâna

dreaptă în semn de salut și îi spuneam „pa”. Unele cuvinte sau sunete le-am repetat și de trei mii de ori, până am reușit să le pronunț corect și cel mai important, să le rețin. Imaginați-vă, câtă răbdare a trebuit să aibă profesoara mea! Probabil și faptul că era necăsătorită, a contribuit într-o oarecare măsură la disponibilitatea dumneaei.

Din păcate, timpul nu era prietenos cu noi, întrucât profesoara Florica Sandu lucra ca învățătoare la clasa a II-a de nevătători. Numai după terminarea orelor, în mod benevol, mă instruia în afara programului. Desigur, în unele zile, mergeam la clasa ei, care era situată la etajul doi și mă așezam în prima bancă. Îmi dădea câte ceva de lucru, iar în paralel le predă elevilor. Începusem să-mi însușesc trei sisteme de scriere, în același timp. După ce învățam să pronunț o literă, profesoara îmi arăta ulterior cum se scrie în alfabetul braille, în cel vizual și în scrierea Klein – imprimarea literelor în relief.

În altă zi, plecând de la grădiniță spre clasa profesoarei

Flori ca Sandu, care mă aștepta, am fost întors din drum de o persoană care credea că am fugit din sală. Am îndrăznit să-mi continui drumul, moment în care, m-a luat de braț și mi-a dat o palmă. Nu știam să-i explic unde și de ce mă duc.

Altă dată, curios de modul în care funcționează soba cu gaz metan, am început să meșteresc la ea. Nesupravegheat fiind, am deschis ușa, simțind căldura focului. Am pipăit apoi, țeava pe care era robinetul. Nu-mi amintesc exact ce am făcut, însă știu că s-a produs o mică explozie care a lăsat urme pe fața și capul meu. Educatoarele m-au auzit țipând și au venit de grabă la mine, iar după ce au constatat ce am pățit, am fost dus la cabinetul medical al școlii. Sora Anuța m-a bandajat pe cap și mi-a dat niște medicamente pentru calmarea durerilor.

Când era timp frumos, educatoarele ne scoteau în curte, la aer curat. Alergam unii după alții, săream, ne plimbam sau ne așezam pe iarba verde, care începea să se usuce treptat, de sub nucii din grădina școlii. De multe ori,

am simțit cum au căzut nucile în jurul meu; una mi-a atins capul. Am luat-o în mână, moment în care, una dintre educatoare a adus o piatră și mi-a arătat cum să sparg nuca, iar mai apoi cum să îi înlătur cojile. Sub nuci, era un miros plăcut și aromat, destul de puternic. El venea de la frunzele acestora pe care le recunoșteam numărând cele șapte foi, una mare în vârf și câte trei de o parte și de alta a axei cu coadă. Prima toamnă pe care am petrecut-o la școală a trecut, marcând începuturile evoluției mele.

Se apropia vacanța de iarnă, iar colegii mei de grădiniță pregăteau momente artistice pentru serbarea pomului de Crăciun. În tot acest timp, eu îmi vedeam tăcut de treabă, înșiram pe măsute figuri geometrice din lemn, păpușile fetelor, mașinuțele (macara, camion, basculantă) și mulaje de animale și păsări. În sfârșit, a sosit vacanța, iar serbarea s-a terminat cu venirea lui Moș Gerilă care ne-a adus multe dulciuri și jucării. Mulți copii au plecat acasă, la părinți sau bunici, iar o parte din noi, orfani sau cu probleme sociale, am rămas în școală.

Până la începerea trimestrului II, profesoara Florica Sandu nu a mai trecut pe la școală. Probabil că a fost plecată la rudele sale de la Năsăud sau Brașov. Îmi amintesc că a nins din belșug și mă bucuram alături de ceilalți colegi de zăpadă. Una dintre educatoare mi-a montat patinele pe ghetete, încercând să mă învețe să patinez. La început, tropăiam. Mi-a arătat cum să-mi împing picioarele în față, însă după câteva căzături, mi-am pierdut curajul.

La 10 ianuarie 1956, odată cu începerea școlii, m-am reîntâlnit cu profesoara Florica Sandu, pe care o recunoșteam ușor după mirosul de parfum amestecat cu tutun. Dânsa m-a dus în curtea școlii și mi-a arătat omul de zăpadă făcut de colegii mai mari. Acesta purta oală pe cap, ochii și gura îi erau din cărbuni, iar în loc de nas avea un morcov. În partea de jos era înfiptă o mătură, cu ajutorul căreia omul de zăpadă înlătura simbolic omătul. Apoi, am fost dus cu săniuța alături de alți copii până sub nucii din grădină. Acasă, eu și fratele meu Ionică, nu o aveam, dar o

aveau alți copii. În schimb, tata avea o sanie mare, trasă de doi cai, cu care ducea sacii de grâu și porumb la moară, pentru a fi măcinați, ca mai apoi, bunica și mama să facă pâine sau mămăligă.

După ce am învățat cum să mă orientez prin curte, profesoara FI Sandu mă împingea de pe dealul mic cu sania, alunecând până sub nuci. Odată, m-am ciocnit de tulpina groasă a unui nuc, zguduindu-mă zdravăn. De atunci, nu am mai avut curaj să mă deplasez singur cu săniuța.

La începutul acestui nou trimestru, domnul Roman Dănilă, maestru instructor la atelierul de perii, a venit în dese rânduri la grădiniță să mă vadă. M-a dus la atelierul dânsului, unde erau mulți elevi nevăzători care făceau perii. I-am pipăit, observând modul în care lucrau, după care am explorat restul încăperii. Am găsit în dulapurile cu vitrine diferite feluri de perii, pe care aveam să le confecționez și eu. Intuind multe scule, gândul mă ducea spre gospodăria tatălui meu, unde am avut ocazia să le mai întâlnesc.

Dl. Dănilă m-a învățat să fac prima mea perie: m-a așezat pe scaun la masa de lucru, unde se fixau capacele pe monturile periilor gata făcute de elevi. Mi-a dat o

montură cu capac ce avea găuri, în care trebuia să introduc materialul și mi-a arătat mai întâi cum să înlătur capacul. Am ales, apoi, împreună materialul, urmând să-l pun în găuri. Mi-a fost greu la început, însă după multe încercări am reușit să fac perii tot mai bune. Cu greu, am învățat să țin bucățile mici de sârmă în mână fără să le risipesc.

În timpul în care lucram în atelier, am simțit că a venit cineva lângă mine și, atingându-mă, mi-a dat mâna. Am pipăit-o și am zâmbit. Nu aveam cum să știu cine era acea persoană. Mai târziu, aveam să aflu că acel om era Laurențiu Vasile Crișan, care lucra ca instructor organizatoric social la filiala Cluj a Asociația Nevăzătorilor din România. El a cules multe informații despre mine, atât de la domnul Dănilă, cât și de la profesorii care au lucrat cu mine. Treptat, ne-am împrietenit, L. Crișan vizitându-mă des. Mă ducea des la plimbare în curtea școlii sau în oraș. Uneori, îl vizitam la sediul asociației, care se găsea la parterul școlii și care era condusă de profesorul Roman Dănilă.

În altă zi, el m-a dus și la atelierul de coșuri, unde maestru - instructor era nevăzătorul, Florea Dărăban. Acesta mi-a arătat felul în care elevii împloteau coșurile. Mai târziu, aveam să urmez și eu aceste cursuri. Mulți dintre absolvenții școlii noastre s-au angajat la ateliere de coșuri, practicând această meserie pretențioasă și căutată la acea vreme. Totuși, eram mai apropiat de dl. Dănilă, care îmi era mai drag, decât dl. Dărăban. Am văzut cu mâna că dl. Dărăban era om de statură mijlocie, mai mic decât dl. Dănilă, statura fiind una din caracteristicile prin care îl deosebeam de alte persoane.

La începutul lunii martie, 1956, timpul se încălzea treptat, zăpada părăsind pământul; iarba a încolțit, iar natura a înviorat. Când am ieșit în curte, am simțit mirosul proaspăt adus de primăvară. Era aer curat. Soarele blând încălzea din ce în ce mai puternic pământul. Alături de colegii mei, eram bucuros că a sosit primăvara; ne jucam ca niște mielusei zburdalnici.

Unii dintre noi ne-am îmbolnăvit însă de oreon. Mă durea partea stângă de sub ureche, trebuind să stau în pat și să iau medicamente.

«— >... «- I>tPșr '3* *>

A doua zi, de dimineață, am vrut să merg la domnișoara Sandu în clasă pentru a exersa scrierea, însă infirmiera nu m-a lăsat să ies, ci mi-a făcut semn, atingându-mi cu mâna zona dureroasă. A chemat-o pe domnișoara Sandu jos, să mă viziteze. A venit și m-a văzut în pat; m-a liniștit mângâindu-mă pe față, timp în care stătea lângă mine, pe marginea patului. Când s-a terminat pauza, m-a strâns de mână în semn de salut și a plecat. Boala nu a ținut mult din fericire, putând să mă bucur iarăși de primăvară.

Curiozitatea m-a făcut să pipăi toți oamenii din jurul meu pe care încercam să-i disting după anumite semne particulare. Prima dată, mi-am pipăit colegii de grădiniță, apoi profesoarele. Pe doamna Andaluzia o recunoșteam datorită inelului pe care îl purta pe mâna dreaptă. Când ne întâlneam, îmi bătea cu degetul arătător al mâinii drepte pe degetul meu, astfel recunoscând-o. De asemenea, le recunoșteam pe femeile de serviciu, dintre care Ana, fată tânără necăsătorită și o altă doamnă mai în vârstă care avea verighetă la mâna stângă. Încă nu știam să îi întreb ce nume poartă.

Pe lângă orele de demutizare, de scriere și citire, făceam multe exerciții de gospodărire. Am învățat să-mi fac șireturile, cu ajutorul unui aparat format dintr-o ramă de lemn în forma dreptunghiulară, care avea prinse în lateral două bucăți de pânză cu găuri pe margine. În acestea, introduceam șiretul de jos în sus sau invers, după care făceam funda. Dimineța, am fost învățat să-mi fac frumos patul, să-mi împătur pijamalele și să-mi aranjez cămășile. La masa de prânz, după ce s-a adus oala mare plină cu supă de la cantina școlii, sub îndrumarea doamnei Andaluzia, am umplut farfuriile cu ajutorul unui polonic din metal inoxidabil, după care a trebuit să le duc și să le așez în fața fiecărui coleg. Am întâmpinat dificultăți ducând farfuriile. La început, nu aveam echilibru și am vărsat supa, însă profesoara a insistat până când am reușit. La felul doi a fost mai simplu, deoarece mâncarea nu era la fel de lichidă.

Timpul a trecut pe nesimțite și prima vacanță de vară, atât de așteptată de elevi, a sosit. Urma să merg și eu la Borcea, însoțit de doamna Timinschi, care avea doi băieți, colegi de școală cu mine, Nicolae și Marian. Ana, femeia de serviciu mi-a făcut bagajul, deoarece nu conștientizam ce avea să se întâmple cu mine în acea zi. M-a condus până în stația de autobuz, după care m-a sărutat pe ambii obraji, luându-și rămas bun; am plecat cu autobuzul spre gară. Familia Timinschi locuia în comuna Ștefan cel Mare, în apropiere de Borcea. Ne-am urcat în tren, iar după câteva ore bune de mers, am sosit la casa acestei familii, unde am dormit până a doua zi dimineată, când a venit sora mamei, Chiva, să mă ducă la Borcea.

Ajuns acasă, bunica s-a bucurat nespus să mă revadă. În timpul vacanței, nu am avut cu cine să repet cele învățate la școală, motiv pentru care le-am uitat. Nu am știut să pronunț singur literele și cuvintele, fără îndrumarea vreunui profesor, așa că bunica, tata, Ionică și alte rude din sat au crezut că nu am reușit să învăț nimic. În schimb, am continuat să mă preocup de vechile acțiuni pe care le-am efectuat înainte de a veni la Cluj: m-am jucat

cu copii din sat, mai ales din vecinătate; am mers cu bunica pe câmp, unde lucrau ai mei de acasă; m-am jucat cu puii de găină sau am împletit coșuri mici din foile de la știuleții de porumb. În acea vară, Ionică a terminat școala elementară de șapte clase, susținând examenul de absolvire. L-am simțit că era bucuros.

În 5 septembrie am împlinit doisprezece ani, însă acea zi a fost una obișnuită; nimeni nu mi-a făcut vreun cadou. În ultima săptămână, am finalizat un coș pe care l-am împachetat singur să-l aduc la Cluj pentru a le arăta celor de aici ce am lucrat.

Drumul spre școală l-am parcurs însoțit de tata. M-am reîntâlnit cu doamnele de la grădiniță, cu profesoara Florica Sandu și cu toți cei care mă cunoșteau, dar au observat cu părere de rău că am uitat tot ce am învățat în anul precedent. Profesoara FI. Sandu a vorbit cu părintele meu despre copilăria mea petrecută pe malul Dunării. Apoi, dânsa i-a arătat felul în care m-a învățat să pronunț sunete și cuvinte. După-masă, tata s-a întors la Borcea, însă nici de data aceasta nu și-a luat rămas bun de la mine, nici nu m-a îmbrățișat. Nici eu nu știam încă să-i spun «Drum bun!» Probabil că el își închipuia că, datorită deficiențelor mele, nu conștientizez aceste lucruri.

În primele zile ale noului an școlar, am rămas la grădiniță. Cu ceva timp în urmă, domnii profesori Vaier Mare și Alexandru Roșca, șeful catedrei de Psihopedagogie, au intervenit la Ministerul Educației din dorința de a se înființa o clasă specială în care eu să fiu singurul elev. Aveam nevoie de un singur cadru didactic care să se ocupe expres de mine. Din păcate, răspunsul de la minister a venit cu întârziere, fapt care a surprins instituția la care învățam, luându-i pe nepregătite. Nu au avut o sală disponibilă și niciun cadru didactic care să preia clasa a III-a condusă de profesoara Sandu. Directorul școlii i-a arătat profesoarei mele decizia venită de la minister, datorită amabilității inspectorului șef al Serviciului Școlar Special, Alexandru Ciornenschi, care a convins instituțiile abilitate cât de necesară e înființarea

acestei grupe. În cele din urmă, s-a ajuns la o înțelegere, urmând să fiu inclus în colectivul clasei profesoarei mele, până când se soluționează problema. Așadar, mi-am luat rămas bun de la doamnele care lucrau la grădiniță. Ele m-au vizitat des, urmărind cu interes progresele pe care începeam să le fac.

În clasa a III-a, unde învățam de acum, erau vreo nouă elevi, dintre care: Vasile Pop, Stern Dionisie (îi zicea Roja), Curelaru Constantin, Manța Teodor, Mureș Florea, Ciocan Petru, Săndel, Samoilă Szekely. Nu erau fete pe atunci, la școală; aveau să vină în 1958, când s-a înființat liceul de cultură generală în cadrul instituției noastre și în 1966, când ambliopii au fost și ei primiți. De acum, rămâneam peste noapte la dormitoare cu colegii mei și luam masa alături de aceștia la cantina școlii.

Îmi aduc aminte de diminețile în care venea dra Sandu la clasă. Intra pe ușă și saluta, moment în care colegii mei se ridicau și răspundeau la salut. Eu rămâneam tăcut în bancă până când venea în fața mea, îmi întindea mâna în semn de salut și mă învăța să mă ridic în picioare. Stăteam alături de Pop Vasile, în banca din fața catedrei. După acest moment, scoteam din bancă materialele didactice așteptând noi indicații.

Desigur, din cauză că profesoara era nevoită să joace la două capete, procesul de instruire și educare a mea, a fost anevoios. Continuam să mergem după ore la muzeul școlii sau în alte săli disponibile și să facem exerciții de vorbire.

La clasă doar scriam, neputând să vorbesc deoarece îi deranjam pe ceilalți. Începeam să-mi însușesc tot mai bine sistemele de scriere. Mai întâi exersam alfabetul Braille.

după care scrierea Klein, inventată de celebrul tiflopedagog William Klein, director al Institutului pentru nevăzători, din Viena și «»

— **r** -, **r***T. - îi. **q**

— J -", i.

r «... rr *r*

5!

Ji.: *i*

§" - a w "*" - v. 4: „- rr.

— *f.* U-λ:

„V - < - «îi;» V'iv n <r T;

— va» f * „V

v v

I.

e v t

—» i? î?" :

r*

v

t;

V

t *

?

rr r 7

V

„S. „i.» fi *i*

W «
— jî
C —
T-V. * T
V;
i

V

—

„rrr

*

t

Tr

t i
t

Vl

- r

s

r i T

<

*

v»

V
îi v i. i t!

Î

». V 1 i

V:

?

-

f

V. ".
le.

rr

î;

T

l
t

tv

î

e

M

/v r t

r

a-

I?

i

fu

fi» „î?

vsn.). îl **v**».

vr în

ÎŞTV rw

* „Vf

I-i f rr.

Ti» *.

I Î; J r
V t t)

„T t Î

V în t-ți J f

tf

H

O.

XI

r

7

f

W" 7

S.

fi - «î r v

și în fine alfabetul latin. Acesta din urmă, îl redactam
cu

47

creionul pe o placă de scris, care dispunea de căsuțe dreptunghiulare, în interiorul cărora formam literele. Acest sistem de scriere se numea Hebold.

Școala îmi era tot mai dragă. Ușor, ușor, îmi dădeam seama că e bine să aloc cât mai mult timp studiului. Nu mai zăboveam așa mult timp ca până atunci la tipografie, la atelier sau la asociație.

Procesul de demutizare era dificil, cu rezultate lente și puține. Pe FI. Sandu o frământa acest lucru, fapt care a determinat-o să inventeze un sistem de comunicare numit alfabetul pe față. Acest alfabet se baza pe atingerea componentelor feței, cu mâna, a celor două persoane implicate în comunicare. Prima literă din alfabet se făcea astfel: vorbitorul pune mâna pe pieptul ascultătorului, îi lua apoi mâna și îi arată cum iese aerul din plămâni și cum vibrează gâtul.

Litera „**b**” se face în felul următor: vorbitorul ciupește obrajii ascultătorului, cu primele trei degete ale mâinilor, mișcându-i.

Litera „**e**”: vorbitorul pune degetul arătător pe partea dintre bărbie și buza inferioară a ascultătorului.

Litera „**h**”: vorbitorul atinge cu mâna, buzele

ascultătorului în mod orizontal, de la stânga spre dreapta.

Litera „**k**”: vorbitorul își așază degetul mare și cel arătător pe obrazul ascultătorului, despărțite unul de altul, în poziție verticală.

Litera „**l**”: vorbitorul își pune degetul arătător pe buzele ascultătorului în poziție verticală (ca semnul tăcerii).

Litera „**m**”: vorbitorul unește cu degetele sale ambele buze ale ascultătorului.

Litera „**o**”: buzele ascultătorului se rotunjesc larg în formă de cerc pentru pronunțarea acestui sunet.

Litera „**t**”: limba ascultătorului se mișcă, atingând dinții de sus și de jos, când vorbitorul îi atinge ușor dinții cu degetul.

Litera „**u**”: buzele ascultătorului se adună strâns, rotunjindu-se în formă de țevă, când vorbitorul le trage înainte

—... /;S*7 cu degetele.

Această metodă complexă mi-a parvenit după ce profesoara Sandu a redactat-o, din dorința de a le explica profesorilor de mâine cum trebuie demutizat un elev. Alfabetul pe față s-a dovedit util, progresul apărând negreșit. Alături de acest alfabet, am primit și anumite explicații ale modului în care se realizează demutizarea.

Iată, în cele ce urmează, câteva aspecte cheie ale acestui proces: „Primul mijloc de comunicare cu un copil nevăzător surdo-mut este limbajul mimico-gestual, adaptat. Pentru aceasta trebuie să-i dăm în primul rând noțiunea semnului, ca să poată sesiza raportul existent între semn și obiect sau între obiectul pipăit și semnul mimic ce-l reprezintă. El este ajutat să se descurce, printr-o mimică ce pornește de la concret la abstract, de la cunoscut la necunoscut.

Elevul învață să pronunțe sunetele astfel: profesorul, numit vorbitor, pronunță fiecare sunet pe mâna elevului, numit ascultător. Îl face apoi, să pipăie concomitent, pentru fiecare sunet, poziția respectivă a organelor fonatoare, articulatorie: a dinților, a limbii, a buzelor,

gradul de vibrație a pieptului, a gâtului și a rezonanțelor aripilor nărilor. Cu cealaltă mână își aranjează organele sale precum ale profesorului până ce este în stare, prin propriile puteri, să reproducă acest „sunet” pe care nu-l aude și al cărui mod de reproducere nu-l poate vedea. Fiecare semn al sunetului exprimat oral, îl va scrie în puncte reliefate, în alfabetul latin și-n sistemul Klein. Astfel, elevul învață să citească prin pipăit, inclusiv scrierea văzătorilor, întrebuițând aceste sisteme de scriere, el va putea comunica cu toată lumea.

După emiterea corectă, se trece la fixarea, dezvoltarea și automatizarea pronunției sunetului. Totul se realizează printr-un sistem de exerciții de pronunție izolată a sunetului, de silabisire, de pronunție a sunetului în cuvânt și în propoziție. Fiecare sunet învățat trebuie să fie inclus în acest sistem de exerciții. Astfel, se formează deprinderea corectă de pronunțare. Dacă aceste exerciții sunt neglijate, se resimte în inteligibilitatea pronunției. După învățarea mai multor sunete, acestea se unesc formând cuvinte din două, trei litere. Fiecărui cuvânt îi este asociat un semn: „pa” care reprezintă o acțiune afectuoasă și respectuoasă; se face prin ridicarea mâinii și mișcarea palmei de sus în jos; „apa” are ca semn evocator, formarea palmei ca pahar și ridicarea acesteia spre gură ca și cum am bea”.

Îmi amintesc bine că nu reușeam să pronunț corect literele „l” și „r”. La emiterea primei litere, scoteam limba peste dinții de sus, plasând-o între aceștia și buză, în loc să ating cu ea cerul gurii. La cea de a doua literă, mișcăm buzele în loc să îmi mișc limba. Greu a reușit profesoara Sandu să mă corecteze; îmi băga degetul meu arătător în gură, arătându-mi unde trebuie să stea limba. În cele din urmă, am reușit să pronunț aceste sunete, spre fericirea profesoarei mele și a celor care țineau la mine. Făceam și exerciții de citire cu voce tare și eram corectat când nu pronunțam corect.

De asemenea, profesoara îmi indica să pronunț mai tare anumite cuvinte, punându-mi mâna pe piept.

Reușisem să învăț destule cuvinte simple până atunci: ac, ca, baba, apa, foc. Am început apoi să formulez propoziții simple precum: bea apă; pac, pac; focul cald; calul bea.

În lunile următoare, caietele mele de scriere au devenit tot mai groase. Formulam deja propoziții cu trei sau chiar patru cuvinte. Gândirea logică începea și ea să mi se dezvolte, astfel că, după eforturi susținute, am reușit să efectuez operații matematice de la 1 la 10 și apoi chiar până la 100. De acum, începeam să fac legătura între cuvinte și acțiuni. Zilnic, profesoara îmi îmbogățea bagajul de cunoștințe. Aducea de la muzeu zeci de mulaje, explicându-mi la ce folosește fiecare. Am pipăit trenulețul din lemn, format din două vagoane și o locomotivă cu aburi, moara de vânt, mașinile, animalele și păsările.

Pășeam încet, dar sigur într-o lume nouă în care oamenii nu mai însemnau doar străngeri de mâini, o lume în care și cel mai neînsemnat obiect purta un nume, o lume în care sentimentele începeau să prindă contur. Și, totuși, mai exista imposibilitatea de a comunica cu cei din jur. Singura persoană cu care puteam să comunic era profesoara mea. În acest sens, dânsa a încercat să mă învețe alfabetul Block, care presupunea scrierea cu litere mari de tipar în palmă. La început, nu înțelegeam ce îmi mângălește în palmă. Mi-a luat degetul arătător și a format cu el mai multe litere în palma dânsei. Atunci, mi-am dat seama ce voia să mă învețe. Datorită explorării mediului înconjurător, simțul tactil-kinestezic mi s-a dezvoltat drept care, am reușit să simt toate literele pe care mi le scria în palmă. În mod normal, scrisul în palmă se face literă cu literă, înșirate una după alta, însă eu am reușit să înțeleg ce mi se transmite, scriindu-mi-se una peste alta. De asemenea, după fiecare cuvânt scris, trebuia suprapusă palma peste a mea, făcându-se astfel o pauză între cuvinte, însă după exerciții s-a dovedit că nu e necesar acest lucru. Mai mult, am reușit să înțeleg și scrierea Braille în palmă. Prima dată, mi s-a scris pe falangele degetelor arătător, mijlociu și inelar. Pe degetul arătător, mi se scria punctele 1 și 4, pe cel mijlociu punctele 2 și 5, iar pe cel inelar

punctele 3 respectiv 6. Cu timpul, am reușit să înțeleg Braille-ul și dacă mi se scria pe palmă.

În prezent, comunic cu cei din jur prin scrierea alfabetului latin în palmă; unii nevăzători îmi scriu în Braille, alții nu. Omul îmi scrie fraze, transmitându-mi mesajul lui, iar eu îi răspund verbal. Acum, îmi dau seama ce vrea să-mi spună cineva, chiar mai repede, înainte de a termina un cuvânt. Folosesc și multe prescurtări: dvs. în loc de dumneavoastră, **n.b.** În loc de noapte bună, se în loc de școală.

În timpul liber, după ore sau în pauză, mă jucam alături de colegii mei sau ieșeam la plimbare pe hol și în curte când timpul era frumos. Profesoara FI. Sandu i-a învățat pe cei din școală să comunice cu mine. Unii îmi scriau bine în palmă, dar nu înțelegeam anumite cuvinte pe care nu le învățasem încă, alții nu puteau să-mi scrie singuri și se foloseau de intermediari. Erau în școală și mulți elevi răi care nu respectau întocmai regulamentul intern. Îmi aduc aminte că unii se plimbau chiar și câte trei la braț pe hol. S-a întâmplat să mă ciocnesc de ei și să mă ia la bătaie. Eram mic și slab, fără apărare. Când eram lovit, încercam să mă apăr, întinzându-mi brațele în față. Fugeam apoi, în clasă, căutând o ascunzătoare, însă dacă acel elev avea resturi de vedere mă căuta și continua să mă lovească așa că țipam până când cineva mă auzea și îmi sărea în ajutor.

Lângă clasa mea, erau elevi care se pregăteau de terminarea școlii elementare. Ei îmi erau prieteni și mă apărau de cei răi. Seara mergeam în clasa lor și povesteam sau mă jucam cu aceștia, dintre care: Staicu, Ceucă, Vutcovici, Rump. Profesoara mea îi pedepsea mereu pe cei care mă loveau și le explica tuturor să nu se mai lege de mine. Și în curte am fost lovit de multe ori peste frunte, dar nu am reușit să-i prind pe acei elevi care fugeau. Profesoarei Sandu îi era milă de mine și mă mângâia pe cap după ce îi spuneam că m-au lovit. Ținea la mine ca o mamă bună.

Cei din personalul școlii mă ocroteau și ei. i-am

cunoscut pe toți după statură, după mâini mici sau mari, subțiri sau groase, fine sau aspre, după degete lungi sau scurte, cu sau fără inel, după păr, lung sau scurt, neted sau creț, fin sau aspru. Unele persoane le recunoșteam după mirosul de parfum, de săpun, de ruj, de tutun, de benzină sau de alcool.

Conducerea școlii era asigurată de profesorii Popa și Turcu pe care îi recunoșteam când îi întâlneam; mergeam și la secretariat, la doamna Neli, femeie cumsecade. Magazioner era dl Rusu, om voinic și grăsuț, administrator dl Știrbu. Supraveghetori de noapte erau Simion Pop, care avea să devină șofer de camion, Vasile Sălejan, Vasile Bența și Iuliu Picoș, care a lucrat înainte la croitorie. Femeile de serviciu se numeau Veronica Ilieș, Marioara Deleanu, Terec Ana, Lucreți a și Ana Veredi. Spălătorese erau Ana Marincăș, Lina Maya, soția portarului Ion Maya și o femeie mică de statură, dar cu suflet mare, Cozan; croitoreasa era Maria Deneș. Pe lângă Ion Maya, la poarta școlii mai era un domn tânăr, pe nume Margineanu care s-a căsătorit cu femeia de serviciu Maria Rețe; bucătărese erau doamnele Ecaterina, cea care avea să-i devină soție domnului profesor Teodor Bendea, Ana Suciu și Floarea. Printre acești oameni, erau mulți cu puțină școală elementară și nu îndrăzneau să-mi scrie în palmă. Alții au încercat să-mi scrie cu litere mici de mână, însă nu am înțeles aproape nimic. Literele de mână se leagă una de alta și nu le înțeleg dacă mi se scriu una peste alta.

În vara anului 1958, elevii domnișoarei Sandu au absolvit ciclul primar. Avea să fie ultima generație de elevi pe care a format-o.

În sfârșit, din anul școlar 1958 - 1959, s-a înființat cu adevărat clasa specială unde eram unicul elev cu surdocecitate. Am primit o clasă mică, situată în sala de mese a școlii. Aici, se găsea stația de radioamplificare, de unde profesoara mea dădea drumul la muzică în difuzoarele situate în școală. Clasa mea, care avea vreo 4 - 5 metri pătrați, dispunea de un geam către stradă cu ajutorul căruia îmi dădeam seama cum este vremea afară.

Când era senin, soarele pătrundea în încăpere, mângâindu-mi fața.

Iar când vremea era urâtă, acesta dispărea. Am găsit aici două dulapuri cu câte două uși, o masă cu scaune, o chiuvetă la care mă spălam, mai ales înainte de a merge la masă și o sobă mică, de fontă care a fost înlocuită ulterior cu una din teracotă. Profesoara Sandu a adus vreo cinci ghivece cu flori pentru a înfrumuseța sala și a aranjat materialele didactice în dulap. Eu mi-am pus lucrurile personale în ordine, așa cum am fost învățat încă de la grădiniță.

În primele zile ale noului an școlar, profesoara mea a făcut o programă, un plan de lucru pe care avea să-l aplice curând. În timpul lecțiilor, eu stăteam cu spatele către ușă, iar profesoara în fața mea, cu spatele spre dulapuri. Între ușă și stația radio se găsea socotitoarea mare, atât de dragă mie, deoarece a fost unul din primele obiecte pe care le-am intuit la muzeul școlii.

În 11 octombrie, FI. Sandu a împlinit 55 de ani, iar eu aveam 14. Față de copiii de vârsta mea, eram mult în urmă; ei aveau acces la informație, iar eu eram privat de aceasta. Nu puteam să mă informez singur, iar din cauza limbajului nu foarte bogat, nici alții nu puteau să-mi transmită ce se petrece în lume. A urmat o perioadă grea, dar fructuoasă, în care cunoștințele mele au cunoscut o

creștere masivă. Din păcate, nu aveam educatoare după-masa, însă profesoara mea venea zilnic să mă ajute la meditații. Uneori, mai plecam din clasă și mă căuta, certându-mă că nu am început să-mi fac temele.

Când rămâneam singur în clasă, pentru a nu fi deranjat de elevi, închideam ușa pe dinăuntru. Profesoara FI. Sandu a legat o sfoară cu un capăt de spătarul scaunului meu și cu celălalt de un cui bătut în exteriorul sălii. Când venea în clasă, trăgea de sfoară, iar eu simțeam cum scaunul se mișcă ușor și deschideam ușa. Uneori uitam să leg sfoara de spătar, iar profesoara mea trăgea sfoara care ieșea cu totul afară. Atunci, bătea tare cu pumnul în ușă, iar eu simțeam vibrația și deschideam ușa. A rămas la început uimită și mi-a pus mâna pe ureche crezând că aud. Atunci, mi-am descoperit cu adevărat acest simț, care avea să-mi fie de mare folos tot restul vieții.

Pe lângă orele în care profesoara FI. Sandu mă recupera, mergeam și la ateliere unde învățam să lucrez practic sau la sala de sport unde făceam gimnastică.

Un alt loc în care îmi petreceam mult timp, pe lângă Asociația Nevăzătorilor a fost tipografia școlii.

unde se imprimau manuale și cărți de lectură. Aici, am fost prima dată, în 1956, alături de maestrul instructor Roman Dănilă, care m-a prezentat muncitorilor. M-a pus să-i pipăi pe rând și să le caut semne cu ajutorul căroră să-

i recunosc altă dată. Prima doamnă pe care am cunoscut-o era Veturia Popa, care lucra la mașina de imprimat. M-a mângâiat pe mână, pe cap, apoi pe spate. Mi-a arătat mașina care avea șase clape rotunde pe care se formau literele alfabetului Braille. Am găsit și clișeul de zinc pe care se imprimau textele. Am pipăit punctele ieșite în relief, însă nu știam încă ce reprezentau. În a doua cameră, la o altă mașină de imprimat, lucra Gheorghe Enăchescu.

El mi-a arătat un semn pe care îl avea la mâna dreaptă, după care aveam să-l recunosc pe viitor. Al treilea muncitor era Rusalim Martinescu, cel care avea resturi mici de vedere. El m-a văzut prima dată la atelierul de perii și a vorbit cu mine neștiind că nu aud. Era om înalt, de peste 1, 80 cm, așa că a trebuit să se aplece puțin să-l pipăi pe cap. Era suplu, cu fața slabă. Lucra la presă, iar apoi a lucrat la corector. La degetul mijlociu al mâinii drepte avea unghia tăiată din cauza unui accident de muncă, după care îl recunoșteam cu ușurință. La legatul cărților, l-am găsit pe Nicolae Anghelescu, care lucra și la ghilotină, mașină de tăiat hârtie și zinc. În cele din urmă, am cunoscut-o și pe Flori Patachi, văzătoarea care fusese angajată de curând. Îmi plăceau toate mașinile de aici și studiam cu atenție fiecare mișcare produsă de acestea. Îmi amintesc că, în 1959, au sosit două mașini din Germania la tipografie: una de imprimat, la care lucra Ion Furtună și o presă electronică cu ajutorul căreia se multiplicau manualele. Toate aceste mașini se regăseau și la tipografia pentru nevăzători din București, unde am fost în 1960.

Nu după mult timp, îmi amintesc că Veturia Popa nu a mai venit la școală. Era o femeie blândă care ținea mult la mine. Ea mi-a arătat prima dată cum să cos o carte. M-a pus să îndoi marginile din stânga ale foilor, apoi să le găuresc cu ajutorul matriței și a sulei. Apoi, mi-a dat în mână acul mare de cusut, arătându-mi cum să introduc ața în urechea acestuia. A legat ea primele fascicule, punându-mă să pipăi toate mișcările pe care le făcea. M-a pus apoi să cos singur. Am prins destul de repede această îndeletnicire, spre marea satisfacție a Veturiei. Mă lăuda mereu că sunt harnic și îndemânat. O vizitam zilnic până când, într-o zi, nu am mai găsit-o la mașina de imprimat. Atunci, profesoara Sandu și Martinescu au încercat să-mi explice prin semne că a murit: m-au așezat pe o masă și mi-au pus mâinile pe piept. Nu înțelegeam încă acest concept, pe care l-am priceput mai târziu, după ce am pipăit un cadavru. Peste doi, trei ani, când am reușit să-mi însușesc comunicarea, Gh. Enăchescu mi-a scris în Braille, pe cele trei degete ale mâinii drepte cum a murit Veturia: încerca să traverseze strada și a fost lovită de mașină. M-a întristat acest lucru. Cu siguranță, puteam să învăț încă multe alte lucruri importante de la ea. În locul ei, a venit la mașina de imprimat, tânărul Constantin Popescu, cel care a plecat apoi, la un liceu de masă și apoi, la Facultatea de Filologie, după care a devenit profesor de franceză. În 1959, i-a luat locul Ion Furtună.

Aproape zilnic mergeam la tipografie, unde îmi duceam caietele scrise la clasă pentru a mă ajuta muncitorii să le cos. Povesteam des cu Flori, care era lector; dicta din manualele tipărite în scriere vizuală celorlalți muncitori nevăzători, care le imprimau în Braille. Nu după mult timp, Flori a învățat să-mi scrie în Braille, la fel și L. Crișan. Mă miră faptul că au învățat atât de repede acest alfabet complicat. Credeau că înțeleg mai bine scrisul punctiform, însă eu înțelegeam la fel de bine scrisul latin. Am continuat să cos cărți, m-au învățat cei de aici să verific numărul paginilor ca să fie în ordine înainte să le leg. Am utilizat apoi ghilotina, tăind foi și zinc, după ce am

pipăit muncitorii care făceau acest lucru. Furtună și Martinescu mi-au arătat cum să multiplic cărțile la presă, montând clișeele de zinc. Apoi, țineam ușor mâna pe manivelă, iar cu cealaltă dădeam drumul, simțind mișcarea „du-te-vino”, produsă de mașină. Scoteam în fine, hârtiile imprimate. De asemenea, Furtună m-a învățat să repar cărțile deteriorate și să le schimb copertile. El și Flori mă ajutau în multe probleme personale și mă informau mult. Flori dicta colegilor ei lecțiile din manuale pe care mi le dădea apoi imprimate, să le studiez. Mai târziu, mi-au transcris lucrări de specialitate, pe care dl. Mare le-a tradus din rusă, ziare, reviste, cărți religioase. La tipografie lucra și un mecanic, văzător pe care l-am cunoscut. Era Ion Predescu, om vesel și simpatic. Cu ajutorul lui, am reușit să aflu primele noțiuni despre lăcătușerie. Mi-a arătat sculele cu care repara mașinile uzate din tipografie. Am intuit cum demonta piesele rupte și apoi, cum le schimba cu altele noi. Predescu venea cu motocicleta la serviciu și o parca pe hol. Am intuit-o cu interes și nu de puține ori, m-a plimbat cu ea în curte sau pe străzi. Am simțit curentul puternic, produs în timpul deplasării cu viteză. Mă țineam strâns de spatele lui. După plecarea lui Predescu, a venit în locul său, Gheorghe Crișan care a învățat repede Braille-ul și pe lângă faptul că repara tot ce se strica, lucra și la mașina de imprimat. Nu avea nevoie de lector, își copia singur textele. După toate aceste experiențe, mă vedeam tipograf. Doream să termin rapid școala și să mă angajez.

A f f t t

În toți acești ani, am fost vizitat de numeroase delegații din țară și străinătate. Au venit profesorii de la Universitatea clujeană: dl Mare, dl Walter Roth sau dl Alexandru Roșca, însoțiți de studenți, din dorința de a urmări progresul meu. Au asistat la multe ore, văzându-mă cum vorbesc, cum scriu și cum citesc. Au mai fost delegații de profesori de la București, Buzău, Arad sau Timișoara. M-a vizitat și inspectorul-șef al Serviciului special din cadrul Ministerului învățământului, Alexandru

Ciornenschi, căruia profesoara Sandu i-a descris pe larg întreaga mea poveste. Toți acești specialiști care m-au vizitat, au rămas plăcut surprinși de realizările mele și ale d-rei Sandu. Se mirau cum am reușit să fiu umanizat, în condițiile în care, când am sosit la școală, eram într-o lume numai de mine știută.

Înainte de sosirea delegațiilor din străinătate, profesoara Florica Sandu m-a învățat câteva zeci de cuvinte în rusă, germană, franceză și maghiară: poezii, formule de salut, de mulțumire etc. Numeroși psihologi, tiflopedagogi și tiflosurdopedagogi celebri și-au manifestat dorința de a studia cazul meu. Prima delegație a sosit la Cluj în anul 1957, din Pechin - China, formată din specialiști de la școala de nevăzători. În următorul an, tot chinezii au fost cei care au ajuns la școala noastră, de această dată, fiind reprezentanții Asociației Nevăzătorilor. Mi-l amintesc pe unul dintre ei, care era vicepreședinte. Acesta era un om înalt, iar când l-am pipăit nu am putut ajunge la cap, așa că s-a aplecat puțin. M-a mângâiat pe cap, iar mai târziu am aflat că îl chema Hang N-ai.

O altă delegație importantă care a venit în țara noastră, a fost condusă de renumitul profesor A.I. Mescereakov. Am făcut demonstrații de scris și citit. Apoi, am recitat o poezie în rusește, moment în care profesorul rus a rămas fără cuvinte. El știa de la profesorii clujeni despre cazul meu, asta determinându-l să vină să mă vadă chiar și în anii următori. La plecarea spre Moscova, profesorul Mescereakov mi-a dat adresa unei fete cu surdocecitate de acolo pe nume Iulia Vinogradova, căreia aveam să-i scriu. I-am trimis câteva lucrări modelate de mine, din plastilină și o cutie cu ciocolată. Iulia mi-a răspuns, mulțumindu-mi pentru această mică atenție. Am corespondat cu ea până în anul 1974, când renumitul profesor a murit. De atunci mi s-a întrerupt corespondența. În paralel, am ținut legătura, prin scrisori și cu alți colegi ai Iuliei din Zagorsk, orașel situat aproape de Moscova: Natașa Korneeva, Iuri Lerner și Sașa Suvorov.

Pe lângă acești musafiri, am mai fost vizitați de

specialiști din Franța, Cehia, Slovacia, Germania, Ungaria, Iugoslavia, Anglia, Maroc, Liban etc. Cu toții au fost impresionați de rezultatele mele, mai cu seamă, că școala nu dispunea de materiale didactice corespunzătoare. Aproape toate aceste materiale erau confecționate cu ingeniozitate de către profesoara mea.

În anii următori, am făcut multe experimente la institutul de Cercetări Pedagogice, situat pe strada Republicii. Aceste schimburi de experiență aveau să-mi fie utile în recuperare. Limbajul meu se îmbogățea în mod alert, până când am ajuns să cunosc în jur de cinci mii de cuvinte. Domnii profesori, Mare și Roth i-au cerut Profesoarei Sandu să le numere.

Cunoștințele acumulate până atunci mi-au permis să compun scrisori, cu ajutorul profesoarei mele. Le redactam în scriere Klein sau în Hebold, după care mi se arăta locul în care am greșit. Se întâmpla uneori să refac o scrisoare și de trei-patru ori, însă acest fapt nu mă descuraja. De asemenea, ca temă de casă, profesoara mă punea să scriu ce fac ziua, ce planuri de vacanță am, ce planuri de viitor am etc. Păstrez și astăzi, caiete groase, neafectate de trecerea anilor, pe care le răsfoiesc din când în când, amuzându-mă de limbajul de atunci și bucurându-mă totuși, că după trei, patru ani de școală am reușit aceste performanțe.

Redau mai jos pasaje din aceste notițe care pentru mine erau teme de casă, opționale, dar totuși, obligatorii:

Și 1 PA 5 fittl TE> MD SFÂRȘI SPUI

RUEREI LIWEj-D11 CONTI I NUPI ȘI NOI
PDVESTEH: fi ;3 R i P E D C A fi i? A T B

DUP fi ETE LE.ftfi...

AFLAT? ELI TDA7ELE %

5 E fiftl Și.

— T N T R U N A 5E MAI

PGfrefb-și PAPE

E U S I H A i: fiULÂfi E RE

Dr WTA ș. 1 bfi ERENI E

r /

„Eu știu să înot cu colac de salvare în mare cu valuri mari de apă. Eu vreau să merg la aeroport și urcă în avion de călători și zbor sus peste Cluj. Eu dau cu patinele și cu sania și mă bulgăresc. Eu sunt băiat mare. Eu am frizură frumoasă și bine. Frizerul tunde cu mașină de tuns și face frumos. Eu șad pe scaun. Eu plătesc doi lei la frizer. Eu vă rog bon pentru tuns. Eu sunt băiat bun și cuminte și harnic. Eu merg la masă și mănânc felul trei de mâncare. Eu sunt prietenul cu Crișan. Eu mă joc cu jucării. Eu am un tramvai mic și un trolebus și un tren mic și un avion și un camion și o pușcă și o broască mică de gumă și o trompeta. Eu am 24 de cărți. Eu învăț foarte mult și să scriu și să citesc și vorbesc frumos. Eu primesc scrisoare de la bunica mea dragă Stanca. Eu trimit scrisoare la bunica mea dragă Stanca. Dacă Rădulescu vorbește cu pilot prieten cu Rădulescu are u avion militar de trei persoane. Pilotul și cu Vasilică și Crișan urcăm în avion. Și zburăm foarte sus și vedem jos multe case mari cu etaje și o școală de orbi este aproape de cazarma soldaților și casa profesoarei Sandu și biserici și parcuri și farmacii și spitale și stâlpi electrici și străzi din avion. Avionul militar coboară la aeroport din Someșeni. Eu știu să fac un vapor de plastilină. Eu și cu Crișan mergem cu tren la București. Eu și Crișan mergem în magazin mare cu patru etaje de jucării și cumpărăm un trolebus mic costă 110 lei. Un troleibus mic pentru Vasilică. Eu știu să fac elice mai mici pentru avioane mici. Eu știu să fac avion mic din lemn. Eu pun două elice la avion pe două aripi. Eu am un aparat klein și un aparat de socotit și o place de scris și o mașină de aritmetică. Eu am două cheii, cheie de la clasă și o cheie de la dulap. Eu am trei mingi, o minge mare și una mica și una și mai mică. Eu sunt person. Eu sunt român. Eu sunt în Cluj. Eu sunt elev la școala de orbi. La vară gata elevii nu învață. Eu văd sus avion și zboară peste mine. Pilotul vede jos pe mine din avion. Eu pipăie avioane noi în fabrică de avioane. La toamnă un an. Eu sunt băiat mai tare și fac gimnastică în sală de sport cu profesor Bogoș. În Someșeni este un aeroport civil în București este aeroport civil și militare.

Primăvara are 91 de zile și 12 săptămâni vine vara. Vara are 91 de zile și 12 săptămâni vine toamna. Toamna are 91 de zile și 12 săptămâni vine iarna. Iarna are 91 de zile și 12 săptămâni vine primăvara. Eu mă joc cu Bot Petru afară în curte la soarele cald și frumos este primăvara. La vară Bot Petru pleacă acasă la Timișoara și acolo se întâlnește cu mama lui și cu sora lui și cu tata lui. În București sunt patru gări mari cu multe șine de tren. Trenul merge pe șine și pufăie și face **f, f, f** și merge foarte repede și face vânt mare și nu se poate răstoarnă și nu poate cade. În

București sunt foarte multe străzi mai mari și late. În Cluj sunt poduri mai mari și mai mici. În Cluj este o fabrică de încălțăminte și o fabrică de țigări și de chibrituri și de haine. În București sunt fabrici mai mari și ștranduri mari. În Cluj sunt două ștranduri mai mari și multe mici. În Cluj este un turn înalt cu cinci clopote mari mai mai grele. Eu știu să fac perii de haine și perii de lustruit și de unghii și de noroi și de cai și de spălat. Crișan vorbește cu Cailidi Jan și vine sus la clasă mică unde se întâlnește cu elevul Adamescu Vasile. Cailidi vede pe Vasilică și pipăie hartă râul Prut, râul Siret, râul Olt, râul Mureș. Crișan și Cailidi serie mult cu creion și cu toc cu cerneală pe caiete cu hârtie. Profesoară Florica Sandu învață pe elevi în clasă mare. Eu sunt singur învăț și scriu la mașină Picht și fac o carte mare și groasă. Noi nu putem pipăi bombă mare. Noi suntem fricoși de bombă și să explodează. Muncitorii sunt curajoși și fac bombe mai mici și bombe mai mari în munți. Bombe mari explodează. Bombe mai mici cad și explodează și nu pot face o groapă foarte adâncă. Bombe mari cad și pot face gaură foarte adâncă. Muncitorii sunt atenți. Bomba poate exploda. Muncitorii pun bombe mari sub aripi la avion de bombardament. Soldații aviatori urcă în avion de bombardament. Și merg sus în aer și aruncă bombe jos peste case și explodează și face zgomot foarte mare și ard case strică și fac groapă adâncă. Soldații aviatori urcă în avion de vânătoare și zboară în picaj. Avionul de vânătoare se poate învârti în aer și împușcă pe mulți oameni din orașe și sate pe străzi. Avionul de

vânătoare arunca cu tunul și zboară cu reacție. Soldații aviatori din avion de vânătoare trăiesc și văd pe soldați din avioane de bombardament cum mor. Soldații aduc pe soldați morți din avioane de bombardament la cimitire și pun în morminte mari cu cruci. Soldații merg cu pușcă și omoară pe oameni răi se cheamă dușmani. Soldații nu sunt prieteni cu dușmani. Soldați sunt fricoși de bombe și fug în șanțuri. Soldații merg la război în cazarma soldaților. Ofițeri știu să conducă pe soldați. Ofițeri primesc salariu mare de bani.

Soldații nu primesc salariu de mulți bani. Elevii și elevele nu primesc salariu de bani.

Capra cu trei iezi. A fost odată o capră a avut trei iezi. Ied mare și ied mijlociu nu au fost cumiști. Ied cel mic a fost mai bun și mai cuminte. Într-o zi capra a plecat în pădure să aduc de mâncare la iezi. A spus iezi să nu deschidă ușa când vine lup. Capra a învățat pe iezi o poezie. Trei iezi cucuieți ușa mamei deschideți că mama aduce vouă drob de sare pe spinare frunze-buze lapte-tâțe. Lup a fost afară la ușă și a ascultat capră cum învață pe iezi poezie. Lup a învățat și el poezie. Dacă capra a plecat în pădure a venit lupul din pădure la ușă și a spus poezie ied cel mic a spus că afară este trotil trotil, trotil.

Eu am fost ieri cu profesoară Sandu la librărie și am cumpărat cărți și caiete și la piață de fructe și am cumpărat mere și halviță. Eu am fost cu profesoară Sandu la atelierul de mecanică. Eu am pipăit mașina de strung. Strungul face șuruburi. Fratele meu Ionică merge cu tren la Tulcea. Fratele meu lucrează la fabrică și primește salariu sau bani. Fratele meu merge la comuna Cocargea la bunica mea dragă Stanca și vorbește. Fratele meu stă la bunica mea dragă la vacanță. În București este o fabrică de locomotive. Muncitori fac multe locomotive noi sunt din fier greu. Tren are locomotivă veche. Fochistul face foc mare de cărbuni în locomotivă. Trenul accelerat are trei vagoane de lasă întâia și opt vagoane de clasa două și un vagon lung de dormit cușetă și un vagon restaurant. Locomotiva este o cabină

mecanicului. Eu pipăie locomotivă noi are bile și pistoane și cazan și roți mari. Eu știu să fac locomotivă mică din lemn cu Ciortea Trasian. Eu am o bunică și un frate și un tatăl. Eu nu am o mamă. Mama elevului Adamescu este moartă în cimitir din Cocargeaua. Eu am fost mic. Eu sunt mare Vasilică trăiește. Vacanța de primăvară. Oamenii pun multe sârme electrice la stâlpi electrici pentru trolibuse în Cluj. La vară muncitorii aduc troleibuse noi mai mari la gară. Macaraua ridică multe trolibuse noi sunt foarte grele cu lanț foarte gros. Trenul foarte lung de marfa sunt multe trolibuse și aduce la Cluj. La toamna un an și crește păr pe ceafa și pe tâmple. Eu am paisprezece ani. Eu sunt băiat bun și cuminte. Profesoara Sandu dă la Vasilică doi lei la tuns. Lupul este foarte rău fură oi și mieii și fuge repede în pădure și sub copaci. Lupul dușman mănâncă oi și miei. Vulpea vicleană iese din vizuină și merge la cotețe fură multe găini și fuge repede în pădure sub copaci și mănâncă. Ursul stă cuminte și doarme în bârlog până primăvară. Veverița harnică stă liniștită în scorbură. Ea a adunat alune, nuci și semințe de brad. Iepurele cel fricos tot fuge din loc în loc de frica vânătorului. Vânătorul împușcă pe urși mari cad la pământ și mor. Vânătorul nu poate împușca iepuri fug repede în pădure. Iepurii mănâncă morcovi și varză și zarzavaturi. Carne de lup și de urs și de vulpe nu e bună de mâncat mănâncă numai carne de iepure și de căprioară este foarte bună. Animalele sălbatice trăiesc greu în pădure iama. Animalele domestice trăiesc la sate. Calul, vaca, bivolul, pisica, oaia, capra, porcul animale trăiesc la sate și la comune la curte. Vânătorii vânători din țările calde împușcă sau vânează pe tigrii și pe lei. În pădure sunt multe păsări sălbatice ciori, vrăbii ciocănitori, mierle, porumbei, privighetori și zboară. Păsările sălbatice caută de mâncare. Primăvara mai cresc flori și iarbă. Oameni țărani pun cepe în grădină. Ar pământ cu plug sau tractor și pun boabe de grâu și de porumb. Vasilică este băiat mare nu mai joacă cu jucării. Profesoara Sandu nu mai cumpără Vasilică jucării. La vară profesoara Sandu dă Vasilică 100 lei primesc și mergem la

magazin cu geamantane și cumpărăm geamantan. Eu cu profesoara Sandu mergem la magazin de jucării și cumpărăm colac mare de salvare. Eu și cu Iustin Sabău am făcut un camion mic și o remorcă mică din tinichea. Camion mic trage o remorcă mică. Oamenii se scot cărbuni sunt mineri. Camion aduce cărbuni și piatră și var și cărămidă și lemne. Moș Martin mănâncă mure, fragi ghindă îi place de albine. Moș Martin aude un zgomot sau zumzăit de albine. Moș Martin merge la stup să mănânce miere. Ursul bagă botul în stup. Albinele se sperie și bagă ac în bot la urs. Bot de urs se umflă și face gros. Vânătorii împușcă urs și ia blana. Uscă bine și vinde blana de urs. Carne dă la câine.

31 a III-a 1959. Eu am fost azi cu profesoară Sandu în oraș la muzeul de animale și am văzut multe păsări și animale și pești. Eu am pipăit un pește mare, capră sălbatică, cerbul, porc mistreț, ursul, lebăda, pelicanul, vulpea, uliul, morunul, broasca, căprioara, viezurele și alte animale și alte păsări. În 2 aprilie 1959 eu am fost cu profesoara Florica Sandu în oraș la expoziție și am pipăit satelitul 1 satelitul 2 și satelitul 3. Eu am pipăit fotografii cu satelit. În satelitul a fost câine se cheamă Laica. Eu am pipăit fabrici, bobine electrice, drumuri, vagon mic, scară mare, râuri, stâlpi electrici, motoare care fa curentul electric și alte lucruri. Eu fac satelit mic din plastilină în clasă mică”.

Tot în acești primi ani de școală, după ce am învățat traseul normal al vieții umane, cu bune și cu rele, începusem să-mi fac planuri de viitor. Visam adesea la zilele când voi fi mare. Iată cum vedeam viitorul: „Eu am 21 de ani. Eu mă căsătoresc cu o fată. Eu pun o verighetă nouă la deget. Eu sunt muncitor mare și vin la școală de orbi în tipografie. Eu leg cărți și primesc salariu de 600 de lei. Eu merg în oraș și cumpăr multe haine noi, pantofi, o servietă nouă, un ceas de buzunar cu lanț subțire. Eu merg acasă și mănânc și beau apă și dorm în casa lui Adamescu până la 3. Eu citesc cu degete pe cărți în cameră pe masă nouă. Peste multe zile soția face un copil mic, merge la

spital, are burtă mare. Eu rămân singur acasă. Eu știu să închid ușă cu chei. Eu merg singur cu baston pe strada Budai Antal și ajung la școala de orbi. Eu intru încet cu liniște la tipografie și iau halat vechi pe mine. Eu cos multe cărți. Eu sunt atent și citesc număr de pagini. Eu mă spăl pe mâini cu apă și cu săpun. Eu merg acasă încet și frumos pe stradă. Duminică nu merg la școală. Eu citesc mult acasă. Eu mă îmbrac frumos cu haine noi și merg încet la plimbare pe trotuar unde nu mașini. Eu sunt muncitor mai mare. Eu sunt soțul.

Peste puține zile soția lui Adamescu vine acasă nu bolnavă cu copil. Eu am un copil mic. Eu sunt tata la copil mic. Soția lui Adamescu cumpără cărucior la copil mic și pune în cameră”.

În acești ani, trimiteam scrisori bunicii Stanca, profesorilor când eram în vacanță și multor cunoscuți. Foloseam scrierea reliefată, cu literele alfabetului latin, iar pe plicuri puneam adresele cu ajutorul plăcii în scriere obișnuită. Redau mai jos câteva scrisori: 7 a LX-a 1960

„Dragă mătușă Paula, Eu am sosit bine și sănătos la Cluj, cu elevii de la mare. Eu am fost acasă la bunica mea în vacanța de vară. Eu am fost în ziua de 30 a VIII-a la București cu Flori la cofetărie și am mâncat prăjitură care a fost foarte bună. Am vizitat magazine care sunt aproape de gara de nord. Domnișoara profesoară Sandu a venit din concediu în ziua de 1 a IX-a la școală.

Ce face unchiul meu Sandu? Dar mătușa mea Paula și verișorii mei Nelu, Gigei și Elvira?

Cu drag, Vasilică”.

17 a IX-a 1960

„Dragă bunică, Eu sunt bine și sănătos. Eu am primit scrisoarea de la dumneata. În ziua de 15 a IX-a a început școala. Eu am fost cu profesoara Sandu la serbarea de început de an și am spus bine o poezie.

În ziua de 16 a IX-a eu am fost cu autobusul în excursie cu elevii și cu domnii profesori și educatori. Eu m-am urcat pe deal înalt în sus cu elevii și cu domnul profesor Rusnac. Eu am găsit pere pădurece. Eu nu

mănânc perele pădurece sunt prea acre. Se fac mai dulci numai peste 2 sau 3 săptămâni.

Eu voi învăța limba rusă cu proferioară Sandu să vorbesc rusește când merg cu avionul cu reacție la Moscova. Ministerul dă mulți bani pentru avion.

Sărut mâna cu drag, Vasilică”.

24 a XII-a 1960

„Dragă bunică, Eu sunt bine și sănătos. Tatăl meu este rău nu dă slănina, cârnațul și carnea afumată de porc la bunica nimic să trimită un pachet mie la Cluj. Eu o să am salariu mare de 800 lei și o să trimit banii la bunica care este săracă.

Acum este vacanța de iarnă, elevii de la școală au plecat la părinții lor. Când voi crește tipografia de la Cluj se mută la București și voi fi muncitor harnic și bun așa mi-a zis Martinescu. Eu voi avea 25 de ani și mă voi căsători cu o fată frumoasă, care se va îngriji bine de mine. Bunica mea Stanca vă rog foarte frumos nu este voie să fie supărată pe mine că voi fi muncitor la București cu Martinescu. An nou Fericit! La mulți ani! Sărut mâna cu drag nepotul Vasilică”.

30 a XII-a 1960

Dragă bunică.

Azi eu am primit un pachet de la dumneata. Eu sunt bine și sănătos. Eu sunt bucuros că bunica mea este o femeie bună, mi-a trimis pachetul mie la Cluj. Eu mulțumesc frumos cozonacul cu rahat, dulceața de prune, prăjiturile, carnea friptă și slănina de porc.

Eu vreau să întreb pe bunica mea cine a dat carnea, slănina de porc la bunica să trimită mie? Bunica trebuie să răspundă mie. Câți locuitor are Cocargeaua? Duminică este ziua mea. Eu merg în vizită la cineva.

An Nou fericit și la mulți ani!!

Sărut mâna cu drag, nepotul Vasilică”.

1 I 1961

„Dragă Ionică, Azi 1 ianuarie 1961 este ziua mea Vasile și mulți oameni din țară se numește onomastică. Eu doresc ție an nou fericit și la mulți ani!

Maistrul Roman Dănilă mi-a spus că eu trebuie să mă bărbieresc barba și mustățile cu mașina de bărbierit și că Ionică trebuie să-mi trimită mie 50 de lei să cumpăr. Eu am 17 ani și am mustățile și barba mare de 2 sau 3 milimetri. Doamna Sandu este profesoară și nu este voie să dea mie prea mulți bani și nici alți profesori. Fratele meu Ionică te rog să-mi trimiți mie 50 de lei la Cluj. Eu voi merge în oraș cu banii de la tine să cumpăr mașină de bărbierit costă 25 de lei, pensula costă 13 lei, 4 lame costă 5 lei, și săpunul de bărbierit costă un leu și 50 de bani. Ionică nu uită să trimită mie banii. Ionică să nu fie leneș și zgârcit. Să fie bun și harnic. Fratele meu te rog să nu te superi pe mine.

Eu o să merg cu profesoară Sandu cu trenul expres la Moscova. Ministreul nu dă așa mulți bani poentru avion. Acolo eu mă întâlnesc cu Iulia fată oarbă și srdă. Eu sunt român nu rus. Când am 25 de ani eu mă căsătoresc cu o fată româncă care aude și vede.

Cu drag, fratele tău Vasilică”.

16 a I-a 1961

„Dragă bunică, Eu am primit scrisoarea de la dumneata. Eu sunt bine și sănătos. Cluj are o populație de 165.000 locuitori. București are o populație de 1.450.000 locuitori. Este oraș mai mare decât Cluj și este capitala țării noastre. Cocargeaua are o populație de 7.000 locuitori și 2000 case. Bunica mi-a răspuns mie.

În luna martie o să merg cu elevii și profesorii la București în excursie cu autocarul care este mai mare ca autobusul. O să vizităm cimitirul poeziilor și scriitorilor. Eu voi face o hartă a orașului Cluj din zinc și duc acasă la bunica și harta țării noastre să vadă și oamenii din sat. Eu nu știu să fac harta orașului București din zinc că nu am văzut harta. Ce mai faci dumneata? Cu drag, nepotul ei Vasilică”.

14 a VI-a 1961.

„Doamnă profesoară Sandu, Eu sunt bine și sănătos. Eu am ajuns bine cu trenul acasă. Am mers de la Cluj la București cu trenul până la gara de nord și de acolo am luat tramvaiul la gara de sud. Am mers cu Martinel și cu

mama lui. Noi trei am plecat din gara de est cu personalul. Noi am ajuns cu personalul în Ștefan cel Mare noaptea la ora 11. Personalul a oprit în 19 stații mici ale satelor. Din stația de la Ștefan cel Mare am mers multe pe cărare lângă cale ferată. Geamantanul meu a fost prea greu și eu cu mama lui Timinschi l-am cărat greu și am obosit. Am avut tremurătură. Un tren a trecut lângă noi. Lângă cărare era valea cu nori că a plouat. Noi am stat pe marginea cărării până a trecut trenul. Am simțit că locomotiva a făcut un mare curent de vânt cu fumul de cărbuni. Hainele mele nu s-au murdărit. Noi trei am ajuns acasă la Timinschi astă-noapte. Eu am fost obosit și m-am odihnit bine în casa lui Timinschi până dimineată. Am mers apoi cu trenul 3 stații la bunica acasă. Bunica s-a bucurat mult să mă vadă și m-a sărutat pe obrajii mei. Sărut mâna cu drag elevul Vasilică”.

18 a VI-a 1961.

„D-le maestru Dărăban, Eu sunt bine și sănătos. Am sosit bine acasă cu trenul în vacanța de vară la bunica mea în comuna Cocargeaua. Acasă la noi cresc rechitele pe marginea brațului Dunării care se numește Borcea. Din rechită este bine să se face coșurile de brațe și de transport și de birou. Oamenii din Cocargeaua nu știu să facă bine coșurile frumoase. Ei fac coșuri urâte pentru paie și gunoi. Eu știu să fac bine coșurile frumoase. În ziua de 10 august 1961 eu merg cu briceagul meu la Borcea și tai crengile de rechită care sunt verzi, subțiri și lungi. Apoi număr câteva crengi și aduc acasă. Acasă eu curăț frunzele de rechită de pe ele. Eu voi face un coș de nuiele și o damigheată de sticlă de la bunica să vadă tatăl meu bunica și oamenii din sat. Apoi voi face șinele de nuiele verzi pentru damigeană cu briceagul și o să fiu atent să nu rup și să iasă bine. D-l Dărăban îmi scrie mie o scrisoare.

Cu drag Vasilică Adamescu”.

23 a VI-a 1961.

„Doamnă profesoara Sandu.

Eu sunt bine și sănătos. Eu am dat în ziua de 13 iunie foaia de drum la bunica mea și am spus să trimită înapoi la școala noastră de orbi din Cluj. Ieri seară bunica a primit

scrisoarea de la d-na prof. Sandu. A fost poștașul la mine și mi-a dat scrisoare. Bunica a fost plecată în sat și a venit acasă. Am dat scrisoarea de la Dna prof. Sandu. Eu nu am primit scrisoarea cu braille de la d-na prof. Sandu. Am scris șase scrisori în zi de 14 iunie, una pentru d-na prof. Sandu una pentru dl Director Oșeanu și la toți muncitorii de la tipografie și la dl prof. Dănilă. Am făcut baie în Borcea ca să fiu curat nu a fost așa frig, a fost cald și soarele. O să mai fac baie în Borcea. Nu este voie să merg mai departe în apă prea adâncă. Copiii răi merg și se îneacă în apă adâncă și mor. Eu fac baie în malul Borcei în apa mai mică de un metru și 20. Am scris și Domnului Dărăban că o să fac un coș frumos și o damigeană cu sticlă de la bunica să vadă bunica și toți oamenii din sat. Acum rechitele sunt înflorite. Numai mai târziu în luna august o să fac coș și damigeană. Am citit mult din revistă acasă. Oamenii din sat au venit în vizită la mine acasă să mă vadă cum citesc și cum vorbesc.

Cu drag, Vasilică". 2 a VII-a 1961.

„Dragă Martinescu.

Nu am primit scrisoarea de la Martinescu. Adamescu este bine și sănătos. Întreabă Adamescu pe muncitorii tipografi: de ce nu au scris lui Adamescu? Poștașul din Cocargeaua este bun aduce multe scrisori lui Adamescu de la oamenii din Cluj. Adamescu spune la Martinescu să spună la Flori și la Dna prof. Sandu să scrie lui Adamescu. Și că Adamescu este un băiat bun, cuminte și harnic. Martinescu este foarte bun și vesel și îl iubește pe Adamescu și îi scrie să nu lucreze mult acasă și să se odihnească ca să crească mare până la 190 de centimetri peste 2 sau 3 ani, nu crește mai înalt decât copaci sau munți. Eu stau acasă până în septembrie și vin cu trenul la Cluj.

Al lui Martinescu prieten Adamescu".

15 a VII-a 1961.

„Dragă Mori.

Eu am primit ieri scrisoarea de la Flori. Eu m-am bucurat mult că Flori a scris mie scrisoarea. Știu că

Popescu a terminat școala medie și a știut bine la examene. La toamna Popescu va fi student și va merge la facultate să învețe limba franceză. Eu vreau să vin de acasă în ziua de 2 septembrie la Cluj și vreau să-l salut pe Popescu – bună-ziua. Popescu este prietenul meu și Flori este prietena mea. Știu că Popescu nu mai joacă mult șah cu Aurel, este foarte bun. Eu sunt bine și sănătos. Fata frumoasă din Cocargeaua știe să scrie în palma mea, a învățat bine la școală. Bunica nu știe să scrie în palma mea că a fost mică și nu a mers la școală nici tata nu știe să scrie în palma mea.

Cu drag prietenul tău V asilică”.

16 a VII-a 1961.

„Doamnă profesoară Sandu, Eu am primit scrisoarea de la doamna profesoară Sandu; în am bucurat foarte mult că mi-a scris scrisoare. Știu că serbarea elevilor mari a fost frumoasă, că elevii au fost buni, care au învățat bine. Doamna profesoară Sandu știe că Ionică a venit de la Medgidia azi acasă. Știu că Ionică nu a mai crescut mare ca mine. El a lucrat mult și nu mai crește mare gata. Am fost harnic am citit bine din revista numărul 12 din 1960, am terminat de scris și am făcut o carte mare de compunere liberă despre acasă și nu mai am hârtie marou să scriu mai departe, am numai mai puțină cea albă pentru scrisori. Am scris multe scrisori la toți oamenii din Cluj. Eu am scris și la domnul director Marcu și la prietenul meu Toma de la tipografia din București. În ziua de 12 a VII-a eu am fost cu bunica cu mașina astă dimineată la Fetești. Am fost și la birouri și am vorbit cu domnii funcționari din Fetești despre mine și am spus două poezii de doamna profesoară Sandu, 8 martie și Țara mea. În Fetești sunt garduri din lemn și trotuare asfaltate. Prin Fetești circulă multe mașini și căruțe cu un sau doi cai. În Fetești sunt și magazine. Am vizitat și parfumeria din Fetești. Bunica mi-a cumpărat mie un săpun frumos și mare pentru spălat pe fața mea să fiu curat și harnic să nu fiu murdar nici să fiu atent să nu mă murdăresc nici. În Fetești m-am plimbat la aer curat și m-am odihnit bine pe banca acoperită cu

mușatamă (mușama) ca să nu se murdărească până a venit camionul. Am plecat acasă la Cocargeaua cu camionul. La Fetești a fost cald cu soare fierbinte. Am ajuns acasă și am făcut după masă baie în Borcea ca să nu îmi fie prea cald.

S-Rvy). -:

Acasă eu mă odihnesc bine în vacanță de vară până în luna septembrie și voi învăța bine la școală să fiu bine odihnit și sănătos. În luna august eu merg cu bunica la arie și pipăie batoza care treieră grâul. Tatăl meu este rău cu bunica și nu îmi arată și mie la arie nici. Numai bunica bună îmi arată și mie la arie să știu și eu. Acasă la noi este timpul frumos și cald, mai fac baie în Borcea care este de 10 metri adâncimea. Eu stau pe marginea Borcei. Eu întreb pe doamna profesoară Sandu când vin eu iarăși la școală cu Timinschi din Ștefan cel Mare cu trenul? Să-mi răspundă d-na prof. Sandu mie ceva. Eu sunt clasa a VI-a trebuie să termin școala peste 2 sau 3 ani până la vârsta de 20 de ani gata la școala elementară și trebuie să învăț meseria 3 ani la școala profesională să mă fac muncitor tipograf harnic până la vârsta de 23 ani. Am primit scrisori de la domnii muncitori tipografi Martinescu și Flori și de la domnul profesor Dănilă. Ionică stă acasă în concediu șapte zile și pleacă iarăși la Medgidia. Știu că trenul accelerat este scump de la Fetești până la Cluj costă mulți bani. Bunica este bine și sănătoasă. Și eu sunt bine și sănătos la fel.

Cu drag, Vasilică”.

24 a VII-a 1961.

„D-nă profesoară Sandu, Eu am primit ieri pachetul cu hârtie și cu o scrisoare de la d-na prof. Sandu, mulțumesc frumos pentru hârtie trimisă. Am primit sâmbătă scrisoarea de la dl prof. Dănilă. Am citit și adresa de pe plic scrisă cu Klein și a fost greșită: Adamescu Vasile a lui Zamfir. Nu a scris bine domnul Dănilă. Trebuie să scrie elevului Adamescu Vasile și nu a lui Zamfir. Domnul Dănilă a plecat la mare în satul 2 Mai, unde am fost și noi mai demult. Dna prof. Sandu scrie la bunica să nu uite să-mi adune bani pentru accelerat, să fie atentă să nu

cumpere de la magazine ceva, trebuie să adune bunica 150 lei pentru tren. În ziua de 13 a IX-a la ora 5 după masă eu merg cu bunica la gara Fetești cu mașina. Acolo îl aștept pe Timinschi din Ștefan cel Mare. Bunica mă conduce pe mine la vagon și mă sărută. Eu vreau să scriu o scrisoare cu creionul și la Brașov la d-na prof. Sandu să vadă și nepoata Miorița, sora Onița și oamenii de acolo ce fac eu acasă. Eu am făcut un coș la bunica. Oamenii din sat au văzut coșul frumos făcut de mine.

Sărut mâna, cu drag elevul Vasilică Adamescu". 19 a IX-a 1961.

„Dragă vărule Nelu, Eu am sosit bine la Cluj și am ajuns la ora 4 și 20 de minute după masă cu acceleratul de la Constanța. Am dormit bine în vagonul de clasa a II-a nr. 6 și am mâncat mâncarea bună de la mătușa mea Paula. Acceleratul s-a oprit în 28 gări și a trecut pe lângă Carpații răsăriteni și pe sub 5 tunele întunecoase. Am călătorit 16 ore și 30 de minute. Până la Cluj am făcut o distanță mare de 825 de kilometri. Calea ferată a fost foarte lungă. Acum eu sunt la școală și învăț bine 9 luni apoi eu scriu la Nelu și întreb pe el: vreau să merg eu la vară la odihna mării în Constanța? Vreau să stau eu vara la mătușa Paula până la anul toamnă? Etc. La vară Nelu are să-mi răspundă mie ceva. La vară Nelu mă așteaptă la Constanța. Ce face Nelu la București?

Cu drag Vasilică”.

9 a XI-a 1961.

„Dragă bunică, Eu sunt bine și sănătos. Acum sunt bucuros că profesoara Sandu rămâne mai departe cu mine până la sfârșitul anului școlar pentru că alți profesori de la școala din Cluj nu știu să vorbească cu mine. Nu mai profesoara Sandu știe să vorbească cu mine, să mă învețe să înțeleg bine. Bunica o să se bucure că profesoara Sandu rămâne cu mine.

Profesorul sovietic a venit de la Moscova în țara noastră în data de 30 a X-a la București. Pe profesorul sovietic îl cheamă Meșcereakov Alexander, care este director la institutul de defectologie din Moscova unde

învăță colegii orbi surdo-muți Vinogradova Iulia și Serioja. În ziua de 1 a XI-a profesorul Meșcereakov a sosit și aici la Cluj cu avionul de la București. În ziua următoare a fost în vizită la școala de orbi și s-a întâlnit bucuros cu mine și m-a văzut cum vorbesc eu de frumos. Eu am vorbit rusește. Am scris o scrisoare pentru Vinogradova la Moscova și am făcut lucrările frumoase din plastilină la profesorul ei să i le ducă. Profesorul sovietic mai a mers la grădinița de copii mici orbi. M-am mai întâlnit cu el și am mers în parcul școlii să ne fotografiem veseli. Apoi afară pe stradă eu am condus pe profesorul Meșcereakov la stația de mașină și i-am spus că am să merg la Moscova. La ora 1 fără 15 minute noaptea profesorul a plecat de la Cluj cu trenul rapid la București în ziua de 5 a XI-a.

Cum îl cheamă pe unchiul meu din București? câți ani are el? Dar cum îi cheamă pe copiii lui? câți ani au verișorii mei? câți copii are unchiul meu? Dar are soție? Pe ce stradă locuiește? Ce număr? întreb eu pe bunica. Eu aștept răspunsurile și adresa unchiului, de ia dumneata.

Cu drag Vasilică”.

10 aXI-a 1961.

„Domnule director Marcu.

Eu sunt bine și sănătos. Acum eu sunt la Cluj și învăț bine la școală. În luna iunie 1962 eu termin școala și dau examen. Apoi la toamna viitoare eu voi pleca de la Cluj cu avionul la București și voi ajunge foarte repede în două ore. Apoi de la aeroportul Băneasa din București voi merge la școala de orbi din Varta Luminoasă la domnul director Marcu care mă așteaptă. Acolo eu voi învăța meserii la școala profesională de orbi și la tipografie o să lucrez cu mașinile electrice, să mă fac cel mai harnic muncitor tipograf la București. Voi lega optzeci de cărți în 8 ore cu mașina electrică. Domnul director Marcu are să fie bucuros că eu voi fi cel mai harnic muncitor de la București. Anul acesta eu voi învăța nemțește, rusește și franțuzește cu domnișoara profesoară Sandu ca să vorbesc când merg în Uniunea Sovietică, în Germania și în Franța. Domnule director Marcu vă rog să-mi scrieți mie.

Cu drag Vasilică”.

Peste ani, după multă lectură și alte mii de cuvinte învățate, exprimarea mea a devenit tot mai corectă. Iată mai jos, o epistolă trimisă profesoarei mele Florica Sandu:

28 a XII-a 1971

„Stimată doamna profesoară Sandu.

Vă informez că în prezent mă aflu la Siliștea Nouă, unde am revenit după ce Comisia de Ocrotire a Minorilor din Slobozia, a aprobat să rămân ca asistat.

În noaptea de 19 spre 20 decembrie, am călătorit bine cu trenul spre București, unde am mers alături de domnul profesor Gh. Stancu la Ministerul Învățământului. L-am întâlnit aici pe domnul inspector Caraiman. Am discutat cu domnia sa anumite probleme care mă preocupă. De la Minister, am mers la Vatra Luminoasă, unde am făcut o vizită la Asociația Nevăzătorilor. Domnul Leu, președintele Filialei București, mi-a aprobat o bursă trimestrială de 150 lei, pentru care i-am mulțumit.

De la București, am plecat spre Slobozia, reședința județului Ialomița, unde am dus dosarul la Comisie, pentru a mi se aproba șederea la aceeași Casă de Copiii. După o ședință de trei ore, președintele acestei Comisii, domnul Vasile Mitrea, mi-a dat hârtia prin care a aprobat cererea noastră. De asemenea, a hotărât să-mi acorde un ajutor financiar în valoare de 400 lei pentru care i-am mulțumit. Ne-am întors la Siliștea Nouă, iar domnul profesor Stancu i-a dat directorului decizia de la Comisie. Nu după mult timp, domnul Stancu s-a întors la Cluj, lăsându-mă în grija unor copii cuminți.

Sunt fericit deci, că am reușit să rămân la Siliștea, unde îmi voi petrece în mod fructuos vacanțele, până la terminarea studiilor.

Ce mai faceți? Cum o duceți cu viața? O să vă mai scriu după Anul nou și am să vă povestesc cum mi-am petrecut vacanța.

Cu ocazia Anului nou, vă urez la mulți ani fericiți, multă sănătate, prosperitate și viață îndelungată!

Sărut mâna cu stimă, al dvs. fost elev, Vasilică”.

Folosirea perpetuă a simțurilor rămase valide, a constituit o altă țintă a profesoarei Sandu. Încerca să-mi dezvolte simțul tactil-kinestezic, pe cel olfactiv, pe cel gustativ sau pe cel vibratil. Am avut ocazia să gust multe alimente, să miros multe plante. Am intuit cu atenție cerealele, pe care le recunoșteam de acasă și așteptam cu nerăbdare să le aflu numele. După puțin timp, am reușit să deosebesc florile de cereale, fructele de legume, recunoscându-le ulterior după formă, după frunze, după mărime, după gust sau după miros. Mi s-a transmis despre fiecare câte ceva. Am aflat multe lucruri despre mări și oceane, râuri și lacuri, munți și dealuri, despre viața socială a oamenilor, despre orașe și țări etc.

Am cutreierat multe locuri din împrejurimi: grădina nucilor din curtea școlii, grădina botanică din oraș, pădurile Făget și Hoia, parcul mic din fața școlii, parcul mare din oraș, câmpul dintre Someșeni și Apahida, unde am intuit felul în care agricultorii lucrau pământul. Am avut ocazia să intuiesc o turmă de oi.

!

Am învățat să diferențiez animalele unele de altele.
Am pipăit pești și păsări.

Dispuneam de mulaje și chiar de animale vii. În curtea școlii, în spate, era grajdul în care se găsea un cal cu ajutorul căruia se aduceau alimente sau obiecte de mobilier. Mai exista și un coteț cu porci. Am recunoscut ușor mirosul specific pentru că și la Borcea am avut aceste animale. De mai multe ori, scroafele au flatat, iar profesoara Sandu a prins purceii și mi i-a arătat. M-a învățat cum să deosebesc masculul de femelă.

Când se sacrifică porcul ce depășea 100 de kilograme, eram dus de profesoara mea la cantină și îmi

arăta organele acestuia: inima, stomacul, splina, rinichii, plămâni, intestinele. Am văzut cu mâna capul, picioarele și coada. Se simțea miros de carne proaspătă. Am mâncat șorici. Profesoara Sandu mi-a arătat inclusiv felul în care se preparau mâncărurile din carne, ce urmau să fie servite de elevi.

În curtea școlii, exista și grădina de zarzavaturi, înconjurată de garduri din lemn. Am intuit aici, fel de fel de legume. Grajdul și magazia erau legate între ele, dar erau construite din lemn. Îmi amintesc că în anul 1966, pe când director era Teodor Frișan, construcția a ars din temelii. S-au construit mai târziu magaziiile din cărămidă. Aveam și pistă de popice în curte, la început pe pământ, apoi a fost betonată. Am dat de multe ori cu bila, doborând multe popice. Era un sport îndrăgit de nevăzători; existau și concursuri.

FI. Sandu a compus multe poezii pentru mine și m-a ajutat să le învăț. M-a ascultat apoi, în timp ce recitam, corectându-mă. Îmi arăta să rostesc cu voce mai tare ca să audă oamenii când aveam să particip la serbări. În cele din urmă, am reușit să recit frumos poeziile. Am luat parte la serbările școlii și la turneele făcute în oraș, la Casa de Cultură și la Inspectoratul școlar, cât și în localități din județ precum Gherla, Dej, Turda. Colegii mei interpretau anumite cântece la diferite instrumente sau vocal. Eu am făcut demonstrații de scriere și de citire. Aveam făcută o cutie ca o tablă care avea rânduri din metal. Pe aceste rânduri, așezam litere de tipar, făcute din carton, în ordine alfabetică sau formam cuvinte și propoziții. Am confecționat chiar și perii sau fructe din plastilină. În prealabil, profesoara mea, vorbea oamenilor despre mine, explicându-le cum am ajuns la aceste performanțe.

În primăvara anului 1959, pe când eram la Turda, după ce am coborât de pe scenă, cineva s-a apropiat de mine și mi-a întins mâna. L-am pipăit recunoscându-i imediat: era fratele meu Ionică. Ne-am îmbrățișat, după care profesoara mea i-a explicat cum să-mi scrie în palmă numele său. Era uimit de ce am făcut pe scenă; nu credea

că am să ajung la aceste performanțe. Singura persoană care avea încredere în potențialul meu, dintre rudele mele, era bunica Stanca, cea care se ruga zilnic lui Dumnezeu să-mi dea lumina minții. Ea încerca în zadar să-i convingă pe consăteni că, într-o zi, am să știu să scriu... L-am invitat pe Ionică la Cluj să mă viziteze. După câteva zile, a venit la școală, unde am stat de vorbă. Ionică era, din 1956, elev al unei Școli profesionale, unde învăța pentru a deveni muncitor într-o fabrică de ciment.

Lucrul practic mă pasiona, dovadă fiind faptul că executam coșuri și perii cu multă ușurință, asta după destulă muncă. După prima perie, pe care am făcut-o la puțin timp de la venirea mea la școală, pe când în atelier erau elevii profesorului Dumitru Gorea, aflați pe atunci în clasa a IV-a, au urmat altele tot mai bine confecționate. La început, până am învățat să mă deplasez singur prin școală, dl. Roman Dănilă, primul nevăzător pe care l-am cunoscut, venea după mine să mă aducă la atelier. Mă țineam de brațul său drept, în timp ce străbăteam coridoarele. Mergea șchiopătând, deoarece nu-și putea îndoi piciorul drept, la care suferise un accident pe când avea 12 ani.

În atelier, așa îmi amintesc, era un miros specific, de lemn sau de pir.

Când erau alți elevi la bancurile de lucru, maestrul mă puneam să-i pipăi la chip, după care să urmăresc cu mâna felul cum lucrează. Mă așezam și eu la o masă liberă,

unde aşteptam tăcut să primesc o montură din lemn, cu rânduri de găuri. Pe masă, era fusul cu fire, băgat în gaură. Începeam să tai materialul la aceeaşi dimensiune, după care formam legături egale pe care le îndoiam. Introduceam pe urmă firele în orificiile lemnului. În tot acest timp, dl. Dănilă trecea pe la mine, urmărindu-mă şi arătându-mi unde am greşit. De multe ori, făceam legăturile prea subţiri sau prea groase. Se întâmpla, de asemenea, să nu introduc bine legătura în gaură. Corectam cu atenţie aceste greşeli după ce îmi erau indicate de profesor. Primele perii aveau destule defecte. Legăturile nu era la aceeaşi dimensiune. Treptat însă, după exerciţiu, am început să nu mai greşesc. Dl. Dănilă mă bătea pe umăr când peria era aproape perfectă. Se arăta mulţumit de mine.

Mai târziu, maestrul Roman Dănilă mi-a scris despre activitatea mea de la atelier, într-o scrisoare: „Pe la mijlocul lunii octombrie, 1955, deci la o lună după ce ai fost primit în şcoală, când stăteai în grădiniţă şi nimeni nu se ocupa în mod special de tine, te-am luat la atelierul de perii. Îmi amintesc că

erai nemulţumit că stai alături de copii aşa de mici. Uneori îi ajutai să se îmbrace sau să se încălţe. Aceste deprinderi cred că le aveai deja de acasă.

La atelier, ţi-am arătat mobilierul, uneltele de lucru, perii confecţionate de elevi şi materialele din care erau făcute. Altă dată, te-am dus în atelier şi ţi-am arătat cum lucrau elevii. Am observat că îţi plăcea activitatea din atelier. Atunci, ţi-am arătat cum să lucrezi şi tu, iar după două zile de efort, ai reuşit să faci prima perie, care se folosea la frecat duşumele.

La început, produsele tale le-am pus în dulap, separat de a celorlalţi elevi şi te bucurai când constatai că stocul de perii confecţionate de tine creşte mereu. Mai pe urmă, periile făcute de tine le-am împreunat cu a celorlalţi ca să te convingi că şi produsele tale sunt de bună calitate. Ai învăţat la atelierul de perii timp de patru ani. Te-am

învăţat să coşi şi cărţi. Ştiai deja câte ceva de la tipografie. Când lucram cu clasele mici, te puneam să modelezi din plastilină. Te-am dus, apoi şi la atelierul de coşuri, dar nu ţi-a plăcut la fel de mult ca la perii. Mai apoi, te-ai ocupat numai de carte”.

Referitor la alte întâmplări în afara atelierului, profesorul Roman Dănilă a scris: „Profesoara Sandu nu reuşea să te facă să pronunţi sunetul „r”. Crişan se preocupa şi el să te înveţe. Odată, având în mână o jucărie, mai exact un autobuz cu cheie, tu ai învăţat cheia şi i-ai dat drumul să se desfacă. Jucăria producea vibraţii pe care tu le-ai imitat, emiţând foarte frumos litera amintită mai sus. Atunci, eu ţi-am scris în palmă această literă şi te am pus să repeţi. Aşa ai reuşit să ţii minte acest sunet.

Iată cum ai învăţat înţelesul cuvântului „lângă”. Cunoşteai deja cuvintele „scaun” şi „perete”. Eu am pus scaunul lângă perete şi ţi-am scris: „scaun lângă perete”. Am pus, apoi, scaunul lângă masă şi ţi-am scris: „scaun lângă masă”. Ți-am spus, după aceea, să pui scaunul lângă dulap, iar tu ai executat în tocmai.

După cum am relatat mai sus, la atelierul de perii, l-am cunoscut prima dată pe L. Crişan, care era de o săptămână angajat al Asociaţiei Nevăzătorilor. Când a intrat în atelier, am simţit mişcarea aerului produsă de deschiderea uşii, dar când s-a apropiat de mine, nu am sesizat, deoarece pavimentul sălii era din beton, iar paşii nu se simţeau. Îmi amintesc, de asemenea, că L. Crişan nu avea niciun miros după care să îl recunosc. Despre această întâlnire, prietenul meu spunea, în amintirile sale despre mine, pe care mi le-a dăruit: „Fiind recent încadrat la Asociaţie, i-am spus domnului Dănilă că am citit nişte lucruri foarte interesante despre o oarbă surdo-mută americană, Helen Keller, într-un volum de Eugen Lovinescu şi că am rămas foarte impresionat de situaţia unei fiinţe umane cu acest triplu handicap. Atunci, dânsul mi-a spus că şi în şcoală există un copil cu aceste handicaturi, pe nume Vasile Adamescu, care vine în fiecare joi la atelierul pe care îl coordonează. M-a invitat

să îl văd, atunci când vine ziua în care va participa la oră. Am așteptat cu emoție și curiozitate acel moment, gândindu-mă la felul cum ar arăta și cum putea reacționa o asemenea ființă și mă jenam de mine însumi când îmi trecea prin minte că, sub aspect fizic, avea oarecum mai puține calități decât o viețuitoare oarecare, care măcar aude și vede ceea ce se întâmplă în jurul ei. Am intrat în atelier, la ora prevăzută și am observat că erau prezenți elevii profesorului Gorea. Ei erau foarte comunicativi și veseli, calități imprimate de acesta, un om excepțional, un bărbat frumos și simpatice, bun pedagog, mereu bine dispus, care și-a pierdut vederea pe front, unde era ofițer. Pe toți acești copii îi vedeam pentru prima dată; erau de o vârstă cu Vasilică. Dl. Dănilă nu mi-a spus care este elevul pe care vreau să-l cunosc și m-a lăsat să-l descopăr singur. Nu mi-a fost greu să-l observ pe copilul tăcut, care nu vorbea și nici nu reacționa în vreun fel la vorbele celorlalți, fiind preocupat să-și termine peria. În timp ce lucra, își mișca, din când în când capul, într-o parte sau alta. Mi-am zis că acesta trebuie să fie și m-am dus spre el. L-am mângâiat pe față, mi-a zâmbit și imediat mi-a pipăit mâna să vadă cine este.

La acea vreme, nu pronunța niciun cuvânt însă, am putut observa pe fața lui o bucurie datorată faptului că a mai intrat în contact cu cineva”.

Am confecționat zeci de perii de noroi, de lustruit, de unghii, de haine și multe altele. Periile de unghii erau mai greu de executat, deoarece orificiile în care introduceam materialul erau mult mai mici decât la periile de lustruit spre exemplu. Dl. Dănilă m-a învățat cu răbdare cum să bag părul în perii, cu ajutorul sârmei, cum să înnod sârma ruptă, cum să curăț materialul cu pieptenele metalice, cum să bag cuie în capacele periilor sau cum să le tund cu bancheta, la final.

De la poarta școlii, dacă o luai în stânga pe hol, erau două săli. În prima sală, era atelierul de coșuri, iar în cea de a doua sediul asociației. Mai târziu, după anul 1970, când director era Coriolan Stoica, prima sală s-a împărțit

în două. În prezent, sunt două clase și un laborator. Maistrul Florea Dărăban m-a învățat să fac multe coșuri și împletituri diverse, îl recunoșteam după nasturii de pe halat.

În atelier era un miros puternic de răchita care era pusă în apă. În timp ce lucram, eram așezat pe scaun, iar pe genunchi aveam așezată o placă de lemn, ce dispunea de un cui mare și gros în mijloc, pe care mi-o dădea maistrul. Confecționarea unui fund de coș a fost prima operațiune. Dl. Dărăban mi-a arătat cum să aleg opt nuiiele, pe care să le îndepărtiez una de alta, în formă de cerc, urmând să împletesc firele subțiri pe acest schelet. Apoi, am înfipt șaisprezece nuiiele mai lungi în fundul coșului, îndoindu-le în sus. Am ales alte fire de răchită subțiri și am început să le împletesc în formă de spirală. La început, am lucrat destul de greu, deoarece nu aveam putere să trag firele.

În anii 1960 - 1961, am început să lucrez cu adevărat frumos. Aveam forță mai mare și puteam conversa cu dl. Dărăban. Am confecționat coșuri de diferite mărimi pentru întrebuințări diverse. În fine, am învățat să îmbrac damigenele din sticlă cu nuiiele sau fire plastice și să le pun mânere. Mi-a fost mai greu la atelierul de coșuri decât la cel de perii.

Am tot pomenit mai sus Asociația Ne văzătorilor, al cărei sediu era la parterul școlii. Am intrat prima dată în

acea sală, împreună cu L. Crișan care m-a adus de la grădiniță. Am aflat, mai târziu, că timp de una an, asociația și-a desfășurat activitatea în secretariatul școlii. Mobilierul din asociație era vechi, adus din magazinele aflate în curte. Îmi amintesc că biroul avea o chingă pe care se puneau tălpile picioarelor, însă era desprinsă. Am mers imediat la atelierul de perii și am încercat să-i explic prin semne domnului Dănilă că am nevoie de ciocan și cuie. Am bătut cu pumnul peste mâna lui dreaptă. În cele din urmă, a înțeles și mi-a dat unelte necesare, după care am revenit în birou și am încercat să repar defectiunea. Când s-au cumpărat dulapuri noi, L. Crișan mi-a pus la dispoziție un compartiment în care mi-am adus niște jucării, o pungă cu plastilină și ustensilele de scris.

— wii Miibiimrarr - rf. TTTTrr - tt?

În timpul liber, veneam aici și lucram câte ceva sau povesteam cu prietenul meu și cu alte persoane. Încercam să povestesc despre familia mea, de la Borcea, asta după ce am fost demutizat, însă, nu știam bine gramatica limbii române. I-am spus lui Crișan că: „tata este cal mare” în loc să spun că „tata are un cal mare”. M-am atașat rapid de Crișan. Aveam nevoie de un prieten adevărat care să mă ajute și căruia să mă pot adresa când am nevoie. Îmi dădeam seama că o persoană adultă mă poate ocroti mai bine decât un copil de vârsta mea. L. Crișan avea grijă de mine, îndemnându-i pe elevii școlii să nu mă lovească, ci să mă ajute. Mulți îmi spuneau „mutulică”.

La biroul asociației mai lucrau și alți domni pe care i-am cunoscut: Ion V. Pop, care avea să devină profesor de istorie, Rădulescu și Ilie Furtună. Am avut prilejul de a comunica cu mulți membri nevăzători care veneau să joace șah, să citească ceva sau pur și simplu să se întâlnească unii cu alții. Am făcut cunoștință pe rând cu ei: Viorel Crăciun, Mihai Irimia, Ion Vârlan, Achim Drăghiță pe care prietenii îl alintau Puiu, Dumitru Murăraș, Mana Lazăr, Simion Sturz, Mana Rusu și alții.

Viorel Crăciun, care era student la Conservator și cânta la flaut, a sesizat că nu pronunțam corect sunetul „i”

și în loc să-i spun „Viorel”, îi spuneam „Veorel”. Într-una din zile, după ce l-am recunoscut, i-am pronunțat numele, bineînțeles greșit, moment în care mi-a îndoit urechea, strângându-mi-o. Simțind durerea, am scos un țipăt exact ca și litera „i”. L. Crișan, aflat lângă mine, mi-a scris de mai multe ori această literă în palmă.

Referitor la pronunția unor sunete, prietenul meu spunea: „Unele sunete le pronunța mai ușor, dar altele mai greu. Îmi amintesc că nu pronunța clar litera „r”, spunea un fel de „br”. Mie îmi spunea Brișan. Profesoara FI. Sandu s-a chinuit mult până a reușit să-l corecteze. Într-o dimineață, m-a întâmpinat în poarta școlii și imediat ce ne-am întâlnit, mi-a dus mâna la gâtul său și a început să emită un „r” lung și repetat, fiind foarte satisfăcut”.

t

Toți cei din cadrul asociației încercau să se implice mai mult sau mai puțin în educația mea, dându-mi sfaturi sau corectându-mi anumite manifestări incorecte. De exemplu, după terminarea pauzei, în loc să merg la clasă, mergeam la tipografie sau în alte locuri, asta în primii ani. Atât, d-ra Sandu cât și ceilalți cunoscuți mă sfătuiau să iubesc școala. Despre aceste lucruri, Crișan spunea următoarele: „Când pauza se termina, îi făceam semn lui Vasile să meargă la clasă. Într-o zi, l-am urmărit să văd dacă într-adevăr mă ascultă și am observat că în loc să o ia în stânga, spre destinație, o lua la dreapta, spre tipografie. L-am oprit imediat și i-am făcut semn să meargă la clasă, dar s-a opus; l-am luat cu forța în brațe și l-am dus sus. S-a așezat în bancă, nervos, cu mâinile încrucișate la piept, fața crispată și capul îndreptat spre stânga, deoarece eu și profesoara FI. Sandu eram în dreapta. Atunci dra Sandu mi-a spus: „Privește la el, are mândria orbului și încăpățânarea surdului, mi-a scos peri albi”. I-am făcut, apoi, semn să-și scoată materialele didactice, iar el a răspuns pozitiv cerinței mele. Am încercat, apoi, să-i scriu în palmă cuvântul „rău”, iar după prima literă el și-a dat seama ce vreau să-i spun și și-a închis imediat pumnul spunându-mi: „Adamescu este bun”, încă nu folosea

pronumele.

Altă dată, când plecam de la asociație spre casă cu dl. Dănilă, l-am găsit pe Vasilică jucându-se la poartă, în timpul orelor. Dl. Dănilă l-a atins cu bastonul, făcându-i semn să meargă sus, însă Vasilică se încăpățâna să nu plece. Era un semn de nesupunere a lui, așa că am hotărât să intervin. Azi, îmi vine foarte greu să-mi explic felul dur în care am acționat, nu știu dacă am vrut neapărat să-mi dovedesc autoritatea sau mai mult dorința de a-l face să înțeleagă că el este elev și trebuie să asculte de cei mari. Fără prea multă chibzuială, i-am aplicat o palmă peste obraz, îndrumându-l pe coridor, în direcția clasei. M-am întors spre poartă să plec, însă după câțiva pași, fiind sub impresia celor întâmplate, m-am întors să văd ce face Vasilică. Era deja în clasă, cu fața spre perete.

HHHHHHHHHII sprijinindu-și capul în palme. Lacrimile îi curgeau pe obraji. Era prima dată când îl vedeam plângând și cred că făcea asta mai mult din cauza durerii sufletești, decât din cauza celei fizice. Își dădea seama că m-am supărat tare pe el. Am constatat, atunci, cât de mult ținea el să nu fie abandonat și ce mare nevoie simțea să aibă alături pe cineva care să țină la el. L-am mângâiat pe cap, liniștindu-l

Pentru a vedea manifestările mele, angajații asociației mă testau în fel și chip. Dl. Roman Dănilă a vrut să vadă dacă știam persoanele din jurul meu. În acest semn, a imprimat trei hârtii cu numele celor care eram în acea sală și mi le-a dat să le citesc. Pe una din hârtii, era scris numele meu, așa că l-am introdus în buzunar. Pe celelalte două, erau numele Dănilă și Crișan. După ce le-am citit cu atenție, am mers către ei și le-am dat fiecăruia hârtia corespunzătoare.

În altă zi, Viorel Crăciun, care obișnuia să se joace cu mine, l-a atacat pe Crișan făcându-se că îl lovește ca să vadă reacția mea. Observând aceste lucruri, am sărit în spatele

Viorel, începând să țip și prinzându-l de mâini. După puțin timp, Crișan mi-a spus că a fost o glumă. Tot o glumă

a făcut cu mine și Ioan Tinca, președintele asociației din anul 1959, scriindu-mi în palmă că a murit Crișan. M-am întristat încercând să protestez; nu voiam să cred. Dl. Tinca a venit cu argumente să mă facă să cred. Mi-a spus că l-a trimis pe Crișan după țigări, la magazinul de peste drum și că l-a lovit mașina. Am plecat imediat spre clasă, plângând. A venit, apoi, Crișan la mine și m-a liniștit. Eram fericit că nu a pățit nimic.

În țară, funcționau circa cinci filiale ale Asociației Nevăzătorilor, fapt pentru care angajații acestora trebuiau să meargă pe teren. În vizită de lucru a venit la Cluj, dl. Jean Cailidi, contabil al Consiliului Central A.N.R. București. Am făcut cunoștință cu el și mi-a dăruit multe cuburi de zahăr. Dimineața, îi plăcea să facă gimnastică. Dormea în sediul asociației. La prima oră, eram prezent la el și făceam împreună înviorarea. În unele zile, am mers în sala de sport, unde am lucrat la sol și la aparate. De asemenea, am alergat în curte. Când lucram câte ceva la birou, Cailidi mă privea cu interes. Am vorbit multe cu el; mi-a spus că o cunoaște pe bunica mea, Stanca. Probabil că era originar din zona Ialomiței. După zece zile, Cailidi, care-mi devenise prieten, a plecat la București. L-am condus la gară împreună cu L. Crișan. S-a urcat în teren, după ce ne-am îmbrățișat, dar am așteptat să pornească din dorința de a simți trepidațiile. I-am făcut cu mâna domnului Cailidi, după care ne-am întors la gară.

Altă dată, la Asociația din Cluj, a venit profesorul Filip Naia, președinte al filialei din București. Crișan i-a povestit câteva lucruri importante din biografia mea. Dl. Naia era un om bun, înzestrat intelectual. El dorea binele nevăzătorilor din România. Din păcate, la 17 octombrie 1958, Filip Naia avea să treacă la cele veșnice, în urma unui tragic accident de avion. Se întorcea dintr-o vizită din China, însoțit de un angajat al Ministerului Muncii, iar avionul care se îndrepta spre Moscova a luat foc în urma unor defecțiuni și s-a prăbușit. Niciun pasager nu a mai supraviețuit. În locul domnului Naia, președinția Asociației a fost preluată de dl. Constantin Dumitrescu.

Uneori, persoanele care lucrau la asociație nu aveau timp de mine. Îmi căutam singur de lucru, dar din cauza lipsei de auz, nu-mi dădeam seama că fac gălăgie. Intram pe ușă vijelios, trăgeam scaunul pe jos sau doboram obiecte. Într-o zi, pe când nevăzătorii participau la o ședință, am intrat în stilul meu caracteristic pe ușă și mai mult, l-am deranjat pe profesorul Dumitru Gorea, care s-a ridicat de pe scaun, mi-a dat o palmă la fund și m-a scos afară din sală. De atunci, când mai era ședință, Crișan venea în fața mea când intram pe ușă și îmi punea degetul pe gură, semn ca să fac liniște. Mergeam pe vârfuri la locul meu, unde stăteam în deplină liniște până la finele adunării.

Din 11 mai 1959, nu l-am mai găsit pe Crișan la asociație. Am aflat că fusese arestat de comuniști, pentru că era practicant al religie greco-catolice. Eram trist că nu mai aveam un prieten adevărat care să mă ajute. Mi-am dus la clasă lucrurile pe care le aveam în dulap, printre care și un tramvai cu cheie care mergea pe șine, pe care l-am primit de la dra Sandu. Îmi cea mai dragă jucărie pe care o aveam. În 1960, sediul filialei Cluj s-a mutat în Piața Avram Iancu la nr. 2, unde este și în prezent.

După venirea mea la școala din Cluj, profesorii au observat că mersul meu era deficitar. Îmi târâiam picioarele în loc să pășesc; mă legănam ca rața. Andaluzia Leahu și apoi L. Crișan au încercat să mă corecteze, arătându-mi cum merg ei. Crișan își amintește că mă recunoștea după târâitul picioarelor când venea pe hol, spre asociație. M-a luat de multe ori și m-a pus pe picioarele lui, mergând prin sală. De asemenea, m-a prins de genunchi, făcându-mi semn să-l îndoi în timp ce merg. După eforturi susținute, depuse mai apoi și de profesorii de sport, am reușit să merg frumos.

În sala de gimnastică a școlii, am intrat prima dată cu doamnele de la grădiniță și cu micii mei colegi. Ne-am jucat cu tot felul de mingi, pe care le băteam de pământ. Apoi, câteva luni mai târziu, am vizitat sala de sport alături de profesoara FI. Sandu care mi-a făcut cunoștință cu

aparatele. Am explorat cu interes lada de sărit, bara de oțel, paralelele, calul, inelele legate de tavan, mingile medicinale și altele. Am făcut primele exerciții, aici, cu scopul de a mă dezvolta frumos.

În următorii ani de școlarizare, sub îndrumarea profesorilor Boghos Jangosian, Ion Pivaru sau Dan Ilie, am continuat să fac sport de două ori pe săptămână, la orele de educație fizică. Când era timp frumos afară, ora se desfășura în curte. Făceam exerciții de alergare sau de aruncare a mingii de oină. Când am căpătat mai multă putere, profesorii m-au pus să arunc și bila de 5 și 7 kg în lungime. De asemenea, cadrele didactice au încercat să lucreze la echilibrul meu. În acest sens, am fost pus să merg pe o bancă în picioare, însă de multe ori, m-am dezechilibrat și am pus piciorul jos. Apoi, am încercat să stau în picioare pe mingea medicinală, însă nu am reușit.

Iarna, am fost pus să patinez, în fața sălii de sport, însă căzăturile au fost dese. Totuși, treptat, echilibrul meu a devenit tot mai bun, reușind în cele din urmă să execut aceste exerciții sus amintite.

Tot iarna, m-am dat cu schiurile până sub nucii din fundul curții. Îmi plăcea să schiez, însă școala nu dispunea de multe schiuri, așa că profesorul Ion Pivaru m-a pus să împrumut schiurile de la elevul Simion Cosma. În afara programului, Cosma îmi dădea cu împrumut schiurile sale, cu care mă dădeam neobosit. Când ploua, stăteam în sala,

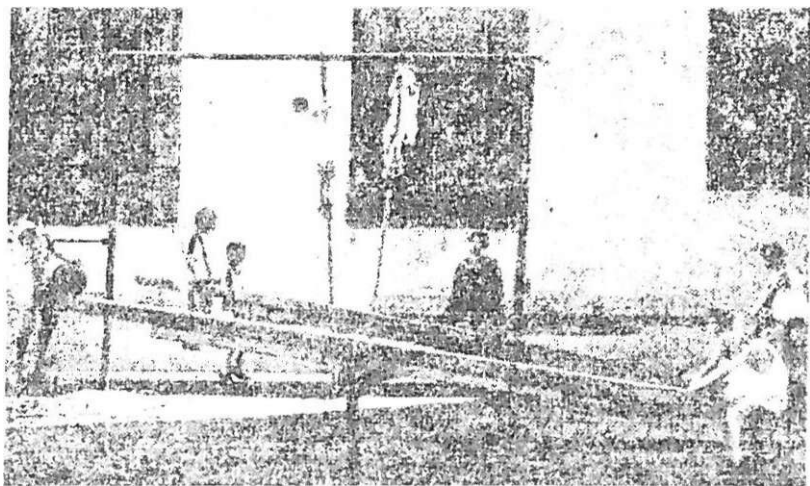
unde mă jucam cu mingea pe care o aruncam în brațele profesorului sau o aruncam pe podea și o prindeam când se înălța. Totodată, am exersat la aparate, până când am prins putere în brațe. Am reușit să ridic haltere până la 20 kg, să fac tracțiuni la bară sau să mă rotesc pe inele. S-a întâmplat să scap inelul din mână și să cad pe saltele puse în sală, însă nu am pățit nimic.

Cel mai mult am lucrat la educație fizică, cu profesorul Dan Ilie, care s-a dovedit a fi foarte răbdător și dornic să mă învețe multe lucruri ce țin de această disciplină. Mi-a arătat, de

nenumărate ori, cum să execut anumite exerciții.

Prima dată, îl pipăiam când făcea exercițiul, apoi, prin imitație, încercam și eu același lucru. Hram corectat când nu făceam bine ceva. Am înțeles că sportul dezvoltă armonios musculatura omului. Așteptam cu nerăbdare ziua în care aveam educație fizică. Și în timpul liber, la sfaturile dascălului meu, practicam sport. Alergam în curte pentru a-mi îmbunătăți condiția fizică sau făceam tracțiuni la bara din fier. Când aveam cu cine, mă dădeam pe hintă.

De multe ori, s-a întâmplat să mă accidentez din neatenție. Odată, când alergam spre fundul curții, am dat eu vârful piciorului într-o piatră mai mare și am căzut, lovindu-mă serios la cot și la picior. După acel moment, profesorii m-au sfătuit să alerg împreună cu vreun coleg care vede.

De mai multe ori, pentru a vedea dacă sunt apt de sport, profesorul Dan Ilic m-a dus la Dispensarul sportiv, unde medicul mi-a făcut vizita medicală. L-am cunoscut pe acel medic care mi-a scris cu litere mari de tipar în palmă: „eu sunt doctorul Onoriu Cheeanu” Avea o mână mare și fină, după care aveam să-l identific în anii următori, când aveam să mai merg la control. M-a ascultat la inimă și plămâni după care mi-a transmis, prin profesorul meu, că totul e bine. Am fost cântărit și măsurat de asistentă: aveam 65 de kg și 1,63 cm înălțime. Apoi, am suflat cu putere în spirometru. Concluzia a fost că organismul meu era normal, fapt care, îmi permitea să fac sport.

În sala de sport a școlii, în afara orelor de educație fizică, se pregăteau sportivii halterofili, văzători din oraș. Direcțiunea instituției Le-a închiriat spațiul timp de o oră și jumătate, de două ori pe săptămână. Dl. Dan Ilie m-a dus într-o după-masă la antrenament, să-mi arate cum ridicau sportivii halterele. Prima dată, mi-a făcut cunoștință cu cei trei antrenori: Roman, Jakab și Ștefan Javorek. Mai întâi, l-

am pipăit pe dl Roman, bărbat înalt cu un fizic impunător. Avea mușchii foarte dezvoltăți pe tot corpul. Era mai în etate. Ceilalți doi antrenori erau mai tineri, dar la fel de bine dezvoltăți. Ambii erau de origine maghiară. Am fost uimit de felul cum arătau. Nu mai văzusem până atunci niciun om cu asemenea mușchi. În acele momente mă visam înalt și musculos, asemenea unui pui de Hercule.

În sală, se simțea un miros puternic de creme mentolate și de transpirație. Am intuit mai multe haltere și felul cum sunt ridicate de sportivi în diferite stiluri, precum smuls sau împins. Mi-am exprimat dorința de a practica și eu acest sport, iar antrenorii au fost de acord. Profesorul Dan Ilie m-a sfătuit să fiu atent să nu mă accidentez. La început, la indicațiile domnului Roman, am făcut câteva exerciții de încălzire, după care am ridicat halterele de 5 kg, câte una în fiecare mână. Am ridicat mâinile deasupra capului sau le-am întins în lateral, în serii de câte zece. Făceam apoi mici pauze. În alte zile, antrenorii m-au pus să exersez cu haltere de 10 kg. Începeam să prind forță.

În timpul acestor antrenamente, am simțit nu de puține ori, cum halterele se izbeau de podea. Peste parchetul din sală, erau așezate niște scânduri groase care să protejeze suprafața. Zgomotul se auzea, uneori, până sus la clase. După câteva săptămâni, am început să ridic halterele mai mari, chiar și până la 50 kg, sub atenta îndrumare a lui Javorek. În pauze, când unii sportivi ieșeau la aer în curte, am povestit mult cu Javorek, care a început să țină la mine. Mi-a povestit multe despre acest sport. El preda și educația fizică la o școală din oraș. Am aflat de la el că a ridicat până la 140 kg, iar dl. Roman chiar și 180, în tinerețe. M-a pus să explorez un aparat cu ajutorul căruia se ridicau greutăți. Era vorba despre un aparat de athletică. După multe exerciții, am reușit să ridic până la 80 kg. Totuși, antrenorii s-au arătat mulțumiți de performanțele mele. Însă, datorită efortului prea mare, tensiunea arterială mi-a crescut, iar doctorița Margareta Coman, de la cabinetul medical al școlii mi-a interzis să mai practic

acest sport. Așadar, din 1971, am renunțat la haltere, dar nu și la prietenia cu antrenorii mei. Am continuat să-i vizitez la sală până în 1974, când direcțiunea școlii a hotărât să nu mai găzduiască sportivii. Mi-am luat rămas bun de la toți, însă am mai corespondat prin scrisori cu ei, mai ales cu Javorek, însă la un moment dat, nu mi-a mai scris. De curând, am reușit să vorbesc iarăși cu Javorek, care a plecat în America unde a antrenat sportivii loturilor naționale de haltere. A lucrat ca profesor la Universitate, de unde s-a pensionat cu titlul de profesor emerit.

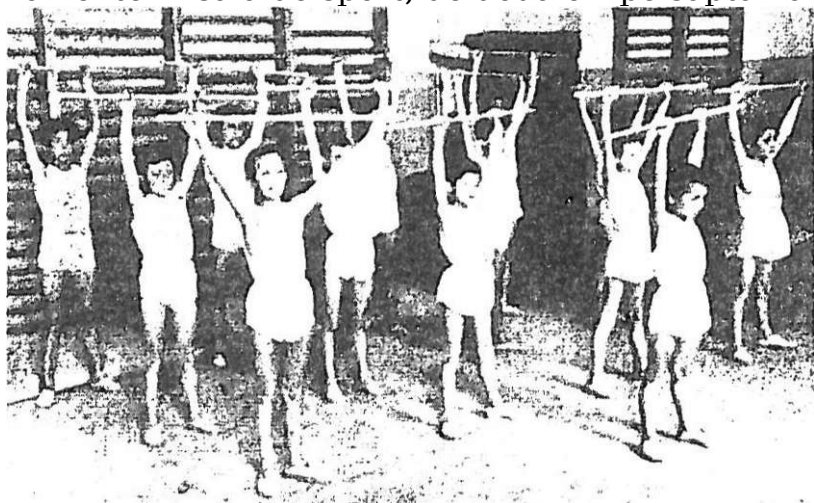
Un alt sport care m-a pasionat a fost înotul. Școala nu avea posibilitatea de a suporta cheltuielile unor abonamente la bazin, însă, la rugămintile profesorilor de sport, s-a rezolvat în cele din urmă și am mers cu mai mulți colegi la Clubul sportiv de lângă Someș, unde am început să facem antrenamente. Când am intrat prima dată în sala, în care erau bazinele acoperite, am simțit mirosul puternic de clor. Deși afară era destul de rece, se apropia iarna, în interior era foarte plăcut. Eram bucuroși cu toții că ne vom bălăci. Nu știam să înot, decât puțin, după ce fusesem învățat de L. Crișan la ștrand. La Borcea, în vacanțele de vară, îmi amintesc că m-am scăldat de multe ori în Dunăre, mai ales cu fratele meu Ionică, însă nu am învățat să înot.

Am vizitat cele două bazine din complexul sportiv: primul avea 10 metri lungime, patru lățime și 1, 25 adâncime, iar cel de-al doilea 30 metri lungime, 8 lățime și 2, 25 adâncime. Am intrat în bazinul mic, unde am început să învăț înotul. Am pipăit cu atenție felul în care se deplasa în apă profesorul meu. Apoi, am încercat și eu să fac același lucru, însă nu am reușit din prima. După multe ore de antrenament, am reușit să înot în stilurile broască și Kraus. Profesorul Dan Ilie mi-a arătat cum sare în apă de pe trambulină, după care m-a încurajat să încerc și eu. Nu am avut curaj, însă, la insistențele domniei sale, mi-am luat inima-n dinți și am sărit.

Ajuns cu capul în apă, am dat din mâini, până când am ieșit la suprafață. Profesorul a fost mândru de mine și m-a felicitat pentru curaj. Altă dată, nu am mai vrut să sar

când mi-a indicat acest lucru. Mă temeam. Nu după multe luni, antrenamentele noastre au fost sistate din cauza lipsurilor materiale.

În perioada 26 - 28 noiembrie 1966, Asociația Nevăzătorilor a organizat un concurs de gimnastică și atletism, la Constanța. Filialele din țară au primit înștiințare cu privire la această manifestație. La Cluj, responsabilul pe partea de sport era profesorul Boghos Jangosian. Domnia sa avea să pregătească sportivii pentru concurs. A venit la școală să caute câțiva elevi buni la educație fizică, iar dl. Dan Ilie l-a rugat să mă ia și pe mine. A fost de acord, așa că, am făcut timp de o lună, antrenamente în sala de sport, de două ori pe săptămână.

Am învățat mai multe exerciții la aparate, alături de colegii mei de școală, dintre care Teodor Popa, care avea să devină fizioterapeut la neurologie și de Dumitru Chișe.

Înainte cu două zile de concurs, am plecat cu terenul spre Constanța, unde am fost cazați la un hotel în Mamaia. În 26 noiembrie, după micul dejun, am plecat spre sala de sport, unde avea să se desfășoare concursul. Acolo, ne-am întâlnit cu mulți nevăzători din țară care au venit să concureze. În sală, am găsit aparatele la care trebuia să lucrăm. Am întâlnit-o, aici, pe doamna Octavia Ciornei Perovici, care era responsabilă cu sportul la la Consiliul Central al Asociației Nevăzătorilor. O cunoșteam din 1965,

când a venit la Cluj și apoi o întâlnisem în iunie 1965, când am fost în vizită la București, la asociație.

Concursul a început, iar când mi-a venit rândul, am făcut exerciții la paralele, cal și inele, apoi am sărit în lungime. Am obținut premiul I la categoria mea de vârstă. Am fost bucuros și am primit diploma din partea juriului. După concurs, am mers la plimbare, în oraș, trecând pe la atelierul mătușii mele Paula și a unchiului Sandu. Am vorbit cu ei, povestindu-le câte ceva despre activitatea mea din acel an.

Un alt concurs de atletism, a avut loc doi ani mai târziu tot la Constanța, unde am mers cu fratele meu Costică. Am aruncat mingea de oină, apoi bila de 7 kg. Am luat premiul II. Manifestarea a avut loc pe insula Ovidiu, unde am mers cu vaporeșul. Această insulă poartă numele poetului latin, exilat în ultimii săi ani de viață, de către împăratul Augustus, în fostul Tomis antic. Am studiat multe poezii scrise de el la orele de limba latină, sub îndrumarea profesorului Valentin Tăutu. Am intuit și statuia poetului, înconjurată de basoreliefuri care reprezentau fructe. Am mai vizitat și acvariul de pe malul mării, unde am mai fost și cu FI. Sandu, Gh. Stancu și L. Crișan.

Șahul, sportul minții era atractiv pentru nevăzători, care jucau în timpul liber nenumărate partide. Am intuit de multe ori cum jucau elevii șah sau adulții de la asociație. Mai târziu, profesorul Jangosian m-a învățat și pe mine acest sport care nu m-a atras niciodată. Am intuit în amănunt tabla de șah pentru nevăzători, care avea găuri în pătrățelele negre și albe unde se înfingeau piesele cu piciorușe, pentru a nu fi doborâte în timpul pipăitului. Am învățat, prima dată, cum să aranjez piesele. Cele negre aveau un punct în relief deasupra, ca să le distingă nevăzătorii. Mintea mea era concretă atunci și nu am reușit să-mi însușesc acest sport. Mai târziu, L. Crișan, a făcut și el cu mine exerciții până când am reușit să joc bine șah. Când mergeam la asociație, jucam cu unii membri, însă de obicei refuzam pentru că nu aveam chef. Eram mai

atras de alte sporturi.

În vara anului 1957, m-am îmbolnăvit de pneumonie. Dormitoarele se zugrăveau așa că eram cazați în sala de sport, într-o seară, a venit d-ra Sandu care mi-a adus niște bunătăți și a observat că eram palid. M-a dus la infirmerie unde am rămas până dimineată, însă starea mea s-a agravat, așa că a fost nevoie de internare în spital. A venit salvarea să mă ducă. În salon, eram cu două, trei fete, pe care le-am recunoscut după păr. Profesoara Sandu venea zilnic la mine să mă vadă și le vorbea celor de acolo despre situația mea. După două săptămâni, m-am însănătoșit, prilej cu care profesoara mea a reînceput să mă ducă la plimbare, căci era vacanță. Am mers la dansa acasă, la capătul străzii unde este și școala. Locuia în gazdă, la familia Loșonez. Am străbătut orașul în lung și-n lat, intrând în fiecare magazin, unde profesoara îmi arăta de fiecare dată câte ceva nou. Începeam să diferențiez magazinele după miros. Am pipăit fructele din aprozar sau carnea din măcelărie. Am văzut cu mâna, capul de porc cu bot și rât, picioarele acestuia, dar și vaca jupuită de piele, atârnată de cârlige. Am intrat și într-o parfumerie unde am simțit mirosuri plăcute. La piață, am intuit legumele și fructele, aduse de țărani spre vânzare, dar și păsările vii.

La gară, am mers prima dată cu FI. Sandu și cu elevii ei de la clasă. Am urcat într-un tren, unde am vizitat vagonul de clasa I, care avea zece compartimente, cu câte șase scaune și vagonul de clasa a II-a, care avea zece compartimente, cu câte opt locuri. Am mers, apoi, pe lângă un marfar, care avea peste 50 de vagoane. A pornit acel tren și am stat cu mâna întinsă să simt curentul produs de mișcarea acestuia. Am simțit cum își intensifica viteza.

Altă dată, am mers cu L. Crișan la gară, de unde am luat un tren personal până la Apahida, însă nu am reușit să intuiesc locomotiva. Totuși, câteva zile mai târziu, aveam să pot explora o locomotivă. Despre acest moment, L. Crișan spunea: „Era iarnă și era îmbrăcat în paltonașul său gri deschis. La ora respectivă, tocmai intrase în gară acceleratul Timișoara-Iași. L-am dus la locomotivă, iar

mecanicul foarte amabil l-a urcat lângă el, lăsându-l să intuiască ceea ce el putea intui acolo. Apoi, l-am luat jos, punându-l să pipăie locomotiva, adică roțile sau alte elemente, dar tot timpul cu frica de a nu-și păta paltonul sau mâinile cu ulei, încercând în același timp să-i explic, scriindu-i în palmă, denumirea componentelor respective, fără nici ce mai mică convingere că aș fi reușit, cât de puțin, să-l ajut să-și facă o impresie despre ce este în realitate o locomotivă. În tot acest timp însă, Vasilică părea foarte încântat și mulțumit de ceea ce a văzut.

A doua zi, când am venit la serviciu, Vasilică mi-a prezentat o locomotivă construită de el din carton. Ca formă, aceasta semăna mai mult cu un avion sau cu orice altceva, însă important este că în imaginația sa, așa arăta o locomotivă”.

Îmi amintesc cu plăcere, că în locomotivă se simțea miros de cărbune. Am intuit lopata cu care fochistul băga cărbunii pe foc și am simțit căldura acestuia. Altă vizită, am făcut-o la atelierele „16 Februarie” ale CFR-ului. Aici, se reparau locomotivele. Am simțit un zgomot infernal și miros puternic de metal încins, de cărbuni și de ulei ars. Podeaua halei vibra puternic. Am intuit felul în care se montau și se demontau locomotivele. Erau și macaralele de care se foloseau muncitorii. Am explorat cu mare interes o locomotivă nouă, curată, studiind în amănunt fiecare părticică. Am observat că era compusă din cazanul mare, cu mai multe țevi, prevăzut cu trei coșuri, dintre care pe primul din față ieșea fumul. Cabina mecanicului avea două uși, de o parte și de alta, iar după cabină era locul în care se depozitează cărbunii. Locomotiva dispunea de șapte perechi de roți, dintre care trei mari sub cazan, cu pârgșii metalice, două sub cabină și alte două sub locul unde se depozitează cărbunii. Am mai pipăit tampoanele și cârligele mari și puternice, de la ambele capete. Am plecat fericit de la ateliere. Mai târziu, am desenat nenumărate locomotive sau le-am confecționat din tablă de zinc.

Un alt mijloc de transport, care mă pasiona era avionul. Primisem la școală un astfel de vehicul din plastic, pe care îl îndrăgeam. L. Crișan mi-a spus că într-o zi vom călători cu avionul la Baia-Mare. De atunci, îi ziceam zilnic: „la vară vom călători cu avionul la Baia-Mare”. Într-o dimineață, a venit după mine la clasă și a rugat-o pe dra Sandu să mă lase să plec cu el în oraș.

Aveam să merg la aeroport; despre acest moment, L. Crișan își amintește următoarele: „Colegul meu de serviciu, Rădulescu, care se ocupa de partea culturală, era prieten cu maiorul Șerban, care pilota un avion militar de

patru persoane din dotarea aeroportului Cluj. I-a vorbit despre Adamescu și dorința lui de a zbura. Domnul Șerban ne-a programat pentru data de 21 martie 1959, ora 12. L-am luat de la școală, iară a-i spune unde mergem. După ce ne-am urcat în autobuz, l-am întrebat unde crede că mergem, iar el mi-a răspuns: „La Someșeni, la aeroport”. Știa acest lucru după direcția în care ne deplasam. Am ajuns pe la ora 11, așa că ne-am plimbat prin aeroport. Între timp, am observat că a aterizat un avion de pasageri. Ne-am îndreptat în direcția pistei și după ce călătorii au coborât, am mers lângă aparatul de zbor. Pe atunci, nu existau restricțiile de acum. Lui Vasilică nu i-am spus nimic, l-am dus până lângă avion și l-am lăsat să pipăie corpul acestuia. După câteva clipe, a exclamat cu emoție: „avion!” Când am ajuns la botul aparatului, l-am ridicat în brațe să poată intui elicea, l-am înconjurat, am urcat scările, iar cu permisiunea echipajului am intrat, vizitând chiar și cabina de comandă. În timp ce pipăia, spunea mereu că la vară va zbura cu avionul. Nu știa că în câteva minute avea să zboare pentru prima dată. La ora 12, dl. Șerban era lângă avionul pregătit

103

pentru zbor. Nici de data aceasta, nu i-am zis nimic lui Vasilică, l-am ajutat să urce, iar când s-a văzut în cabina avionului, în spatele pilotului, și-a dat seama că urma să zburăm. Era fericit și emoționat. După ce motorul a fost pus în mișcare, am început să decolăm, ridicându-ne deasupra orașului. Am trecut peste multe clădiri, dintre care și școala de nevăzători, apoi ne-am îndreptat spre Apahida. Zborul a durat 20 de minute. În tot acest timp, îi transmiteam ce se vede pe geamuri, iar el recepționa cu mare satisfacție. După aterizare, am mulțumit maiorului Șerban, care a fost impresionat de cazul lui Vasilică”.

La o tutungerie pe pe strada Horia, lucra un vânzător nevăzător, pe nume Manases Francisc. Am mers la el cu L. Crișan. Era un om comunicativ și vesel. A început să mă simpatizeze. Într-o după-masă, Crișan mi-a propus în

glumă să duc o revistă tipărită în Braille, domnului Manases la tutungerie. Eu am luat totul în serios, bucuros că am ocazia să merg în mod independent pe stradă. Am urcat la clasă și m-am îmbrăcat, după care am luat revista sub braț și am ieșit pe poarta școlii. În mod normal, nevăzătorii se deplasează pe stradă cu ajutorul bastonului alb, care ajută la orientare, oamenii recunoscând ușor că acea persoană e lipsită de vedere. Eu nu am cerut bastonul. Am mers cu mâna pe perete până la trecerea de pietoni de lângă catedrală, unde am așteptat puțin, până când nu am mai simțit nicio mașină și am zbughit-o pe partea cealaltă. Am pus mâna pe gardul viu, după care m-am deplasat pe lângă acesta. Am înconjurat catedrala, ajungând din nou în locul de unde am plecat. Eram dezorientat. Un ofițer de la jandarmerie m-a văzut și m-a luat de braț, ducându-mă spre școală. În dreptul cazarmii, m-a lăsat să-mi continui drumul spre școală. Am recunoscut instituția după poarta de la intrare, pe care am intrat dezamăgit că nu am reușit să ajung la dl. Manases. Pe tot acest drum parcurs, Crișan m-a urmărit. Mi-a luat mâna și mi-a scris că nu e bine ca un nevăzător surd să circule singur pe stradă.

Într-o duminică, L. Crișan m-a dus la catedrala Sf. Mihai, în fosta Piață a Libertății, unde urma să înceapă vecernia. L-a rugat pe clopotar să ne lase să urcăm și noi în turn, când trebuia să tragă clopotele. A fost de acord. L-am intuit, simțind că e schiop. Avea și el un frate surd-mut, așa ne-a spus. Am urcat cele 100 de trepte până în vârful clopotniței, neștiind ce avea să se întâmple. După câteva momente, clopotele au început să fie trase. Am simțit un zgomot puternic de care m-am speriat. Apoi, Crișan mi-a arătat cele cruci clopote, dintre care unul era uriaș. M-a ridicat în brațe și am pipăit cu interes limba clopotului și felul cum aceasta lovea pereții de fier. După aceea, clopotarul mi-a dat și mie o funie să trag de ea. A fost o experiență unică pentru mine.

Crișan dorea să mă facă să înțeleg ce înseamnă cu adevărat o biserică. În acest sens, atât prietenul meu, cât

și profesorii din școală, m-au învățat cum să-mi fac semnul crucii. Cunoșteam acest semn de la bunica mea care mă ducea la biserică. Pe atunci, nu știam ce reprezintă acest semn, însă la școală, după ce am recăpătat lumina minții, am învățat ce este religia și cine este Dumnezeu. Când intram în biserici, simțeam mirosul de tămâie și lumânări, imaginându-mi că așa miroase Tatăl ceresc. Am cunoscut mulți preoți și călugări. Preoții nu purtau toți barbă, însă nu am întâlnit niciun călugăr bărbierit. Am intuit hainele lor lungi și largi și șnururile sfinte pe care își făceau rugăciunile. Acest șnur, l-am văzut cu mâna prima dată la călugărul nevăzător, Teofi Pârâianu de la mănăstirea Brâncoveanu, din Sâmbăta de Sus. El a venit de multe ori la noi la școală în vizită și m-a sfătuit să mă rog lui Dumnezeu și să merg la biserică spre a fi fericit. Am intuit în biserici și statuile sfinților sau crucea pe care a fost răstignit Iisus.

Într-una din primele vacanțe de vară, L. Crișan m-a dus la casa lui părintească, din satul Suat, unde am avut parte de multe întâmplări. Nu-mi amintesc exact ceea ce am făcut acolo, însă prietenul meu a scris în amintirile sale totul: „Am sosit la

Suatu, sâmbătă seara și imediat i-am prezentat-o lui Vasilică pe mama mea, pe sora mea Mana și pe fratele meu Teofil, cu soția și cei doi copii, de 2 și 4 ani.

I-am arătat casă, patul unde se va culca, curtea, câinele legat, cotețul cu porci și locurile în care nu avea

voie să meargă.

A doua zi, fiind duminică, am mers cu mama la biserica catolică din Mociu, iar sora mea a rămas acasă să pregătească mâncarea. Era îngrijorată cum se va înțelege cu Vasilică. Era prin luna august, când porumbul era bun de copt și fructele bune de mâncat. La înapoierea noastră acasă, mare mi-a fost mirarea, când Vasilică mi-a prezentat un coșuleț făcut din foi de porumb verzi, pe care el le-a luat de la știuleții aduși de Maria din grădină, pentru a-i coace pe jar. Fratele meu mi-a spus că Vasilică îi tot arata să-i confecționeze un fel de ac din lemn, cu care să împletească coșul. Mai târziu, am aflat de la Vasilică faptul că învățase să facă asemenea coșuri de la fratele său Ionică.

Într-una din zile, Teofil ne-a luat la câmp cu carul să culegem tutun. Ajunși la fața locului, am luat fiecare câte un rând, de pe care rupeam frunzele cele mai mari. Pe Vasilică l-am așezat la marginea lanului de porumb, pe un răzor. La un moment dat, când am adus un braț de frunze la car, am observat că Vasilică nu mai este unde l-am lăsat. M-am dus imediat spre valea împrejmuită de sălcii mari, dar nu l-am găsit. În cele din urmă, l-am găsit lângă o tulpină de floarea-soarelui, cu mâinile pe pălăria acesteia. Putea simți, neavând sâmburii formați, cum se plimba o albină. El îmi rostea neîncetat numeve, pRobabW dorind să mă strige, însă nu cunoștea atunci intensitatea sunetelor.

I-am arătat de asemenea, grădina casei mele părintești, unde se găseau mulți pomi fructiferi. L-am urmărit apoi, cum merge singur în grădină, din dorința de a vedea cum se descurcă. Ajuns la pruni, lua câte un fruct din din pom și îl verifica, iar când simțea un vierme, arunca pruna jos și spunea: „vierme”. La înapoiere, a rătăcit cărarea, ajungând între straturile de ceapă și cum nu voia să le calce, s-a pierdut ca într-un labirint.

Îi plăcea să se joace cu cei doi nepoți ai mei, Țucu și Florin, pe care îi plimba prin curte într-un cărucior de marfa. Uneori, ieșea câte o roată de pe osie, iar căruciorul cu cei doi pasageri se răsturna. Vasilică se oprea imediat și

îi culegea de pe jos, prea puțin impresionat de plânsetele lor, pe care oricum nu le auzea, iar după ce repara căruțul, cursa continua.

Întorși la Cluj, i-am cerut lui Vasilică să facă din plastilină schița casei noastre de la Suat. Mare mi-a fost mirarea când, după ce a terminat-o, am observat că într-adevăr corespundea cu realitatea. A prins niște detalii pe care nu aș fi crezut că le-a reținut. De exemplu, una din camerele casei era mai mare, deoarece veranda (târnațul) nu se prelungea și în dreptul ei”.

Alături de Crișan, am petrecut mult timp, adunând amintiri frumoase și variate. Înainte de arestarea sa, eram încă neștiutor, așa că, redau mai jos câteva întâmplări pe care și le amintește prietenul meu. „Eram în sediul asociației și băteam ceva la mașina de scris. Vasilică a intrat în birou, s-a așezat lângă mine și instinctiv, a pipăit ce fac, după care mi-a spus: „vezi că ai pus indigoul invers”. Avea dreptate, deoarece pe copie nu se imprima nimic.

Vasilică învăța permanent câte ceva. Stătea cu mâna întinsă așteptând să-i scriu detalii despre obiectele pe care le intuia sau despre persoanele cu care intra în contact. Îl duceam des pe strada Gh. Lazăr, unde locuiam alături de părintele

Prunduș, de Iustin și de sora acestuia. Într-o zi, în

drum spre casă, eram chiar la intrarea pe strada mea, neasfaltată pe atunci, iar Vasilică îmi spunea: „cal, cal...”. Nu vedeam niciun cal, însă din spate, într-adevăr, venea o căruță. Probabil, a sesizat existența animalului după miros sau după trepidațiile produse de mersul acestuia.

Acasă la mine, îşi dădea seama dacă e pornit aparatul de radio, ținând mâinile pe masă. Simțea vibrațiile fine, chiar dacă masa era la câțiva metri de aparat. Într-o vacanță, a rămas în școală, iar eu îl vizitam. L-am căutat în sala lui, însă ușa era închisă. Am mers apoi la dormitoare și peste tot. Nu l-am găsit, așa că aveam un sentiment de teamă să nu fi pățit ceva. M-am întors la clasă și am bătut tare în ușă, scuturând-o. La un moment dat, Vasilică mi-a deschis, găsimdu-l cu ochii umflați de somn, iar când am intrat înăuntru, am observat că alături de masa lui erau așezate în linie mai multe scaune pe care s-a întins și a ațipit. L-am întrebat cum a reușit să se trezească, iar el mi-a spus că a simțit vibrațiile venite prin picioarele scaunelor. Și mirosul îi este dezvoltat.

Odată, când era la mine la birou, neștiind că nu sunt singur, l-am întrebat dacă știe cine mai e în încăpere. Instinctiv, și-a întins mâinile să pipăie, dar eu i le-am ținut, moment în care și-a întors capul în ambele părți și mirosind mi-a spus imediat: „d-ra Sandu”. Mi-a spus că a recunoscut-o după mirosul de țigări. Altă dată, i-am prezentat-o pe doamna Perovici, responsabilă cu sportul la Asociația din București, pe care a intuit-o cu atenție. După o oră, dumneaei a fost curioasă dacă Vasilică o recunoaște, însă a vrut să-i facă o farsă și și-a schimbat haina și-a scos inelele de pe mână și ceasul. S-a apropiat de Vasile, iar eu am simulat prezentarea altei persoane. El i-a pipăit mâinile și imediat i-a pronunțat numele, zâmbind. Am rămas amândoi uimiți și l-am întrebat cum a identificat-o, iar el mi-a răspuns că după unghii și forma mâinilor.

Vorbeam mereu cu Vasilică despre familie. El îşi dorea

obligatoriu și că toți prietenii lui mai mari nu sunt căsătoriți. Atunci, el mi-a spus categoric: „Adamescu se va căsători. Va avea un apartament de două camere și doi copii. Dar dacă soția ta va rămâne din nou gravidă, îi spuneam eu? Atunci voi avea un apartament cu trei camere”. Când am ajuns la a cincilea copil, Vasilică mi-a spus: Atunci nu o voi mai fecunda!” Din aceste discuții, am dedus cât de mult dorea el să nu rămână singur în viață, să aibă o familie.

În 11 mai 1959, legătura mea cu Vasilică avea să se întrerupă din cauză că am fost arestat și dus la Gherla. Timp de cinci ani, nu am știut nimic despre el. La înapoierea mea din închisoare, în 9 mai 1964, am stat două săptămâni la mama acasă, apoi am venit la Cluj să-mi caut serviciu. Într-o zi, am mers la școala de nevătători spre a-l întâlni pe Vasilică. Eram curios să aflu ce progrese a făcut, cine se ocupa de el. L-am găsit la clasa lui, o încăpere unde se află acum secretariatul școlii. Am dat mâna cu el, însă nu m-a recunoscut din prima; mi-a cercetat cu atenție mâinile, găsindu-mi semnul distinctiv de la degetul arătător al membrului superior drept, a rostit cu emoție: „Crișan”. Apoi, ne-am îmbrățișat; eu eram la fel de emoționat. Din acea zi, legăturile noastre s-au reluat”.

Printre locurile pe care le-am vizitat cu L. Crișan, s-a numărat și Teatrul Național, instituție unde lucra Iustin Sabău. Am fost în atelierul său unde lucra ca electrician, dar din câte știu, juca și pe scenă în anumite spectacole. Am participat și eu, tăcut și curios, la multe spectacole în care juca și Iustin. M-au dus și pe scenă să o intuiesc și să simt vibrațiile în timpul repetițiilor. Când se juca o piesă, stăteam cu Crișan în lojă. Aici, vibrațiile erau mai slabe, dar le simțeam punând mâna pe balustradă și nu numai. Crișan îmi scria pe trei degete, în alfabetul Braille, despre ce era vorba în piesele la care asistam, îmi amintesc vag despre o piesă, în care era vorba despre doi îndrăgostiți. Băiatul era un turc, pe nume Osman, iar fata, Constanța, adusă de turci la Constantinopol. La finalul

MHL spectacolului, Crișan m-a dus pe scenă, unde mi-a arătat anumite aparate de proiecție, de luminat etc.

Referitor la aparaturi, am mai intuit și orga din biserica catolică, unde tot Crișan m-a dus. Stând pe bancă, simțeam vibrațiile destul de puternice și nu știam de unde vin. L-am întrebat pe Crișan, iar el m-a dus și mi-a arătat acest instrument cu clape.

În timpul vacanțelor de vară, din anii 1957 - 1958, am mers cu Crișan la ștrandurile din Cluj. Prima data, am mers la ștrandul Dermata, situat în apropierea fabricii de încălțăminte Cluj ana și a Policlinicii nr. 5, care s-a construit mai târziu. Apoi, am mers la ștrandul din parcul Victor Babeș. La Dermata, a fost cu noi și profesorul Bogosh Jangosian. Am intrat în bazinul mic, pentru copii unde cei doi au încercat să mă învețe să înot. I-am pipăit în timp ce înotau, dar greu am reușit să învăț stilul broască. Am văzut și bazinul cu apă mare unde înota profesorul Jangosian, care m-a pus să-l împing din spate, în apă.

Crișan mi-a arătat o trambulină de pe care săreau oamenii în apa din bazinul cel mare. Apoi, ne-am întins pe iarbă să facem plajă. Nu după mult timp, Crișan a adormit. Curiozitatea m-a împins să merg singur la trambulină. Am reținut drumul spre aceasta și într-o clipă am și ajuns lângă ea. Când mă pregăteam să urc scările, Crișan s-a trezit și a venit repede să mă ia de acolo. Nu conștientizam încă, ce pericol era și ce putea să se întâmple cu mine. Eram încă mic.

Una dintre materiile mele preferate erau științele naturii, în timpul orelor de curs, profesoara Florica Sandu mi-a arătat multe plante, semințe, conuri, dar nu numai. Am aflat multe lucruri importante despre acestea, cât și despre păsări sau animale. Cu scopul de a-mi îmbogăți cunoștințele, profesoara m-a dus la grădina botanică, unde am intuit o multitudine de plante. Mi-am folosit cu desăvârșire pipăitul și mirosul. Am intuit anumiți arbuști interesanți. Mai târziu, am fost aici și cu dirigintele Gheorghe Stancu. Am vizitat și serele, unde erau multe plante exotice. Temperatura era ridicată. Mi s-a explicat că

se face căldură, pentru a crea plantelor un habitat apropiat cu cel din zonele de proveniență. În aceste sere, am pipăit prima dată *bananierul, palmierul și altele. Aerul era umed și cald, iar mirosul era foarte puternic. Denumirile plantelor erau scrise pe plăcuțe, în limba latină.*

Grădina botanică este situată pe strada Republicii, în apropierea Institutului Oncologic. Tot pe această stradă, la nr. 68, locuiește vechiul meu prieten surd, Bogdan Gelu Constantin, alături de familia sa. Soția sa este, la rândul ei, lipsită de auz. Au doi copii. Ei locuiau într-o vilă frumoasă, moștenită de la o mătușă, vilă pe care am văzut-o când am mers în vizită cu profesoara Sandu. Era frumos mobilată, îngrijită. Am mers în grădină, unde am văzut zarzavaturile, florile, arbuștii, terenul cu iarbă verde și nucul din care am mâncat adesea nuci. Gelu era de profesie tehnician dentar. Mi-a făcut vreo trei lucrări dentare. Era un om foarte amabil. Avea în garaj o motocicletă și o mașină mică, pe care mi le-a arătat.

Nu uit că am fost, de mai multe ori, în parcul mare al orașului, alături de profesoara Sandu, L. Crișan sau, în 1963, cu profesorul de matematică Romulus Martin. Acolo, m-am dat cu barca, apoi cu hidrobicicleta pe lac. A fost o experiență de care îmi aduc cu drag aminte. Am pipăit castanii, plopii, tufișurile. Am văzut că erau două rânduri de bănci, de o parte și de alta a aleilor lungi de vreun kilometru și ceva, pe care de altfel, le-am străbătut adeseori. Lângă acest parc este și stadionul și cetățuia, pe care am urcat de multe ori.

De asemenea, am mers și în alte parcuri mai mici ale orașului, unde erau nenumărați copii și adulți, alături de

care mă bucuram de frumusețea naturii. Toamna erau miresme plăcute, iar sub tălpile mele, era un adevărat covor de frunze. Mă aplecam și luam mereu în mâini castane, apoi frunze, încercam să diferențiez frunzele de plop și de castan, cu ajutorul cunoștințelor din școală. Frunzele de castan erau asemănătoare cu cele de nuc, având pe micul ram, șapte frunze, șase mici, de o parte și de alta și a șaptea mai mare în vârf. Frunzele plopilor erau mai mari decât ale castanului, mai late, aproape rotunde, puțin ascuțite în vârf, iar coada era mai lungă.

Adesea, profesoara Florica Sandu mă ducea în anumite vizite, la cunoștințele domniei sale sau la rude ca să mă prezinte, din dorința de a socializa și de a vedea și aceștia ce progrese uimitoare am reușit să fac. Tot timpul, profesoara mă învăța să mă comport frumos și demn în societate, să mănânc frumos, să păstrez ordinea unde stau, să fiu curat, să-mi fac pantofii sau ghetetele cu cremă. Am fost în vizite la familia Popa, Ioan și Paraschiva, familia Oșeanu, Moga Viorica, Felicia, nepoata trei Sandu, Cantor Letiția și mulți alții.

Am mers, de asemenea, la Școala de Surzi de peste drum, apoi la Școala Profesională de Surzi, unde profesoara Sandu m-a prezentat profesorilor și elevilor de aici. Am văzut sălile de clasă, cu bănci așezate în formă de semicerc și am asistat la o lecție de matematică, la finele căreia am făcut niște demonstrații de socotit la aparatul cu cifre în Braille. Apoi, am

113

— Mers în sala profesorală unde am *citit*, am scris, am rezolvai exerciții matematice ș.a. ca să mă vadă cadrele didactice dintre care Letiția Cantor, Aura Negrea, actuala mea vecină și alții. Am vizitat atunci și clădirea școlii, clasele, dormitoare, cantina, atelierele. Am pipăit multe lucruri confecționate de elevi: piese de mobilier, împletituri din lână etc.

O altă vizită de neuitat a fost la circ. S-au adus la Cluj, o parte din animalele sălbatice din Africa și Asia de Sud. Din păcate, marea majoritate a acestora erau închise

în cuști din fier și nu le-am putut pipăi, fiind periculos. În schimb, profesoara mi-a povestit despre fiecare în parte. Am simțit mirosul neplăcut al leilor, al tigrilor și al șacalilor. În colivii, erau multe păsări exotice. Am aflat că era și un struț. Am avut ocazia fantastică de a pune mâna pe un elefant. Am pipăit trompa acestuia care se mișca mereu. Într-o plasă, profesoara Sandu avea pâine. Mi-a dat în mână felii de pâine, iar elefantul le lua cu trompa. Apoi, am văzut cum elefantul a încercat să-și bage trompa în plasă și să ia pâinea. Fiind foarte înalt, nu am reușit să-l pipăi, dar am fost fericit că am pus mâna pe un elefant adevărat. Tot aici, am intuit și o cămilă care era blândă. Am pipăit lâna de pe ea, care era asemănătoare cu cea de oaie. Pentru mine, faptul că am intuit animale despre care învățam la școală, a fost o mulțumire. Nu credeam să am vreodată ocazia să pipăi animale sălbatice, mulțumindu-mă să le cunosc, datorită mulajelor de care dispunea școala.

Clujul mi-a oferit prilejul de a mă informa, de a învăța neconținut lucruri noi. Sub îndrumarea profesorilor și a prietenului meu, am vizitat tot ce se putea vizita în acest oraș. Am intuit toate statuile, bisericile, muzeele. Așadar, Florica Sandu, Gh. Stancu, Georgeta Damian și L. Crișan au făcut tot posibilul să-mi arate lucruri care să-mi dezvolte gândirea, să-mi îmbogățească cunoștințele. Mi-a plăcut mult Muzeul de Istorie, unde am intuit multe lucruri folosite de strămoșii noștri: unelte, haine etc. Am pipăit și busturile domnitorilor Mihai Viteazul, Mircea cel Bătrân, Alexandru cel Bun, Ștefan cel

Mare, Vlad Țepeș și alții, busturi pe care aveam să le modelez mai târziu din lut.

La Muzeul Satului, am intuit nenumărate case țărănești, unelte agricole, odăile cu paturi țărănești din lemn, cu saltele din paie, dulapuri, mese cu scaune. Mobilierul de bucătărie era bătut pe perete, unde țărani îi țineau vasele, tacâmurile. Intuind toate aceste obiecte, am re trăit momente din copilăria mea.

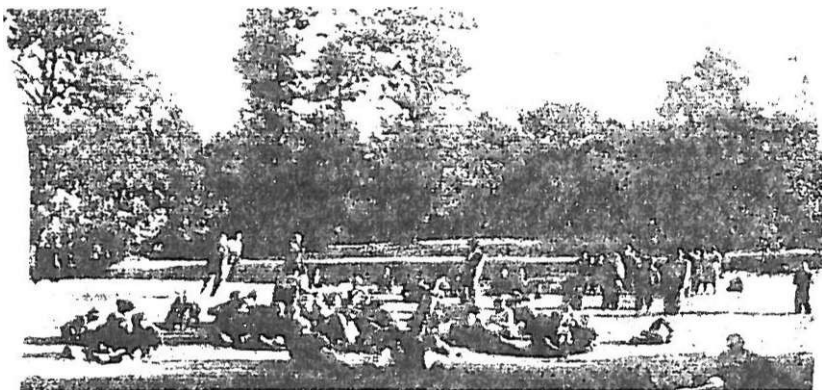
Am fost și la Muzeul de Arte Plastice unde mi-a plăcut mult, dar cel mai impresionat am fost de Muzeul

Militar din București pe care l-am vizitat cu Florica Sandu, în timpul sesiunii științifice organizate de Universitate, la care am participat. La acest muzeu, am intuit nenumărate armamente: săbii, paloșe, arcu cu săgeți, scuturi. Am intuit cu deosebit interes tunurile, pistoalele, puștile și mai cu seamă avioanele de bombardament și cele de vânătoare, tancurile, trenurile cu tunuri pe platforme și altele.

Cu alte ocazii, am mers la expoziții de tehnică, unde am intuit multe aparate, dintre care sateliți și rachete, mașini, locomotive și piesele acestora, unelte moderne de muncă, mașini electrice etc.

Am vizitat și pădurile din jurul Clujului, Hoia și Făget, cu prilejul excursiilor organizate de școală. Am făcut ieșiri în natură care se organizau cam de două ori pe an, primăvara și toamna. În aceste excursii, aveam însoțitorul meu personal, unul din profesori. Aici, am pipăit mulți copaci, care aveau diametru generos. Sub picioare, am simțit cum ieșeau rădăcinile ramificate din pământ. Le-am pipăit cu mult interes, ca și mușchiul, aflat pe baza trunchiului copacilor bătrâni. În pădure, am pipăit, pentru prima dată, ciupercile, aflând că unele sunt comestibile. Mi-a plăcut în mod deosebit stejarul, cu frunzele sale ovale și crestate adânc pe margini, cu nervuri pe dos și netede pe față, cu frunze în capătul cărora se găsește o coadă scurtă. Am găsit pe jos ghindele, pe care aveam să le modelez curând din lut. Mi-au plăcut, desigur și alți copaci:

paltinii, fagii, cornii.

Am avut ocazia, într-una din aceste excursii, să intuiesc un compresor, cu ajutorul căruia se repara un drum. Mecanicul a fost amabil și m-a lăsat să urc în acest utilaj, unde am pipăit manetele, frâna și alte butoane. Apoi, mecanicul a pornit utilajul. Am simțit vibrațiile și felul cum înainta. Se deplasa încet, fără viteză. Zgomotul produs semăna cu bubuitul, așa am simțit. Producea un miros înecăcios, de ulei ars. Am pipăit compresorul și pe dinafară. Avea două roți mari în spate și una lată în față.

În aceste excursii, interacționeam și cu alți elevi, colegi de școală cu mine, mai mici sau mai mari. Mergeam și cu ei de braț, de obicei, cu cei care mai vedeau câte puțin și ne jucam împreună. Îmi amintesc că alături de colegul meu Bening William, am făcut sport. Apoi, ne luam la trântă. Îmi plăcea să-mi consum energia.

Desigur, spre marea mea bucurie, am avut prilejul de a depăși „granițele” Clujului, cunoscând astfel frumusețea, bogăția, istoria și obiceiurile acestei minunate țări în care trăim. Neobosit, am intuit orice mi se arăta în excursii. Eram în stare să merg și noaptea să vizitez ceva, așa că nu m-aș fi supărat dacă îmi întrerupea cineva somnul. Așadar, în primii ani de școală, aveam să merg în excursie prin țară, alături de profesoara mea și de alți elevi, călătorind cu autobuzul la București. Din păcate, încă nu aveam jurnal, așa că relatez mai puține lucruri despre această excursie. În drum spre capitala țării, am vizitat ceva muzee și obiective turistice. Seara, ne-am cazat la Școala de Nevăzători, Vatra Luminoasă, fostul Grup Școlar nr. 5,

condus pe atunci de directorul Ioan Marcu. La întoarcere, îmi aduc perfect aminte că am vizitat închisoarea Doftana, unde erau închiși cei care luptau împotriva hitleriștilor. Am vizitat și celula fostului președinte Gheorghe Gheorghiu-Dej. Am aflat, de asemenea, că în anul 1940, în urma unui cutremur puternic produs în Vrancea, zidurile acestei închisori au căzut peste deținuți, curmând viețile multora.

În unele veri, am mers cu școala în tabere, alături de alți colegi și desigur, alături de cadrele didactice.

În aceste tabere, eram însoțit de profesorii mei de la clasă. La începutul lunii august, 1958, am mers în prima tabără, organizată la 2 Mai. Cu o zi înainte, m-am pregătit alături de colegii mei pentru această deplasare pe litoral. Eram entuziaști cu toții, mai ales în dimineața plecării, când am observat că unii colegi săreau în sus de bucurie. La gară, în așteptarea trenului spre Mangalia, am simțit mirosul înecăcios de cărbune ars, trepidațiile produse de locomotive sau hurelul acestora pe șine. După câteva minute, am simțit un vânt puternic în față: sosea trenul, tras de locomotiva cu aburi. Ne-am urcat, înghesuindu-ne unul în altul, până când profesorii ne-au așezat în compartimente. Hram alături de Florica Sandu și Flori Patachi de la tipografie. După vreo 18 ore de mers, obosiți și nerăbdători, am ajuns la Mangalia, de unde am luat ceva mașini care ne-au dus în 2 Mai. Îmi amintesc că nu era

canalizat satul 2 Mai, astfel încât înainte de masă, ne spălam în apa mării. Toaletele erau ca la țară, într-o parte a clădirii în care dormeam, iar organizatorii au pus niște scânduri de la camere la toaletă, ca să ne putem duce singuri, orientându-ne cu piciorul după marginea acestora.

În acele zile de tabără, m-am simțit foarte bine, am făcut baie în apa sărată a mării. Era cu noi și Ion Blăjan, rapsod popular și autor al cărții autobiografice „Omul cu ochelari negri”. El s-a jucat cu mine în apă; mă apăsa pe cap, scufundându-mă. Uneori, participam tăcut, la jocurile colegilor mei: fotbal pe plajă, alergări ușoare etc. Alături de educatoarea Elena Popovici, am alergat mult pe plajă. Îmi plăcea să facă mișcare, îndemnându-mă să fac același lucru. În cursul celor trei săptămâni de tabără, am făcut zilnic plajă și baie în apa mării, îmi plăcea cum săreau valurile. Am adunat multe scoici de pe mal. Multe erau sparte și nu le luam.

Zilnic, profesoara FI. Sandu mă ducea la plimbare, pe litoral. Am mers cu ceilalți colegi la o pescărie. Intrând acolo, am simțit mirosul puternic de pește. Am avut ocazia să pipăi multe specii de pești, aduse de pescarii din Marea Neagră. Unii erau mai mari, alții mai mici. Un pescar m-a dus la plimbare cu barca pe mare, alături de profesoara mea. Am simțit cum barca urca și cobora, datorită valurilor mării, spre deosebire de hidrobicicletă, care mergea lin pe lac.

Am susținut apoi, cu toții, un spectacol, în care colegii mei au cântat, au dansat și au recitat poezii. Eu am recitat o poezie și am făcut ceva demonstrații. Îmi amintesc că am simțit ritmul și vibrațiile produse de instrumentele muzicale la care cântau colegii mei.

Spre finalul acestei tabere, am mers la Constanța cu profesoara mea, unde i-am vizitat pe unchiul Sandu și mătușa Paula. I-am cunoscut aici și pe verișorii mei Gigei, Elvira și Nelu. Aveau în curte un câțel, pe care pipăindu-l, am constatat că era blând. După puțin timp, a venit și bunica mea Stanca să mă vadă. În ziua următoare, am mers cu bunica și cu profesoara mea, în port, unde am

avut ocazia să intuiesc primul vapor cu etaje, numit "Dacia". Ajungând pe punte, prima mea descoperire a fost aceea că nava ne legăna ușor. Valurile venite din larg se izbeau de pereți, făcând vaporul să se legene. Apoi, am simțit mirosul de cărbune. Am pipăit coșul mare pe care ieșea fumul și aburii. Pe puntea inferioară, se afla cabina căpitanului în care am intrat, având ocazia să pun mâna pe cârmă. Am intuit multe ceasuri și alte aparate care îl ajutau pe căpitan să navigheze. De o parte și de alta abordului, am intuit multe bărci de salvare. Am urcat, apoi, pe puntea a doua unde erau cabinele cu fotolii și băncile neacoperite, în care stau oamenii în timpul zilei, când călătoresc cu vaporul. Pe puntea superioară, am intuit capul coșului, pe care ieșeau fumul și aburii. Era și un steag care flutura în vânt. Am coborât apoi, intrând sub puntea de jos, unde am intuit cabinele cu paturi, în care dormeau călătorii. Mi-a plăcut mult pe vapor. Am plecat apoi, mulțumind căpitanului pentru amabilitate. A fost ultimul obiectiv pe care l-am vizitat, înainte de întoarcerea noastră la Cluj.

O altă excursie de neuitat a fost în Delta Dunării. Am călătorit cu trenul până la Medgidia, de unde am luat personalul până la Tulcea. Ne-am cazat la un hotel până a doua zi, când am mers cu vaporul pe Dunăre, până la Sulina. Vaporul avea capacitatea de 200 persoane. Apoi, am mers cu vaporul spre Galați și Brăila. Am mâncat multe preparate din pește, ca odinioară la Borcea. Am vizitat, apoi, școala de Nevăzători "Louis Braille", unde învățau fetele lipsite de vedere. Aici, m-am întâlnit cu bucătăreasa Emilia Moldoveanu, pe care am cunoscut-o în tabăra organizată de Casa de Copii din Prundul Bârgăului. Am povestit cu ea. Era o femeie tare sufletistă care ținea mult la mine. În Deltă, am intuit multe lucruri interesante și am vizitat tot ceea ce se putea vizita.

Am mers apoi, la Craiova unde am vizitat Grădina Zoologică. Am băgat mâna prin gard, la cușca căprioarelor, iar acestea m-au lins. Una dintre profesoare mi-a dat niște bomboane în mână pe care le-am dat acestor animale

drăguțe și blânde. Am simțit și coamele masculilor care se plimbau pe lângă gard.

De la Grădina Zoologică, am mers la Tg. Jiu, unde am vizitat casa memorială a eroinei Ecaterina Teodoroiu, cea care a luptat împotriva germanilor, care în timpul Primului Război Mondial ne-au copleșit țara. În 1917, a căzut în luptă. Casa acesteia era scundă, cu uși mici. Când am intrat, m-am lovit la cap, neștiind că trebuie să mă aplec. Am pipăit mobilierul și altele.

Am vizitat, apoi și parcul orașului, unde am intuit cu deosebită curiozitate, sculpturile marelui artist Constantin Brâncuși. Erau trei la număr: Masa tăcerii, cu 12 scaune din piatră, Poarta sărutului și Coloana infinitului. Am aflat despre acest sculptor că s-a născut în satul de munte Hobîța. A făcut cursurile de sculptură la Institutul de Arte Plastice din București. A plecat mai apoi, la Paris, unde avea atelierul.

Parcul Herăstrău și lacul de la Snagov mi-au readus plăcerea de a mă plimba cu barca. Dacă în Herăstrău am mers cu barca condusă cu ajutorul vâslelor, la Snagov am avut ocazia de a testa barca cu motor. Eram însoțit de educatoarea mea, Georgeta Damian. Am pipăit cum conduce barcagiul, cu ajutorul volanului. Erau mai multe manete la bord. În timpul deplasării pe apă, motorul producea un zgomot puternic, iar corpul îmi era "bombardat" cu stropi de apă. Cred că barca atingea o viteză de aproximativ 25 - 30 km pe oră. Mi-a plăcut atât de mult încât, educatoarea mea a decis să ne mai plimbăm suplimentar.

În perioada 24 iulie-21 august 1962, am întreprins o călătorie prin țară, pe cont propriu, alături de profesoara FI. Sandu. Dânsa a venit după mine la Casa de Copii din Prundul Bârgăului, unde îmi petreceam vacanțele și m-a dus la Bistrița, unde am mers cu un camion. Aici, l-am cunoscut pe nepotul profesoarei mele, Vasilică Ianu, elev pe atunci la Școala de Horticultură din Bistrița. După aceea, am mers în vizită la prietena Florică Sandu, Ema Popovici, care a vrut să mă cunoască și mai ales să vadă

cum citesc, cum scriu sau cum vorbesc.

De aici, am plecat la Năsăud cu autobuzul și am ajuns după aproximativ o oră. Aici, am mers la cumnata profesoarei mele, Domnica Sandu. Nu după mult timp, au venit multe rude ale profesoarei să mă cunoască și să vadă cum am fost recuperat. I-am cunoscut pe nepoții trei Sandu: Iacob Vasilichi, Domnica, Floarea, Marițica și fetița ei Anuca, Mitruț, Emil și Ionel care erau gemeni. Unele rude erau îmbrăcate în costume populare, cu opinci în picioare. Am pipăit cu interes portul național. Am cunoscut și doi dascăli din Năsăud, cu care am discutat despre materiile de la școală.

A doua zi dimineată, am plecat la plimbare prin acest orașel care a fost sat înainte de Primul Război Mondial. Aici, la 11 octombrie 1903, venea pe lume profesoara mea, căreia îi port vie amintirea și astăzi. Fiind un oraș mic, nu existau mijloace de transport în comun, așa că oamenii se deplasau pe jos. Primul popas, a fost la cimitirul aflat pe deal, la marginea orașului, cimitir în care odihneau părinții și frații profesoarei mele, iar astăzi, odihnește și ea. De aici, am plecat spre liceul „George Coșbuc”, instituție de învățământ, înființată în anul 1863 și care la acel moment împlinise 99 de ani de existență. Ne-am întâlnit cu secretarul Gheorghe Moraru, cel care ne-a arătat interiorul acestei instituții. Am intrat în clasa a XI-a, unde ara pipăit băncile și catedra. Învățau aici 24 de elevi. Apoi, am ieșit afară și am înconjurat școala ca să-mi dau seama cât este de mare. În față, era un frumos parc plin de plante. Am intuit de asemenea, statuia marelui poet George Coșbuc, cel care a învățat aici, la fel ca profesoara FI. Sandu.

Am mai vizitat și un liceu de fete, după care am mers la Muzeul Regiunii Năsăud, unde am intuit obiecte din diferite epoci: comuna primitivă, epoca sclavagistă din timpul dacilor și a romanilor, epoca feudală. Am avut ocazia să intuiesc unelte de lucru, arme, vase. Între timp, s-a făcut târziu, iar noi trebuia să ne continuăm pelerinajul prin țară. Am mers după bagaje la rudele profesoarei mele.

Ne-au condus la gară. Pe la ora 20, am plecat cu un tren spre Rădăuți. Călătoream la clasa I. Pe la 5 dimineța, am schimbat trenul în gara din Dărmăști, urmând ca după două ore să ajungem la destinație. Prima dată, am mers la Grupa Filialei Suceava, aparținând Asociației Nevăzătorilor. Aici, ne-am lăsat bagajele și am servit micul dejun. Apoi, am mers să vizităm catedrala și mănăstirea de aici. Mănăstirea din Rădăuți a fost construită de Bogdan-Vodă, după ce a întemeiat Moldova, în anul 1359. Am urcat în clopotniță, unde am intuit clopotele mari. Am mers mai apoi, alături de o angajată a asociației, la Cooperativa Invalizilor unde, unii din foștii elevi nevăzători ai Floricăi Sandu, confecționau perii.

Următoarea noastră oprire a fost la Putna. De la gară, am mers vreo doi kilometri pe jos, până la mănăstire. Ajunși aici, am primit o cameră în care ne-am lăsat bagajele grele. Am intrat, apoi, în incinta mănăstirii, unde am intuit mormântul domnitorului Moldovei, Ștefan cel Mare, mormintele celor două soții ale acestuia, a celor doi fii morți de mici și a celorlalți trei fii: Cnează Maria, Bogdan și Petru Rareș. Intuind cu atenție aceste cripte, am simțit sub degete, literele scobite în piatră. Nu am reușit să descifrez ceea ce scria, deoarece alfabetul folosit era cel chirilic. Am sesizat existența unei candelă cu ulei, deasupra mormântului marelui voievod. Am mers, apoi, să ne odihnim. Am simțit că era rece în chiliile mănăstirii, din cauza zidurilor groase din piatră. A doua zi, am povestit cu un călugăr pe care l-am pipăit ca să observ cum arătau veșmintele sale. Purta o haină lungă și largă, mătăniile, iar pe față avea barba lungă. Am mers, apoi, la peștera călugărului Daniel Sihastru. Am intrat în chilia săpată de natură în stâncă, în care a locuit, ferit de oameni, în pustietate. Am intuit o masă și un pat în această încăpăre din stâncă. Ne-am întâlnit, aici, cu directorul Școlii de Surzi din Vicovul de Sus, Arsene Rezneac, care ne-a invitat să vizităm instituția pe care o păstorea. La amiază, am plecat cu autobuzul spre Vicovul de Sus, unde ne-am reîntâlnit cu domnul Rezneac. Am vizitat școala de aici. În

această instituție învățau carte în jur de 200 de elevi surzi. L-am cunoscut și pe profesorul Ciobanu, coleg cu profesorul Gorea Dumitru de la Cluj. În acel moment, erau mulți elevi surzi din țară, veniți în tabără. Am vizitat grădina cu zarzavaturi a școlii. Am intuit zece stupi de albine care erau acolo. Domnul Rezneac a încercat să-mi arate felul în care albinele sugau din flori, dar nu a reușit deoarece au fugit aceste insecte. Profesoara FI. Sandu a plecat într-un sat vecin, cu o căruță, să vadă două fete cu surdocecitate (nevăzătoare - surde), iar eu am mers cu fiul domnului director, Nicușor, să vizitez o uzină care producea piese pentru motociclete. Ne-am întâlnit apoi, cu domnul Scarlat, fost coleg al profesoarei Sandu, cu care nu s-a mai văzut de 30 de ani. Am făcut demonstrații să vadă și dumnealui cum am fost recuperat. După aceea, trebuit să plecăm spre Suceava, așa că ne-am luat rămas bun de la toți cei pe care i-am cunoscut aici.

La Suceava, ne-am cazat la un hotel, unde am fost conduși de d-na Albu și dl. Colbert, angajați ai Asociației Surzilor. Am vizitat cu toții cetatea lui Ștefan cel Mare, sus pe deal. Am pipăit cu interes zidurile înalte și solide ale cetății și locul de unde ostașii trăgeau cu arcul. Am aflat că Suceava a fost capitala Moldovei. Am vizitat, apoi, mănăstirea Sfântul Ioan, construită de Bogdan-Vodă și terminată Ștefaniță-Vodă, în anul 1522. De acolo, am mers la sediul Asociației Surzilor, unde s-au strâns membrii și funcționarii acestei instituții, dornici să mă cunoască. Am petrecut mult timp în compania acestora, povestindu-le despre mine. Apoi, a trebuit să plecăm la Iași, în ziua de 31 iulie 1962. Am fost conduși la gară. La Pașcani, am schimbat trenul.

Ajunși la Iași, am mers la Școala Profesională de Surzi, unde avea să fim cazați. Am vizitat, prima dată, sediul Asociației Nevăzătorilor și căminul de nefamiliști al aceleiași instituții. Ne-am întâlnit cu muncitorii nevăzători dintre care și domnul Vasile Zaharia.

A doua zi, am vizitat biserica "Trei Ierarhi", zidită de Vasile Lupu. Am intuit și aici, locurile de veci ale ctitorului

și familiei acestuia. De asemenea, am pipăit mormântul lui Dimitrie Cantemir și cel al lui Alexandru Ioan Cuza. Ușile bisericii erau făcute din bronz. Am vizitat, apoi, tumul vechi al orașului, statuia lui Ștefan cel Mare, Palatul Culturii. Am mai mers și la Teatrul Național, în fața căruia se afla statuia poetului Vasile Alecsandri. Am vizitat și Teatrul de Vară. Am pipăit, apoi, statuia lui Alexandru Ioan Cuza. Am vizitat casa domnească unde a locuit Cuza-Vodă, construită în anul 1806. De aici, am mers în piața Sfântul Spiridon, de unde ne-am aprovizionat cu fructe și legume.

În ziua următoare, 3 august 1962, am vizitat școala în care Creangă era învățător și unde l-a cunoscut pe Eminescu. Apoi, am mers să vedem mănăstirea Golia. Am fost și la Turnul Golia. În timp ce ne urcam în turn, am numărat scările: erau 126... înălțimea acestuia era de 30 metri. După aceea, am mers în Copou să intuiesc vestitul tei a lui Eminescu.

După Iași, a venit rândul orașului Piatra Neamț să ne primească. Ne-am cazat la o școală ajutătoare. Prima vizită, am făcut-o la Bicaz, unde am mers cu vaporul pe lacul de acumulare a hidrocentralei „I.V. Lenin”, lung de 32 km. Am mers cu vaporul până la Podul Poieni și înapoi. Călătoria a durat vreo 4 ore, timp în care am oprit în vreo 14 stații. Am pipăit o plută confecționată din butuci, care mi s-a părut interesantă.

Am vizitat câteva obiective și în Piatra Neamț, unde nu am zăbovit prea mult. Curând, am plecat la Buzău. Pe tren, am pipăit doi iepuri, aflați în coșul unui călător. Ajunși la destinație, am mers la Școala de Nevăzători care poartă numele inventatorului francez al alfabetului punctiform. Ne-am întâlnit aici, cu directoarea Jenica Manolescu, care mă cunoștea de mic. Am vizitat școala alături de ea și de eleva Elena Nistor care avea pe atunci cincisprezece ani și absolvise ciclul gimnazial. Clădirea școlii avea două etaje, treisprezece săli de clasă, șase dormitoare, patru birouri, o sală de gimnastică și altele. Învățau aici 163 de fete cu deficiențe de vedere. Am pipăit în curtea școlii și un păun. Ne-am plimbat prin oraș, unde

am servit masa la restaurant.

La Galați, am ajuns târziu în noapte și nu am avut unde să ne cazăm pentru că erau închise hotelurile. A trebuit să dormim în sala de așteptare. Dimineața, am plecat spre port. Am cunoscut, aici, un fost căpitan de vapor, Lungu, care era pensionat. Am vorbit cu dânsul, povestindu-mi multe lucruri interesante despre vapoare. Ne-am urcat, apoi, pe vaporul Troțuș, care mergea spre Sulina. Acest vapor era alimentat cu păcură și cărbuni, așa am aflat. Am trecut pe lângă orașul Reni, aflat pe malul stâng al Dunării. Pe lângă noi, treceau și alte vapoare. Printre aceste ambarcațiuni era una cu pavilion turcesc, așa m-a informat profesoara mea. După câteva ore de mers, vaporul s-a oprit la Tulcea, unde am servit masa de prânz pe punte. Ne-am odihnit apoi, câteva ore într-o cabină. Abia în amurg, am ajuns la Sulina. Aici, ne-am cazat până a doua zi la o familie. Am pipăit pereții caselor, care erau făcute din chirpici. Unii pereți erau acoperiți cu stuf, cu tablă sau cu șindrile. Am intuit cum oamenii își ungeau pereții caselor cu pământ ud. Gardurile erau făcute din stuf. Am mâncat, aici, ciorba de pește, care era aici principala sursă de hrană. Majoritatea bărbaților erau pescari.

Ne-am întors la Sulina, de unde am luat vaporul spre
125

MHMMMMMH

Tulcea. Până când am plecat, ne-am plimbat pe debarcader. Am pipăit stâlpii groși de care se ancorau vapoarele. Înapoi, am mers cu vaporul "Medgidia". Pe la 5, dimineața am pornit. Am prins răsăritul de soare pe vapor. Stăteam pe bancă, lângă balustradă. Din când în când, simțeam miros de cărbuni. La ora 11, am ajuns la Tulcea. De aici, am luat trenul spre Constanța. Ajunși la destinație, am mers la rudele mele, unchiul Sandu și mătușa Paula Iiiescu. M-am întâlnit și cu verișorii mei Elvira și Nelu. L-am cunoscut și pe soțul Elvirei. Costel Cristu.

Am vizitat la Constanța, un muzeu în care erau expuse obiecte antice. Am mers, apoi, pe litoral. Am intrat

în apa Mării Negre, unde am simțit valurile. Am pipăit și stâncile din apă. Am găsit multe scoici. Ne-am plimbat pe faleză, simțind briza mării. Am vizitat, de asemenea, cinematograful de vară și o biserică grecească, foarte frumoasă. Seara, am povestit cu rudele mele. I-am spus mătușii Paula o poezie în limba rusă. Ea s-a născut în Odesa, aproape de Sevastopol și de peninsula Crimeea. S-a mirat mult că am reușit să învăț această poezie, pe care le-am spus-o cu ceva timp în urmă delegaților, care au venit de la Moscova, la școala din Cluj, ca să mă cunoască. Nelu, verișorul meu, mi-a spus că a aflat de la radio anumite informații despre al treilea cosmonaut Andreian Nikolaiev care a plecat în spațiu cu nava cosmică Vostok 3. Nu după mult timp, a trebuit să plecăm la București, așa că ne-am luat rămas bun de la rudele mele.

Pe la 18: 30, am plecat cu trenul care venea de la Mangalia. Ajunși în capitală, ne-am cazat la Școala de Nevăzători. Am vizitat apoi, Școala de Surzi, unde erau copiii din Dobrogea, veniți în tabără. Am cunoscut aici, un elev turc pe nume Kenan, cu care m-am împrietenit. Am conversat cu mai multe profesoare și cu un vopsitor, pe nume Florea, care mi-a dăruit o sticlă îmbrăcată în scoartă de copac. Am vizitat apoi, tipografia Braille, unde i-am cunoscut pe muncitorii nevăzători. În acel moment, tipăreau revista nevăzătorilor, „Viață nouă” pe care am citit-o. Am pipăit toate aparaturile cu ajutorul cărora se imprimau cărțile pentru nevăzători. Nu am mai vizitat în București anumite obiective, deoarece am mai fost aici, în urmă cu puțin timp.

După trei ore de mers cu trenul, am ajuns la Brașov; unde ne-am cazat la sora profesoarei fi. Sandu, Onița. L-am cunoscut aici, pe soțul acesteia, dr. Iacob Câmpean. Apoi, am cunoscut-o și pe nepoata profesoarei mele. Miorița. A doua zi, am felicitat-o pe Miorița, cu ocazia zilei onomastice. Era ziua de Sfântă Mane. A venit în vizită la Mionța profesorul de limbă rusă, Cazacu. Am iăcut demonstrații și aici. Apoi, l-am vizitat pe vărul meu Gigei, care locuia la Brașov. Întorși ia casa în care am fost cazați,

am ciocnit cu toții un pahar de vin italianesc, în cinstea Mioriței. Ne-am întins pe pătură, la iarbă verde, în grădină. Am povestit cu Miorița despre cosmos, despre ceasurile de mână, despre pacea care trebuie să fie între popoare și nu numai.

Joi, 16 august 1962 am plecat cu autobuzul în Poiana Brașov. Am vrut să urcăm cu telefericul pe vârful Postăvaru, dar era stricat, așa că am fost nevoiți să urcăm pe jos. Timp de patru ore, cu mari eforturi fizice, am ajuns destul de sus. Din când în când, am făcut pauze de odihnă. Am cules zmeură care era destul de coaptă și alune, dar acestea erau verzi încă. Pe munte, am simțit cât de curat era aerul. Nu era poluat. Urcând tot mai sus, temperatura scădea. Eram foarte curios să observ toate schimbările care se produceau. Am ajuns pe coasta muntelui. Mai era mult până sus, dar deja era ora 16 și ne era îng. Ne-am cazat la cabana "Cristianul Mare". Aici, am intuit un măgar care păștea. A doua zi, am încercat să urcăm mai sus. Drumul era tot mai greu. Erau multe pietre mari, stânci. Profesoara îmi spunea ce se vedea: orașul Brașov, până departe, munții Bucegi și Făgăraș. Îmi dădeam seama ce priveliște frumoasă trebuia să fie. În acea zi, soarele producea o căldură plăcută. Muntele Postăvaru avea o înălțime de 1806 metri. Am pipăit jnepeni, despre care am aflat că sunt copaci de dimensiuni reduse care cresc pe vârfurile munților. Ne-am întins puțin pe iarbă verde, mică și deasă, după care a trebuit să ne întoarcem la cabană să luăm prânzul. După prânz, am pornit spre Poiana Brașov, dar ne-a prins o ploaie mare. A trebuit să ne băgăm sub brazi să nu ne ude tare. După trei ore și jumătate, am ajuns în Poiana Brașov, unde am intuit telefericul. Am pipăit și stâlpii din fier pe care mergea telefericul.

După toate acestea, am plecat la gară, de unde aveam să mergem la Sibiu. Ajunși aici, am mers cu tramvaiul până la Școala de Surzi, unde ne-am întâlnit cu directorul acestei instituții, Aurel Cornea. La această școală, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, a lucrat Florica Sandu, care a fost nevoită să vină aici, din

cauza unguurilor hortişti care au ocupat oraşul de pe Someş.

Primul obiectiv pe care l-am vizitat, a fost Muzeul Bruckenthal, apoi Muzeul Satului, cel mai mare din ţară. Am intuit lucruri deosebite, folosite cândva de strămoşii noştri. După vizitarea acestor muzee, am fost la familia de saşi Rössinger, unde a locuit profesoara mea cât timp a predat la Sibiu. Am făcut demonstraţii să vadă şi aceşti domni. Am scris cu creionul, în alfabetul latin, o scrisoare. Au fost uimiţi că am reuşit să învăţ inclusiv alfabetul obişnuit pentru văzători. Am vizitat, în ziua următoare, Grădina Zoologică, apoi Dumbrava, în pădurea Dumbrava, erau multe soiuri de copaci, în timp ce ne plimbam pe-aici, ne-a atacat un roi de albine.

Mărti, 21 august, am ajuns la Alba-Iulia, unde am făcut primul popas la cetate. Această construcţie a fost ridicată în Evul Mediu, fiind cea mai veche din Europa. Zidurile acesteia au 12 km lungime şi doi metri grosime, fiind ridicate de treizeci de mii de iobagi. Am intuit şanţurile în care era băgată apă ca să nu poată trece cotropitorii. Am intrat în cetate, unde am pipăit zidurile groase din piatră. Am intrat şi în celula în care au fost închişi Horia, Cloşca şi Cnşan, conducătorii răscoalei moţilor din Munţii Apuseni, care a avut loc în anul 1784. Am vizitat, apoi, Muzeul Regional Alba-Iulia, biserica

Unirea, unde au fost încoronaţi regele Ferdinand I şi soţia sa, regina Maria. După toate aceste vizite, ne-am întors la Cluj. Excursia noastră, a costat 2850 de lei. Profesoara Florica Sandu a plătit integral această sumă, care la acea vreme însemna aproape două salarii. Am parcurs 2101 kilometri prin ţara noastră. Am avut ocazia să vizitez atâtea locuri frumoase, îmbogăţindu-mi cunoştinţele.

Până la întoarcerea elevilor din vacanţă, am rămas singur în incinta şcolii, dar profesoara Florica Sandu îmi aducea zilnic mâncare şi mă scotea la plimbare. Ca să nu mă plictisesc, trimiteam scrisori anumitor persoane dragi, cărora le povesteam tot ce am vizitat în excursie.

În 1962, o revistă ungurească, a făcut un fotoreportaj despre situația mea de până atunci. Walter Roth, de la Universitate, alături de Fl. Sandu, au vorbit cu redactorul, care a scris un articol cu titlul: „Defectologul”. Iată, mai jos, ce scriau maghiarii:

„În Antichitate, în statul spartan, militarist, nou-născuții ale căror viitoare capacități războinice păreau a fi îndoielnice, au fost aruncați de pe vârful muntelui Taigetos. Bisericele considerau că orbirea, surzenia, paralizia erau lovituri ale lui Dumnezeu.

A trebuit să treacă milenii până când instruirea și educarea copiilor cu deficiențe s-a ridicat la rangul de știință. Această știință – defectologia – a apărut în statele socialiste.

Primul Institut Științific de Defectologie, de ia noi din țară, a apărut în anul 1961, în Cluj. Profesorul Roșca și cei patru colaboratori științifici ai dânsului, se ocupă de patru ramuri ale defectologiei: de instruirea și educarea copiilor orbi, surzi și a copiilor cu deficientă de intelect și cu eradicarea tulburărilor de vorbire. Rolul psihopedagogului începe acolo unde se sfârșește rolul medicului curant, în urma stabilirii diagnosticului definitiv.

Adaptarea organismului copilului devenit orb, la noile condiții de viață (așa-numita compensare) este o capacitate care se poate dezvolta, care se poate educa. Defectologul este cel care caută metodele dezvoltării acesteia, cum anume poate fi acesta un proces mai rapid, mai orientat spre un scop și mai larg răspândit.

În cazul orbilor, activitatea defectologului înainte de toate, se concentrează, asupra dezvoltării capacității de orientare în spațiu. Asupra dezvoltării unor capacități de care dispune și omul sănătos, dar numai la modul inconștient, deoarece nu are nevoie de ele. Puțini sunt conștienți, de exemplu, de faptul că obiectele reflectă și zgomotele, nu numai lumina sau de faptul că, în țesutul nostru cutanat, sălășluiește simțul, care percepe vibrațiile sunetului, care funcționează ca un simț complementar al auzului. HI captează sunteie reflectate de obiecte, ca un

aparat radar viu, conducând în acest fel la ele un nevăzător.

Walter Roth, în cadrul Institutului se ocupă cu educarea orbilor și a reușit ca elevii lui, nu numai să se deplaseze fără ghid, ci și să tragă cu arcul și cu săgeata asupra unei sonerii electrice. Elevii lui, nu numai că citesc cărți, ci percep și desenele. Ei înșiși desenează cu mijloace de desen și cu mâna liberă, în funcție de cum este nevoie. Cu anumite mijloace de pictură, realizează desene în relief.

Recunosc că la început nu am înțeles de ce este nevoie de toate acestea. De ce se ocupă acest tânăr cercetător entuziast de probleme ce păreau a avea doar un scop în sine. ca stilizarea desenului? **n** relief la orbi? Este important acest lucru?

Este atât de important. Încât mi-a fost jena atunci când mi-a explicat. Orbii fac cunoștință cu lumea prin simțui tactil, dar lumea nu este compusă doar din obiecte palpabile. Nici casele, nici podurile și nici turnurile nu sunt palpabile. Cel care desenează, după ce a perceput obiectele prin palpare, învață sistemul de semne al desenului în care cunoașterea lumii are loc deja, printr-un proces de abstractizare. Desenul poate contribui la achiziționarea unor activități psihice mai elaborate, mai abstracte.

Cândva, se credea că orbii nu trăiesc în spațiu, că sunt incapabili de a percepe spațiul. Walter Roth, în decursul muncii sale de cercetare, a constatat înconștiența acestei concepții.

Walter Roth. Șerban Lungu și Florica Sandu, în cadrul unui studiu ce a generat ecou internațional, au prezentat dezvoltarea fizică și psihică miraculoasă a unui copii surd și orb - Vasile Adamescu - originar din Dobrogea.

La naștere, Vasile Adamescu a fost în întregime sănătos, însă la vârsta de doi ani și jumătate s-a îmbolnăvit de meningită. În urma bolii grave, dezvoltarea sensibilității sale auditive și vizuale s-a blocat, apoi s-a atrofiat în totalitate, înainte ca el să fi putut învăța să vorbească.

Până la vârsta de 11 ani, Vasile a fost neputincios, un orb-surd care, în urma surzenie? a fost și mut, semnalizându-și dorințele celor din jur cu gesturi stângace. La vârsta de 11 ani, ajunge la Cluj unde, ca urmare a 5 - 6 ani de muncă defectologică susținută, renaște.

Profesorii lui (îndeosebi FI. Sandu, de o răbdare iară pereche).

treptat, l-au introdus în lumea disciplinelor și i-au trezit imaginația. Încet, i-au făcut cunoscute legăturile între lucruri și anumite semne. Mână dusă la gura, însemna că îi e foame sau sete, ulterior literele Braiile, scrierea palpabilă a devenit simbolul lucrurilor. El este acel copil care, datorită palpării, a învățat să și vorbească. Profesoara lui a descoperit bazele tehnicii de vorbire prin palparea buzelor, a laringelui.

Acest copil a învățat să vorbească, să scrie, să citească scrisul orbilor și scrisul obișnuit. Poate scrie scrisori, manual sau cu mașina de scris, în Braille și are o corespondență regulată cu familia sa, cu prietenii săi și cu străinii (cei din alte țări).

Prin simțul olfactiv și tactil, recunoaște cu ușurință pe oricine și dacă trebuie, poate învăța și limbi străine. Cu ocazia vizitei profesorului rus A.I. Mescereakov, l-a salutat în limba rusă.

Adamescu face perii excepționale, coșuri și știe să lege cărți. Nu numai că știe să deseneze, dar din diferite materiale, realizează imaginea plastică a obiectelor.

(V.A. alături de Walter Roth)

„A văzut” un lift care i-a fost arătat într-un hotel, iar cu puțin timp în urmă, a construit din tablă, macheta acestuia și nu oricum, ci cu un simț impecabil al proporțiilor. Dezvoltarea lui arată posibilitatea învățării simultane a limbajului verbal și scris. Mă întreb oare, viața a câtor copii a devenit tragică în urma deficiențelor corporale ereditare sau dobândite, în timp ce societatea privea cu indiferență zbaterea lor.

Acum știința, penetrată de spiritul umanismului socialist, îi educă pentru a fi membri utili și muncitori ai societății”.

De la 1 septembrie 1962, profesoara Florica Sandu a fost nevoită să se pensioneze, după decizia Inspectoratului Școlar. Avea deja 58 de ani, iar după câte îmi amintesc, în acea perioadă, femeile se pensionau la 55 de ani. Am regretat enorm că profesoara FI. Sandu nu mai lucra cu mine, la fel ca și domnia sa. Însă a continuat să mă viziteze aproape zilnic, să mă corecteze la scris, la citit și nu numai. Mă sfătuia mereu ce e bine să fac și ce nu e bine să fac. Adesea, ieșeam împreună în oraș.

La începerea noului an școlar, clasa mea s-a mutat de

la etajul 1, la etajul 2, în imediata apropiere a sălii profesionale și a direcțiunii, în actuala încăpere a secretariatului. Noua mea clasă era compusă din două încăperi: prima, destul de spațioasă, în care erau două dulapuri cu câte trei uși, un birou și două-trei scaune, iar a doua mai mică, în care era fostul dulap al profesoarei mele, pe care l-au mutat de jos, o masă și niște scaune. Doar în prima încăpere era o sobă de teracotă, așa că, direcțiunea a hotărât să se construiască o sobă nouă și în a doua încăpere. Spre deosebire de vechea clasă, în cea nouă, era parchet pe jos.

Anul școlar 1962 - 1963, a însemnat trecerea mea de la ciclul primar, la cel gimnazial. De acum, aveam să lucrez cu alți profesori. Directorul școlii, profesorul Ion Oșeanu l-a numit pe Gheorghe Stancu diriginte la clasa mea, iar ca educatoare, pe Lidia Ciumăgeanu. Îl cunoșteam pe Gh. Stancu, încă din anul 1958, de când a venit să predea la noi în școală, limba română. Mă întâlneam adesea cu el pe holuri, la poartă, în curte. Îmi scria în palmă litera „s”, iar eu îi rosteam numele.

Era un om destul de înalt, potrivit ca și greutate, cu mâini aspre. Ca să-l recunosc mai ușor și-a lăsat unghiile mari la degetele mici ale mâinilor. Era bun la suflet, amabil, mereu bine dispus. În timp, relația noastră a devenit strânsă, fiind pentru mine un adevărat părinte. Am învățat multe lucruri bune de la domnia sa. M-a ajutat mult în toată perioada școlarizării mele, dar și după aceea, mai ales în studenție. Am să încerc să-mi amintesc cât mai multe lucruri despre activitatea mea din ciclul gimnazial, însă nu mă pot ajuta foarte mult de jurnalele mele, pentru că încă scriam simplu, cu multe greșeli gramaticale.

La 15 septembrie, a avut loc deschiderea noului an școlar. Am mers împreună cu dirigințele mele, în curtea școlii, unde s-au adunat cadrele didactice, angajații școlii, elevii și părinții acestora. Directorul școlii a urat bun venit tuturor elevilor. Dirigințele mele îmi scria cu litere mari, de tipar, tot ceea ce s-a transmis la deschidere. Apoi am mers în clasă, iar Gh. Stancu mi-a spus să merg cu educatoarea

mea, să-mi iau manualele. După masa de prânz, am mers alături de L. Ciumăgeanu, la bibliotecă, de unde am luat manualele în scriere Braille, pentru clasa a V-a. La meditații, am răsfoit împreună cărțile, să vedem ce lecții avem în acel trimestru școlar. Apoi, educatoarea mea m-a dus la ea acasă, unde am pipăit un purcel, care însă a fugit imediat de lângă nune. L-am cunoscut pe fiul ei Codruț. Pe soțul ei, profesorul Dumitru Ciumăgeanu, îl cunoșteam încă de când lucram cu profesoara FI. Sandu. Mergeam adesea la Institutul de Cercetări Pedagogice, unde lucra alături de Vaier Mare, pentru a face anumite experimente. Venea adesea, pe la școală, să vadă cum învăț. Mi-a spus, odată, că a citit într-o revistă străină, despre elevii cu surdocecitate, care pipăiau buzele persoanelor cu care comunicau pentru a-și da seama ce vorbesc. Atunci, el mi-a pus mâna pe buzele sale, iar eu am reușit îndată să descifrez ce îmi spunea, deoarece am învățat cu FI. Sandu acest procedeu. Așa au procedat psihopedagogii străini, în munca lor de demutizare 2 elevilor cu surdocecitate, cele mai reprezentative cazuri fiind profesoara Arme Sullivan, alături de eleva sa, Helen Keller și profesorul Sokoleański, în munca alături de Olga Skorohodova în săptămânile ce au urmat, educatoarea L. Ciumăgeanu m-a ajutat să-mi fac temele și să învăț pentru a doua zi. De asemenea, îmi scria în palmă rezumatele unor cărți sau a unor filme, îmi citea basme care nu erau tipărite în Braille sau anumite știri din ziare.

În 25 a X) - a 1962, i-am scris profesorului Meșcereakov la Moscova, din dorința de a-l înștiința despre modificările survenite în traseul meu educațional.
„Stimate domn profesor Meșcereakov.

Să nu vă supărați că profesoara Florica Sandu nu mai lucrează cu mine, pentru că s-a pensionat. La începutul noului an școlar, a venit la mine alt profesor, Stancu Gheorghe să mă învețe. A venit și o educatoare, este doamna Ciumăgeanu Lidia, care mă învață bine. Toți profesorii de la școala noastră știu să vorbească cu mine. Să știți că acum am un frumos ceas de mână. El se

numește Petrod Vareț și este construit în U.R.S.S. Miercuri., domnii profesori Ciumăgeanu Dumitru și Roth Waiter s-au dus cu mașina Universității din Cluj, la comuna Vicov de Jos, să aducă o mică fată oarbă surdo-mută, de 11 ani, pe care o cheamă Ana Roșca, aici la noi, la școala de orbi. Ei au adus-o. În ziua de 22 a XI-a 1962, dar Ana nu știe să vorbească ca mine. Acum, Ana este la spital, să-i facă analizele să vadă dacă aude puțin sau vede. Ea o să vină la școală, în clasa întâi specială, care este lângă clasa mea. Săptămâna viitoare, se va ști cine o învață pe Ana să vorbească, să scrie, să citească, să socotească etc. Li anul acesta, va veni și un băiat orb surdo-mut, de 13 ani, de la Fălticeni. El va fi coleg de clasă cu Ana. Mai târziu, Ana și băiatul orb surdo-mut vor ști și ei să vorbească bine la fel ca mine acum. Eu mă voi bucura mult și apoi, mă voi împrieteni cu ei.

Ce mai face Senoja? Dar Vinogradova? Să-mi răspundeți mie ceva! Am să vă mai scriu!

Adamescu Vasile”.

În primul trimestru al noului an școlar, dirigintele meu, a fost nevoit să-mi predea și alte materii în afară de limba română, deoarece ceilalți profesori, trebuiau să se obișnuiască cu modul meu de comunicare.

M-a pus zilnic să citesc texte din manual, corectându-mă adesea. Am reușit să citesc tot mai cursiv, fără pauze. De asemenea, a observat că nu pronunțam prea bine

literele „e” și „ș”. așa ca a rugat-o pe FI. Sandu să mă corecteze.

În orele lungi de predare, profesoral Stancu obosea scriindu-mi în palmă, așa că îmi scria cu celălalt capăt al stiloului său. În clasele primare, profesoara FI. Sandu comunica cu mine. mai mult cu ajutorul alfabetului pe față, pe care l-a inventat. Fra, într-adevăr, obositor pentru prefesor să-mi scrie în palmă, dar și pentru mine. Cu timpul însă. ne-am obișnuit cu toții.

Zi după zi învățam tot mai multe lucruri. Din păcate, nu aveam manuale? r. Rraille la toate materiile, așa că profesorii care au venit să lucreze cu mir-e, erau nevoiți să-mi dicteze, iar eu scriam la picht. mașină de scris în Braie. Așa îmi amintesc că profesoara de fizică, Ana Frișan, soția fostul director, îmi dicta lecțiile despre ampermetru, curentul elecic forța, mișcarea corpurilor și altele. Erau obositoare orele la ea nu aveam manual tipărit. Desigur, programa școlară era acest cu ce3 din școlile de masă, normale, doar că erau unele adanți specifice problemelor mele.

Din 1 decembrie 1962, Georgeta Damian, avea să-i devină educatoare, deoarece, a venit o fată cu surdocecitate d Vicovul de Jos, iar direcțiunea a pus-o pe Lidia Ciunăgeanu lucreze cu ea, în a doua încăperea a clasei mele. Această fa avea 12 ani și se numea Ana Roșca. Din păcate, însă, munca e recuperare nu a dat roade, deoarece Ana suferea și de al probleme de ordin psihic. Și d-na Damian îmi scria în palmă (ajutorul unui stilou rotunjit în capăt. Îmi dicta multe lucru interesante, din enciclopedii sau atlase. L-am cunoscut și soțul ei, care era inginer la mina din Popești, unde m-a di odată cu duba. Am intuit acolo, excavatoarele, basculanta altele. Am cunoscut doi șoferi, pe Ion Pop și pe Dan Gheorgh Aceștia, fiind amabili, m-au suit în basculantă. Am intu manetele, volanul. Am simțit când se arunca pământul; basculantă. Mi-a plăcut mult la Popești, unde am aflat mul lucruri interesante despre minerit.

G. Damian mă sfătuia să am grijă de igiena mt

corporală, de curățenia clasei și a dormitorului. Aceste lucru le-am învățat încă de la grădiniță, apoi în primele clase în amintesc că, uneori, eram neglijent și îmi băgam sub pernă sau sub saltea pâine sau alte alimente. Femeile de serviciu care făceau curățenie în dormitoare, găseau ce am ascuns și în spuneau trei Sandu. Dânsa mă certa și îmi explica să nu **m**; fac asemenea lucruri.

Printre preocupările mele din timpul liber, care ei destul de limitat, se număra confecționarea obiectelor din tablă de zinc. Pasionat fiind de tehnică, încercam să construiesc mașini, avioane, locomotive.

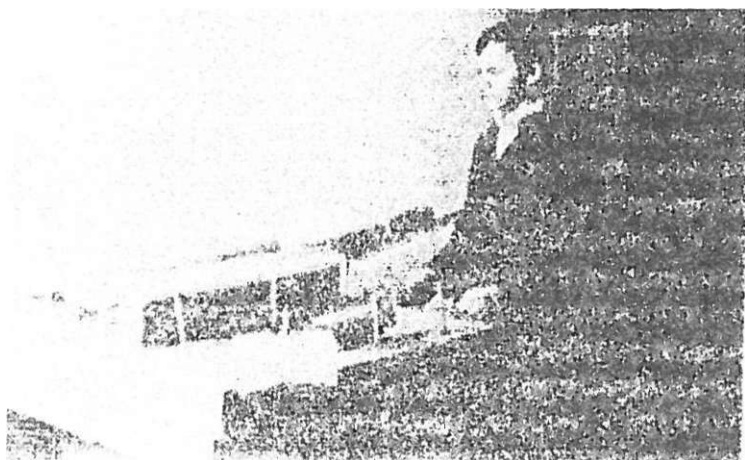

Îmi procuram materia primă din atelierele școlii sau de la tipografie. Dl. Martinescu mă aproviziona cu tablă de zinc, care nu o putea folosi la tipografie, fiind deteriorată, iar dl. Dănilă îmi împrumuta scule, sârmă și altele.

Roțile pe care ic puneam vehiculelor, le luam de la jocurile mecano. Cu ajutorul patentului, îndoiam tabla de zinc în ce parte sau forma doream, o găuream cu sula și o legam cu sârmă. Cu un cuțit, decupam geamurile pătrate ale mijlocului de transport pe care doream să-l confecționez. Prima dată, am confecționai un vapor, apoi un lift, o locomotivă cu aburi, un avion cu reacție, unu! cu elice, reușind prin 1963, să confecționez cea mai amplă lucrare: macheta gării din Cluj. Eram atent când lucram să nu mă accidentez, clar adesea m-am tăiai în tablă sau cu cuțitul. Capetele sârmei le băgăm în interior. Ia fd și marginea tablei, ca nu cumva vreun nevăzător care intuiește lucrarea, să se laie. Dacă nu știam exact cum arată vreun mijloc de transport pe care doream să-l confecționez, întrebam profesorii sau mergeam cu dâșii la magazinele de jucării, unde pipăiam cu atenție respectivul vehicul. De exemplu, în anul școlar 1963 - 1964, profesorul de matematică, Romuius Martin mi-a descris o locomotivă Diesel, cu patru perechi de roți, spre deosebire de cea cu aburi, care avea șapte perechi. Era mai ușor de confecționat, deoarece forma acesteia era ca a unui vagon.

De departe, cea mai amplă și reușită lucrare, a fost macheta gării.

În dese vizite făcute la gară, însoțit fiind de prieteni sau profesori, am pipăit tot ce se putea pipăi, făcându-mi o idee în ansamblu. Timp de câteva luni, am lucrat la această machetă. Am găsit în curtea școlii, unde se depozitau obiecte de mobilier stricate, câteva scânduri mai mici, din care am făcut scheletul, lung de un metru și lat de 75 centimetri. Deasupra, am pus tabla de zinc pe care am prins-o cu ajutorul cuielor pe care le-am bătut cu ciocanul. Am făcut un pasaj subteran cu șase scări, sub linia ferată, apoi, clădirea gării, cu două uși principale, după care, cinci linii ferate, cu ajutorul sârmei. Între linii, am lăsat trei peroane, pe care am construit acoperișul cu stâlpi de susținere, unde stau oamenii, mai ales când plouă. Deasupra fiecărei linii ferate, am pus sârma groasă, deoarece avea să apară locomotiva Diesel. Deasupra clădirii, care în realitate are 18 metri înălțime, ar fi trebuit să confecționez două turnuri, dar nu am reușit să ajung sus ca să le intuiesc. În fața clădirii, în exterior, am pus doi stâlpi, cu două cabluri și un troleibuz care se deplasează dus și întors. Am lucrat, în a doua sală a clasei mele, apoi, lucrarea finită, am mutat-o în prima sală, pe o masă în spatele biroului unde lucram cu profesorii mei. Când intra cineva la mine în sală, privea cu admirație lucrarea pe care am reușit să o confecționez.

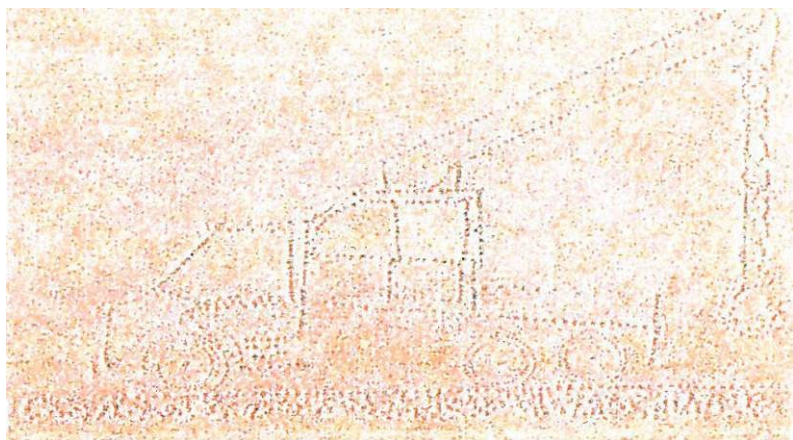
O altă activitate din timpul liber, care mă pasiona în aceeași măsură, era desenul tehnic. Încă din ciclul primar,

sub atenta îndrumare a profesoarei Florica Sandu, am învățat să desenez în relief, cu ajutorul punctatorului, ustensilă cu un ac gros în vârf, cu care înțepam hârtia, diferite figuri geometrice simple, fructe, case etc. Pe o placă din cauciuc, așezam hârtia, pe care o fixam cu ace de gămălie să nu se miște. Acele le așezam în funcție de ce doream să desenez. De exemplu, dacă desenam un pătrat, măsurăm laturile cu liniarul gradat, iar în fiecare colț, puneam un ac. După aceasta, uneam liniile cu ustensilele specifice. Mă foloseam, de asemenea, și de echerul gradat sau de compas când desenam roțile vreunui automobil. Treptat, m-am perfecționat și am învățat să desenez obiecte tot mai complexe, mai ales în ciclul gimnazial, la orele de desen, alături de profesorul Șt. Lungu.

n

— I;! „i*j*-i *r*. I *j*, sWs.

Sub îndrumarea profesorului Romulus Martin, am învățat, la orele de geometrie să desenez toate corpurile geometrice. Cu ajutorul acestor desene, rezolvam problemele date de profesor. Am reușit să desenez harta Clujului, mai ales partea din centru unde se afla și școala noastră, harta clădirii Casei de Copii din Prundul Bârgăului, blocuri de 20 de etaje, turnuri, liniile de tramvai, tramvaiele, locomotivele, avioane, animale, cărăbuși, fluturi, flori, copaci, sistemul solar, Terra care se mișcă în jurul Soarelui, Galaxia Calea Lactee, zborul navei cosmice americane, Apollo 17 și multe altele.

Sub îndrumarea profesoarei Geta Damian, am desenat Delta Dunării, cu toate viețuitoarele existente aici. A fost o lucrare complexă, pe o foaie uriașă de hârtie. Și astăzi, desenez cu plăcere anumite lucruri dintre care, autostrăzile cu multe benzi de mers, macaralele, trenurile pe undă magnetică etc. Toate desenele făcute cu atâta pasiune de mine, au fost duse la Viena la o expoziție a nevăzătorilor din întreaga lume, de către cadrul universitar Walter Roth.

O materie care m-a ajutat enorm în viață, a fost dactilografia. Între anii 1962 - 1971, sub îndrumarea profesoarei Paraschiva Popa, soția directorului Ioan Popa, am aflat toate secretele mașinii de scris. O recunoșteam ușor, după mâinile sale mici și fine. Purta un inel cu diamant pe lângă verighetă. Era o femeie sufletistă, amabilă. Ținea mult la mine și adesea, îmi aducea câte ceva util mie, îmi făcea cadouri de ziua mea.

Dna Popa a publicat un curs de dactilografie, care avea să se tipărească și în Braille, la București. Citind cu atenție această lucrare, am reușit să cunosc bine părțile componente ale mașinii de scris, apoi tastatura. Când am pipăit, prima dată, mașina de scris, profesoara mi-a arătat fiecare parte componentă: baza, carul cu schimbătorul de rânduri, mărginarele, tastatura sau claviatura, cu patru rânduri de litere, cifre, semne, bara de spațiu, schimbătoarele de litere sau eliberatoarele, brațele cu

semne, așezate între tastatură și car, banda cu tuș, mosoarele. De două ori pe săptămână, învățam acest nou sistem de scriere, cu ajutorul mașinilor "Olimpia" sau "Optima". Am învățat cum trebuie tastate butoanele, cu patru degete ale mâinilor. Degetele mari, ale ambelor mâini, tastează pauza dintre cuvinte. Fiecare deget, trebuie să tasteze o literă anume, nefiind bine să scrie numai cu degetele arătătoare. Profesoara mă atenționa să păstrez curățenia mașinii de scris, ștergând-o adesea, cu pensula, de praf.

După ani de studiu, am reușit să învăț acest nou sistem de scriere, reușind să memorez locul fiecărei taste. Menționez că mașina nu avea niciun fel de adaptare în relief, ca să știu poziția vreunui buton. Tastele erau scrise în alfabetul obișnuit, cu litere mari de tipar. Am învățat să scriu cereri, scrisori, chitanțe, fapt care m-a mulțumit. De asemenea, am reținut felul în care trebuia schimbată banda cu tuș.

Îmi amintesc cu plăcere de ziua în care profesoara Paraschiva Popa mi-a dăruit o mașină de scris „Erika”, semiportabilă. Cu ajutorul acesteia, am scris nenumărate scrisori, am copiat texte din cărți și nu numai. Munca mea s-a ușurat. Mulți oameni, mai ales cei necunoscuți, nu credeau că un nevăzător poate să scrie la mașina de scris. Când eram la Casa de Copii din Siliștea Nouă, județul Teleorman, între anii 1969 – 1977, am cunoscut-o pe dra Elena Nedelcu, care era dactilografă la secretariatul acestei instituții. Adesea, mă lăsa să scriu la mașina ei de scris. Când eram la Cluj, îi trimiteam scrisori dactilografiate. Ea le arăta acelor oameni care nu au crezut că le-a scris un nevăzător.

În 1971, cu ajutorul Asociației Nevăzătorilor, am reușit să obțin o mașină de scris mai performantă, portabilă. Mi-au adus-o regretatul președinte al Asociației Nevăzătorilor din București, Ion Mateescu și secretarul general Al. Micu. Această mașină de scris, numită "Consul", o folosesc și azi, scriind cu ea chiar și lucrarea de față.

În același an, profesoara Paraschiva Popa avea să plece definitiv în Algeria, alături de soțul dânzei, directorul Ioan Popa, așa că nu am mai făcut dactilografie, însă până atunci am reușit să-mi însușesc perfect acest sistem. La puțin timp de la plecare, am fost plăcut surprins să primesc o scrisoare de la cea care mi-a predat atâția ani:

„Alger, 7 a VI-a 1971

Dragă Vasilică, în 11 mai, la ora 9, am plecat cu un avion mare, românesc, de la București, de pe aeroportul Otopeni, spre Roma. După două ore de mers, am aterizat pe un aeroport mare ceasul cu o oră înainte, adică de la 11 cât era la noi în țară, la ora 12. La ora 13: 30 am plecat de la Roma spre Alger. Am zburat cu un avion algerian peste Marea Mediterană. Când am ajuns la Alger, ceasul nostru arăta ora 15, dar cel al aeroportului arăta ora 16. Am schimbat iar ceasul.

Drumul a fost foarte plăcut. Aici, la Alger am fost așteptați de vicesecretarul Ambasadei Române și de directorul școlii de surzi din acest oraș. Am fost primiți foarte bine. Drumul de la aeroport până în oraș a fost străbătut pe o autostradă străjuită, de o parte și de alta, de niște șiruri de palmieri frumoși. Am stat câteva zile la un hotel care e așezat într-un parc frumos, în așa numitul cartier El-Madenia, iar apoi am fost găzduiți într-o vilă a școlii, care a fost renovată de puțin timp.

Școala se află în centrul orașului, aproape de Palatul Guvernamental și de portul central. De aici, se vede marea și o bună parte a orașului.

Algerul este un oraș mare și frumos. Seara, cerul plin de stele privește la orașul nu mai puțin înstelat, la portul și vapoarele ale căror lumini se reflectă și joacă în apa mării.

Ceva mai departe de Școala de Surzi, la circa 15 km, se află un liceu de orbi, pe care l-am putut vizita abia acum și despre care îți voi mai scrie în următoarea scrisoare. Te rog, însă, să-mi scrii și să-mi trimiți adresa la care vei fi după terminarea anului școlar.

Transmite, te rog, din partea noastră, salutări tuturor profesorilor din școală. Primește urări de sănătate, vacanță

plăcută de la profesorii Paraschiva și Ioan Popa”.

Din anul școlar 1964 - 1965, s-a aprobat să învăț limba franceză, dorință pe care o aveam încă din 1960. Din păcate, însă, profesoara de franceză nu a fost de acord să îmi predea la clasă, așa că directorul a rugat-o pe fosta mea educatoare Lidia Ciumăgeanu, să mă învețe franceza în acel an. Foarte bine am colaborat cu profesoara Ciumăgeanu, care a reușit să mă învețe multe cuvinte, gramatică și nu numai. Însă, am făcut eforturi susținute, până am reușit să pronunț corect unele cuvinte. În primele ore, profesoara îmi dicta lecțiile din manualul școlar în scriere vizuală, până când, în cele din urmă, s-a găsit un manual în Braille, la biblioteca școlii.

În următorul an școlar, direcțiunea i-a impus profesoarei de franceză, Margareta Negulescu, să lucreze cu mine. La început, dumneai s-a arătat sceptică, în ceea ce privește învățarea limbii franceze de către mine. Era destul de severă, fără răbdare. Aceste lucruri m-au ambiționat și mi-am dat tot interesul în a învăța cât mai bine. După câteva luni, profesoara a început să se schimbe față de mine, fiind uimită de potențialul meu de învățare. Am reușit, curând, să corespondez în Franța cu persoane aflate în situația mea. Limba rusă, deși era în programa școlară, nu s-a introdus în orarul meu, din anumite considerente.

Geografia, una din materiile mele preferate.

am făcut-o în ciclul gimnazial, sub îndrumarea profesorului Bujor Teodor Vulpe. La început, nu l-am înțeles prea bine, în timp ce-mi scria în palmă. Folosea literele mici de mână. I-am explicat cum trebuie să-mi scrie, iar în cele din urmă a reușit. La ore, îmi scria cu stiloul în palmă. Profesorul Vulpe era un om înalt, mereu bine dispus; adesea glumea cu mine, așa îmi amintesc. Mi-a adus la clasă, încă de la începutul anului școlar, câteva hărți în relief: una a țării noastre, alta a Europei și în cele din urmă alta, a lumii. De asemenea, mi-a adus un glob pământesc, tot în relief. Toate aceste materiale, le-am avut la dispoziție, pe întreg parcursul anilor de studiu. Am învățat multe lucruri interesante din geografie alături de dl. Vulpe, mai ales așezarea pe hartă a orașelor, a țărilor, a munților, apelor etc. La finele orelor, ceream informații despre cosmos, vulcani, industrie. Am avut mereu note mari la geografie și datorită pregătirii temeinice de la meditații, unde, sub îndrumarea d-nei Damian, acumulam noi cunoștințe.

Primele noțiuni de matematică, le-am învățat în ciclul primar, sub îndrumarea Floricăi Sandu. Greu a fost să înțeleg această materie care era destul de abstractă pentru mine. Profesoara s-a folosit de multe materiale pentru a mă face să înțeleg de ce „5 cu 6 fac 11”. Aveam în

clasă cutii cu nuci, boabe de porumb, fasole, castane sau bețișoare, cu ajutorul cărora socoteam la început. Când greșeam, profesoara îmi puneă mâna pe frunte, însemnând că nu m-am gândit bine, iar apoi socoteam din nou. Apoi, după ce am început să învăț tot mai bine, mă foloseam de socotitoarea și de aparatul de socotit în Braille, pe care înșiram exercițiile.

Am învățat apoi, în primii ani de gimnaziu, sub îndrumarea profesorului Romulus Martin. Am repetat cu dânsul unitățile de măsură: metrul, litrul. De asemenea, am repetat totul despre timp, minutul, ora, ziua, săptămâna, luna, anul. Profesorul Martin mi-a dat metrul gradat, punându-mă să măsoz perimetrul și volumul obiectelor din clasă. Adesea, mă puneă să recunosc banii, să îi socotesc. Din 1965, Romulus Martin a fost cooptat în Inspectoratul Școlar Cluj, unde a lucrat până la pensie. În locul lui, a venit profesorul Aurel Feștilă.

La prima noastră întâlnire, a fost emoționat. Mi-a **d** mâna în semn de salut și mi-a scris: „Bună-ziuă, numele me este Aurel Feștilă. Din acest an, vom face împreună matematică”. La început, profesorul nu m-a înțeles prea bine când rosteam unele cuvinte mai complicate. În dese rânduri, scriam în palmă ceea ce nu înțelegea, de exemplu cifra 6. N după mult timp, profesorul Aurel Feștilă, a început să în înțeleagă vorbirea. Am învățat, sub îndrumarea dânsului, lect tot mai complicate: fracțiile ordinare cu două necunoscuți ridicarea la putere, sistemele de fracții etc. A fost foarte greu se înțeleg toate aceste lucruri, însă profesorul meu și-a dat to interesul să mă facă să înțeleg, reușind în cele din urmă **s**; rezolv probleme tot mai complicate. La ora de matematică, **m**; foloseam de picht, mașină de scris pentru nevăzători, pe care am intuit-o prima dată, în 1956. Profesoara FI. Sandu m-**<** învățat să scriu la picht, înlocuind placa și punctatorul, cu care era foarte obositor să scriu.

În primii doi ani de gimnaziu, am învățat istoria ci dirigintele meu Gh. Stancu. Apoi, din anul școlar 1964 - 1965 am făcut această materie cu profesorul Ion V. Pop, pe

care îl cunoșteam încă din primul an de când am venit la școală. El era contabilul Asociației Nevăzătorilor. Îl întâlneam zilnic, când mergeam la L. Crișan. Îl recunoșteam după un semn pe care îl avea pe degetul mic al mâinii. Era destul de înalt, solid. Desigur, cunoștințele mele de istorie erau destul de bogate, mai ales că am vizitat muzeele din țară. Am învățat și istoria lumii pe lângă cea a țării noastre pe care o cunoșteam deja. Mă pasiona și această materie.

În programa școlară de atunci, mai erau și alte materii, dintre care, chimia, biologia, fizica, abreviația etc. La chimie, am învățat sub îndrumarea profesoarei Aurelia Știrban, care era mică de statură spre deosebire de celelalte profesoare. Avea mâini mici și fine. Lecțiile mi le scria în palmă, iar eu le transcriam la picht, până când s-a tipărit manualul. Am reușit să cunosc bine tabelul elementelor chimice, formulele etc.

Biologia am studiat-o alături de profesoara Maria Șchiopu. În fiecare an școlar, am făcut o ramură a biologiei: anatomia, zoologia. Am învățat părțile componente ale corpului uman și animal, speciile de animale, regnurile, tipurile de plante etc. Profesoara Maria Șchiopu mi-a explicat cum s-a format planeta noastră, acum aproape cinci miliarde de ani, cum s-a format atmosfera, bogată în vapori de apă, din ce este format aerul (oxigen, azot și dioxid de carbon), cum au apărut primele viețuitoare, împărțirea perioadei terestre în ere geologice etc. Eram fascinat de toate aceste lucruri.

La orele de dirigiență, profesorul Gh. Stancu mi-a citit multe lucruri interesante despre igienă, sănătate, importanța sportului pentru corpul uman. De asemenea, mi-a citit multe articole din ziare, cu știri noi din lume și din țară.

Mi-a dat mereu, cele mai bune sfaturi, ca unui fiu. În fiecare vacanță, îmi răspundea la scrisori, bătând anevoios la mașina de scris, în Braille. Îi era greu să facă acest lucru, nefiind obișnuit. Păstrez și astăzi zeci de epistole primite de la „tatăl” meu din Cluj. Redau mai jos una din aceste scrisori:

„Cluj, 2 a VIII-a 1966 Dragă Vasilică, în luna iulie, am primit scrisoare de la tine și m-am bucurat că te afli bine și că te pregăteai să pleci la Constanța.

De la 1 august sunt de serviciu în școală, timp de două săptămâni.

Când ai plecat la Constanța? Cum ai fost primit de către unchiul Sandu și mătușa Paula? Cum îți petreci timpul? Ți-au pus la dispoziție însoțitor, domnii de la cele două Asociații, după cum mi-au promis? Ai reînceput antrenamentul la haltere? Domnul antrenor, Ionescu, este în Constanța? De când ești în Constanța, câte ședințe de haltere ai făcut?

Dacă ai posibilitate, după cum ți-e și dorința, învață înotul și șahul.

Unchiul Sandu și mătușa Paula cum se află? Cred că sunt veșnic ocupați cu munca lor. Verișorii tăi sunt în Constanța? Domnul Gigei este tot în serviciu la Eforie? Dar domnul Nelu a venit de la București?

Îți trimit 150 coli de hârtie, format placă. Dacă îți vor mai trebui, te rog, scrie-mi, să-ți mai trimit.

Te rog, spune-le rudelor tale, multă sănătate din partea mea, dorindu-le tot binele. Te rog foarte mult, să te porți tot așa de bine și în mod civilizat, ca și până acum. Fii foarte atent la plajă și, mai ales, când faci baie!

Eu îți doresc sănătate, spor la antrenamentele pe care le faci și să-ți petreci vacanța în mod cât mai plăcut!

Te îmbrățișez cu drag, al tău profesor Gh. Stancu îmi amintesc cu plăcere de o scrisoare pe care am primit-o de la Iulia, fata nevăzătoare surdă, de la Moscova, pe care dirigintele meu mi-a transcris-o în Braille, după ce domnul Mare a tradus-o:

27 martie 1970 Noroc, stimată Vasile! îți scrie Iulia. Eu învăț bine. Studiez istoria, geografia, botanica, limba rusă, literatura și aritmetica. Îmi place mult aritmetica. Adesea, îmi amintesc de scrisoarea ta, pe care mi-ai scris-o demult. Era luna mai. Pe atunci locuiam la Moscova și învățam; au trecut câțiva ani.

Vasile, îți aduci aminte? Eu ți-am trimis o banderolă, în care era un mic avion de jucărie. Îți amintești că tu mi-ai trimis bomboane? Acum eu locuiesc la Zagorsk, învăț aici la Școala de Orbi surdo-muți.

Cum înveți? Ce vești ai? Aștept scrisori de la tine cu nerăbdare!!!

La revedere, Iulia

Dezvoltarea vorbirii era o materie care exista doar în orarul meu. Profesoara FI. Sandu i-a dat multe informații dirigintelui meu, despre felul în care trebuie să exersăm vorbirea. În timpul orelor, Gh. Stancu mă pune să citesc cu voce tare anumite texte din carte. Când observa că nu pronunț bine un anumit sunet, mă corecta.

Abreviația limbii române, în scriere Braille, am studiat-o cu profesorul nevăzător Dumitru Frâncu, cel care era un om înalt și voinic, având mâini mari. Îmi scria destul de greoi pe trei degete ale mâinii drepte în Braille, la fel ca domnul Dănilă, dar ne-am înțeles foarte bine. M-a învățat din ce puncte erau formate prescurtările unor grupuri de

litere. Îmi dădea, apoi, la începutul fiecărei ore, câte un text să-l prescurtez. După ce terminam, mă corecta, arătându-mi unde am greșit.

În tot acești ani de studiu, am lecturat multe cărți interesante de la bibliotecă, recomandate de educatoarea mea, G. Damian. Dânsa mă puneă și la meditație să citesc, apoi mă puneă să fac rezumat. Am citit multe cărți de beletristică sau poezii.

Dintre elevii școlii, nu mi-am făcut mulți prieteni, datorită dizabilităților mele și a preocupărilor din timpul liber, însă, aveam câțiva prieteni, mai ales dintre cei mari. Mă înțelegeam bine cu elevii în grija cărora m-a lăsat tatăl meu, în 1955: Jitea, Dascălu și Apetrei. În anul 2003, Victor Jitea din Pitești, mi-a scris o scrisoare cu amintirile sale despre mine. Îmi scria că într-o zi, colegul lui, Cornel Dascălu, un bun muzicant, fost șef de orchestră la ansamblul de estradă „Optimiștii”, al Asociației Nevăzătorilor, m-a dus la ei în clasă, unde am început cu toții să țopăim. Cornel mi-a pus mâna pe gâtul lui, în timp ce cânta, iar eu, simțind vibrațiile, am început să lălăi împreună cu ei. De asemenea, își amintea că, plimbându-ne prin curtea școlii, am simțit vibrațiile unui avion care zbura destul de jos, moment în care, am rostit clar și tare cuvântul „avion”. Am mers împreună în taberele școlare, așa își amintea dl. Jitea, la 2 Mai, unde, se organizau spectacole în care elevii școlii noastre susțineau spectacole artistice, iar eu rosteam poezia: „Vasilică și Crișan, trag de coadă un motan; motanul s-a speriat, pe Crișan l-a zgâriat și-a fugit apoi sub pat”.

În timpul liber, unii elevi mă invitau la ei în clasă, unde povesteam sau mergeam la plimbare prin curte. Uneori, mergeam cu elevii care vedeau puțin, în oraș. Mulți dintre ei, erau curioși să afle amănunte din viața mea, dacă zăresc sau dacă aud puțin. Elevii nevăzători îmi scriau de obicei în Braille, iar cei văzători în alfabetul latin. Dintre elevii mai mici, m-am împrietenit cu Carp Blidaru, care era coleg de clasă cu George Nicolescu, Cociorvei, Ghiță și alții.

Știam că George Nicolescu era foarte talentat la muzică, făcând în cele din urmă o frumoasă carieră în acest domeniu. Îl găseam seara prin clasă, când la chitară. Era puțin mai înalt decât mine. Avea un semn pe partea dreaptă a frunții, o cicatrice rămasă de la o intervenție chirurgicală, după care îl recunoșteam cu ușurință. Îmi amintesc cu drag, de serile în care George mă ajuta la matematică, corectându-mă când greșeam. În liceu, mă ajuta să traduc anumite texte din română în latină și franceză. Mai târziu, am cunoscut-o și pe colega sa Geta Lovin, care avea să-i devină soție.

Carp Blidaru avea resturi de vedere destul de bune. Era un băiat de statură medie, cu mâini potrivite și degete lungi. El m-a ajutat mult, însoțindu-mă în excursii, prin curtea școlii sau în oraș. Nu mă refuza niciodată când îl solicitam. Ven ea destul de des la mine în sală să vadă ce fac. Mă găsea învățând. Mă întreba dacă am nevoie de ceva cumpărături sau dacă vreau să ies la plimbare.

Adesea, mergeam în clasa elevilor mai mari, Stan Staicu, Dumitru Ceucă, Fulga, Florica, Maria Pop, Gh. Ighișan, Șt. Rump, Șt Vutcovici, Maria Ceafalău, Oana și alții. Ei îmi erau cei mai buni prieteni. Cu unii aveam să fiu mai târziu coleg de serviciu la școala unde am învățat cu toții. Alți colegi de școală care mi-au devenit prieteni au fost: Gh. Enache, Traian Oros, N. Florea, Ion Păduraru, Jeni Sfetcu, Ion Păduraru, Pavel Antal, Manța, Dumitrache, Ion Iepure, Mihai Vlaicu și alții. Unii mă ajutau la teme, mă învățau cuvinte noi etc.

În 1964, la începutul lunii iunie, L. Crișan s-a întors din detenție, după cinci ani. Dl. Roman Dănilă l-a adus la mine în clasă, să ne revedem. L-am recunoscut pe dl. Dănilă, apoi l-am pipăit pe Crișan pe care nu l-am recunoscut din prima. L-am intuit cu atenție. Mâinile i s-au schimbat, devenind mai aspre. Avea băătăuri. Apoi, după puțin timp, i-am găsit semnul distinctiv pe degetul arătător al mâinii drepte. Am rostit cu emoție numele său, apoi ne-am îmbrățișat. A văzut macheta gării și a rămas profund impresionat. Ne-am reluat relația de prietenie întreruptă

subit. A venit, apoi, să mă ducă la plimbare, iar duminica mergeam la el acasă, unde soția sa Domnica mă servea cu bunătăți. Am observat că nu mai știa bine alfabetul Braille, pe care nu l-a putut exersa în acești ani. El a observat că vocabularul meu era mult mai bogat decât în urmă cu cinci ani. Era foarte mulțumit de progresele mele semnificative.

Datorită situației grele de acasă, familia mea nu putea să mă țină în fiecare vacanță acasă. Tatăl meu avea mulți copii cu a doua soție, iar bunica Stanca era prea în etate ca să poată avea grijă de mine, așa că am fost nevoit să merg la Casa de

Copii. Din câte îmi amintesc, în acea perioadă, școala trebuia plătită. Copiii care erau încadrați în Centre de Plasament erau scutiți de acele taxe.

În anul 1962, am mers prima dată la Prundul Bârgăului, unde mi-am petrecut vacanța de vară. Am mers acolo, alături de alți colegi de școală, orfani sau cu situații grele în familie. În primele zile, mi-a fost greu aici, deoarece nu cunoșteam pe nimeni. Îmi plăcea însă că era aer curat de munte. Prima dată, i-am cunoscut pe directorii acestei instituții, profesorul Blaga și August Miclea. Apoi, treptat, copiii de aici s-au apropiat de mine, dorind să mă cunoască. Am intuit mulți băieți și fete. I-am pipăit de la mână la cap, observând că unii băieți erau tunși la zero. Fetele aveau parul lung, împletit sau despletit, prins într-o coadă sau două. Unele fete erau tunse băiețește. De asemenea, unele fete purtau cercei. Am povestit mult cu acești copii, după ce, în prealabil, li s-a explicat modul de comunicare cu mine. Unii erau timizi și nu îndrăzneau să-mi scrie în palmă. Le-am povestit multe lucruri despre mine. Ei mi-au spus vârsta, clasa sau culoarea părului lor.

Am fost cazat, alături de colegii mei nevăzători, într-un dormitor cu multe paturi. Dimineața, mergeam să ne spălăm. Am observat că mulți copii nu țineau la igiena corporală. Masa o serveam la cantina acestei instituții, zilnic. Unii copii mă conduceau prin curtea mare a Casei de Copii. Era multă iarbă verde și bănci. Clădirea în care

stăteam, avea un etaj. În curte, am intuit grădina de zarzavaturi.

Adesea, copiii mă invitau la plimbare prin pădure. Mergeam sus, pe coasta dealului, în pădurea de foioase sau conifere. Am avut ocazia să cunosc noi frumuseți ale naturii, îmi plăcea mult mirosul de rășină. Am mers la livada de meri, de pe deal, unde copiii văzători, scuturau merii. Am simțit cum cădeau merele și m-am aplecat să le culeg. Altă dată, am mers la scăldat, într-un râu, în care apa îmi ajungea până la brâu. Ne-am luat la trântă în apă, am înotat etc. Am mers, apoi, la pescuit alături de doi băieți. Mi-au arătat cum să pun râmele în vârful undiței. Am aruncat vârful undiței în apă, iar celălalt capăt l-am ținut în mână. Am stat pe un trunchi de copac pus pe marginea râului. După ceva timp, am simțit că undița se mișcă. Colegii mi-au făcut semn să ridic undița. Am simțit cum peștele se zbătea. Toți peștii prinși, erau mici. Mi-a plăcut mult la pescuit, unde nu m-aș fi descurcat singur.

M-am împrietenit și cu multe fete dintre care, Irina, Puși sau Mana. Povesteam mult cu ele.

Seara, mergeam la clubul Casei de Copii, unde se puneau filme sau muzică. M-au întrebat fetele dacă știu să dansez. Le-am răspuns că știu vals și tangou. Profesoara FI. Sandu m-a învățat aceste dansuri la școală. Am dansat cu fetele vals sau tango. M-am simțit bine la Prundul Bârgăului, unde am mers și în următorul an.

Din 1964, însă, am mers acasă la Borcea, însoțit de fratele meu Ionică, cel care făcea școala profesională la

Turda, lângă Cluj. Îi era mai ușor să mă ducă și pe mine acasă, nefiind nevoie să vină de la Borcea la Cluj. În alte vacanțe, am mers chiar și la Constanța. În vacanțele petrecute la Borcea, am dus multe ustensile de scris în Braille, manuale școlare, aparatul de socotit, ca să vadă toți ai mei cum am învățat la școală. Erau cu toții uimiți că din copilul care nu știa aproape nimic, va ieși un om util societății. Tatăl și mama Chiva, a treia soție, erau bucuroși că știu să vorbesc, la fel și frații mei vitregi, Ioana.

Costică, Nelu și Aurica. În acel an, mama Chiva era gravidă avea s-o aducă pe lume, în mai puțin de o lună, pe Viorica, ce mai mică dintre frați.

Zilnic, veneau oamenii din sat sau copiii, să mă vadă Bunica a scos o masă și scaune pe prispă. Stăteam la masă și scriam atât în Braille cât și în alfabetul vizual, recitam poezi sau povesteam cum am fost demutizat. A venit și învățătorul care a încercat fără rezultat să lucreze cu mine, înaintea venirii mele la Cluj. Era uimit că am reușit să învăț cele două alfabete. I-am arătat cum pot confecționa avionul din lemn. Deoarece nu aveam tabla de zinc, am luat un lemn rotund, pe care l-am ascuțit la ambele capete, cu ajutorul cuțitului. Am obținut forma de fus, după care am pus aripile fixate în cuie, două mari în față și două mici în spate. Am făcut, apoi, elicea pe care am bătut-o în vârful din față. Am legat avionul cu o sfoară lungă și l-am învărtit în aer. Erau cu toții uimiți de ceea ce am confecționat, mai ales că știau ce jocuri simple făceam în copilărie.

Îl mai ajutam pe tata la căratul cărămizilor, pentru că atunci își construia casă, iar după vreo doi ani, când am venit la Borcea, am găsit casa nouă a tatălui și casa veche demolată. Bunica s-a mutat la unchiul Tudor. Casa nouă era mult mai frumoasă. În una din camere, stăteam eu în vacanțele în care mergeam acolo. Ioana îmi transmitea ce spuneau părinții, pentru că ei nu știau să-mi scrie. Ziua, plecau la colectiv, iar seara, veneau acasă.

În 1964, am mers în vacanță la Constanța, unde familia Iliescu, unchiul Sandu și mătușa Paula m-au

așteptat cu drag. Gigei, vărul meu, a venit cu prietenul său Traian și m-au dus de la Borcea, la Constanța. Ajuns în curte, nu am mai găsit cățelul care era acolo în anii trecuți și am aflat că murise. Era foarte prietenos și când plecam de acolo, venea după noi la gară și stătea pe peron. Mătușa Paula a primit o altă cățea, Sultana, care era blândă, dar dacă o supărai cu ceva mușca. Mi-au atras atenția verișorii mei să nu supăr cățeaua. Era mare, cu blana aspră.

În acele zile petrecute la Constanța, mergeam pe litoral unde făceam plajă sau baie în mare.

Mătușa Paula m-a dus cu vaporășul „Costinești”, pe mare. Era începutul lunii august 1964. În timpul călătoriei pe mare, a început o furtună puternică. Vaporășul se mișca tare, neregulat. Când stăteam pe bancă, aproape de marginea vasului, un val m-a izbit în față. M-am speriat tare. Nu știam ce s-a întâmplat. Atunci, mătușa m-a dus în cabină. Am mers până în Eforie, apoi vaporășul s-a întors la Constanța.

Când mătușa Paula era dusă la atelierul de blănărie, alături de unchiul Sandu, rămâneam acasă cu verișorii mei. Stăteam pe banca de beton din curte. Veneau și mulți copii din vecinătate să povestim. Unul dintre ei era Fănică, cel care mă scotea aproape zilnic la plimbare. Nelu, fiul mijlociu al familiei Iliescu, știa engleză. Îmi zicea multe cuvinte englezești pe care le notam în Braille. Apoi, mă învăța să formulez propoziții. El era foarte glumeț. Îmi

plăcea mult compania sa. Adesea, când veneau la mare cunoștințele mele de la Cluj, mă vizitau: Laurențiu Crișan, Ion Furtună și soția sa Mărioara, Iustin Sabău sau Fl. Sandu. Mă bucuram mult de vizitele lor. Toți aceștia m-au dus la plimbare, la plajă sau la baie. Am vizitat cu ei acvariul, stațiunile. Cu L. Crișan am mers și la Techirghiol, unde făcea tratamentul balnear pentru sciatică. Mi-a arătat multe mașini străine, cu care veneau francezii, italienii sau englezii în concediu, pe litoralul românesc.

În 1965, în vacanța de vară, am mers la Borcea. În august, i-am scris mătușii Paula că doresc să merg la Constanța. După câteva zile, a venit după mine și m-a dus la ei, alături de sora mea Ioana. Mi-am exprimat dorința de a merge la Asociația Nevăzătorilor din Constanța, ca să împrumut o carte în Braille s-o citesc. Soțul verișoarei Elivira, Costel, s-a interesat unde este sediul asociației. M-a dus acolo cu Ioana. L-am întâlnit aici, pe Nicolae Stănei, președintele filialei Constanța-Tulcea. El a vorbit cu mine prin dactileme, alfabet cu litere al surzilor, pe care îl cunoșteam din 1961, de la colegul meu de școală, Ștefan Vutcovici. Mi-a povestit că este o fată nevăzătoare-surdă, care lucra la cooperativa "Drum nou". M-a dus acolo instructora asociației, în vizită. După vreo 15 minute, am intrat în secțiile cooperativei. Nevăzătorii confecționau aici perii, măhuri sau cutii din carton. În secția de perii, am simțit mirosul plăcut de lemn sau de pir. Am găsit-o aici, pe Elena Dragomir, fată nevăzătoare-surdomută. Am făcut cunoștință cu ea. Mi-a arătat cum să confecționez periile, dar știam deja acest procedeu din școală. M-a întrebat Lina, așa i se spunea, unde locuiesc în Constanța. I-am dat adresa unchiului Sandu și mi-a promis că vine să vorbim mai mult. Am cunoscut aici și alți nevăzători care au făcut școala la București și încă o fată nevăzătoare-surdă pe care o chema Florica Șerban.

După-masă, Lina a venit să ne întâlnim. Era neînsoțită, deoarece mai vedea puțin, însă, cu timpul avea să-și piardă restul de vedere. Intrând în curtea mică din fața casei, a urcat cele cinci trepte din beton, ajungând pe

terasă unde mă aflam. Am început să comunic cu ea, ajutându-mă de alfabetul sus amintit. I-am povestit despre școlarizarea mea, despre familie etc. Eram bucuros că am ocazia să comunic cu ajutorul acestui alfabet. M-a întrebat dacă îl cunosc pe Ștefan Vutcovici și i-am răspuns că îl știu. Ea l-a învățat alfabetul surzilor pe Ștefan. Mi-a promis că o să mă ducă să-l întâlnesc, fiind din Constanța, în fiecare zi, Lina a venit să mă ducă la plimbare. Am mers cu
», A

ea în stațiunea Mamaia, la asociație după cărți ș.a. În anii următori, am conversat prin scrisori cu Lina. Din păcate, odată cu înaintarea ei în vârstă, și-a pierdut vederea. Acum, o îngrijește fostul ei coleg de serviciu Ion Drăgoi, care la rândul lui e nevăzător.

În anii următori, la Borcea, am întâlnit-o pe Lala, viitoarea soție a lui Ionică. El se stabilise la Medgidia, unde lucra. În vacanțe, mă jucam cu frații mai mici, sau cu alți copii din sat: Dudu, Gigi, Lică, Lucreția, Costică, Olguța, Nelu și alții. Am mers la Borcea și în vacanțele de iarnă. De la Cluj, mă ducea profesorul Gh. Stancu, până la Borcea, unde mă aștepta tatăl meu care mă ducea cu autobuzul la Borcea. Le aduceam fraților mici cadouri de la Cluj, de care se bucurau. Îi întrebam cum s-au descurcat la școală în primul trimestru. Era mare ger afară, așa că mama făcea focul în soba mare de teracotă. Am simțit mirosul de lemn ars.

Îmi amintesc că tata tăia porcul mare, de aproape 200 kg. L-a legat cu frânghia de picior, iar eu și frații mei țineam de capăt. Am simțit cum se zbătea porcul. După ce l-a tăiat, tata a pus paiele peste porc și i-a dat foc ca să îl pârolească. Am simțit mirosul de paie arse și căldura care venea de la foc. Apoi, au curățat părul ars al porcului, cu ajutorul cuțitelor. Am intuit apoi, felul în care i-a tăiat burta și a scos măruntaiele. Se simțea mirosul de carne proaspătă. Am mâncat șorici, urechi sau coada porcului. Am intuit cum mama Chiva depozita carnea în cămara de alimente după ce o afuma. De Crăciun și de Anul Nou, am mâncat multe preparate din carne de porc. Au venit copiii

cu colinda, apoi cu plugușorul. Am fost în vizite la rude și la Lili Iordan, o cunoștință de a mea care era fica dirigintei de poștă. De Sfântul Ion, au venit frații mamei Chiva în vizită la noi. Unchiul Gheorghe Ilie avea un picup, pe care m-a învățat să-l pun în funcțiune. Apoi, mi-a pus mâna pe difuzorul la care era conectat, să simt vibrațiile și ritmul muzicii.

Între anii 1969 - 1977, am fost nevoit din nou să-mi petrec vacanțele școlare și cele studentești la Casa de Copii din Siliștea Nouă, județul Teleorman. Desigur, șederea mea aici a fost de bun augur, deoarece am interacționat cu oameni din toate păturile sociale.

Această comună, aflată la 32 km de Roșiorii de Vede, s-a numit Siliștea-Gumești. La 5 km de comuna Siliștea Nouă, se află comuna Balaci. În trecut, a fost aici un aeroport militar, din care a rămas doar pista, în jurul căreia este acum câmpul pe care lucrează țărani. Casa mixtă de copii a fost înființată după anul 1960, având o curte imensă, în care erau multe clădiri, unele simple, altele cu unul sau două etaje. La un capăt și la altul al curții, era câte o poartă. În spatele Casei de Copii, era o Unitate Militară, iar prin față, trecea șoseaua care ducea în comuna Balaci.

În 1966, am fost la Siliștea Nouă, alături de profesorul Gh. Stancu, să vizităm această instituție. L-am întâlnit aici pe directorul Dumitru Nicolescu, pe care îl

recunoșteam după un semn de pe frunte. În 1969, aveam să revin ca asistat la această instituție. Am plecat de la școală spre gară, cu profesorul

Constantin Popescu și cu soția acestuia, Flori. La gară, ne aștepta dl. Gh. Stancu. Profesorul Popescu mergea la București, așa că a venit cu noi. Soția sa a rămas la Cluj. Am plecat cu trenul "Transilvania 32", tractat de o locomotivă Diesel. Ajunși la București, ne-am despărțit de dl. Popescu, pe care l-a așteptat cineva. Dirigintele meu a vrut să-mi arate o locomotivă Diesel, dar mecanicii l-au atenționat să nu pun mâna pe ea, fiind defecte niște cabluri electrice. Atunci, am pus mai multe întrebări, iar mecanicii mi-au răspuns că locomotiva are o viteză teoretică de 160 km pe oră și practică de 120, 7500 de cai putere, 120 tone greutate și multe aparate de comandă. În timp ce eram lângă locomotivă, am simțit trepidațiile produse de punerea în contact.

Am plecat, apoi, în Piața Libertății, unde am intuit monumentul eroilor socialismului, unde a fost înmormântat în 1965, fostul președinte Gheorghe Gheorghiu-Dej. De acolo, am mers la o școală de tehnică, unde învăța fratele meu Ionică, pentru a deveni maestru la fabrica de ciment. L-am reîntâlnit pe fratele meu, care s-a bucurat de vizita mea. Apoi, ne-am întors la gară, de unde ne-am continuat drumul până am ajuns la Siliștea Nouă. Eu am rămas aici, iar dirigintele meu s-a întors la Cluj.

L-am recunoscut pe directorul Casei de Copii, pe care l-am întâlnit cu trei ani în urmă. Am fost cazat într-un dormitor cu mai mulți băieți. Era aici și colegul meu de la Cluj, Ion Dima, care era orfan. L-am cunoscut pe supraveghetorul de noapte Răpan, care avea grijă de noi. Am făcut cunoștință cu mai mulți băieți care s-au strâns lângă mine când povesteam despre viața mea. Primii băieți cu care m-am împrietenit erau Stan I. Stan, Niță, Panait Manole, Mitei Istrate, Florin, Băiețică și alții. Apoi, în a doua săptămână de vacanță, am făcut cunoștință cu primele fete: Elena Lazăr, Octavia Șerban, Lămâița Petic Geta și altele. După un anumit timp, am început să-mi dau

seama cum se comportau copiii de aici; unii erau buni, sufletești, cuminți, alții neascultători, răi. M-am împrietenit repede cu unii copii cuminți, care m-au ajutat mult în timpul șederii mele acolo. Mă duceau la plimbare prin curte sau la secretariat, unde mă întâlneau cu Elena Nedelcu, care era dactilografă, cu secretarul Marin Zaharia, cu contabilul Vătaf sau cu administratorul Bărbuceanu. În unele seri, mergeam la club unde dansam cu fetele sau îmi spuneau ce se întâmplă în anumite filme care se difuzau la televizor.

Îmi amintesc că unii băieți mai răi au încercat să mă învețe să vorbesc vulgar sau să mă port necuviincios. Însă, aveam o educație bună, pe care mi-au dat-o toate cadrele didactice de la Cluj și Laurențiu Crișan. Într-o seară, băieții s-au certat între ei și au aruncat unul în altul cu bețe de chibrit aprinse. Când am simțit mirosul de foc, am încercat să mă îndepărtez de acel loc, speriat fiind. Unii au încercat să mă învețe să vorbesc urât cu fetele, dar în timp ce-mi scriau ceva de rău, mi-am tras mâna și nu i-am ascultat. Nu mă simpatizau acei băieți, râzând de mine că sunt mai serios. De multe ori, când mă plimbam cu fetele, unii băieți, le loveau. Am încercat să le apăr. Directorul instituției avea mult de furcă cu acești băieți necivilizați. A încercat de multe ori, fără succes, să-i educe. Unii au fugit din Casa de Copii, fără bilet de voie, mergând chiar și în alte orașe cu trenul. Au fost prinși și aduși înapoi. Alții furau de pe ogoare pălăriile de floarea-soarelui sau știuleții de porumb. De asemenea, furau mâncare de la cantină sau bani de la angajați, spărgeau geamuri sau se băteau între ei. Și mie, mi-au furat lame de bărbierit, parfumuri sau curele de pantaloni, deși aveam valiza cu cheie, dar se potriveau și alte chei. De multe ori, directorul a fost nevoit să-i pedepsească, îmi amintesc că un băiat de 12 ani, a fugit din Casa de Copii și din neatenție, a fost lovit de tren. A murit. Atunci, directorul ne-a vorbit despre acel incident, atenționându-ne să nu fugim din casă.

Pe la jumătatea vacanței de vară, am mers alături de copiii din orfelinat, în tabără la Domnești. Eram peste 100

de copii. În acest sat, situat în regiune muntoasă, m-am simțit foarte bine. M-am plimbat prin pădure, unde am intuit multe plante sau prin parcul cu flori. Am cunoscut multe persoane noi: pe bibliotecara satului, Aurelia Hănescu sau pe Lili Petrescu care lucra la cofetărie. Am mers cu ea de multe ori unde lucra și m-a servit cu suc și prăjitură. De multe ori, am făcut baie într-un râu destul de mic, unde îmi amintesc cum am călcat un pește care se zbătea sub talpa mea, însă nu am reușit să-l prind.

Într-o noapte, unul dintre băieți a furat niște pere din sat. Proprietarul l-a văzut și l-a urmărit unde merge. Acel băiat mi-a băgat perele în buzunarul pantalonilor și sub pernă când dormeam. Dimineața, acel domn, a venit în tabără să-l anunțe pe directorul Teacă ce s-a întâmplat. Când au intrat în dormitorul nostru, ne-a controlat, iar perele le-au găsit la mine. Directorul nu a crezut că le-am furat eu, deoarece nu aveam cum să mă deplasez singur prin sat. Înainte de a pleca din Domnești, am mers la cofetărie să îmi iau rămas bun de la Lili. Am făcut schimb de adrese și am corespondat.

La sfârșitul vacanței de vară, m-am întors la Cluj. În fiecare vacanță, am revenit la Siliștea, unde mi-am reîntâlnit prietenii. Cu Octavia, Lămâița și Daniela, m-am întâlnit la București în anul următor, unde am venit cu profesorul Stancu. Mergeam spre Casa de Copii. Fetele ne-au condus la Școala M.I.A., unde învățau. Aici, m-am întâlnit cu administratorul, care mi-a spus că m-a văzut într-un documentar la televiziune. M-am plimbat mult cu fetele prin curtea școlii sau prin oraș. Le-am arătat fetelor o trusă de ace pe care le-am cumpărat de la Cluj. În trusă, era un dispozitiv cu care reușeam să bag singur ața în ac. Aveam vreo 18 ace de dimensiuni diferite. Erau uimite fetele că am reușit să bag ața în ac. Apoi, am plecat cu toții spre Siliștea Nouă, la Casa de copii. Ajunși aici, dirigintele meu a vorbit cu cei trei directori, Teacă, Polifronia și Nicolescu, să facă tot posibilul să-mi dea o cameră mică, în care să stau singur. Administratorul Miulețu ne-a condus spre noua cameră, în care aveam să dorm. În cameră, era

un pat mare, o masă și un scaun. M-am bucurat că aveam camera mea personală, pe care o închideam cu cheie. Am mulțumit tuturor că au făcut posibil acest lucru. Dirigintele meu a plecat la Cluj, dorindu-mi vacanță plăcută.

Am observat că mulți elevi de aici se pregăteau pentru examenul de admitere. Unii mergeau la liceu, iar alții la școlile profesionale. În sălile de clasă, se pregăteau pentru examene, sub îndrumarea cadrelor didactice. Unele fete m-au întrebat dacă mai există persoane în situația mea în țară. Le-am povestit că în România sunt singurul, dar în alte țări mai există astfel de persoane. În Rusia, la acea vreme, Olga Skorohodova, care avea 56 de ani, nevăzătoare-surdă fiind, tocmai scrisese cartea „Cum percep lumea exterioară”. Elevii de aici erau impresionați de această poveste.

Am mai cunoscut în acea vacanță și alți copii, dintre care Ionica Mandache, care era elevă în clasa a IX-a. Ea m-a dus la dormitorul fetelor, unde am observat că era foarte curat spre deosebire de dormitorul băieților. Am mai cunoscut aici, multe fete, dintre care, Sevastița, Marieta, Florina, Cati Dumitru, Ștefania. Apoi, am ieșit la plimbare prin comună, unde am întâlnit mai multe cadre de la Unitatea Militară. Pe umerii acestora, am intuit epoleții cu grade. Cu unul dintre aceștia, Ion Constantin, m-am întâlnit și în alte zile, recunoscându-l ușor, după gradele de pe umeri. Era curios să vadă, cum folosesc ceasul de mână. Am apăsât pe buton, s-a ridicat capacul, apoi, am pus degetul arătător pe limbi și pe punctele de pe margine. Era ora 13. M-a întrebat dl. Constantin dacă se poate face ceva să-mi recapăt vederea. I-am răspuns că am mers cu dirigintele meu la București, la colonelul doctor Mircea Olteanu, care nu a reușit să facă nimic cu vederea mea. În altă zi, a venit dl. Constantin să mi le prezinte pe fiica și soția sa. Și-a dat jos uniforma să vadă dacă îl recunosc. Îndată, după ce l-am pipăit, i-am rostit numele. A rămas plăcut surprins că îl recunosc și fără uniformă. Am făcut cunoștință și cu d-na Constantin și cu fiica lor, Steluța. De multe ori, domnul

Constantin, îmi zicea multe glume. Dintre acestea mi-a plăcut mult una: „Care e diferența dintre țap și capră? Cu țapul bei bere, iar cu capra tai lemne”.

Când doream să le scriu rudelor, profesorilor sau prietenilor mei, mergeam la dactilografa Lenuța, care mă lăsa să folosesc mașina sa. Le povesteam cunoștințelor tot ce am făcut până atunci în vacanță. Apoi, mergeam la poștă cu una din fete și trimiteam scrisorile. De multe ori, am primit răspuns în Braille, de la profesori sau de la L. Crișan ori de la colegii de liceu, precum Dorel Ghemu, Nicolae Chiper sau Dumitru Tablan. Când scrisorile primite erau în alfabetul obișnuit, mi le citea vreo fată. De asemenea, notam în jurnalul meu Braille, toate amintirile frumoase sau scriam compuneri. De fiecare dată, când scriam în Braille sau la mașina de scris, toți cei din jurul meu se uitau cu atenție, așa am observat. Simțeam respirația lor când se aplecau să vadă mai bine. Unii mă rugau să-i las să puncteze și ei cu punctatorul. Își dădeau și ei seama, cât de complicat este acest alfabet punctiform.

În timpul vacanței de vară a anului 1970, am mers vreo două săptămâni la Constanța, la familia Iliescu. Este interesant că am mers însoțit de Lămâița, colega mea de la Siliștea. Știam bine drumul de la București la Constanța: toate stațiile prin care trecea trenul sau orele la care ajungea în stațiile respective. Pe drum, am vorbit cu mulți oameni. Majoritatea mă cunoșteau, datorită documentarului apărut recent la televizor. Ajunși la Constanța, de la gară, știam unde să merg până la unchiul Sandu. I-am spus Lămâiței că trebuie să luăm autobuzul nr. 7. Când eram aproape de destinație, i-am spus colegei mele că se vor vedea niște scări în dreapta care duc pe o stradă, iar în cealaltă parte se va vedea portul. Când a văzut scările, am coborât. Am urcat scările, apoi am luat-o în dreapta, până am ajuns pe strada Petru Rareș care se lega cu strada C.A. Rosetti, unde era casa rudelor mele. Când am ajuns în dreptul casei, am pipăit poarta de fier să o recunosc. Am intrat apoi în curte. Mătușa Paula ne-a văzut și ne-a întâmpinat. Era uimită că am venit la ea fără

să mă aștepte cineva care știa să ajungă ai Am făcut cunoștință cu Cati, care stătea în gazdă la mătu mea. Lămâița a plecat la București, la niște rude. Eram bucur că am reușit să ajung la Constanța, fără să fiu condus de cine care știa drumul.

În cursul anilor petrecuți la Siliștea, am cunosc nenumărate persoane, dar din păcate nu-mi amintesc nume tuturor. De exemplu, era un student pe nume Badea, care r mai conducea în deplasări sau Ion Năstăsescu care mă ducea Cluj ori portarul Milică. De asemenea, l-am cunoscut pe Mari un tânăr care lucra la un institut științific de ocrotire plantelor, aflat în București. El a dormit cu mine în camei unde, de curând, stăteam cu Istrate, apoi, aveam să stau < Apostol Bădol îngrijitoarea Boțoghină i-a pregătit patul. A discutat mult lucruri interesante cu Marin despre plante. Du] cum am mai spus, recunoșteam persoanele după semi distinctive, iar dacă nu găseam aceste semne, căutam să reț înălțimea respectivei persoane, lungimea părului, mărimea «mâinilor. De multe ori, simțeam când cineva trecea pe lâng mine, după mirosul de parfum, de alcool, de tutun sau duj mișcarea aerului.

De multe ori, secretarul Zaharia, m-a plimbat e bicicleta pe pista fostului aeroport. Îmi plăcea mult. E asemenea, profesorul de fizică, Emil Oprea m-a plimbat e motocicletă. Am intuit cu atenție ambele mijloace de transpor sesizând diferențele cu ușurință. Când eram pe motocicletă, rr, țineam de brațele domnului profesor. Am observat că ave mușchii dezvoltați. Mi-a spus că a făcut sport în tinerețe. Ar cunoscut-o și pe Mărioara, una dintre elevele dumnealui.

Dintre colege, mă plimbau mult și Anița, Geta, Dorin prietena Lămâiței, Fănica, Maria Radu, Didina, Ioana, Mioan Victorița, Marta, Aritina, Anghelina, Doina Buțoi, Steluț Scarlat, Mia, Cornelia, Lenușa Lazăr, Ilinca Ungureanu Carolina Suci, Elizabeta Borcea, Ioana Rusu, Viorie; Gheorghe, Mandache, Rodica Inacu, Sonica, Fana, Valentina

Am mers de multe ori cu ele chiar și până la gară. Îmi amintesc că Geta era mai mică cu vreo zece ani ca mine; era o fată drăguță, mereu dornică să comunice cu mine.

Când voiam să merg undeva, la masă sau la plimbare, ieșeam în curte și scoteam un fluier pe care îl avem în buzunar; fluieram puternic, iar fetele sau băieții mă auzeau și veneau să mă ajute. Dintre aceștia și Geta. Când eram în dormitor, închideam ușa pe dinăuntru. Geamul îl lăsam întredeschis. Dacă cineva dorea să vorbească cu mine, împingea geamul, deschizându-l tare. Simțeam curentul și întindeam mâna pe geam să aflu cine mă caută. Ceasul de mână, în Braille, mă ajuta mult să mă orientez în timp. Cu ajutorul lui, știam când trebuie să merg la masă sau la vreo întâlnire cu cineva. În minte, țineam datele, știind în ce zi suntem.

Elena, Verginica sau Tudorița.

Am mai cunoscut un băiat, Stelică, care tocmai terminase Liceul Agricol. El mi-a povestit multe lucruri interesante despre agricultură și mecanizarea ei. Mi-a povestit despre îngrășămintele care se pun pe ogoare. Într-o zi, el m-a dus să îmi arate stația de radio. Am intuit radioul, difuzorul acumulatorul. Apoi, am intrat în sala unde era cinematograful Aici, l-am întâlnit pe Filip care se ocupa cu pusul filmelor, înlocuia pe domnul Trănescu care era în concediu. Am intus aparatul, iar Filip m-a învățat cum trebuie să-l pornesc, apoi cum trebuie să introduc clișeul cu film în aparat. Am reușit. Apoi, am intuit cum se mișcă

clișeul pe roțițe. Aparatul producea un zgomot redus. Am simțit vibrațiile ușoare. Apo am intuit televizorul „Cosmos”, care era în acea sală. M-a învățat băieții cum trebuie să-l pornesc, să dau sonorul mai tar sau mai încet. De atunci, eu eram responsabil cu pornire televizorului, apoi mă așezam pe scaun lângă fete care în scriau în palmă tot ce se vedea pe ecran.

În primii mei ani de ședere la Siliștea Nouă, au fos organizate mai multe tabere prin țara noastră. Mi-am dorit și merg la Piatra Neamț, însă directorul acestei instituții, mi-i spus că nu e bine pentru mine să merg acolo, deoarece e muli de mers pe jos sau de urcat pe munte. Dânsul nu știa că poi face aceste lucruri și credea că deficiențele mele mă împiedică l-am povestit că am fost în multe excursii, urcând și pe munte. Atunci, mi-a promis că o să merg la Piatra Neamț, în următoarea tabără.

În perioada 1-15 august 1971, am mers la Piatra Neamț, în tabără, alături de 160 de copii de la Siliștea. Un băiat de vreo 17 ani, Ioan Busuioc, mă conducea. Pe tren, îmi scria citeț în palmă, tot ce se vedea pe geam: ogoare pline de porumb sau grâu, vitele și oile care pășteau, vițele pline cu struguri, livezile cu pomi fructiferi. La Bacău, ne-am despărțit: 80 de copii, mergeau la Botoșani, iar ceilalți 80, printre care mă aflu și eu, ne-am continuat drumul spre Piatra Neamț, însoțiți de profesorul Iatan, de supraveghetorele Pârva și Borcea și de alții. După un drum lung și obositor, am ajuns la destinație. De la gară, am mers cu toții pe strada Carpați, unde se afla Casa de Copii. Ajunși acolo, ne-am despărțit băieții de fete și ne-am luat camerele în primire. A doua zi, am mers la plimbare prin oraș. În centru, am intuit statuia lui Mihail Kogălniceanu (1817 - 1891) și un parc frumos cu flori. În jur, erau multe magazine, restaurante sau hoteluri elegante. Am vizitat câteva muzee, casa memorială a lui Calistrat Hogaș, râul Bistrița etc.

În ziua următoare, am mers alături de Busuioc, Lupescu și ceilalți băieți, la strand, unde am făcut baie. Erau trei bazine aici, unul mare cu trambulină, altul mediu

și unul pentru copii. Mi-aș fi dorit să sar și eu de pe trambulină, în bazinul mare, însă profesorii care ne însoțeau nu m-au lăsat. În altă zi, am mers la muntele Pietricica pe care m-am urcat anevoios. Era destul de abrupt. Avea peste 800 de metri înălțime. Am făcut multe popasuri și am băut apă de la izvor. De sus, așa mi s-a explicat, orașul se vedea foarte frumos. Aici, am zăbovit câteva ore, timp în care, băieții se jucau cu mingea, iar eu vorbeam cu fetele sau intuiam tot felul de copaci. La întoarcere, am vrut să vizităm o fabrică de bere, însă era în reparații. De asemenea, în altă zi, am mers pe muntele Costa, la poalele căruia era o cabană haiducească pe care am vizitat-o. Apoi, pe munte, am cules zmeură, fragi și mure. Am intuit și măceșii.

În ultimele zile ale taberei, am mers cu autobuzele la Bicaz, apoi am trecut pe lângă vârful Ceahlău. Am ajuns la Lacul Roșu pe care nu am putut merge cu barca din cauza vremii nefavorabile. Am aflat că pe fundul lacului erau mulți copaci, căzuți din cauza alunecărilor de teren. La întoarcerea spre Piatra Neamț, am vizitat mănăstirea Bistrița care are o vechime de câteva secole. În altă zi, am vizitat mănăstirea Văratice, unde se află mormântul Veronicăi Miclea și pădurea de argint a lui Mihai Eminescu. Am vizitat muzeul mănăstirii unde se aflau lucrurile folosite de călugării care au trăit aici, cu secole în urmă.

Apoi, am vizitat mănăstirea Agapia. În muzeul acestui lăcaș de cult, erau icoane de aur sau de argint, picturi ale lui Nicolae Grigorescu, cărți vechi de rugăciuni, obiecte bisericești. Am vizitat casa memorială a lui Alexandru Văahuță, unde a locuit și sora acestuia Elizabeta, care a fost călugăriță la

Agapia. Casă, cu prispă de lemn, avea destul încăperi. Am intuit multe obiecte de mobilier, soba de gătit, cuptorul din pământ. În vitrine, sub sticlă, erau multe documente ale scriitorului. Casa era acoperită cu șindrilă, fiind înconjurată de o livadă frumoasă.

De aici, am mers la Humulești, unde am vizitat casa

marelui povestitor Ion Creangă. Am intuit aici, mobilierul, lavița, proșca, ceaslovele, cuptorul, vasele din lut. Am intuit multe țesături făcute de Smaranda Creangă, mama povestitorului, precum și furca și fusul. Casa era scundă. La plecare, am trecut pe lângă râul Ozana, în care Nică, se scălda.

Am mers la cetatea Neamț, iar de aici, la o rezervație de animale sălbatice. Am intuit un urs împăiat. Se găseau aici, printre altele, zimbrii aduși de la Hăteeg. Am mers apoi, la casa memorială a romancierului Mihail Sadoveanu în care am intrat desculți. Erau multe încăperi. Am intuit și aici lucruri deosebite, folosite de scriitor în cursul vieții dintre care și arma sa. Întorși la Piatra Neamț, am vizitat muzeul de arheologie. Erau aici chiar și oase de mamut. Majoritatea obiectelor erau în vitrine, așa că nu le-am putut intui, însă am pipăit câteva vase din lut sau lemn. Bucuroși, ne-am întors la Siliștea Nouă, cu noi cunoștințe despre țara noastră.

În următorii ani, am venit în vacanțe tot la Siliștea, deși s-a pus problema mutării mele în județul Ialomița, la o altă Casa de Copii. Însă, până la urmă am mers tot la Siliștea unde eram obișnuit. Deja, aveam mașina de scris „Consul” pe care o luam cu mine ca să pot corespunda cu alții. Nu mai eram nevoit să merg la secretariat pentru a bate scrisori la mașină. Am cunoscut și alte persoane de aici: soții Ganea, secretara Ana Oprea, zugravii Pandelescu și Burlacu, educatorii Ion Nicolae, Romică Sălăjan, Bulai sau copiii instituționalizați, Valerica Stoican, Ion Bucur, Filofteia Matei, Didina Buduru, Voica Matei, Anișoara, Lică, Nicuina, Lucica, Argentina.

Comportamentul copiilor de aici, deși mă repet, a fost unul nepotrivit. Majoritatea răspundeau obraznic angajaților, așa am aflat, fumau, se băteau. De multe ori unii, îmi scriau în palmă bârfe despre alții. Fetele mici erau foarte jucăușe, zburdălnice; încercau să mă implice în jocul lor, însă eu aveam deja peste 25 de ani și nu mă mai jucam. Desigur, faptul că am petrecut acolo atâția ani, m-a făcut să cunosc și mai bine realitatea, comportamentul copiilor

needucați; experiența trăită aici, avea să-mi fie de ajutor mai târziu când aveam să formeze generații de elevi. Din postura celui mai mare, am încercat adesea să le explic colegilor mei de la Siliștea ce este bine pentru ei, cum trebuie să se comporte unul cu altul sau cu cei mari.

Unul din prietenii mei cei mai buni de la Siliștea a fost Stan I. Stan, cel care nu a ascuns niciodată nimic de mine; mi-a povestit în amănunt totul despre familia sa, despre planurile sale de viitor. L-am cunoscut în 23 martie 1969, când m-a așteptat la gara din Balaci unde veneam de la Cluj. L-am pipăit cu atenție ca să-l recunosc altă dată: era un băiat mic de statură, cu părul creț și aspru, cu mâini mici; avea fața ovală. El a avut un frate cu handicap locomotor care s-a stins prematur din viață, la 22 de ani. Probabil, faptul că a trăit în mediul persoanelor cu dizabilități, l-a făcut să se apropie mai mult de mine. De multe ori, mi-a zis că mă consideră frate. El m-a informat mult, m-a plimbat sau m-a ajutat de câte ori am avut nevoie.

La fel de mult, m-a ajutat și Mitei, cu care am mers în sat, să vizităm casa lui Marin Preda. Prima dată, am mers la casa surorii sale Ilinca, unde am întâlnit-o și pe mama scriitorului, care se numea Joița, femeie în vârstă de 84 de ani. Am pipăit-o cu atenție: avea mâini zbârcite, pe care se simțeau venele, era scundă și puțin aplecată în față. Am întâlnit-o și pe Ilinca, sora lui Marin Preda, care avea 52 de ani. Ea mi-a răspuns la câteva întrebări, aflând că scriitorul are 50 de ani, iar în acel moment, era plecat la Sinaia. Mi-a dat adresa lui de la București unde locuia cu familia. De aici, am mers la școala din sat, unde a învățat Marin Preda, dar era închis, fiind vacanță. Apoi, am mers la casa lui Marin Preda. În curte, era și casa fratelui său, Gheorghe. Am întâlnit-o pe cumnata scriitorului, Floarea. Am aflat și de la ea multe lucruri despre Marin Preda.

În altă zi, când i-am făcut vizită domnului secretar Marin Zaharia, i-am povestit despre vizita făcută la casa lui Preda. Atunci, el mi-a zis că scriitorul se află în sat. Am mers împreună cu el și surorile sale la casa scriitorului,

Însă cu regret am aflat că dimineată plecase la București. Sora lui Preda, Ilinca, mi-a transmis că i-a povestit scriitorului despre mine și a rămas plăcut impresionat. Mi-a transmis că i-ar plăcea să mă cunoască. În zilele următoare, i-am scris o frumoasă scrisoare romancierului Marin Preda, la București, iar după câteva zile, soția sa a sunat la secretariatul Casei de Copii de unde mi-a transmis că a primit scrisoarea de care au rămas impresionați. Mi-a spus că scriitorul e foarte ocupat și s-ar putea să nu aibă timp să-mi răspundă, dar să nu fiu supărat. Toate aceste lucruri, mi le-a transmis secretarul Zaharia. Apoi, a sunat și Marin Preda care a promis că va încerca să facă o vizită la Casa de Copii, unde ar urma să mă cunoască. Mi-a transmis că i-ar plăcea să-i mai scriu. În schimb, îmi amintesc cu plăcere că am avut ocazia să-l cunosc pe scriitorul Ion Agârbiceanu, care a venit în vizită la școala noastră din Cluj. L-am pipăit. Era în etate; avea barba mare.

În anul 1971, profesoara Paraschiva Popa a sunat la Casa de Copii, rugându-i să mă ducă la București, unde aveam să merg în audiență la ministrul învățământului. La București, am mers însoțit de educatorul Mihai Bulai și m-am întâlnit cu d-na Popa. Am mers tustrei la minister, unde l-am întâlnit, mai întâi, pe adjunctul ministrului, Alexe Popescu. Apoi, am intrat emoționat în cabinetul ministrului Mircea Malița. Mi-a întins mâna; l-am pipăit de la mână la cap după ce în prealabil ne-am salutat. I-am povestit câteva lucruri despre activitatea mea școlară. A rămas impresionat. Mi-a acordat o bursă specială pe care aveam să o primesc trimestrial. La plecare, am mers în cabinetul secretarei, unde am bătut la mașina de scris câteva cuvinte despre viața mea ca să vadă domnul ministru. Apoi, ne-am salutat și am mulțumit pentru bursă.

În vacanțele de iarnă, am petrecut alături de colegii mei, Crăciunul și Anul Nou. Am fost serviți cu mâncare bună, preparată din carne de porc. S-au tăiat porcii care se creșteau la Siliștea. De Revelion, am dansat, am băut vin și am ciocnit cu colegii de aici și cu angajații. Ne-am simțit

bine.

În 1975, a venit Lămâița care m-a dus în vizită la Alexandria. Pe drum, am povestit multe lucruri care s-au petrecut în viața mea, în timpul în care nu ne-am văzut. Eram deja student. Ea avea doi copii, un băiat și o fată. Acolo, am vizitat fabrica de conserve unde lucra fosta mea colegă de la Siliștea. Am simțit, aici, multe mirosuri plăcute de fructe sau legume. Am intuit felul în care angajații spălau și curățau fructele, apoi le puneau în cazane, la fiert. Am gustat mai multe compoturi care au fost foarte bune. Apoi, am vizitat o fabrică de automatizări și panouri unde am intuit multe aparate interesante. Am pipăit multe tablouri de comandă, făcute pentru anumite uzine din țară. Am mai intuit o machetă a fabricii. Am plecat impresionat de la această fabrică. Am vizitat puțin orașul unde erau multe cădiri frumoase, apoi am revenit la Siliștea.

În august 1977, am mai venit pentru o lună la Casa de Copii, pentru a-mi petrece ultima vacanță. Susținusem deja examenul de licență la facultate și fusesem încadrat ca profesor la Liceul pentru Deficienți de Vedere din Cluj, unde am învățat carte. Le-am povestit tuturor colegilor și angajaților de aici, despre succesul meu, pentru care m-au felicitat. Menționez că, în urmă cu un an, directorul Casei de Copii a fost nevoit să se pensioneze, din cauza obezității și a tensiunii arteriale de care suferea. La plecarea mea de la Siliștea, toți cei de acolo mi-au spus să vin în concediu să-i vizitez. Am plecat cu o strângere de inimă de aici. Eram trist pe de-o parte, însă fericit că am răzbit în viață, deși am fost nevoit să fiu departe de familie.

Cu câțiva ani în urmă, am trimis o scrisoare la Siliștea, de unde am primit răspuns de la educatoarea Lili Popescu care mi-a spus că s-a mutat, în 1985, Casa de Copii la Roșiorii de Vede. Am aflat cu tristețe că, în 1980, directorul Dumitru Nicolescu a murit în urma unui infarct. Îl păstrez mereu în amintire, deoarece mi-a vrut numai binele. S-a comportat cu mine ca un adevărat părinte, dându-mi sfaturi alese.

În ultimii doi ani de gimnaziu, cunoștințele mele au devenit tot mai bogate. Acumulasem informații noi care aveau să mă ajute în viață. Am început să mă pregătesc pentru examenul de admitere în liceu, sub îndrumarea dirigintelui meu, a educatoarei și a profesorilor de matematică și istorie. După o pregătire temeinică, am susținut examenul la cele trei discipline obligatorii pe care l-am luat cu media generală 8, 83. Acest rezultat mi-a dat încredere în mine. Am dovedit, dacă mai era nevoie, că am capacitatea de a face față cursurilor școlare. Profesorii mei au fost mulțumiți de mine.

3. Anii de liceu

La 15 septembrie 1967, am început primul an de liceu. Am participat la serbarea de deschidere a anului școlar, apoi am mers la clasă unde m-am întâlnit la ore cu profesorii. Le-am povestit tuturor ce am făcut în vacanța petrecută la Siliștea Nouă. Apoi, din ziua următoare am început să învăț. După pensionarea profesoarei de franceză, a venit în locul ei domnul Constantin Popescu. A observat că uitasem multe lucruri din limba franceză, datorită faptului că nu am repetat mult timp. Sub îndrumarea domniei sale, aveam să cunosc literatura franceză, operele marilor scriitori. Aveam să primesc manualul tipărit în Braille și vocabularul limbii franceze de care mă ajutam la tradus texte.

După-amiază, am reîntâlnit-o pe educatoarea mea, Georgeta Damian, care s-a bucurat de revenirea mea la școală. Pentru că nu aveam teme, am mers în oraș, la plimbare. Am vrut să-mi cumpăr niște plicuri pentru scrisori, dar la librării erau cozi cu oameni care așteptau să cumpere rechizite școlare. Am mers la tutungerie unde am găsit plicuri. Orașul era plin de mașini, așa am simțit după vibrații și mirosuri de benzină sau motorină. Începeau să vină și studenții de acasă. După plimbare, am revenit la școală. Am găsit-o aici, pe Mihaela, fiica educatoarei mele, pe care am recunoscut-o imediat, după mâna sa mică și fină. Apoi, mi-am așezat manualele în bancă, Mi-am desfăcut bagajul și mi-am aranjat sub îndrumarea doamnei Damian, hainele în dulap.

Din păcate, din cauza programului foarte încărcat, pe care l-am avut în timpul liceului, nu am notat prea multe lucruri în jurnal. Încerc să-mi amintesc câteva lucruri mai interesante. Materia de la liceu era mult mai grea decât în gimnaziu. Am întâmpinat multe greutăți la unele materii mai grele. Am avut destui profesori noi: la matematică, am lucrat cu A. Spiridon, cu Dpmitru Frâncu, am învățat economia politică, filosofie și psihologie. Ana Frișan a continuat să mă învețe fizică, cu Dan Ilie am făcut educație fizică, iar Valentin Tăutu mi-a predat limba latină etc.

Îmi amintesc că profesoara Ana Frișan și-a rupt piciorul și în locul ei, a venit pentru o perioadă Lajos Katona care era nevăzător. Îi lipsea mâna dreaptă și trei degete de la cea stângă. Mi-a arătat un aparat de desen pe care l-a inventat. Cu acest aparat se puteau face multe desene în relief. M-a învățat să-l folosesc. I-am arătat domnului Katona, desenele făcute de mine în anii trecuți și i-au plăcut. Pentru că specialitatea sa nu era fizica, a venit apoi profesorul nevăzător Ioan Tinca să-mi predea. Dânsul îmi scria în palmă, dar folosea și unele semne: îmi ridica mâna în sus și o ducea în jos, însemnând „da” sau îmi ducea mâna în zigzag, însemnând „nu”.

Prima dată, mi-a predat despre lumină, apoi despre lentile. Mi-a adus niște desene cu lentile și mi le-a dat ca să vadă dacă știu ce reprezintă. I-am spus că sunt lentile convexe, concave. A rămas impresionat că am reușit repede să deslușesc desenele. M-a întrebat de unde știu că sunt lentile și i-am răspuns că am pipăit mulți ochelari pe care îi purtau anumite persoane, dintre care și nevăzătorii Ion Blăjan sau Roman Dănilă. Aceștia din urmă purtau ochelari negri.

Am avut din nou probleme cu manualele școlare pe care nu le aveam la toate materiile. Profesorii au fost nevoiți să-mi dicteze în palmă lecțiile. Mi-a plăcut mult limba română, la liceu, unde dirigintele meu mi-a predat despre opera și viața multor scriitori precum: I.L. Caragiale, Mihai Eminescu, Geo Bogza, Mihail Sadoveanu, Marin Preda, Octavian Goga, Lucian Blaga și alții. Mi-am îmbogățit mult vocabularul după ce am lecturat operele acestor scriitori, la recomandarea profesorului de limba română.

Anul 1968 avea să-mi ofere oportunitatea de a depășgranițele țării. În primăvara acestui an, aveam să merg în Iugoslavia. La 15 martie, eram gata pregătit să întreprind primi mea călătorie în străinătate. Bagajul era făcut deja. În clasa mea mică, în așteptarea educatoarei Georgeta Damian și a profesorilor de la Universitate, Vaier Mare și Dumitru Ciumăgeanu, am vorbit mult cu

profesoara Sandu, cea care a venit să-și ia rămas bun de la mine. Înainte de a pleca la Școala de Surzi, unde lucra după-masa, profesoara FI. Sandu a mers la administratorul Ploscaru să-mi aducă pachetul cu mâncare pentru drum. La despărțire, profesoara mea nu a uitat să-mi dea multe sfaturi pe care mi le repeta necontenit, de fiecare dată.

La ora 17, am simțit cum ușa clasei mele s-a deschis. A venit educatoarea mea care m-a dus jos, în fața școlii, unde ne așteptau în mașină domnii Mare și Ciumăgeanu. Ne-am urcat în spate, în mașina personală a domnului Mare, marca „Wartburg”. Eu eram în stânga, iar educatoarea mea în dreapta. Era o zi plăcută de primăvară, soarele nu era puternic. În scurt timp, am plecat din fața Liceului de Nevăzători. Am trecut prin fața Teatrului Național, luând-o apoi la stânga, spre dealul Feleacului. Ne îndreptam spre Timișoara, trecând prin multe localități: Turda, Războieni, Aiud, Alba Iulia, Călan, Deva, Hațeg, Sarmizegetusa, fosta capitală a Daciei, cucerită de romanii veniți în timpul lui Decebal. Drumul era foarte bun, dar destul de circulat. De la Sarmizegetusa, am trecut munții Carpați, acoperiți de zăpadă. Educatoarea G. Damian îmi spunea ce se vedea pe geam. Drumul era cu serpentine din cauza regiunii muntoase; de o parte și de alta, erau păduri de foioase sau conifere, prăpăstii adânci, stânci și altele. Până la Timișoara, unde am ajuns la miezul nopții, nu am oprit. Aici, am înnoptat la Școala de Surzi unde profesorul Gheorghe Rona a făcut tot posibilul să ne facă să ne simțim bine. Dimineată, după micul dejun, am plecat spre granița țării noastre cu iugoslavia. După aproximativ o oră, am ajuns la punctul de frontieră Moravița, situat la 59 km vest de Timișoara. Ne-am dat jos din mașină pentru a fi controlate bagajele și pașapoartele de către vameși. Bătea un vânt puternic, dar destul de plăcut. Nu după mult timp, ne-am reluat drumul, trecând din România în Iugoslavia.

În drumul spre Belgrad am trecut prin Virșeț unde am aflat că sunt mulți români. Satele și localitățile semănau cu cele românești. Erau multe porțiuni de câmp,

semănat cu cereale. La ora 13.30, am ajuns la Belgrad, capitala Iugoslaviei, oraș mare situat la 101 km est de graniță. Ne-am îndreptat spre centrul orașului, trecând prin multe cartiere unde se vedeau clădiri elegante, frumos aranjate. Am trecut și pe lângă Dunărea care trecea prin oraș. Străzile erau destul de înguste, fapt pentru care a trebuit să parcăm pe trotuar. Am vizitat mai multe magazine unde se găseau tot felul de mărfuri, unele mai scumpe, altele mai ieftine. Am trecut pe sub un pasaj subteran, cu pereții placați cu marmură. Pasajul avea stâlpi groși, în formă de paralelipiped. Scările erau rulante.

Pe la ora 17, am plecat din Belgrad, îndreptându-ne spre Novi Sad, unde am ajuns după două ore bune de mers. Aici, am vizitat o școală ajutătoare unde ne-a așteptat directorul Miroslavlevici. Domnia sa ne-a vorbit frumos despre instituția pe care o păstorește și despre succesele obținute de elevi. Au venit la direcțiune multe cadre didactice dornice să ne cunoască. Am vizitat, apoi, împreună școala. Am intrat în multe săli de clasă și ateliere. Am intuit războaie de țesut, strunguri, mașini de găurit, recunoscându-le cu ușurință. Am explorat, apoi, multe produse executate de elevi, dintre care îmi amintesc de împletiturile din rafie, genți, plase, covoare. Am plecat cu impresii frumoase despre această școală, luându-ne rămas bun de la toți oamenii pe care i-am cunoscut.

Ne-am îndreptat spre hotelul unde aveam să înnoptăm. A doua zi, ne-am întâlnit cu profesorul de educație fizică Kozma Firi, de la școala ajutătoare, care ne-a fost ghid prin Novi Sad. Am trecut prin fața multor clădiri publice, înalte și frumoase. Am trecut prin parcuri unde erau bălți mici în care se scăldau zeci de porumbei drăguți. Mulți copii priveau aceste păsări. Am intrat, apoi, într-o biserică catolică foarte frumoasă. Aici, slujbele se țineau în limba latină. Am vizitat și un lăcaș de cult ortodox unde slujbele erau ținute în limba sârbă. De aici, am plecat spre o cetatea turcească, cu mașina profesorului Kozma „Fiat 650”. Am trecut podul peste Dunăre care era

destul de lung. Am urcat, apoi, spre cetate, trecând pe sub multe tunele. Aici, este singura zonă stâncoasă din Novi Sad, în rest orașul este așezat pe un loc nisipos. Cetatea era mare, cu ziduri uriașe din piatră, cu turn și șanțuri cu apă. Am intuit o statuie abstractă pe care am reușit cu greu să o deslușesc. Profesoara Damian mi-a explicat însemnătatea ei. Se simțea, aici, un miros plăcut de iarbă încolțită și de flori. Aerul era bogat în ozon. De la acea înălțime, se vedeau multe terase și orașul studentesc. Această cetate a fost ocupată în cele mai vechi timpuri de turcii veniți din Orient, spre centrul Europei. Voiau să cucerească Europa, însă au fost învinși de armatele europene la Viena. Am mers la Venaț, mai apoi, la 16 km de cetate, am explorat plin de curiozitate monumentul eroilor. Era un grup de partizani și soldați. De jur-împrejur, erau multe basoreliefuri care reprezentau lupta crâncenă împotriva hitleriștilor și a fasciștilor din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, pentru eliberarea Iugoslaviei de sub jugul fascist.

Pe la orele 14, impresionați de cele văzute, ne-am luat rămas bun de la profesorul Kozma, plecând din Novi Sad spre Zagreb. Am mers pe o autostradă cu opt benzi. Am scos mâna pe geam, de multe ori, din dorința de a aproxima viteza atinsă de mașină. Circulam cu 120 - 125 km pe oră. Curentul de aer era foarte puternic, împingându-mi mâna, ca și cum aș fi ridicat o greutate mare. Am simțit, de asemenea, multe mașini care au trecut cu rapiditate pe lângă noi. Îmi plăcea enorm senzația produsă de viteză. Ne-am oprit de două ori pe autostradă ca să se odihnească dl. prof. Mare. Am simțit trepidațiile produse de mașinile care treceau pe lângă noi. La ora 18 și 15 minute, am ajuns la Zagreb; era duminică 17 martie. Capitala Croației era situată pe râul Sava, afluent al Dunării, la o distanță de 950 km de Cluj, 444 km de Belgrad și la 379 km de Novi Sad. După câte am aflat, înainte de Primul Război Mondial, Zagrebul a fost un oraș mult mai mic decât acum, fiind sub stăpânirea habsburgilor. După al Doilea Război Mondial, orașul a

cunoscut o dezvoltare în masă. Populația a crescut masiv, iar clădirile s-au înmulțit rapid.

Prima oprire, am făcut-o acasă la profesorul Mladen Lovrici care conducea Centrul de reabilitare a auzului. Domnul Lovrici a fost de două ori la Cluj, pentru a face multe exerciții și experimente cu mine. L-am recunoscut ușor când mi-a dat mâna. Am mers cu toții la Școala de Ambliopi, din Zagreb unde aveam să locuiesc trei săptămâni. Clădirea era frumoasă și modernă, cu trei etaje. Toate încăperile din școală erau puternic luminate, pentru a-i ajuta pe elevii cu deficiențe de vedere. Curtea școlii era destul de întinsă. Am urcat la al doilea etaj, la infirmerie, unde mi s-a repartizat o cameră. Aici, am fost lăsat în grija doamnei Mira, cea care s-a ocupat cu atenție de mine. Profesorii clujeni au fost cazați la hotelul „Beograd”. Camera în care locuiam era spațioasă, cu vreo 3 paturi. Mâncarea din această școală a fost excelentă. Pe aceeași stradă, era încă o școală de nevăzători și facultatea de Psihopedagogie specială.

M-am odihnit bine în noaptea de 17 spre 18 martie. Dimineața, după ce m-am trezit, am făcut câteva exerciții de gimnastică pentru a mă înviora. După aceea, am mers la masă. Am coborât apoi, la parter, unde mă așteptau profesorii mei, alături de care am mers la Institutul de fonetică situat la etajul III al Universității din Zagreb. Aici, ne-am întâlnit cu profesorul Lovrici-Apoi, mi-a dat mâna un alt domn. Am încercat să-l recunosc. După puțin timp, mi-am dat seama că este profesorul Skatici, cel care a fost de asemenea la Cluj în 1967. Am intrat cu toții într-un birou, unde a avut loc o ședință în care s-a discutat despre programul de recuperare pe care aveam să-l urmez în zilele acelea. Urma să învăț să vorbesc mai bine cu ajutorul aparatelor speciale Suvag I și II. La ședință a participat și un domn nevăzător, angajat al Institutului, pe nume Mirko Vidulici. El știa mai multe limbi străine, dintre care germana, rusa și franceza. Am mers, apoi, la un cabinet izolat fonic unde a trebuit să vorbesc la microfon. Am povestit cum a fost drumul până la Zagreb. Toate

cuvintele rostite de mine au fost înregistrate pe banda de magnetofon. După aceea, profesorii au ascultat banda înregistrată cu vocea mea. Unele cuvinte s-au înțeles foarte bine, altele nu. Profesorul Vaier Mare a venit la mine și mi-a scris în palmă să nu mă forțez când rostesc cuvintele. Mi-a pus mâna pe gât și m-a sfătuit să vorbesc calm. Mi s-a dictat apoi, o listă de cuvinte românești pe care trebuia să le rostesc. Profesoara G. Damian stătea lângă mine și îmi scria pe rând în palmă cuvintele. Mi-a scris, după aceea, silabe fără înțeles, pe care le-am rostit, vocea mea fiind iarăși înregistrată. Profesorul Ciumăgeanu m-a corectat, înregistrând din nou sunetele care nu au fost înțelese.

La amiază, am mers la școală să servesc prânzul și să mă odihnesc. După-masă, am revenit la Institut, unde am făcut niște experimente de percepție a vibrațiilor. Mi s-au pus la urechi niște căști cu vibrații. Când le simțeam trebuia să ridic mâna. Apoi, mi s-a pus pe cap un aparat cu vibrații. Ele se transmiteau spre creier transformându-se în senzații vibratile.

Mărți, 19 martie, am mers din nou la Institutul de reabilitare a auzului, unde mulți copii cu deficiențe de auz învață să audă și să vorbească. Aici, profesorul Lovrici a lucrat din nou cu mine la antrenamentul vibratil. Mi-a pus un alt aparat cu căști, pe cap, aparat cu vibrații, iar în mână mi-a dat un mic aparat tot cu vibrații. Avea în față o listă cu propoziții și cuvinte românești pe care i le-a dat profesorul V. Mare. A început să rostească aceste cuvinte la un microfon conectat cu aparatele de pe mine. Vibrațiile au ajuns prin nervi la creier. Eu trebuia să încerc să înțeleg ce spune domnia sa la microfon. Am fost foarte concentrat și am reușit să înțeleg o parte din cuvinte. Profesorul Lovrici s-a arătat mulțumit de rezultatele obținute la aparatul Suvag.

În după-masa aceleiași zile, l-am cunoscut pe fiul profesorului Lovrici, Dalibor, băiețel de opt ani, școlar în clasa a doua. Am mers cu toții în orașelul Cum rovec, situat la 50 de km de Zagreb unde s-a născut Iosif Bronz

Tito, conducător al Iugoslaviei între anii 1948 - 1980. Înainte de al Doilea Război Mondial, Cum rovec a fost sat. Am intrat în curtea casei părintești a lui Tito, devenită muzeu. Era o casă țărănească. În fața acesteia, era statuia lui Tito. Am citit numele lui care era scrijelit în piatră. M-am suit pe soclu pentru a intui mai bine bustul. Tito era îmbrăcat în uniformă militară. Avea și manta. După uniformă, am presupus că a fost mareșal înainte de a deveni conducător al Iugoslaviei. Am intrat, apoi, în casă unde am intuit mobila, patul, masa cu scaune și multe alte obiecte. În bucătărie se găseau un cuptor de coacere a pâinii, o sobă de gătit și vase. Am mers, apoi, în altă odaie unde am intuit un leagăn mic pentru copiii nou-născuți. Am trecut prin fața multor vitrine în care se găseau poze, documente, scrisori și alte lucruri care i-au aparținut lui Tito. În alte vitrine, se vedeau haine militărești și alte obiecte, folosite de Tito în timpul în care Iugoslavia era sub jugul fascist. Am ieșit din casa memorială și am intuit un liliac înmugurit și gardul de lemn. În spatele construcției, era o grădină de zarzavaturi, flori și pomi fructiferi.

Am ieșit apoi, la plimbare, pe stradă. Orașelul era înconjurat de dealuri. Mai existau unele case vechi din timpul în care Cum rovec era sat. Am trecut prin fața multor clădiri noi, blocuri, magazine. Întorcându-ne spre Zagreb, am făcut un popas de o oră la un restaurant tradițional. Era decorat cu motive populare. Pe pereți erau farfurii pictate. Aici, era o orchestră care cânta la acordeoane și tobe. Am simțit vibrațiile produse de instrumente. Am servit o plăcintă cu brânză. Am intuit în fața restaurantului o mașină mai lată decât cele obișnuite numită, Rekorde 1.000. Ne-am continuat, apoi, drumul plin de serpentine. Am urcat și am coborât două dealuri mici. Am trecut pe lângă zeci de case de vacanță, cu unul sau două etaje, unde familiile mai înstărite se odihneau la final de săptămână. Ajunși la Zagreb, ne-am despărțit de profesorul Lovrici și de fiul său, mergând spre școala unde eram cazat. Ne-am rătăcit însă, necunoscând bine orașul, dar în cele din urmă am găsit strada.

Miercuri 20 martie, profesorii au venit după mine la școală. Când am urcat în mașină, l-am găsit pe profesorul universitar Anatoli Chircev, coleg cu domnul Mare și Ciumăgeanu, cel care avea să-mi predea psihologia copilului la facultate. Am discutat puțin cu dânsul și am aflat că a ajuns de câteva ore cu trenul de la București. A călătorit aproape 24 de ore. I-am povestit despre ce am făcut până atunci. Am plecat spre Universitate. Ajunși acolo, am urcat la Institut, unde ne aștepta dl. Lovrici. S-a ținut o nouă ședință în care profesorii iugoslavi și-au manifestat interesul de a înființa la Cluj, un institut similar cu cel din Zagreb, unde să reabiliteze persoanele lipsite de auz și vorbire. Profesorii clujeni trebuiau să învețe în această vizită cum să utilizeze aparatele Suvag, urmând să lucreze la Cluj cu ele. Urma ca la plecarea în România, să primim niște aparate Suvag, cu care să se lucreze la Universitatea din Cluj. În următoarele săptămâni, profesorii iugoslavi plecau în Brazilia unde inaugura un astfel de Institut de reabilitare. Am mers pe urmă la cabinetul izolat, unde profesorul Chircev a ascultat la magnetofon tot ce am rostit eu în zilele precedente.

În ziua următoare, timp de o oră, am făcut antrenamentul vibratil. Am mers de acolo, la un medic orelist care m-a consultat. Acesta a spus că aş putea să mă recuperez cu aceste aparate. Aceeași părere a avut-o un alt medic de la o clinică în care se operau persoanele cu probleme de auz. Aici, am fost supus unor teste. Mi s-a făcut o vestibulogramă. M-am întins pe un pat special de consultații, iar medicul mi-a băgat în urechi apă caldă și rece, să vadă cum funcționează aparatul vestibular. După turnarea apei, medicul m-a întrebat prin intermediul d-nei Damian, dacă am amețit. I-am răspuns că nu. M-a băgat apoi într-o cabină unde am stat pe un scaun din metal. Scaunul s-a învârtit din stânga spre dreapta, apoi, din dreapta spre stânga, pentru ca medicul să vadă dacă ochii mei se mișcau. Ne-a explicat cum se fac consultațiile și operațiile în această clinică; am avut ocazia să intuiesc mai multe aparate performante, cu ajutorul cărora medicii

operau sau consultau. Am fost pus apoi, pe un alt pat; medicul mi-a pus trei electroni care erau conectați cu fire la un aparat: unul pe frunte și alți doi pe tâmpile. Mi-a băgat din nou apă în urechi; prima dată rece, apoi caldă și în fine foarte rece. În tot acest timp, mi s-a transmis să stau calm, să nu mișc limba și ochii. Testarea a durat 45 de minute. La final, am intuit cum ieșea hârtia cu rezultatul din aparat. Era îngustă și lungă. Medicul a vrut, apoi, să vadă cum vorbesc. După aceea, s-a tradus în sârbește ce am spus.

După-masă, am mers din nou la Institut unde am asistat la exercițiile făcute de alte persoane cu probleme de auz și vorbire. Am cunoscut o doamnă care lucra de mai mult timp cu aparatele Suvag. A reușit să învețe până atunci câteva sute de cuvinte sârbești. După dânsa, a venit o fată de 20 de ani, lipsită de auz și vorbire care începea să lucreze cu aparatul Suvag. La început, nu a înțeles aproape nimic din ce i se spunea la microfon. Apoi, i s-au dat niște jucării din cauciuc: o păpușă, un câțel, un urs și un pește. Profesorii i-au rostit la microfon denumirea acestor jucării. În cele din urmă, a înțeles și a reușit să înțeleagă aceste prime cuvinte sârbești. Sâmbătă, eu nu am mers la Institut. Am rămas la Școala de ambliopi, situată pe strada Kuhlanova nr. 59 și am notat în jurnal tot ce am făcut. Profesorii clujeni au mers la inițierea în reabilitare, la Institut, unde au văzut șase-șapte cazuri noi. La prânz, d-na Damian a venit la mine să vadă ce fac. A găsit puțin timp să-mi arate cum să mă orientez în clădirea școlii. M-a dus în curte și mi-a arătat totul, ca să pot ieși singur la aer curat.

În dimineața zilei de duminică, 24 martie, profesorii au venit după mine la școală. Am plecat toți cinci cu mașina la profesorul Lovrici, în vizită. El avea o casă la țară. Am mers cu mașina 47 de km. Am mers un timp pe autostradă, după care am intrat pe un drum secundar care ducea spre sat. Ajunși la destinație, ne-am întâlnit cu soții Lovrici și cu fiul acestora. Am intrat în curtea vilei pe care am intuit-o pe dinafară. Era în formă de cub. Avea parter și

un etaj. Ne-am fotografiat în fața scărilor. În curte era un mic parc, foarte frumos, plin de brazi mici și iarbă semănată de domnul Lovrici. Am urcat, apoi, în casă unde era un miros nespus de plăcut. Am pipăit cu atenție mobilele lucioase, mesele cu scaune și un pat uriaș de cinci persoane. În bucătărie aveau soba electrică, bufet, vase. Am intrat, apoi, în camera în care se juca Dalibor. I-am intuit jucăriile și barca pneumatică. Au scos, apoi, masa și scaunele afară și am stat la un pahar de sirop cu sifon. Domnii profesori Mare și Ciumăgeanu au mers să facă o revizie mașinii, iar d-na Damian a șters geamurile. Eu am stat o oră la soarele plăcut de primăvară. Au venit, apoi, niște musafiri la dl. Lovrici. Am cunoscut o fetiță de trei ani, pe nume Sanda care era foarte prietenoasă și drăguță. Pe la ora 14 am servit cu toții masa. Am mâncat cartofi prăjiți cu friptură de pasăre și gogoșari murați; la desert am servit napolitane, ciocolată și portocale.

După masa de prânz, am mers la plimbare în sat. Am vizitat o biserică catolică în care era slujbă atunci. Am intuit apoi, uimit, un tei de 400 de ani, cu tulpina foarte groasă, strânsă cu inele mari de metal ca să nu se despică. Sub picioare, am simțit rădăcinile uriașe care au ieșit la suprafață. Ca să poată fi cuprins, era nevoie de șapte oameni cu brațele întinse. Coroana era retezată însă crescuseră alte crengi mai mici. Am aflat că acel tei avea o poveste interesantă; a fost plantat de un conducător al răscoalei țăranilor care s-au ridicat de sub stăpânirea bogaților care îi exploatau. Ne-am plimbat apoi, pe străzile satului. Am cules flori de pe marginea drumului. Erau multe vile frumoase și ferme. Drumurile erau asfaltate. Mi-am dat seama, atunci, că în Occident, satele au fost modernizate nu ca la noi, unde casele sunt sărăcăcioase, iar străzile neasfaltate. Acest sat era așezat într-o regiune deluroasă. La întoarcerea spre casă, am intuit o mașină franțuzească marca „Simca”, cu cinci locuri care avea motorul în spate; era frumoasă.

Pe la ora 17, ne-am suit în mașină și am plecat spre Zagreb. Am făcut o oprire la gară să salutăm familia

Lovrici care pleca cu trenul în capitală. Am zăbovit, apoi, puțin în stațiunea Toplițe unde am vizitat mai multe parcuri, bazine și sanatorii. Aici, veneau oamenii bolnavi să se recupereze. Aceștia se plimbau în cârje prin parc, așa am aflat. Era un aer curat, dar la un moment dat am simțit fumul care ieșea pe hornurile sanatoriilor. Lângă șosea, era o nouă linie ferată care mergea spre Zagreb. Am plecat, apoi, spre destinația finală, unde am ajuns spre seară.

În 25 martie, dimineața, am mers din nou la Institut. De această dată, aveam să fiu asistat de studenți și de profesori universitari. Ei au ascultat cu atenție cum vorbeam cu ajutorul aparatelor Suvag. Am cunoscut un profesor universitar, pe nume Tonko Lonza, care a fost curios să mă cunoască, însoțitorii mei i-au povestit despre mine. Profesorul iugoslav mi-a arătat un ceas de mână deșteptător. Mi s-a părut interesant. În zilele următoare, am mers la o școală în care învățau copiii lipsiți de auz și vorbire. Școala era situată pe strada Anca Butoraș nr. 10. Aici, lucra în paralel domnul Lovrici care testa aparatele Suvag. Am continuat exercițiile, trecând la ritmuri muzicale și sunete de clopot. Am încercat să aud cu ajutorul aparatelor clopotul mic, apoi clopotul mare. Apoi, d-na Damian a învățat să lucreze cu mine. Îmi spunea dânsa la microfon propozițiile. Am făcut și exerciții de vorbire, logopedie. Am cunoscut la această școală o mulțime de copii care învățau aici. Erau foarte drăguți și veseli. De asemenea, m-am împrietenit cu mulți ambliopi de la școala unde locuiam. Prima dată, l-am cunoscut pe Nedeluke Popovici, cel care mă scotea după-masa la plimbare în oraș. El mi-a făcut cunoștință cu mulți colegi de ai lui, dintre care îmi amintesc de Lidia și de Vukovici. Popovici încerca mereu să comunice cu mine, însă în zadar. Nu știam niciunul limba celuilalt. La acea școală, nu se predă franceza, limbă internațională pe care începusem să o învăț. Îmi scria multe cuvinte sârbești în palmă, însă nu am înțeles mai nimic. Știam doar să ne salutăm unul pe altul, eu în sârbește, el în română.

Duminică, 31 martie, eram gata pregătit pentru excursia pe care aveam să o facem la lacurile Plitvice izera. Eram toți cei cinci din delegația română și profesorul Skarici cu familia sa. Am cunoscut-o pe soția profesorului și pe fiica acestora de șapte ani, Tatiana. Ne-am îndreptat cu mașinile spre Karlovac, un orașel precum Turda. Drumul nu era grozav, din când în când, mașina se zdruncina din cauza gropilor. De la Karlovac, ne-am îndreptat spre zona muntoasă în care se găseau lacurile. Drumul era asfaltat însă pe alocuri era pietruit. Am trecut pe lângă drumul Corona. Urcând lăsam în urmă sate, câmpuri și râuri. După 154 de km, am ajuns la destinație. Am intrat într-o cabană cu restaurant, construită parțial din lemn. Am mers pe terasă, de unde se vedea un tablou minunat din natură, pe care profesoara Damian mi l-a descris cu plăcere. Se vedeau nenumărate cascade ce cădeau de la diferite înălțimi, râurile care alimentau lacurile, pragurile muntoase pe care curgeau neconținut apele reci și limpezi. După un pahar de sirop cu sifon, am mers să vedem de aproape cele descrise mai sus. Drumul era îngust și plin de curbe. Era multă verdeață. Ajunși la lacuri, am băgat mâna în apă; era foarte rece. Am mers, apoi, pe un podeț, deasupra unui pârâu unde era și un foișor din lemn. Se vedeau brazii înalți și stejarii bătrâni. Foișorul era plin de bănci. Am coborât pe partea cealaltă, pe niște trepte din lemn, trecând pe lângă cascade. Se simțeau stropii fini și mici, care pluteau în aer. Am intrat, apoi, în niște peșteri săpate de apă. Am intuit cum curgea apa cu calciu, de sus. Erau formate stalagmite și stalactite. Am intuit multe goluri săpate de ape; parcă peștera era de dantelă. Urcând la cote tot mai mari, am dat de zăpadă. Am făcut un bulgăr pe care l-am aruncat în apă. Am pipăit niște plăcuțe pe care era scrisă suprafața lacurilor care era de 6, 08 hectare, iar adâncimea de 10 metri. Era scrisă și denumirea: Plitvice Izera. Am coborât, apoi, spre cabană, trecând peste multe podețe. Descopeream mereu lacuri și peșteri pe care nu le văzusem. Am plecat plăcut impresionați de cele vizitate. Am simțit cum apunea

soarele. Vremea devenea tot mai rece.

În primele zile ale lunii aprilie, am continuat să merg la Institut, unde am repetat cuvintele și propozițiile învățate; de asemenea, am repetat alte cuvinte și propoziții noi. Îmi amintesc că am învățat cuvântul „animal” pe care l-am rostit greșit prima dată, evitând ultima literă. Am fost corectat. Am făcut repetate exerciții de logopedie ca și în zilele trecute, alături de profesoara G. Damian. Corzile mele vocale au fost utilizate la maxim; aveam tendința de a spune tare anumite cuvinte, crezând că nu se aude bine la magnetofon. Mi s-a explicat, în dese rânduri, să rostesc relaxat cuvintele. La fânal, profesorii au făcut o analiză a experimentului cu aparatele Suvag. Au numărat toate cuvintele rostite de mine; au făcut o paralelă între cele rostite corect și cele rostite greșit. În final, profesorii iugoslavi s-au arătat mulțumiți de realizările mele de până atunci. M-au sfătuit să continui să lucrez zilnic la logopedie. După-masa, când ne întorceam de la Institut, ne plimbam câte puțin prin oraș. Am vizitat piața din Zagreb, apoi, un complex comercial cu trei etaje. Ne-am plimbat și cu tramvaiul; am făcut o paralelă între tramvaiele bucureștene și cele de aici. Am observat că la Zagreb tramvaiele cu trei vagoane se deplasează mult mai silențios decât la București. Nu am fost deloc zdruncinat când mergeam cu acest mijloc de transport, atât de iubit de mine.

În 5 aprilie, ultima zi de ședere la Zagreb, am trecut din nou pe la institut unde mi s-au făcut anumite teste. Am mers, de acolo, la Asociația Nevăzătorilor, din dorința de a o vizita. Ajunși acolo, ni s-a comunicat că nu putem vizita asociația din cauza unor ședințe care se țineau. Totuși, reprezentat serviciului social al acestei instituții, ne-a vorbit despre situația nevăzătorilor croați. Domnia sa ne-a îndrumat către Muze Tiflogic unde aveam multe lucruri de intuit. Am ajuns acolo la etajul al doilea al clădirii. Directorul muzeului ne-a primit e amabilitate. Am intuit, acolo, două busturi: unul era! inventatorului alfabetului punctiform pentru nevăzători, Loui Braille, iar cel de-al

doilea al conducătorului iugoslav, Tito. Îi muzeul înființat în anul 1953, am mai intuit multe aparate ce ajută nevăzătorii la scriere: Klein, picht, placă și punctator. Erau și mașini de scris obișnuite pe care nevăzătorii le folosesc pentru scrisul în alfabetul latin. Am ajuns, apoi, în fața bibliotecii în care se aflau sute de cărți tipărite în Braille, pentru a citi nevăzătorii, dar și cărți în scriere obișnuită care expuneau viața nevăzătorilor. Exista, aici, și o expoziție cu fotografii în care se vedeau primele școli de nevăzători din Iugoslavia și activitatea sportivă a persoanelor cu deficiențe de vedere: haltere, șah, înot, patinaj, gimnastică. Erau și poze ale absolvenților de școli și facultăți. Am intuit, în cele din urmă, obiecte făcute de nevăzători din nuiiele: coșuri, mese, scaune și altele. Aveau, aici, și perii de diferite mărimi pentru activități diverse, executate de nevăzători. La sfârșit, am mulțumit domnului director care ne-a oferit niște pliante cu muzeul. Mi-a dăruit un cub din lemn cu puncte, care ajută la învățarea alfabetului Braille.

De la muzeu, ne-am îndreptat spre târgul luptei împotriva fasciștilor unde am intuit un monument rotund. Am revenit la Institut, mai apoi. Am primit dosarul cu documentele experimentului pe care l-am făcut. Ne-am luat, apoi, rămas bun de la toți angajații Institutului, după care am mers la școală să mă odihnesc până dimineată. În 6 aprilie, pe la ora 8, 40 de minute, am plecat din Zagreb, nu înainte de a-i saluta pe cei de la școală și de a le mulțumi că mi-au făcut o ședere plăcută în Zagreb.

Slovenia avea să fie următoarea noastră destinație.

Eram fericit de această oportunitate pe care o aveam, de a vizita țări străine. Aveam posibilitatea de a strânge mult material și de a-mi îmbogăți mult cunoștințele. După 25 de minute de mers, am ieșit din Zagreb, urcând dealul Tușkanet. De pe acest deal, se vedea bine Zagrebul. Drumul era foarte bun, cu stâlpi de iluminat, pe o parte și pe alta. Pe coaste, se vedeau satele. Am trecut un pod peste râul Sava. În partea stângă, se vedea un castel înconjurat de brazi și zarzări în floare.

După 8 km de mers, am intrat pe autostrada spre Ljubljana. Mașina noastră mergea cu peste 100 de km la oră. Autostrada era sus, într-un relief deluros. În stânga jos, era malul râului Sava. Se vedeau multe păduri. În dreapta, mai era o șosea secundară. Mai aveam 65 de km până la destinație. În dreapta, la un moment dat, se vedea orașelul Trebbie.

După 135 de km parcurși, am ajuns în frumosul oraș Ljubljana. Ne-am îndreptat spre centrul orașului, trecând mai întâi, prin partea veche a acestuia. Am trecut prin fața multor clădiri noi, din beton și sticlă. Erau și clădiri vechi, afumate și prăfuite, construite din cărămidă. Am intrat într-un complex comercial de patru etaje. Avea scări rulante. Erau multe străzi foarte înguste, mașinile mergând pe un singur sens. Am urcat apoi un deal, la ieșirea din Ljubljana, în vârful căruia trona o veche cetate. Am constatat, însă, că cetatea era în renovare. Aici, s-au purtat grele lupte în timpul războiului. Am urcat într-un turn care se putea vizita. De aici, se vedea foarte bine orașul.

Drumul nostru a continuat, următoarea destinație fiind peștera din Postoina, situată la 53 de km distanță de Ljubljana. Am ajuns într-o regiune muntoasă. Drumul era îngust și aglomerat. Mașinile circulau bară la bară. Pe la ora 16, am ajuns în orașelul Postoina unde se afla această mare peșteră. Se intra în ea cu trenulețul însă, din păcate, următorul trenuleț era abia la ora 18. Nu am avut timp să stăm și am fost nevoiți să renunțăm la vizitarea peșterei. Am plecat spre Porto-Rose, oraș situat la circa 64 km sud-vest de Postojna. Ne îndreptam spre granița Sloveniei cu Italia. Coboram spre Marea Adriatică. Se vedeau poieni. Nu după mult timp, se vedea în dreapta golful mării. Șoseaua se apropia tot mai mult de litoral. La nici 30 de metri de asfalt, începeau valurile. Am ajuns la Piran. Drumul era mărginit de chiparoși. Era un peisaj foarte frumos, înaintând, am ajuns la Porto-Rose. Tot orașul era un parc; casele erau între verdeață. Nu existau garduri. Pe lângă noi, a trecut un autobuz modern, cu etaj. Ne-am

îndreptat spre o școală de surzi unde ne aștepta domnul director Blaje. Aici, am fost cazați. A doua zi, am ieșit la plimbare. Orașul era așezat pe o coastă. Plaja nu era dreaptă ca la noi. Se vedeau ambarcațiuni de tot felul pe mare. Valurile erau mici; marea era liniștită. Existau, aici, multe hoteluri, însă prețurile erau pe măsură. Am trecut pe lângă un viaduct vechi. Zidurile erau acoperite de mușchi. Am trecut printr-o piață; simțeam mirosul puternic de nămol care venea de pe litoral. Pe plajă, se plimbau mulți oameni. Timpul nu era prielnic pentru baie. Am coborât puțin până lângă mare. Am băgat mâinile în apă.

Am mers, apoi, spre Koper, alt orașel vecin cu Porto-Rose. Am vizitat piața primăriei. Partea veche a orașului a fost păstrată așa cum a fost în vremea domnitorilor care au marcat istoria secolelor XV-XVI. Am intuit un zid de apărare, apoi catedrala, cu zidurile sculptate pe care erau și inscripții în limba latină. Am intuit și o veche fântână, situată în fața lăcașului de cult. Avea peste 350 de ani vechime. Era sculptată. Avea patru capete de om, din gura cărora curgea apa. Am urcat într-un turn care semăna cu Turnul Croitorilor din Cluj. Erau multe parcuri în Koper. Am intuit mulți palmieri și alți arbori, flori și tufe. Am înconjurat tot orașul care era situat pe malul mării.

În zilele următoare, am participat la multe cursuri susținute de profesori la Școala de Surzi. Am făcut schimb de experiență. Am cunoscut mulți elevi de aici. Mi-au scris cu litere mari de tipar numele lor în palmă. Dintre aceștia, mi-i amintesc pe: Hermina, Sofia, Zdenka, Vika, Betka, Vremea

Marda. Erau puțini băieți dintre care îmi amintesc de Hari și Branko. Am făcut apoi exerciții cu aparatele Suvag ca să vadă cei de aici cum am reușit să învăț. Am vizitat școala; am văzut clasele în care existau, pe fiecare bancă, căști cu vibrații, conectate la aparatul situat pe catedră. Am vizitat și o școală normală de masă unde era încadrată o fetiță surdă. Era o școlă italiană. Directorul școlii, Sorta Ioze și-a manifestat interesul de a mă cunoaște. Am povestit cu toții despre situația mea. Am plecat, apoi, din

Porto-Rose, luându-ne rămas bun de la toți cei pe care i-am cunoscut aici. Ne îndreptam spre Pola. Am lăsat în urmă frumusețile pe care le-am văzut. Aveam de parcurs 85 de km. Nu se mai vedea marea; în ambele părți, erau stânci masive. Am trecut prin mai multe localități: Lovreci, Buie, Sf. Ioan, Vijnada și altele. Am făcut un scurt popas pentru a se odihni dl. Mare; am intuit mai multe plante mediteraneene înflorite care răspândeau miresme plăcute.

Înainte de a ajunge la Pola, în partea dreaptă, se vedea din nou marea. În larg, era o insulă pe care Tito avea reședința. Pola avea port la mare. Se vedeau multe vapoare. Am coborât din mașină, luând-o la pas prin oraș. Am trecut prin fața a zeci de clădiri. Am vizitat un forum construit în timpul romanilor antici. Avea cinci porți mari de fier. Am intuit cu interes, însoțit de d-na Damian, zidurile mari și groase, cu mușchi, ale forumului. Am intuit multe coloane, scări care țineau loc de scaune pentru spectatori. Jos, erau nenumărate conducte de apă și locul din care ieșeau animalele sălbatice cu care se luptau crâncen gladiatorii aduși din Capua și din alte părți ale Italiei. Mulți se răneau sau își pierdeau viața. Am citit, mai târziu, romanele „Spartacus” și „Quo vadis” care m-au impresionat. Din primul roman, am aflat despre luptele gladiatorilor din vremea lui Spartacus; se țineau nenumărate spectacole care plăceau în mod deosebit romanilor. În al doilea roman, am citit despre situația grea a primilor creștini din vremea lui Nero, om crud, lipsit de milă. El îi persecuta, la fel ca și Dioclețian, mai târziu, mai cu seamă pe primul papă de la Roma, Petru și pe

Pavel din Tars.

Urma să ne întoarcem spre Croația, la Zagreb unde aveam bagajele lăsate la hotel. Am trecut munții Dalmației îndreptându-ne spre Reika, oraș situat la 102 km de Pola. An poposit în minunata stațiune Opatia unde priveliștea semăna izbitor cu cea de la Porto-Rose. Am mers pe jos până lângă apa mării; vântul aducea miresme plăcute din larg. După câteva minute, ne-am reluat drumul, ajungând în scurt timp la Reika, cel mai mare port maritim din

Iugoslavia. Ne-am plimbat, prin centru, trecând prin fața multor clădiri nou construite. Erau multe parcuri, magazine, locuri de recreație. Fiind seară, nu am mai avut timp să căutăm o cazare așa că am fost nevoiți să călătorim spre Zagreb, pe timp de noapte. Am plecat spre nord, străbătând anevoie munții. Din cauza întinericului, nu se vedea nimic pe geam, profesoara mea neputând să-mi descrie peisajul. Îmi imaginam, însă că fiind în zonă muntoasă, vegetația era săracă. Mă întrebam oare din ce trăiesc locuitorii din această regiune. Mi-am răspuns singur: din creșterea animalelor. Am oprit de vreo două ori mașina în aceea noapte, pentru ca dl. Mare să se odihnească. Am ațipit și noi.

După ultima oprire, la 40 de km de Zagreb, mașina nu a mai pornit; ne-am dat jos și am împins-o, dar iară rezultat. Domnii profesori au încercat să o repare, dar în zadar. După două ore, a trecut pe acolo un echipaj de poliție care ne-a văzut. Dl. Mare le-a explicat în rusește ce s-a întâmplat; polițiștii au căutat un mecanic pe care l-a trimis să ne ajute. A venit cu o mașină care avea platformă. A urcat mașina pe platformă, iar noi ne-am așezat în cabina acesteia. Am mers la un service auto, unde după o revizie, mecanicul a constatat că acumulatorul mașinii s-a descărcat. Apus altul nou. Ne-a servit cu un ceai cald care ne-a prins foarte bine. Afară era rece. Era noaptea de 10 spre 11 aprilie 1968. Am plecat la drum, mulțumindu-i mecanicului.

Am ajuns, în sfârșit, la Zagreb de unde ne-am luat bagajele. Dl. prof. A. Chircev a rămas aici, urmând să-și continue drumul spre țară, cu trenul. Următoarea oprire a fost la No vi Sad unde am rămas peste noapte. A doua zi, am mers mai departe, spre Belgrad, unde am vizitat Federația internațională a surzilor. Am intuit multe aparate folosite de surzi în comunicare. Am făcut și eu demonstrații de vorbire. Nu după mult timp, am plecat spre granița cu România. După miezul nopții, am pășit pe pământ românesc. Ne-am oprit la Timișoara unde am dormit la Școala de surzi.

A doua zi, am plecat spre Cluj. Ghinionul avea să ne sară iarăși în cale; la 22 km după Oradea, osia din spate a mașinii s-a rupt. Când am deschis ușa, am simțit mirosul puternic de cauciuc ars. Dl. Ciumăgeanu a oprit un tir, rugând șoferul să ne ducă spre Cluj. Am urcat doar eu și dna Damian, ceilalți domni rămânând să rezolve problema mașinii. Tirul cu care mergeam, transporta tuburi. Am ajuns cu bine la Cluj, vineri noaptea. Am rămas peste noapte la profesoara mea. Sâmbătă 13 aprilie, am revenit la școală, unde colegii mei așteptau cu nerăbdare să le povestesc cum a fost în această călătorie. După aproape cinci mii de kilometri parcurși, după atâtea locuri vizitate, aveam ce să le vorbesc...

În ultimii ani de liceu, am făcut română cu Valentin Tăutu care, nevăzător fiind, îmi scria în palmă cu literele alfabetului latin. El era singurul profesor care nu stătea în fața mea, după birou și când începea ora își lua scaunul și venea în dreapta mea. Îl recunoșteam ușor, după mâna sa medie, ca mărime și puțin moale, sau după mirosul de tutun.

La începutul anului, înainte de primele ore de latină pe care le făceam tot cu dl. Tăutu, acesta l-a rugat pe dirigintele meu să-mi scrie repede în palmă ce îmi transmite el. Mi-a spus multe lucruri despre limba latină, mai ales despre gramatica ei. Mi-a spus să merg la tipografie, la Flori, soția profesorului Popescu, să o rog să-mi scrie la picht lecțiile de latină. Flori m-a ajutat cu plăcere. Mi-a fost greu la început cu limba latină, însă, treptat, am reușit să o învăț tot mai bine. Nu aveam nici vocabular latin-român, așa că dl. Tăutu, mi-a dictat fiecare cuvânt pe care l-am notat în Braille. Am reușit, cu ajutorul acestor cuvinte, să traduc anumite texte.

De asemenea, am mai făcut și literatura universală cu profesorul nevăzător, Petre Th. Mereuță pe care l-am pipăit cu atenție la prima întâlnire. Avea mâini grăsuțe, cu degete scurte. Pe fiecare mână, purta câte un inel de aur cu monogramă. Era de statură medie, puțin grasuț, cu chelie în față și păr ondulat în spate și în părți. Era o

persoană veselă și glumeață. De fiecare dată, când intra în clasă, ca și la alte persoane, simțeam aerul care venea de pe hol. Mă ridicam în picioare și îl salutam. Îmi scria în Braille, pe trei degete ale mâinii drepte: arătător, mijlociu și inelar. Gh. Stancu, dirigintele meu nu mi-a mai predat limba română, deoarece a fost pus să predea la gimnaziu. Domnia sa venea la orele de dirigenție sau în pauze să mă vadă și să mă ajute în anumite probleme. Desigur că relația noastră a rămas aceeași, deși petreceam mai puțin timp împreună.

În timpul liber, am citit multe cărți interesante, am trimis scrisori celor dragi sau am povestit cu elevii din școală. Mergeam cel mai des la clasa a XII-a unde vorbeam cu unii colegi care mă informau mult, cu știri despre situația țării noastre și a altor țări. Dintre aceștia, cel mai bine mă înțelegeam cu: Georgel Nicolescu, Ion Podosu, Radu Ruba, Silviu Vanda, Viorel Șerban, William Bening, Gh. Dicsi, Olteanu, Nicu Feșnic, Ana Iacob, Ianoș, Sandală Crăciun, Dumitru Tablan, Neculai Chiper, Dorel Ghemu, Ionel Dărăban și mulți alții. Seara, la dormitor, citeam mult, până târziu și s-a întâmplat de multe ori să nu mă trezesc la timp dimineța. La 6 și 30 era trezirea. Supraveghetorul de noapte ne trezea, dar fiind prea obosit adormeam. După câteva minute, mă trezeam sau mă trezeau colegii și uitându-mă la ceas, constatam că am întârziat. Mă ridicam repede și îmi făceam programul de dimineță, apoi mergeam la masă, cu întârziere.

De multe ori, mergeam la Asociația Nevăzătorilor de unde îmi luam revistele Braille pe care le citeam cu mare interes. Adesea, mergeam însoțit de colegii ambliopi, dintre care Gheorghe Dicsi sau Angela. Dacă lipsea Laurențiu Crișan, care mergea des pe teren, mă servea îl le Furtună. Luam revista și mă puneam la biroul lui Crișan unde citeam câteva ore. În alte zile, mai ales duminica, am continuat să merg cu L. Crișan în oraș, la plimbare sau la el acasă unde locuia cu soția sa Țuți și cu soacra sa, Monica. Ei locuiau pe strada Anatol France. La întoarcere, veneam cu L. Crișan la școală. Îmi amintesc că la trecerea

străzii era curba spre strada Pata, pe unde circulau autobuzele 22 și 7 și troleibuzul 3. Acea curbă era periculoasă, dar s-a demolat vechea stradă pe care erau multe case și s-a construit altă stradă, dublă, cu multe blocuri. Cunoșteam bine traseul spre casa lui Crișan, însă era periculos să mă deplasez singur, deoarece era circulație mare. Rugam un elev, cu resturi de vedere, să mă conducă spre Crișan, iar la întoarcere veneam cu acesta la școală.

În timpul plimbărilor prin oraș, Crișan îmi dădea multe detalii despre caracteristicile orașului. Îmi spunea unde se aflau anumite clădiri, în fața cărora mă ducea, magazine, biserici și stații de troleu. Cu ajutorul acestor informații, am reușit să cunosc tot mai bine Clujul, mersul autobuzelor și a troleibuzelor. Când ieșeam la plimbare, Crișan mă întreba unde suntem, iar eu știam să-i spun. De exemplu, se întâmpla să mergem la un anumit magazin; Crișan îmi scria în palmă anumite știri și se întâmpla să trecem de magazin, iar eu îl opream știind locul în care se află. El era uimit că am știut să-l opresc în apropierea magazinului respectiv.

În continuare, doresc să redau mai jos, niște poezii pe care le-am compus cu ajutorul colegului meu Dorel Ghemu. Aceste poezii, au fost publicate în revista școlii, „Lumina”:

Frumuseții tale

Lumina ta ce-ți curge curată din privire, Mi-a inundat abisul cel tănuț de fire.

Nectarul gurii tale ce de pe buze-ți curge, în cupa abisală din pieptul meu se scurge.

Izvor ești de lumină, simbol al purității. Ești însăși gingașia din miezul dimineții!

Sărut

Sărut văzduhul cu privirea, Sărut aleea-ntinerită,
Sărut pe soare fericirea, Sărut a vieții stea iubită.

Sărut azuru-i din privire, Izvor de calm și mângâiere.
Sărut a buzelor unire, Sălaș de farmec și plăcere.

Sărut podoaba nestemată Ce-i curge blondă de pe

creștet. Sărut tot farmecu-i de fată, Să-mi scutur tot frunzișul veșted.

Cu tine

Când seara lin coboară pe parcul înflorit și luna argintie s-arată ca un mit, Cu tine împreună stau fericit sub tei și luna ne mângâie cu valuri de scânteii.

Bătrânii tei ne-mbată cu vrajă și parfum, Căci noi trăim în pace un minunat album, Album de fericire, album de vis curat.

Luceafărul iubirii din nou s-a arătat.

Te-mbrățișez în taină și dulce te sărut, Tu îmi șoptești sfioasă și eu vrăjit te-ascult: Că mă iubești, o, dragă, ce minunat mi-o spui! O mai frumoasă fată pe lume astăzi nu-i!...

Și-așa se scurge noaptea și zorii se-nfâripă, Sosește-o rândunică purtând pe-a ei aripă. Surâsul plin de vrajă al zilelor de mai, Noi ne iubim și ziua în micul nostru rai!"

Desigur că, fără ajutorul colegului meu, nu aș fi reușit să scriu aceste versuri. Nu eram talentat la scris, poate doar la proză. Nu-mi amintesc să fii scris vreodată singur o poezie. Îmi amintesc de niște versuri care spuneau cam așa:

„Că nu e om să nu fi scris o poezie, Măcar odată, doar odată-n viața lui, Când a iubit a luat un petic de hârtie, și-a așternut pe el tot focul dorului”.

Iată că mă regăsesc și eu în aceste versuri, cum de altfel, cred că se regăsesc mulți.

La orele de anatomie și psihologie, interesul meu era mai amplificat, deoarece doream să urmez facultatea de psihopedagogie specială, defectologie, cum se numea atunci, iar aceste materii se regăseau în programa universitară.

La anatomie, am continuat să învăț, sub îndrumarea doamnei Maria Șchiopu care și-a dat tot interesul ca și ceilalți profesori, să învăț cât mai multe lucruri. Am studiat serios, toate părțile externe ale corpului uman, apoi cele interne. Mi-am completat, dezvoltat și consolidat cunoștințele.

La psihologie, am avut manualul tipărit recent în Braille. Am învățat cu dl. Frâncu multe lucruri interesante: senzațiile și percepțiile, gândirea, limbajul, imaginația, personalitatea, temperamentul, procesele psihice-cognitive etc. Am studiat și patologia.

Am învățat și masajul în școală, sub îndrumarea fostului meu profesor de matematică Aurel Feștilă. Însă, îmi amintesc că dl. Feștilă nu se pricepea prea bine la masaj și m-a îndrumat să fac practică la tipografia școlii, pentru a deveni tipograf. Considera că nu aș putea învăța masajul. Dirigintele meu nu a fost de acord să merg la tipografie, să fac practică, deoarece dorea ca eu să urmez facultatea. În locul domnului Feștilă, a venit Dumitru Ceucă, care m-a învățat masajul. El cunoștea foarte bine toate tehnicile de masaj. Am învățat sub îndrumarea domniei sale, până ce am terminat liceul în 1973.

În continuare, doresc să aduc anumite lămuriri cu referire la ceea ce am simțit de-a lungul anilor, pe baza simțurilor rămase valide. După pierderea auzului și a văzului (care se folosesc la peste 90% din activitățile zilnice), celelalte simțuri care în mod teoretic nu sunt așa de dezvoltate la om, mi s-au aprofundat. Aceste simțuri sunt: tactil-kinestezic (pipăitul), olfactiv, gustativ.

În afara acestor simțuri, pe care le are orice om normal, din punct de vedere biologic, mi s-au dezvoltat și alte simțuri precum cel vibratil sau cel termic. Cu ajutorul acestora, am reușit să percep lumea înconjurătoare, iar ce nu pot percepe prin simțuri, percep cu ajutorul altora. Am spus tot timpul că „văd și aud” cu ochii și urechile societății. Absența văzului și auzului limitează mult posibilitatea perceperii realității obiective, mai ales din punct de vedere fiziologic. Psihologic însă, defectul senzorial este pe deplin compensat. Cu ajutorul cunoștințelor dobândite, precum și cu ajutorul limbajului ca instrument specific uman de cunoaștere și de gândire, un om fără auz și văz, reușește să oglindească realitatea destul de exact, în „imagini” foarte apropiate de cele ale auzitorilor și văzătorilor.

Încerc să descriu ce am simțit în anumite situații: la Casa de Copii, când Octavia a venit după mine în cameră să mă ia la masă, am simțit mirosul care venea de la bluza ei udă, însă am deosebit faptul că era udă din cauza ploii și nu pentru că a fost spălată. Altă dată, după ce a plouat afară, am simțit după miros că plouase, fără să calc în prealabil într-o baltă care să mă ajute să-mi dau seama de acest lucru. După fiecare ploaie, am simțit mirosul de praf ud, mirosul de pământ sau mirosul plantelor care era mai puternic.

Cu timpul, am reușit să diferențiez plantele după miros, fără să le intuiesc în prealabil: simțeam mirosul teilor înfloriți, care îmi place în mod deosebit, mirosul rășinii brazilor, mirosul trandafirilor sau a altor flori. Am simțit, de multe ori, mirosul de lemn ars, pe care îl deosebeam de mirosul uleiului ars, de la mijloace de transport, mirosul de rufe spălate, mirosul de mâncare, mirosul peștilor. Toate aceste mirosuri le-am simțit și la Borcea, înainte de a fi școlarizat, însă nu știam să le diferențiez. Mă ajutam de miros și la recunoașterea persoanelor. Unii foloseau un anumit tip de parfum, alții fumau, alții consumau alcool. Când eram într-o încăpere, simțeam dacă intra cineva și după miros. În anumite vizite făcute alături de profesori sau de prieteni, recunoșteam unde sunt după miros. De multe ori, nu știam unde merg și trebuia să ghicesc. La grădina botanică, am simțit mirosul de bălegar. Am mers spre locul de unde venea mirosul. Într-adevăr era o grămadă de pământ pentru plante, în care s-a pus ca îngrășământ bălegarul, frunze descompuse și nisip. Am luat un pumn de îngrășământ pe care l-am frământat în mână. Așa, am observat ce conține. Intrând în seră, am simțit căldura și mirosul plăcut al plantelor. Mi-am dat seama că sunt la Grădina Botanică. În altă zi, am mers la o spălătorie. Intrând în hală, am simțit aburii și mirosul acestora. Am mai simțit mirosuri de detergent, de rufe ude, de vopsea sau substanțe chimice. De curând, am fost la Budapesta, la Grădina Zoologică, iar însoțitorul m-a pus să ghicesc unde sunt. Îndată, am simțit mirosul

animalelor.

De asemenea, simțul gustativ îmi este mult mai dezvoltat. Suprafața limbii nu este la fel de sensibilă peste tot. Pentru dulce este sensibil vârful, pentru acru, părțile laterale, pentru amar, regiunea dinspre bază, pentru sărat partea anterioară. În general, simțul gustativ nu este așa de dezvoltat la oameni, nefiind folosit la fel ca și celelalte simțuri. Unele persoane își educă simțul gustativ până când acesta devine dezvoltat, fapt care le permite să fie buni degustători de vinuri sau alte produse. Recunosc anumite alimente, fructe, băuturi, fără să le intuiesc mai întâi. Mâncarea pe care o consum, trebuie să fie puțin condimentată sau sărată. De multe ori, un tip de mâncare mi se pare mai sărat, deși unui om obișnuit i se pare chiar nesărat.

Simțul termic, prea dezvoltat, de multe ori mi-a fost defavorabil. Când era cald, vara, mă odihneam greu, din cauza căldurii. Fruntea, corpul îmi asudau continuu. La mare, când făceam plajă, soarele puternic mă deranja. Am făcut, deseori, mici insolații. Iama îmi era greu cu frigul pe care îl simțeam mai tare. De exemplu, dacă într-o încăpere, becul este aprins, deși nu-l zăresc, îmi pot da seama de acest lucru, fie după poziția întrerupătorului, fie după căldura venită de la acesta. Dacă în cameră este o sobă sau un calorifer pornit, mă pot îndrepta spre el, după căldura care vine de la acesta. La fel și soarele, îl simt după căldură. Oamenii îi simt dacă sunt calzi sau reci, așa am simțit și cadavrul unei persoane, la o înmormântare. El era rece. Pe atunci, nu știam ce înseamnă „mort”. Dacă sunt în fața unei clădiri și bate puțin vântul, îmi pot da seama cam ce înălțime are, datorită aerului.

Dacă mă aflu într-o zonă de munte, simt acest lucru după aer care este curat și după temperatură care este scăzută. Aerul rece îmi înțeapă fața ca niște ace, iar nările parcă mi se dilată, mi se umflă, producându-mi senzații de usturime. Temperatura de afară și ceasul mă ajută să mă orientez în timp, știind când e noapte și când e zi. Simt, desigur, focul, când se face grătar sau când se pârljește

porcul.

Îmi aduc aminte că am vizitat uzina Republica, din București, alături de dirigintele meu. N-am apucat bine să intru în hală, că m-a și întâmpinat un aer deosebit de cald care mi-a izbit corpul. Căldura venea de la țevile proaspăt scoase din cuptor ce aveau să fie transportate spre locul de răcire cu ajutorul aparatelor automat mecanice. Am mers, apoi, în hala unde erau cuptoarele supraîncălzite. Nu m-am putut apropia de ele din cauza căldurii. Dirigintele meu a încercat să mă ducă cât mai aproape, dar nu a reușit. Și-a dat seama că simțeam mai puternic căldura decât el. Pentru a percepe cât mai bine ce se petrecea în uzina bucureșteană, m-am folosit și de simțul olfactiv care mi-a fost profund deranjat. Am simțit mirosul de metal încins, de uleiuri arse sau de substanțe chimice. Respirația mi-a fost afectată după ce am inhalat aer înecăcios. Am simțit gustul de acid. Ochii mi-au lăcrimat. Erau mirosuri de motorină, de uleiuri de in și rapiță, de acid sulfuric, azotic, clorhidric. Am simțit și mirosul puternic de leșie.

Cel mai mult mă ajută simțul tactil-kinestezic, a cărei sensibilitate s-a dezvoltat puternic. Cu mâna percep cel mai bine lumea, obiectele care mă înconjoară, oamenii. Așadar, pot afirma că văd cu mâna în loc de ochi. Un mare cercetător, I.M. Decenii, a făcut cândva prima analiză comparativă, mai profundă, a funcțiilor văzului și pipăitului, a deosebirilor dintre ele și interdependenței lor. În actul percepției, afirmă Secenov, toate însușirile obiectelor accesibile simțurilor sunt produsele diferitelor reacții fiziologice. Pentru ochi, sunt șapte reacții diferite și tot șapte categorii de însușiri esențiale ca: forma, culoarea, mărimea, distanța, direcția, poziția și mișcarea. Pentru pipăit există în mușchi nouă reacții, cărora le corespund următoarele însușiri: căldura, forma, caracterul corporal, mărimea, distanța, apăsarea, greutatea și mișcarea. În concluzie, „simțul muscular”, contribuie foarte mult în dezvoltarea pipăitului. Despre văz, se spune că este un receptor de la distanță, pe când pipăitul este un receptor prin contact, dând senzația apropierii.

Pe de altă parte, tactil, se poate percepe un câmp mai restrâns, o suprafață pe care degetele o poate cuprinde, fiind nevoie de o încordare puternică, pe când vizual, se poate percepe cu mai multă ușurință, un câmp mai larg. Însă, prin pipăit, poți afla mai multe lucruri despre obiect: cât este de fin de aspru, de moale, de tare, de greu, de neted, trăsături care ni se pot percepe vizual. Așadar, omul cu vedere, poate folosi și pipăitul, în perceperea unui obiect. Nevăzătorul, nu se poate folosi de văz. El trebuie să ridice obiectul, să-l intuiască, prin pipăitul activ. Dacă îl intuiește, fără să-l ridice în mână, s (folosește de pipăitul pasiv.

De pipăit, sunt legate în mod specific senzațiile vibratorii, care nu se întâlnesc la văz. În momentul în care percep un obiect, atenția mea se revărsă asupra lui, nemaiputând percepe alte lucruri care se petrec în jurul meu. De exemplu, când îmi făceam temele, dacă intra cineva în clasa mea, sesizam cu întârziere acest lucru, fiind concentrat în altă parte. Dacă nu făceam nimic, sesizam că a intrat cineva, în primul moment. Cred că secretul recuperării mele rapide, este că, în timpul orelor, lipsindu-mă de auz și văz, eram atent la ce mi se preda, fără să fiu perturbat de anumite fenomene ce se petreceau în jur. Într-o clasă cu elevi normali, biologic, dacă cuiva îi cade pixul, toată lumea se uită în acel loc sau dacă se aude o sirenă pe stradă, elevii se uită spre geam, pierzându-și pentru moment concentrarea. Eu, neavând parte de aceste evenimente, nu-mi pierdeam concentrarea așa de des.

Nu numai mâna, mă ajută să percep anumite lucruri, ci și piciorul. Pe stradă, mă ajut mult de picioare. Știm bine că străzile nu sunt perfect orizontale, prezentând adesea denivelări, gropi, bălți, înclinări. Toate acestea constituie pentru mine obstacole, pe care le depășesc însă. Cu piciorul simt toate aceste obstacole, bordurile de la capătul străzii. Aceste acțiuni, pe care le fac cu piciorul, omul obișnuit le face cu ajutorul văzului.

În timpul vizitelor la muzee, am intuit nenumărate obiecte, cu ajutorul exclusiv al simțului tactil-kinestezic.

Nu voi uita niciodată cum arată bustul lui Lenin, care avea o frunte bombată, o chelie pronunțată pe cap, semn al unei mari inteligențe, față lunguiată și barbișon. La Institutul de Arte

Plastice din Cluj, unde am fost tot cu dirigintele meu, am intuit mai multe statui, care mi-au rămas întipărite în minte zeci de ani. Și astăzi, reușesc cu ușurință să le descriu. Discobolul, statuia renumitului sculptor antic Miron, secolul V înaintea erei noastre, reprezintă un atlet care se pregătește să arunce discul. Ținând discul în mâna dreaptă, atletul stă puțin aplecat înainte, cu genunchii puțin îndoiți, cu brațul stâng întins peste genunchiul drept, sprijinit pe talpa dreaptă. M-au impresionat la atlet mușchii încordați, ieșiți puternic în relief; mi-am dat seama că depune mult efort pentru a arunca discul cât mai departe. Grupul statuar Laocoon și fiii săi, vestit pentru realizarea desăvârșită și frumusețea artistică, exprimând realism, mi-a stârnit interesul. Eroii acestui grup statuar sunt surprinși murind în grele suferințe, datorită mușcăturilor de șerpi veninoși. Am intuit, cu atenție, poziția lor. Laocoon, strânge un șarpe în mâna stângă și altul în cea dreaptă, aceștia vărsându-și veninul pe corpul lui, aplecat în spate, cu pieptul scos înainte. Fiii sunt surprinși încolăciți de șerpi, întinzându-și brațele către tatăl lor, cerându-i în zadar ajutor.

La Muzeul Militar, am avut ocazia, să percep cu ajutorul simțului tactil-kinestezic multe arme folosite în timpul războaielor, răzcoalelor. Am pipăit nenumărate tunuri în care am bătut cu o piatră ca să simt vibrațiile fierului. Apoi, la Muzeul de Istorie din București, am intuit un basorelief, reprezentând Columna lui Traian, copie fidelă a originalului de la Roma. În jurul acestui monument, am intuit scene din războaiele pentru cucerirea Daciei. Am examinat soldații daci și pe cei romani, armura lor, caii; soldații romani treceau Dunărea pe vase. Am mai intuit podul de la Drobeta Turnu-Severin, construit de vestitul arhitect Apolodor din Damasc sau moartea lui Decebal.

Datorită simțului vibro-tactil, simt trepidații, mișcări ale aerului. Dacă sunt în gară, de exemplu, simt trepidațiile produse de tren pe șine. Când trece locomotiva, o simt după curentul de aer produs. După aer, simt de asemenea, dacă vine ploaia. Când se deschide ușa, simt aerul care intră în încăpere. Așa știu, dacă vine cineva. Desigur, simt în podea, pașii unui om care vine spre mine sau care se deplasează în alt sens. De fiecare dată, când venea în clasă, dirigintele meu, Gh. Stancu călca mai apăsător podeaua, intenționat, să vadă dacă simt când intră. Dacă se trăneste o ușă, cade un obiect pe jos, simt vibrațiile produse.

De curând, a fost o vijelie puternică, cu grindină. Stând la birou, în apropierea ușii de la balcon, am simțit cum gheața se izbea de ușă. Am mers lângă ușă, am pus mâna pe ea și am simțit loviturile gheții. Dacă vecinii renovează ceva, simt vibrațiile produse de mașinile de găurit, când se dă gaură în perete. Când mă deplasez cu mijloacele de transport, simt când pornesc din loc, când stau la stop, când fac curbe, când trec pe la soare, când trec pe la umbră. La tren, în curbă, vagonul se apleacă ușor într-o parte. Dacă scot mâna pe geam, în orice mijloc de transport aș fi, pot să apreciez viteza de deplasare, datorită vitezei aerului. Pot percepe tunetul sau trăsnetul, după vibrația produsă, tușitul, râsul, strănutul cuiva, artificiile.

Toate aceste aspecte amintite mai sus, m-au ajutat și mă ajută să percep mediul înconjurător, singur, fără ajutorul altora. Este bine de știut faptul că, la persoanele cu surdocecitate (nevăzători-surzi), procesele psihice ce se dezvoltă în mod deosebit, sunt senzațiile și percepțiile, imaginația, reprezentările, atenția, gândirea. Iată alte elemente care m-au ajutat să răzlesc în viață.

Un alt punct forte, în perceperea lumii înconjurătoare, este orientarea spațială, fenomen dificil și complex pentru nevăzători și mai cu seamă pentru persoanele cu surdocecitate. Deplasarea pe stradă implică predominant simțul tactil motoriu, completat de alte

simțuri precum: vibratil, olfactiv, termic. Lipsa văzului și auzului îngrădesc mai mult sau mai puțin deplasarea în spațiu. Din experiența mea, pot afirma că sunt mai sigur când pe stradă mă însoțește cineva, astfel micșorând posibilitatea vreunui incident neplăcut.

După mărimea spațiului și analizatorii implicați în orientare, se deosebesc trei tipuri de deplasare în spațiu: orientarea în spațiul mic, orientarea în spațiul mijlociu și orientarea în spațiul mare sau îndepărtat. Prima dată, am învățat să mă orientez în sala de clasă, apoi în școală. În scurt timp, am reușit să cunosc fiecare colțișor al clădirii. Am învățat să mă deplasez pe stradă, unde cu ajutorul bastonului alb, specific nevăzătorilor, am mers în locurile unde am avut nevoie: la magazin, la asociație, la serviciu etc. în ziua de azi, pot spune că știu aproape tot Clujul, stradă cu stradă, fiecare clădire importantă. Desigur, umblu mai mult cu însoțitor, însă dacă merg singur, la trecerile de pietoni, mă ajută oamenii să traversez.

În casă, de asemenea, mă deplasez cu deosebită ușurință, știind fiecare obiect unde este plasat. Îmi aranjez fiecare lucru, de la ac la spumă de ras, în deplină ordine, în felul acesta știind unde este un obiect care îmi trebuie. În deplasarea în spațiu, oriunde aș fi, mai ales în locuri noi, sunt foarte meticulos, atent să nu dobor ceva, iar când sunt în școală, mai cu seamă, mă deplasez cu mâna lângă perete și cu cealaltă întinsă în față, ca să evit ciocnirile de obiecte sau persoane. Rar se întâmplă să mă accidentez.

În ultimii doi ani de liceu, m-am pregătit în paralel pentru bacalaureat și admiterea la facultate. Am studiat serios la limba română, alături de V. Tăutu și Gh. Stancu, la limba franceză cu profesorul Constantin Popescu, la istorie cu profesorul Ioan V. Pop, pentru bacal aureat. Maria Șchiopu m-a pregătit pentru admiterea la facultate, predându-mi anatomia. La psihologie, am studiat singur, deoarece profesorul Frâncu, era de părere că nu ar fi bine să fac facultate. Mai mulți alți profesori din școală nu erau de acord să-mi continui studiile, însă dirigintele meu, educatoarea mea și alte cadre didactice au fost de părere

să urmez facultatea. Dorința mea era aceeași. Educatoarea G. Damian m-a ajutat mult în pregătirea mea.

La 25 mai 1973, am terminat liceul de cultură generală, cu media 9, 63. Înainte de bacalaureat, am făcut poze ci profesorii mei. S-a făcut un tablou de absolvire în care pozf mea era în mijloc, înconjurată de pozele profesorilor mei. A fost un tablou care a intrat în istoria școlii. Înainte de încheierea anului școlar, am mers alături de colegii care terminau și ei liceul, prin școală, să ne luăm rămas bun de la profesori, colegi și angajați. Colegii mei au cântat „Gaudeamusul”. Am dăruit flori tuturor acelora care s-au implicat în educația mea.

Am făcut, apoi, banchetul unde am invitat-o, printre alții și pe profesoara FI. Sandu, datorită căreia ajunsesem aici. Ne-am simțit bine la acest banchet unde am ciocnit pentru viitorul nostru. Am ținut o cuvântare la microfon în care am mulțumit instituției clujene care m-a format, cadrelor didactice care s-au străduit să mă învețe lucruri frumoase, angajaților școlii care m-au îngrijit și colegilor care m-au ajutat necondiționat. În sala de gimnastică unde s-a ținut banchetul, totul era aranjat ca la o nuntă. Am simțit zgomotul produs de muzică. Erau multe difuzoare

mari.

În perioada 17 - 28 iunie 1973, am susținut examenul de bacalaureat. Am intrat emoționat, alături de colegii mei, într-o sală a Liceului de Arte Plastice, situat peste drum, la numărul 50. Prima probă a fost limba română, scris. Printre subiecte, am avut "Moromeții", roman pe care îl îndrăgeam în mod deosebit. M-am descurcat foarte bine. În ziua următoare, am susținut proba orală la limba română. Am avut de vorbit despre "Țiganiada", scrisă de Ion Budai-Deleanu, unul din reprezentanții Școlii Ardelene. Am avut puțin timp la dispoziție ca să-mi notez ideile principale, apoi, le-am dezvoltat oral. Apoi, mi s-au pus întrebări, referitoare la opera lui Deleanu. Comisia a fost mulțumită de răspunsurile mele.

În altă zi, am susținut proba scrisă la limba franceză, unde am avut de redactat un eseu despre Delta Dunării. M-am descurcat bine, scriind în franceză un eseu frumos, cu titlul: "Delta Dunării, paradis al păsărilor și al peștilor". A urmat apoi, proba orală la limba franceză unde am avut de vorbit despre Henric Barbusse și opera sa literară.

În fine, am susținut și ultima probă a examenului, la istorie. Am avut de scris despre răscoala țăranilor de la 1784, condusă de Horia, Cloșca și Crișan și despre Primul Război Mondial.

După câteva zile, am primit rezultatele. Luasem nota 9, 33. Eram foarte fericit de reușita mea, la fel ca profesorii mei care s-au arătat mulțumiți de rezultatul meu. Așadar, după 18 ani de la venirea mea în școală, am reușit cu succes să termin liceul. Am fost nevoit să fac câte doi ani în plus la fiecare ciclu, pentru a putea parcurge întreaga materie. Miile de ore de studiu, voința mea extraordinară, munca profesorilor mei a dat roade. Am scris tuturor cunoscuților mei și familiei despre reușita mea. Cu regret, am părăsit într-un fel școala, care mi-a adus atâtea satisfacții. Însă, în timpul studenției, aveam să fiu cazat tot în școală.

Imediat după terminarea bacalaureatului, am continuat să mă pregătesc pentru admiterea la facultate.

Am studiat psihologia și anatomia, până târziu în noapte. Gh. Stanei, Georgeta Damian și Vaier Mare au avut grijă să treacă zilnic **p** la școală să vadă cum mă pregătesc. M-au ajutat cu anumite sfaturi, informații. Georgeta Damian mi-a citit anumite lucruri din cărțile pe care nu le aveam în Braille.

Între timp, cu ajutorul dirigintei mele, mi-am pregătit dosarul de înscriere la admitere. Am făcut analizele medicale, mi-am ridicat diploma de bacalaureat. Pe toate le-am introdus în dosar. La facultatea de Istorie-Filozofie, secția psihopedagogie specială, s-au înscris vreo 300 de candidați. Erau numai 34 de locuri.

Ziua admiterii a sosit. Emoționat, am plecat de la școală însoțit de G. Damian și Gh. Stancu. La facultate, l-am întâlnit pe lectorul Vaier Mare care m-a încurajat. Mi-a spus să nu-mi fie frică. Am intrat în sală unde mi-am așezat mașina de scris pe masă. Inima îmi bătea din ce în ce mai tare. Comisia de examinare a intrat în vasta sală, plină de absolvenți. Gh. Stancu mi-a dictat în palmă cerințele celor două subiecte după care a părăsit sala. Timp de două ore, am bătut la mașina de scris rezolvarea subiectelor, după ce, în prealabil, m-am gândit. Am plecat apoi spre școală, încrezător.

În altă zi, am dat examenul la psihologie generală. M-am descurcat și aici, deși a fost dificil. Am susținut și probele orale la aceleași materii. Deși nu am avut suport de specialitate și am învățat cum am putut, din anumite cărți pe care mi le-au citit profesorii mei, am reușit să iau nota 8, 16 și să intru la facultate. La început, profesorii mei m-au sfătuit să mai stau un an, în care să mă pregătesc temeinic pentru facultate, însă mi-am dorit prea mult și am fost nerăbdător. Am fost nevoit să învăț în paralel pentru bacalaureat și admitere, însă, în cele din urmă, am reușit.

Am mers, după aflarea rezultatului, la fosta mea profesoară FI. Sandu căreia i-am spus că de acum sunt student. Nu m-a crezut prima dată, până când dirigintele și educatoarea mea, care mă însoțeau, i-au confirmat acest

lucru. A fost foarte mândră de mine. Multora nu le venea să creadă că am reușit să trec examenul de admitere, știind că nu am avut prea mult timp la dispoziție pentru a învăța. Dirigintele meu a scris un articol despre reușita mea, cu titlul: „Cum a devenit student Vasile Adamescu” și l-a publicat în revista „Viață nouă”:

„Cu 29 de ani în urmă, în comuna Borcea de pe malul Dunării, unde se termină mănoasa câmpie a Bărăganului, a venit pe lume copilul Vasile Adamescu. Născut cu toate simțurile intacte, trăiește astfel până la vârsta de doi ani și jumătate când, în urma unei meningite, își pierde vederea, auzul și vorbirea. Nu știa să umble, să mănânce și nu scotea niciun sunet. Viața lui obișnuită și cea spirituală erau la limita inferioară... După numeroase încercări ale tatălui său, care a luat legătura cu diferiți medici pentru a-l vindeca, salvarea îi vine tocmai de la Cluj, unde copilul este adus, la școala specială de nevăzători, în septembrie 1955, fiind dat în grija colectivului de la grădiniță, apoi profesoarei Florica Sandu. Aceasta, timp de șapte ani, l-a demutizat, predându-i cunoștințele corespunzătoare școlii primare.

În 1962, el continuă cursurile școlii generale pe care o absolvă în 1967. La concursul de intrare în liceu este declarat admis și urmează cursurile Liceului special de nevăzători din Cluj, pe care îl absolvă în 1973. În iunie 1973, susține examenul de bacalaureat, la centrul fixat în localul Liceului de Arte, la care obține media 9, 33, iar la absolvirea liceului, 9, 63.

Începând din 1962, instruirea și educarea lui au fost încredințate unui colectiv de cadre didactice în frunte cu prof. Gh. Stancu (diriginte) și prof. Georgeta Damian (educatoare) care, prin munca lor neprecupețită au reușit să insufle elevului Adamescu dragostea de muncă și să-i dezvolte cele mai nobile sentimente umane. Prin munca lor neobosită de zi cu zi, prin eforturile lor susținute, au dăltuit profilul moral-spiritual al acestuia, în spiritul cerințelor societății noastre; i-au format o concepție sănătoasă despre muncă, despre lume, i-au trezit dorința

de autodepășire și convingerea că aceasta stă în putința lui de a o face, permanenta autoperfecționare prin efort propriu, Vasile Adamescu dispunând de însemnate rezerve potențiale și de o mare capacitate de muncă.

Vasile Adamescu a început să se pregătească pentru bacalaureat, cât și pentru examenul de admitere la facultate, încă din primii ani de liceu. Pregătirea lui pentru aceste examene a mers în paralel cu munca de învățare obișnuită, cotidiană, la toate disciplinele. În pregătirea sa pentru examene, a beneficiat de ajutorul cadrelor didactice de specialitate, al dirigintelui și educatoarei sale, sub îndrumarea organizației de bază din școală. Nu a fost ușoară această pregătire! Puține au fost serile când el a părăsit sala de studiu mai devreme de orele 23 - 24. De câte ori nu l-a găsit supraveghetorul de noapte din școală, studiind cu asiduitate! A trebuit să procedeze așa, dubla sa deficiență, impunându-i un ritm intens și timp îndelungat de muncă, necesare aprofundării unor probleme și unor teme în pregătire.

Percepția sa despre muncă și viață îl determină să muncească în așa fel încât să obțină rezultate, nu bune, ci numai foarte bune. A învăța oricum este pentru Vasile Adamescu de neconceput; a învăța și sistematic și a obține rezultate foarte bune reprezintă pentru el deplina satisfacție că numai astfel poate fi util societății! Dornic să cunoască realitatea înconjurătoare sub diversele sale aspecte, fenomenele de natură și societate, realizările obținute de societatea contemporană în tehnică, știință, cultură, preocupat de lărgirea orizontului său politico-ideologic și cultural, pornește iar, după absolvirea liceului, încercându-și puterile, spre a pătrunde în învățământul superior.

Candidează astfel, în sesiunea iulie 1973, alături de cei 273 de candidați văzători, la examenul de admitere la Facultatea de Istorie-Filozofie, secția psihopedagogie specială, înfruntând exigențele de rigoare ale unui atare examen, se comportă bine, fiind elogiât de comisia examinatoare, pentru răspunsurile sale, în final fiind

declarat admis, cu media generală de 8, 16, în limita celor 34 de locuri, în anul I. Pentru Vasile Adamescu este un succes de seamă și un imbold puternic pentru munca sa de viitor! Iată-l deci pe Vasile Adamescu student, în ciuda dublei sale deficiențe. Este, am putea spune, un fenomen interesant, caz unic în țara noastră și printre puținele peste hotare, o realitate indiscutabilă, dovedind inepuizabilele posibilități, ca și ale omului, în general, hotărât să se autorealizeze, fiind în permanentă înfruntare cu viața!

Deși devenit student, Vasile Adamescu este deplin conștient de greutățile pe care le întâmpină în munca sa, dar tenacitatea, entuziasmul și elanul său, elemente definitorii ce-l caracterizează, îl vor ajuta neîndoios să le învingă, spre a putea afirma cu mândrie, la capătul anilor de studenție, că și-a făcut datoria, acumulând cât mai mult posibil din experiența de viață a înaintașilor și a contemporanilor săi, zestre cu care va porni în viață, pe drumul dificil, dar plin de satisfacții al cercetării științifice”.

Îmi e foarte drag acest articol, pe care-l păstrez cu sfințenie, deoarece îl consider document, mai ales că dirigintele meu a trecut la cele veșnice în 30 septembrie 2003, la puțin timp după ce împlinise venerabila vârstă de 91 de ani.

Repet, profesorilor mei, li se datorează o mare parte din succesul meu. Profesoara Florica Sandu a ghicit în mine potențialul. Am început facultatea cu gândul de a deveni cercetător științific în cadrul universității, urmând exemplul colegilor mei, nevăzăt Qri-surzi, din Rusia: Alexander Suvorov, Serghei Sirotkin, Natali a Corneeva, Iuri Lerner.

În toamna aceluiași an, în revista „Viață nouă”, profesoara care m-a demutizat a scris un articol despre munca sa cu mine, cu titlul: „Aspecte din munca de instruire și educare a elevului nevăzător surdo-mut Vasile Adamescu”. În acest articol profesoara spunea:

„Vasile Adamescu este al doilea copil ai unei familii

de țărani din comuna Borcea, județul Ialomița. După un an și șase luni de la naștere, murindu-i mama, a rămas în grija bunicii sale. Pe atunci, el era sănătos și nu prezenta nicio infirmitate. La vârsta de doi ani și jumătate în urma unei meningite, a rămas surd și fără vedere. Lipsa unei educații adecvate, la vârsta preșcolară și cea școlară, a dus la pierderea completă a vorbirii, rămânând nevăzător surdo-mut.

În toamna anului 1955, la vârsta de unsprezece ani a fost dus de tatăl său, Zamfir Adamescu, la Școala medie de Nevăzători din Cluj, unde l-a lăsat fără vreo lămurire în legătură cu modul de comunicare cu el. Pentru că școala îi era mai puțin familiară, în primul an a fost plasat la grădinița de copii nevăzători, într-un mediu mai puțin complex, cu mai ușoare posibilități de orientare și adaptare. Aici, s-a desfășurat, în mai multe luni, o susținută muncă de tatonare, pentru a se stabili punctele de reper care să fie folosite apoi, în procesul de demutizare, de instruire și educare a acestui copil. La munca aceasta am participat direct, prin indicații și sfaturi zilnice.

După încercările din cadrul grădiniței, în iarna anului 1956, am trecut, din încredințarea conducerii de atunci a școlii (profesorii I. Popa și S. Lungu), la o muncă susținută zilnic, în mod sistematic, de orientare, intuire, demutizare, scriere și citire Braille, de formare a deprinderilor practice și a normelor de comportare. Deoarece mediul grădiniței a devenit în această fază prea îngust, pentru orientarea nouă a muncii cu acest elev, el a fost trecut la clasă, într-un colectiv de elevi corespunzător cu vârsta lui, rămânând mai departe la grădiniță, numai cu căminul. În noul mediu creat, la școală, elevul nevăzător surdo-mut s-a simțit mai în elementul său, mai ales că elevii clasei respective, conduse tot de mine, au fost preveniți și sfătuiți cum să se comporte cu el. Munca zilnică de aici s-a dovedit tot mai rodnică, sub toate aspectele. Colectivul nou, la care Vasile Adamescu s-a adaptat ușor după trecerea de la grădiniță, a constituit un cadru de situații mai complexe.

Ca orice început, procesul de instruire și educare a unui astfel de deficient fără precedent în țara noastră, s-a desfășurat cu multe dificultăți, din cauza lipsei totale a unei aparaturi științifice, a unui laborator cu întreaga lui gamă de instrumente, aparate speciale pentru demutizare și a materialelor didactice adecvate. Totuși, s-au obținut succese, firește, după multe încercări, făcând uz de o îndelungată experiență pe care mi-am câștigat-o în munca cu nevăzătorii și surdo-muți, de mult spirit de inventivitate, multă răbdare, abnegație și sacrificii.

La sfârșitul anului școlar 1955 - 1956, pe lângă unele rezultate prețioase obținute de elev, eram deja posesorul unui mod de comunicare și stimulare, în cadrul căruia foloseam armonios cele două sisteme de semnalizare și unele metode și procedee care m-au făcut să întrezăresc mai ușor drumul de urmat în viitor, pentru instruirea și educarea lui. La sfârșitul celui de-al doilea an de școlarizare, copilul, pe lângă faptul că a ajuns să se orienteze cu ușurință în spațiul școlii, a reușit să-și însușească un vocabular de circa 200 de cuvinte, să scrie și să citească cu ușurință în Braille, să socotească, să aibă o ținută îngrijită și conduită civilizată în societate, să participe și mai mult la viața în colectiv, mai ales după ce, în toamna anului 1956, încadrarea lui în clasă a fost dublată de trecerea lui în dormitorul și la masa clasei respective.

În vara anului 1957, după o experiență de aproape doi ani, folosindu-mă de programele pentru școlile de surdo-muți și nevăzători, de cunoașterea tehnicilor specializate de la nevăzători și de unele schimburi de idei cu conducerea de atunci a școlii, am alcătuit atunci un plan experimental de perspectivă, iar apoi, singură, programa corespunzătoare acestui plan. Pe baza planului amintit, programa s-a aplicat și s-a tot îmbogățit cu noi experiențe, de la an la an, iar elevul a progresat deosebit de mult. El și-a însușit cunoștințe temeinice de orientare în spațiul mic, mijlociu și mare, de citire și de scriere Braille, de scriere în metodele Klein și Heboldt, mânuind cu

îndemânare mașina de scris Picht, cu caracter în relief.

El are cunoștințe bogate de aritmetică, geografie și științele naturii, iar în cadrul practic, manifestă deosebite aptitudini tehnice. Cu o înțelegere și o îndemânare care uimesc, a ajuns să confecționeze diferite feluri de perii, în atelierul condus de profesorul Roman Dănilă, sub îndrumarea profesorului Florea Dărăban de la atelierul de coșuri, să îndeplinească coșuri din nuiele, iar la tipografie să compacteze cărți.

În timpul liber, Vasile Adamescu execută tot felul de obiecte și mijloace de locomoție, ale căror modele i-au căzut în mână sau au format obiectul de instuire în cadrul unor lecții sistematice predate. El și-a lărgit mult cunoștințele și relațiile sociale, depășind cu mult pe cele legate strict de instituția în care se găsește. Acestea au contribuit în largă măsură la socializarea și la urmărirea lui. Toate aceste realizări obținute în cadrul colectivului de elevi pe care îi conduceam, au fost rodul muncii mele, efectuate cu el, în afara orelor de clasă, în mod benevol, timp de trei ani.

În urma bunelor rezultate obținute, ministerul a creat în anul școlar 1958 - 1959, o clasă specială bugetară numai pentru el, la care am fost numită pentru a-mi continua singură munca cu acest elev. În condițiile nou create, munca de educare și instruire a fost tot mai fructuoasă. N-am căutat să-i predau noțiuni sau cunoștințe izolate și rupte de posibilitățile lui de intuire concretă. În permanență, am urmărit dezvoltarea acestora de la concret la abstract, făcând mereu legătura cu practica vieții, lucru care a fost foarte greu din cauza dublei lui deficiențe.

Înșușirea, îmbogățirea și consolidarea cunoștințelor am realizat-o în mod empiric, nu în laboratorul cu aparatură, care a fost înlocuit cu „natura”. Am făcut plimbări instructive și vizite la muzee, expoziții, magazine, excursii pe câmp, în împrejurimile orașului și prin țară. Toate au contribuit la formarea lui, conducând la cunoașterea treptată, atât a mediului ambiant, cât și a

celui geografic și istoric al țării noastre, neprecupețindu-mi timpul, odihna și banii necesari, pe care i-am asigurat din propriile venituri. Cu toate greutatețile și lipsurile întâmpinate în instruirea și educarea lui Vasile Adamescu, timp de șapte ani, am reușit ca la pensionarea mea în 1962, el să absolve șase clase speciale, echivalente cu patru clase elementare ale școlilor de cultură generală.

În această perioadă de șapte ani cât am lucrat singură cu el, am fost vizitați de delegați psihopedagogi din diferite țări precum China, U.R.S.S., Frâna, R.D.G. Iran Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia, Ungaria etc care s-au interesat de progresele obținute în munca cu acest elev – un caz extrem de rar întâlnit în lume. Acest caz, atât de dificil, a fost prezentat în comunicări științifice, articole de popularizare, iar aprecierile delegaților străini care au vizitat Școala de Nevăzători din Cluj, au fost unanime.

În luna februarie 1960, am participat împreună cu elevul Vasile Adamescu, la o sesiune științifică organizată de Institutul de Științe Pedagogice din București, în cadrul căreia am făcut demonstrații teoretice și practice prin care am arătat nivelul de cunoștințe la care a ajuns acest elev.

Cu acest nivel de cunoștințe, când se putea comunica cu el în scris și oral, când orientarea în spațiu era perfect pusă la punct, când mediul înconjurător nu însemna pentru el nicio greutate, când munca cu el se putea continua fără dificultate, fiind inițiat în toate obiectele de învățământ, când el știa prea bine ce înseamnă cuvântul geografie, istorie, societate, om, cinste și omenie, munca instructiv-educativă cu Vasile Adamescu a fost continuată, după pensionarea mea, de un grup de profesori, pe obiecte de studiu, avându-l drept sprijin și îndrumător permanent pe profesorul Gh. Stancu. Dragostea de a munci și învăța, cu toate eforturile și greutatețile întâmpinate, face ca Vasile Adamescu să progreseze cu pași siguri în fiecare an, ajungând astfel să străbată cu perseverență cei 18 ani de studiu, încununăți de susținerea cu succes a bacalaureatului, în sesiunea 1973. Dar tenacitatea acestui băiat, dornic de a cunoaște, nu se oprește aici. Dând

dovadă de o voință cu totul ieșită din comun, Vasile Adamescu se înscrie la examenul de admitere în învățământul superior, concurs la care a reputat un frumos succes, obținând un loc pe lista candidaților admiși.

Acum, studentul Vasile Adamescu este mulțumit. Rememorând drumul parcurs, el este fericit că s-a eliberat de bezna întunericului, a tăcerii și a neștiinței, simțindu-se „om între oameni”. Este fericit că străduințele și munca lui viitoare, oricât de modeste ar părea, le închină acelor care l-au îndrumat pas cu pas, cu multă dragoste și răbdare, rămânând recunoscător pentru grija părintească pe care i-a purtat-o țara noastră, oferindu-i posibilitatea de a se realiza, de a deveni om.

Lectorul universitar Vaier Mare, cel care a fost pilonul principal al recuperării mele, alături de Al. Roșca, s-a luptat cu sistemul, până când a reușit să-i convingă pe mai marii instituțiilor abilitate, cât de importantă este înființarea clasei speciale unde aveam să învăț, a scris un articol interesant în cartea „Omul, savantul, creatorul de școală”, în care relatează felul cum am parcurs ciclurile școlare. Această carte i-a fost dedicată profesorului Al. Roșca (1906 - 1996). Articolul se intitulează „Recuperarea psihologică deplină a unui orb surdo-mut în România”.

Redau mai jos, ce a scris dascălul meu:

„În toamna anului 1955, în preajma începerii noului an școlar, a ajuns la școala Specială pentru Nevăzători din Cluj un preadolescent de 11 ani orb, surdo-mut, pe nume Vasile Adamescu; îl adusesese tatăl său, care a plecat imediat, fără să aștepte decizia comisiei de primire, probabil de teama că fiul lui nu va fi acceptat ca elev, dat fiind profilul școlii. În aceste condiții, profesorul Ioan Popa, directorul instituției m-a invitat pentru o discuție în legătură cu acest caz neobișnuit, având în vedere faptul că, în cadrul Catedrei de Psihologie a Universității clujene, mă ocupam personal de problemele psihologice ale copiilor surzi. Propunerea ca Vasile Adamescu să fie mutat la școala Specială pentru Surzi n-am acceptat-o, deoarece mediul nu era deloc favorabil din perspectiva realizării

procesului de demutizare; era nevoie de o ambianță verbală normală pe care o putea oferi o școală de nevăzători. Concluzia discuției a fost că deocamdată, Vasile Adamescu să rămână în școală, urmând ca, între timp, să realizeze o documentație cât mai detaliată cu privire la specificul muncii de recuperare a copiilor orbi surdo-muți. Totodată, urma ca V.A. să fie supus unui temeinic examen psihologic și medical, pentru a obține un diagnostic cât mai exact al stării în care se afla, mai ales în ceea ce privește integritatea morfofuncțională a creierului.

Primul pas pe care l-am făcut, a fost să prezint cazul profesorului Alexandru Roșca, șeful Catedrei de Psihologie, al cărei membru eram de vreo șapte ani. Prima obiecție a fost că în acest domeniu nu aveam deloc experiență, iar inițierea recuperării psihologice a unui orb surdo-mut preadolescent, relativ tardivă, va necesita un efort suplimentar, o durată foarte mare de timp și, mai ales, investiții bugetare considerabile. Era perfect adevărat, dar semnificația socială și etică a scopului final – deschiderea porții spre o viață umană, pentru o categorie de semeni de-ai noștri, care nu au nicio vină că sunt și rămân niște dezmoșteniți ai sorții – justifică un asemenea demers a cărui înfăptuire să și-o asume Catedra de Psihologie. Esențialul fusese asigurat: acordul profesorului Al. Roșca.

Pentru a pune la punct toate elementele componente ale proiectului, vizând experimentul psihopedagogie de recuperare a lui V. A., era nevoie de timp, de aceea am convenit ca el să rămână în școală (cu asentimentul Inspectoratului Școlar), fără sarcini didactice speciale de recuperare și, implicit, fără a fi nevoie de vreun suport financiar. Era necesară doar o ambianță și o supraveghere a lui V.A., în vederea familiarizării și adaptării sale la condițiile obișnuite ale vieții din școală și, inclusiv, a formării unor deprinderi și priceperi de conduită în relațiile cu ceilalți copii și cu personalul didactic și de serviciu.

Deci, trebuia găsit un spațiu concret convenabil în car V.A. să-și petreacă în mod ordonat și controlat o parte

dii timpul zilei, alături de alți copii ne văzători, iară să-i deranjeze Am căzut de acord cu direcțiunea școlii că acest loc ar i grădinița, în care principala activitate era jocul. Am obținut „acceptul” profesoarei Andaluția Călușeru (căsătorită Leahu) absolventă a Facultății de Psihologie, care s-a angajat sufletești să-l ajute pe V.A. să se includă în colectivul de preșcolar nevăzători, chiar dacă el era de două ori mai în vârstă decât ei Trebuie spus că activitatea pe care a desfășurat-o aici V.A., a avut o influență benefică în ceea ce privește adaptarea sa h condițiile vieții din școală. La început era foarte stingherit manifestând o reacție de apărare la orice contact cu alți copii. C situație caracteristică pentru perioada inițială a fost: în timpul desfășurării activităților colective, copiii preșcolari stăteau; adesea în bănci, modelând, desenând, împletind etc; V.A. era așezat mai în spate și se mișca în voie de pe un scaun pe altul, în timpul recreației, copiii se deplasau liber prin încăperea și, întâmplător, se loveau de V.A. Pentru preșcolarii nevăzători, ciocnirile nu reprezentau mare lucru, dar pentru el aveau o semnificație deosebită și declanșau reflexul de apărare, care se manifesta prin faptul că se adăpostea într-un colț, care-i oferea o protecție din spate, din stânga și din dreapta. Așa rămânea aproape tremurând, până când reîncepea „lecția” și copiii se așezau în bănci, fiecare la locul său. Abia atunci, V.A. se liniștea, părăsea colțul și se reaseza în banca din spatele clasei. Treptat, desigur, el s-a adaptat și nu se mai speria în pauze, iar în timpul programului primea ceva de făcut: jucării, figurine pe care să le pipăie și să le miște după preferință, plastilină din care să modeleze, plecând de la forme foarte simple. Cu timpul, a ajuns să se asocieze cu câte un copil și să desfășoare în cuplu, pe baza de imitație, unele activități curente, prevăzute de programă.

Important a fost faptul că V.A. s-a familiarizat cu ambianța și a stabilit relații normale cu ceilalți „colegi” preșcolari mai întâi, iar treptat și cu elevii mai mari, în cadrul activităților libere și obligatorii, respectând normele prevăzute: la meditație, la masa, la dormitor etc. Astfel, a

devenit un membru obișnuit al colectivului școlii care l-a adoptat.

Situația lui V. A, fiind soluționată, și cu acordul tacit ai autorităților locale, am avut răgazul necesar în vederea rezolvării celorlalte probleme legate de pregătirea condițiilor aferente acțiunii experimentale propriu-zise, de recuperarea psihologică a unui orb surdo-mut.

În primul rând, am considerat că era necesar să obținem informații de la cei care au mai lucrat în acest domeniu și au avut rezultate pozitive, chiar spectaculoase. Am adresat scrisori unor instituții și persoane din diferite țări (Franța, SUA, URSS, RDG etc), dar, poate și din cauza izolării politice a țării noastre, informațiile cele mai detaliate, le-am primit de la colegii din Moscova.

Prof. A.I. Mescereakov și I.A. Sokoleański mi-au relatat despre succesele înregistrate în educația oarbe surdo-mute O.S. Skorohodova (născută în 1914), care își pierduse auzul și văzul la vârsta de 5 ani, după care a urmat o degradare treptată a limbajului. Instruirea recuperatorie a început la zece ani, cu rezultate remarcabile. Tot ei m-au informat cu privire la performanțele obținute de psihologii americani în acest domeniu. Laura Bridgman (1829 - 1889) a fost prima oarbă surdo-mută din lume, recuperată de prof. S.G. Howe, făcând mare vâlvă în mediul psihologilor și pedagogilor. Dar cel mai renumit a fost cazul Hélènei Keller (1880 - 1968) care și-a pierdut auzul și văzul la vârsta de doi ani, devenind ulterior și mută. Instruirea sa recuperatorie a început la șapte ani, având-o ca educatoare pe Anne Sullivan. Performanțele atinse au fost de notorietate, ceea ce a făcut ca H. Keller să dobândească o faimă internațională, fiind primită în audiență de capete încoronate, de președinți de stat etc. Ea a făcut studii universitare, a obținut titlul de Doctor Honoris Causa al Universității din Glasgow (1932); a scris multe cărți, a devenit o activistă pe tăram obștesc, făcând parte din partidul socialist (din 1909). Demn de relevat este faptul că, atunci când a fost solicitat să numească două dintre

cele mai proeminente personalități ale istoriei, cunoscutul scriitor american Mark Twain (1835 - 1910) a menționat numele lui Napoleon și al Hélènei Keller.

Toate aceste date au contribuit mult la întărirea convingerii noastre că recuperarea lui V.A. este posibilă și că merită să perseverăm în această direcție. Pe atunci, dominantă era opinia că orbii surdo-muți nu pot fi recuperați și, de aceea, fie că, cel puțin la noi, rămâneau în familie și se pierdeau cu timpul, fie că erau incluși în unele spitale pentru bolnavi incurabili și, în final, aveau aceeași soartă.

Pentru a lua o decizie întemeiată, am reurs la ajutorul medicilor oftalmologi, oreliști și neurologi. Rezultatele au fost concludente: pe de-o parte, a reieșit că surditatea și cecitatea sunt cvasitotale și deci, că eventualele resturi senzoriale nu pot fi utilizate nici recurgând la protezare. Promițător era însă faptul că examinările au pus în evidență natura periferică a deficitului senzorial, lezați fiind numai receptorii, porțiunile corticale ale analizatorilor, rămânând intacte. Înregistrările EEG ale neurologilor au confirmat integritatea morfofuncțională a creierului și a scoarței cerebrale în întregul său.

Testele psihologice clasice n-au putut fi aplicate, deoarece comunicarea verbală cu V.A. nu era posibilă. Rămânea doar aplicarea metodei observației în timp, în cele mai variate soluții, apelând în acest scop la cadrele didactice din școala de nevăzători. Datele obținute astfel, au fost în consens cu normalitatea structurii morfofiziologice a creierului său și au susținut posibilitatea inițierii acțiunii de recuperare a primului caz din țara noastră de surdocecitate cauzatoare a surdității. Progresele științei, în general, și înainte de toate ale psihologiei, impuneau slujitorilor săi să facă tot ce le stă în putință, pentru a curma o asemenea stare de fapt. Ar fi fost (și, din păcate, mai este încă) cu totul imoral să știm că acești copii pot fi recuperați și să nu căutăm calea concretă care să ducă la acest rezultat.

În acest context, prof. Al. Roșca m-a îndemnat să pregătesc cât mai temeinic, atât teoretic cât și practic, acțiunea recuperatorie, începând cu anul școlar următor (1956). Aceasta însemna, pe de o parte, continuarea efortului de documentare, iar pe de altă parte, găsirea persoanelor care urmau să lucreze efectiv cu V. A. în diferitele etape ale muncii didactice de recuperare.

Prima etapă, în mod firesc, avea ca sarcină esențială demutizarea lui V.A. și parcurgerea cunoștințelor prevăzute pentru școala primară. În acest scop, era absolut necesar să fie angajată o persoană care să fie în stare să-l demutizeze pe V. A. în primii doi ani, urmând ca ulterior să se treacă la predarea propriu-zisă a conținutului programei. Știam că în școala lucra prof. Florica Sandu care, cu mai mulți ani înainte, își desfășurase activitatea în școala de surdo-muți. Pe acest temei, i-am propus să se ocupe de V.A., dar dânsa a obiectat că, din păcate, urmează să se pensioneze; însă, în eventualitatea în care ar obține prelungirea activității la catedră, ar prelua cazul cu plăcere.

Profesorul Al. Roșca a făcut demersurile convenite la Ministerul învățământului și astfel, din toamna anului 1956, V.A. a devenit școlar în clasa I, o clasă specială cu un singur elev, deoarece munca de recuperare psihologică nu se putea desfășura decât în mod individual, în contactul direct dintre profesoară și elev.

Rezultatele au fost încurajatoare de la început: în cursul primului an, V.A. a reușit să-și regleze vocea, emițând mai întâi vocalele, iar treptat combinațiile silabice (vocale + consoane) și chiar cuvinte simple cu semnificațiile corespunzătoare, implicate în relațiile concrete de comunicare.

Important de menționat este că, spre deosebire de auzitori (inclusiv nevăzători) un orb-surd nu este în stare să realizeze decât emisia orală (sonoră) în relațiile de comunicat cu cei care posedă auzul; în schimb, recepția vorbirii altora în este accesibilă. Din acest motiv, s-a recurs la cultivare; limbajului scris, atât în recepție, cât și în

emisie, chiar de 1 < începutul procesului de recuperare, concomitent cu demutizarea, astfel încât, în comunicarea directă cu cei din lui (inclusiv cu nevăzătorii), cele două forme ale limbajului verbal (forma orală și forma scrisă) se combinau. V.A. emitea oral mesajul pe care interlocutorii săi îl percepeau pe cale auditivă, în vreme ce aceștia îi răspundeau recurgând la limbajul scris; mesajul i se scria în palmă, folosind fie alfabetul grafic obișnuit (latin), fie alfabetul punctiform Braille. Din punct de vedere psihologic, este vorba aici de o complicare a procesului de prelucrare a informației. De altfel, V.A. realizează o dermolexie generalizată, în sensul că citește cu orice parte a corpului, nu numai cu palma, dar, în mod curent recurge la palma dreaptă, pentru că așa s-a obișnuit. De aceea, a fost nevoie de o durată de șase ani, în loc de patru, pentru ca V.A. să realizeze cu succes sarcinile prevăzute pentru etapa școlii primare: demutizarea, adică însușirea limbajului verbal în formă orală și scrisă, precum și asimilarea volumului de cunoștințe prevăzute de programă.

Rezultatele obținute în etapa primară de instruire școlară ne-au îndreptățit să solicităm conducerii Ministerului Învățământului aprobarea de a continua experimentul. N-a fost deloc ușor, dar, în cele din urmă, autoritățile au fost convinse să acorde avizul de susținere bugetară a școlarizării lui V.A. în ciclul gimnazial (începând cu anul școlar 1962 - 1963).

În vederea îndeplinirii corespunzătoare a tuturor sarcinilor didactice și educative la acest nivel, Catedra de Psihologie a solicitat ministerului angajarea a doua cadre didactice, care urmau să lucreze zilnic, 4 - 5 ore, cu V. A.: 1. un profesor diriginte (Gh. Stancu), pentru a-l asista la activitățile programate, de regulă dimineața, în orarul săptămânal al clasei de apartenență: 2. O profesoară educatoare (Georgeta Damian) pentru a-l ajuta și îndruma în activitățile desfășurate în afara orelor de clasă: pregătirea temelor pentru ziua sau zilele următoare, perfecționarea limbajului oral (pronunției) și scris,

plimbări și vizite instructive în oraș cu obiectiv precis, tehnic, cultural etc; și, nu în ultimul rând, pentru formarea deprinderilor și obișnuințelor de conduită civilizată în cadrul mediului social.

Durata necesară pentru parcurgerea programei școlare din ciclul gimnazial, a fost de 5 ani (1962 - 1967) în loc de 4, cât era prevăzut de lege. Important este că și de această dată V.A. a reușit să facă față cerințelor, ajutat cu abnegație de profesorii săi.

Din nou, s-a pus aceeași problemă: ce este de făcut mai departe? în mod firesc, prof. Al. Roșca a adresat un nou memoriu către Ministerul învățământului, solicitând insistent aprobarea pentru continuarea experimentului în ciclul liceal, în aceleași condiții ca în etapa anterioară. Argumentul principal a constatat în logica firească a cercetării științifice în orice domeniu: experimentul trebuie dus până la capăt, mai ales atunci când se depune un asemenea efort, cu o durată de 12 ani și cu mari investiții financiare. Conducerea ministerului și-a dat consimțământul și V.A. a devenit licean. Ținând însă seama, pe de o parte de volumul și complexitatea cunoștințelor prevăzute de programa pentru liceu, iar pe de altă parte de ținta finală întrevăzută de Catedra de Psihologie de a-i oferi lui V.A. șansa de a urma și studiile universitare, am insistat asupra temeiniciei asimilării cunoștințelor în această ultimă etapă a studiilor școlare generale. Pentru a realiza acest obiectiv V.A. a avut nevoie de șase ani (1967 - 1973), în loc de patru cât prevedea planul de învățământ. Astfel, s-a încheiat experimentul psihopedagogie de recuperare deplină a unui orb surd-mut, inițiat și îndrumat de Catedra de Psihologie a Universității clujene, asumându-și responsabilitatea științifică față de autoritățile de stat din acea vreme. Un merit deosebit i-a revenit Școlii pentru Nevăzători din Cluj-Napoca, în cadrul căreia s-a desfășurat acțiunea recuperatorie, angajând în mod efectiv atât conducerea școlii, personalul didactic și administrativ, cât și întregul colectiv de elevi. Toți au fost implicați, într-un fel sau altul,

timp de 18 ani, de la venirea sa în școală totalmente orb, surd și mut, la vârsta de 11 ani, până în vara anului 1973, când, la vârsta de 29 de ani, a obținut Diploma de Bacalaureat, care atesta deplina sa normalitate psihică (intelectuală, afectivă, volitivă, morală). Investițiile financiare (considerabile!), gestionate de Ministerul învățământului, impuse de înfăptuirea acestui experiment psihopedagogic, au fost justificate. Alături de realizările obținute în acest domeniu, în alte țări ale lumii, reușita lui V.A. confirmă teza posibilității și necesității recuperării psihice a copiilor orbi surdo-muți, în prezența unei structuri morfofuncționale normale a creierului.

Trebuie spus însă că, în cadrul catedrei conduse de prof. Al. Roșca, s-a pus în discuție cu mult timp înainte, eventualitatea încununării acestei acțiuni, prin includerea lui V.A. în sistemul universitar de învățământ. În acest scop, urma să se pregătească temeinic pentru examenul de admitere la facultate, la secția de Psihopedagogie specială (așa cum procedaseră patru „colegi” de-ai săi de la Moscova, cu puțin timp în urmă și care deveniseră deja studenți). L-am convins că trebuie să suspende temporar frecventarea cursurilor unei școli de sculptură, pentru care manifesta o deosebită pasiune, obținând performanțe notabile. În timpul verii, n-a mai plecat în vacanță, ci, ajutat de profesorii de specialitate din școală, a aprofundat cu asiduitate conținutul manualelor de psihologie și anatomia și fiziologia omului, discipline prevăzute pentru concursul de admitere.

Înscrierea formală pe lista candidaților a avut loc fără probleme. Dar, cu câteva zile înainte de examen, am fost informat că președintele comisiei de examinare a respins dosarul lui V.A. pe motiv că în certificatul medical nu era menționat în mod explicit că un orb surd are acest drept. Am fost nevoit să mă prezint urgent cu V.A. în fața comisiei medicale; președintele a afirmat că, într-adevăr, până atunci, n-au mai întâlnit un asemenea caz; cu candidați nevăzători sau surzi au mai avut de-a face, dar cu un orb surd, niciodată. M-am străduit să le explic

situația, atrăgând atenția asupra faptului că V.A. este primul orb surdo-mut recuperat pe deplin în țara noastră; că surdocecitatea în sine nu poate fi un temei suficient pentru a priva pe cineva de dreptul de a se integra în viața și activitatea societății. Dimpotrivă, în măsura în care a fost recuperat din punct de vedere psihologic, societatea este datoră să-i asigure condițiile necesare pentru a se include într-un domeniu de activitate potrivit pregătirii sale. Comisia a fost de acord și în certificat s-a menționat că V.A. nu suferă de nicio boală care să-i interzică prezentarea la examen.

Desigur, menționarea acestei întâmplări nu are alt rost decât să releve cât de nepregătită este încă societatea noastră pentru a accepta că surdocecitatea nu este, din punct de vedere psihologic, de neînvins. De aici, tolerarea oarecum tacită, fără o justificare rațională, a unei atitudini discriminatorii, oarecum de neîncredere, suspicioasă față de persoanele care prezintă anumite deficiențe ușor sesizabile (de vedere, de auz ș.a.), mai ales în ceea ce privește performanțele lor. Este cineva de vină? Mai curând este vorba de o anumită ignoranță „științifică” în domeniul fenomenelor psihice în general, și, cu deosebire, ale omului.

În acest context, mai este de menționat încă un incident semnificativ. Din informațiile primite de la colegii din Moscova, rezultă că cei patru studenți orbi și surzi au dat examenul de admitere alături de ceilalți candidați, dar nu în condiții de competiție, ci au beneficiat de statutul „hors-concours”. Am semnalat acest lucru celor în drept (catedra, decanatul și chiar rectoratul), dar am fost sfătuit că nu este cazul să solicităm o derogare specială de la forurile superioare, fiind vorba de un caz clar, care poate fi soluționat prin consens la nivelul comisiei de examinare: era vorba de singurul text redactat în Braille și, deci, se știa cine este „autorul” rămânând doar ca un profesor de la Școala de Nevăzători să-l transcrie, pentru ca cei doi membri din comisie să facă notarea cuvenită. Președintele comisei a decis însă, ca textele transcrise (la ambele

probe) să fie introduse printre toate celelalte lucrări, asigurându-se secretizarea autorului. Astfel, lucrările scrise ale lui V.A. au fost evaluate în condițiile obișnuite de concurs. În cele din urmă, V.A. a fost admis ca student. Pentru el, această reușită a avut o semnificație deosebită, conștient fiind, că era primul și singurul orb surdo-mut din țară, care a străbătut un drum lung și dificil în cei 18 ani de școlarizare recuperatorie.

După ce am prezentat relativ succint și mai mult narativ drumul de viață al „subiectului” unui experiment psihopedagogie reușit, în sensul cel mai propriu al cuvântului, se cuvine să desprindem unele concluzii teoretice, generalizatoare și, implicit, câteva consecințe practice, demne de luat în seamă și, poate, de urmat de către cei care lucrează în acest domeniu.

De semnalat este faptul că, de-a lungul anilor, acest experiment a prezentat interes pentru cercetătorii din diverse țări, cu care am întreținut relații strânse și permanente prin corespondență, precum și prin vizite reciproce sau participări la manifestări științifice pe teme de specialitate. În acest scop, au venit la Universitatea clujeană (la Catedra de Psihologie) colegi din Rusia, Iugoslavia, Polonia, Franța, Cehoslovacia, Danemarca, Anglia, Mexic etc. Împreună cu V.A. am fost invitați, la rândul nostru, să participăm la reuniuni științifice naționale și internaționale pe tema recuperării orbilor surzi (Zagreb, Moscova, Riga, Potsdam, Varșovia ș.a.).

Cu toate acestea, trebuie să recunoaștem că, deocamdată, practica recuperării acestor cazuri, bazate pe datele furnizate deja de investigațiile științifice, experimentale, se află sub nivelul cerințelor, pe de o parte, și al posibilităților reale, pe de altă parte. Iată de ce se cuvine să insistăm mai mult în această direcție.

Reușita deplină a instruirii recuperatorii a lui V.A. demonstrează că, în condiții speciale, creierul reușește să compenseze absența unei mai cantități de informații (cele vizuale și auditive), prin intensificarea activității celorlalte canale senzoriale valide și, mai ales, a sensibilității

tactilkinestezice (a pipăitului).

În încheiere, este cazul să fie remarcat încă un factor cu o vădită valoare formativă, deși în general este neglijat pe nedrept în școală, și anume, este vorba de rolul pe care l-a jucat jurnalul în autoeducația lui V.A. Curând, după ce și-a însușit temeinic limbajul scris, el a fost îndrumat să noteze în Braille ce se întâmplă în școală, ce face el în cursul zilei etc. în felul acesta, consemnarea în jurnal a devenit o autentică obișnuință. De-a lungul anilor (încă din clasele primare, iar mai apoi în liceu, în facultate, în excursiile întreprinse în țară sau în călătoriile în străinătate, în deplasările cu trenul sau cu mașina), V.A. a scris mii de pagini, compactate în zeci de volume perfect ordonate, în care este cuprins un volum impresionant de informații privitoare la peste patru decenii de viață. Ca într-un autentic „film” mintal, în el se regăsesc, atât evenimentele și impresiile trăite, cât și proiectarea anticipată a ceea ce avea el însuși de făcut pentru a atinge țintele pe care și le propunea. Cu alte cuvinte, jurnalul elaborat pe fondul unei „bezne și liniști de mormânt” constituie un instrument de mare valoare în viața sa, pe care îl consultă ori de câte ori este nevoit să ia o decizie și să-și autoregleze activitatea de perspectivă”.

Mai jos, am să redau câteva amintiri scrise de profesori sau prieteni, cu referire la traseul meu educațional. Educatoarea mea, Georgeta Damian spune: „Îmi amintesc cu plăcere de perioada în care am fost educatoarea lui Vasile Adamescu, până în momentul absolvirii liceului, iar după încadrarea lui ca profesor, a lucrat cu mine la clasa specială cu elevi deficienți senzorial.

L-am preluat împreună cu profesorul Gheorghe Stancu de la profesoara Florica Sandu, cea care l-a demutizat și l-a învățat scris-cititul în alfabetul Braille, comunicarea prin scrierea în palmă a tot ceea ce i se transmitea și multe altele. Era anul 1962 și am fost surprinsă că voi lucra cu un singur elev.

Munca mea era după-amiază, pregăteam împreună

lecțiile pentru a doua zi, le citeam, le discutam, transcriam multe texte pentru materiile la care nu existau manuale, cum ar fi: latina, franceza, istoria sau geografia.

Programa școlară era foarte încărcată, trebuia să învățăm toată după-amiaza. Vasile era interesat de toate aspectele vieții, înregistra cu aviditate toate informațiile transmise și le discuta cu seriozitate. Constatam că știa lucruri complicate, din informațiile primite la ore, dar multe lucruri simple îi erau încă necunoscute. Fiecare noțiune, având nenumărate fațete, ne-ar fi trebuit încă o viață ca să le abordăm pe toate.

În orele de răgaz, discutam despre copilăria lui, despre familie. Îmi povestea cum, înainte de a fi adus la școală, ajuta în gospodărie. Mi s-a părut fascinant episodul plivitului în grădină. Imaginați-vă, un nevăzător plivind: pipăia planta, forma frunzei, tulpina, o mirosea, alegea buruiana și o smulgea. O însoțea pe bunica sa la munca câmpului, pe malul Dunării. Ea, fiind ocupată, nu-l supraveghea, dar copilul simțea curentul apei și nu se apropia de mai. Când se juca cu copiii din sat, înainte de a trece strada, își lipea urechea de pământ ca să simtă vibrațiile produse de căruțele care treceau.

Mergeam adesea în oraș de braț, iar la coborârea de pe bordură îi făceam un semn ușor, dar el cunoștea fiecare urcare sau coborâre; mă informa: „aici este o frizerie, aici un magazin alimentar”, le cunoștea după miros. Îl duceam pe diferite străzi, dar știa fără greș unde ne aflăm.

Cel mai uimitor experiment s-a desfășurat la Zagreb, în Institutul de Fonetică, unde a fost supus la diferite teste: L-au așezat pe un scaun care se învârtea când în stânga, când în dreapta, iar la oprire, s-a orientat perfect spre punctele cardinale indicate de cercetători. Menționez că profesorii sârbi construiau un aparat pentru surzi, iar pentru documentare aveau nevoie de un subiect orb și surd. O altă fază interesantă a fost aceea când am întocmit o listă cu propoziții, conținând un număr variat de cuvinte pe care i le rosteam la microfon. Conectat la aparate, a reușit după puține exerciții, să identifice propozițiile spuse.

Se orienta după lungimea cuvintelor, după presiunea sunetelor, după vibrația lor. Performanțele lui au stârnit admirația gazdelor noastre.

Așa cum am arătat, după absolvirea facultății a devenit profesor și pentru că eu mă ocupam la aceea vreme de o grupă cu elevi ambliopi surzi, a fost și Vasile repartizat la clasa mea. Îi învăța pe copii scrisul și socotitul pe aparatele specifice nevăzătorilor. S-a întâmplat ca la o ședință ținută de ministrul învățământului, să participe și directorul școlii noastre. S-a spus că la Cluj există o clasă cu patru elevi și cu mai mulți profesori, fiind nevoie de o cheltuială inadmisibilă. S-a decis să se desființeze grupa. În cele din urmă, Vasile a rămas să se ocupe de acei copii. Să ne imaginăm un nevăzător surd „ascultând” cum citesc sau cum vorbesc elevii pe care-i instruia. Mergeam mereu să văd cum se descurca fostul meu elev în această situație imposibilă. Adesea, încuia ușa pentru că elevul mai mic pleca din clasă, fără ca profesorul să prindă de veste sau „șmecherul” se ascundea în dulap ori în pupitrul băncii. Priveam odată, pe geamul ușii încuiate, auzindu-i pe cel mic plângând. Profesorul își dădea seama că se întâmplă ceva, după ce pusese mâna pe pieptul elevului, simțindu-i suspinele. L-a pipăit să „vadă” unde e rănit, simțind ceva umed, efectiv gustă, dându-și seama că e sânge. Eu zgâlțâiam puternic de ușă, iar Vasile, simțind vibrațiile a venit și mi-a deschis ușa. S-a rezolvat acel incident minor. Într-o altă situație hazlie, stăteam în jurul unei mese mai multe persoane și cineva argumenta ceva cu voce ridicată. Vasile s-a întors spre mine și mi-a spus că cineva vorbește prea tare. Simțea vibrația mesei și a aerului.

Trăind într-un mediu închis, a fost ferit de aspecte! urâte sau grele ale vieții, astfel că nemaifiind protejat de no venea în contact cu adevărurile mai dure ale vieții, rămânând perplex, contrariat. Notorie este întâmplarea când student fiind a plecat la cules de porumb alături de colegii lui; din tren i sfura sacoșa. A fost indignat. Profesorii lui i-au spus e; socialismul este societate perfectă în care nu se fură. Studenți s-au amuzat copios.

Au fost nevoiți să roage un milițian să scrie în palmă că în socialism, se fură.

Regretul meu este că, pe atunci, trebuia să parcurgem programa foarte încărcată și nu era timp pentru a șlefui multe din cunoștințele despre lume și viață. Aceste lucruri le-a recuperat pe parcurs, sub influența celor două soții, a prietenului său de o viață, Laurențiu Crișan și acum, a interpretului Viorel Micu.

Fostul meu elev îmi scrie săptămânal și-mi mulțumește pentru tot ceea ce am făcut pentru el, în anii lui de recuperare. Formula lui: „Dumnezeu să vă binecuvânteze!”, mă emoționează întotdeauna. Munca pe care am depus-o n-a fost în zadar...

Manța Teodor, de la Tg. Mureș, spune: „Am avut prilejul de a-i fi elev profesoarei Florica Sandu, căreia îi port respect și admirație datorită devotamentului de care a dat dovadă în timpul instruirii noastre. Pe când eram în ciclul primar, a fost adus la noi în clasă, Vasilică Adamescu, care se deosebea de noi datorită multiplelor deficiențe. Profesoara noastră ne-a sfătuit să ne purtăm cu el ca și cu un frate. Era cu doi, trei ani mai mare decât noi. Mă recunoștea ușor, după o aluniță pe care o am pe obrazul drept sau după o cicatrice de pe partea stângă a bărbiei. Îmi amintesc amuzat, că în primii ani, Vasilică nu conștientiza importanța școlii și întârzia sau lipsea de la ore. Florica Sandu îl căuta prin toată clădirea sau ne trimitea pe unul din noi după el. îl găseam la Asociația Nevăzătorilor care avea sediul la parterul școlii, la tipografie sau la atelierele de practică. Când ajungea în clasă, profesoara

FI. Sandu îl pedepsea, punându-l la colț, cu mâinile sus. îl bătea ușor cu palma peste frunte, sugerându-i că dacă nu vine la ore, va rămâne prost. Uneori, pedeapsa se prelungea și în pauze, chiar dacă FI. Sandu mergea la sala profesorală. Noi îl loveam peste frunte, iar el se întorcea furios și încerca să ne lovească la rându-i, cu mâinile sau cu picioarele. Era interesant faptul că știa când e lovit de profesoară și când e lovit de noi.

Și astăzi, păstrăm legătura prin intermediul interpretului său. De câte ori am drum la Cluj, nu ezit să-i fac o vizită de care Vasiliță se bucură”.

Silviu Valeriu Vanda, director adjunct și profesor de istorie la Liceul pentru Deficienți de Vedere mă cunoaște bine, de zeci de ani. Mi-a devenit prieten adevărat, ajutându-mă mult, mai ales din anul 1998, de când a preluat direcțiunea școlii. Am ținut neapărat să scrie și dânsul câteva cuvinte, pe care le redau mai jos: „L-am cunoscut pe profesorul Vasile Adamescu direct și indirect. Direct, în perioada 1963 – 1973, când amândoi eram elevi la Liceul pentru Deficienți de Vedere Cluj-Napoca, instituție, la care între 1980 – 2004 (anul retragerii sale din activitate) am fost colegi de muncă. În această îndelungată perioadă, între noi s-a legat o temeinică și sinceră prietenie. Indirect, prin intermediul domnului Laurențiu Crișan, un prieten comun, persoana care-l consideră pe Vasile Adamescu ca pe propriul său frate, cel care îți vorbește cu înflăcărare, cu o inepuizabilă energie despre viața lui Vasile, bucurându-se sau întristându-se la orice succes sau insucces al său.

Personal îl apreciez și îl consider pe Vasile un „învingător”, deoarece prin calitățile sale, inteligență, ambiție, credință, putere de muncă, sete de cunoaștere, receptivitate la tot ceea ce înseamnă nou, a învins natura, destinul, reușind în ciuda deficiențelor sale, să fie „un om între oameni”. A ajuns la marea performanță cu sprijinul prietenilor, colegilor, care i-au susținut ascensiunea în carieră și pasiunile.

În anii săi de studenție (1973 – 1977), s-a constituit! liceu un grup de lucru format din elevii instituției, gruj coordonat de mine, care au realizat activitatea de transcriere în sistemul Braille a cursurilor, a bibliografiei de specialitate Studenții, colegii săi de an, veneau în școala și ne dictau nouă, elevilor, cursurile, conspectele, notițele necesare pregătirii universitare. Prin această modalitate de lucru, Vasile a avut la dispoziție materialul de studiu pe care îl avea deci, sub degete, putând astfel să-

l citească, să reflecteze asupra lui și să-l însușească. A fost, pe vremea aceea, cea mai facilă modalitate de studiu, de pregătire, înregistrările audio, prin intermediul magnetofonului, nefiindu-i de niciun folos.

În calitate de dascăl, s-a preocupat pentru confecționarea materialului didactic, susținerea pregătirii elevilor, pentru dezvoltarea abilităților manuale a acestora, pentru dezvoltarea sensibilității tactil-kinestezice și nu numai”.

FI. Sandu îl pedepsea, punându-i la colț, cu mâinile sus. Îl bătea ușor cu palma peste frunte, sugerându-i că dacă nu vine la ore, va rămâne prost. Uneori, pedeapsa se prelungea și în pauze, chiar dacă FI. Sandu mergea la sala profesorală. Noi îl loveam peste frunte, iar el se întorcea furios și încerca să ne lovească la rându-i, cu mâinile sau cu picioarele. Era interesant faptul că știa când e lovit de profesoară și când e lovit de noi.

Și astăzi, păstrăm legătura prin intermediul interpretului său. De câte ori am drum la Cluj, nu ezit să-i fac o vizită de care Vasilică se bucură”.

Silviu Valeriu Vanda, director adjunct și profesor de istorie la Liceul pentru Deficienți de Vedere mă cunoaște bine, de zeci de ani. Mi-a devenit prieten adevărat, ajutându-mă mult, mai ales din anul 1998, de când a preluat direcțiunea școlii. Am ținut neapărat să scrie și dânsul câteva cuvinte, pe care le redau mai jos: „L-am cunoscut pe profesorul Vasile Adamescu direct și indirect. Direct, în perioada 1963 – 1973, când amândoi eram elevi la Liceul pentru Deficienți de Vedere Cluj-Napoca, instituție, la care între 1980 – 2004 (anul retragerii sale din activitate) am fost colegi de muncă. În această îndelungată perioadă, între noi s-a legat o temeinică și sinceră prietenie. Indirect, prin intermediul domnului Laurențiu Crișan, un prieten comun, persoana care-l consideră pe Vasile Adamescu ca pe propriul său frate, cel care îți vorbește cu înflăcărare, cu o inepuizabilă energie despre viața lui Vasile, bucurându-se sau întristându-se la orice succes sau insucces al său.

Personal îl apreciez și îl consider pe Vasile un „învingător”, deoarece prin calitățile sale, inteligență, ambiție, credință, putere de muncă, sete de cunoaștere, receptivitate la tot ceea ce înseamnă nou, a învins natura, destinul, reușind în ciuda deficiențelor sale, să fie „un om între oameni”. A ajuns la marea performanță cu sprijinul prietenilor, colegilor, care i-au susținut ascensiunea în carieră și pasiunile.

În anii săi de studenție (1973 - 1977), s-a constituit în liceu un grup de lucru format din elevii instituției, grup coordonat de mine, care au realizat activitatea de transcriere în sistemul Braille a cursurilor, a bibliografiei de specialitate. Studenții, colegii săi de an, veneau în școală și ne dictau nouă, elevilor, cursurile, conspectele, notițele necesare pregătirii universitare. Prin această modalitate de lucru, Vasile a avut la dispoziție materialul de studiu pe care îl avea deci, sub degete, putând astfel să-l citească, să reflecteze asupra lui și să-l însușească. A fost, pe vremea aceea, cea mai facilă modalitate de studiu, de pregătire, înregistrările audio, prin intermediul magnetofonului, nefiindu-i de niciun folos.

În calitate de dascăl, s-a preocupat pentru confectionarea materialului didactic, susținerea pregătirii elevilor, pentru dezvoltarea abilităților manuale a acestora, pentru dezvoltarea sensibilității tactil-kinestezice și nu numai”.